

קובץ גליונות

פרשת כי-תבא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגר"מ אזרחי שליט"א בשיחת חיזוק בישיבת מיר

מצורף:

שטר פרוזבול עם הוראות והנהגות ממרן החזו"א
כפי שכתב מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
בספרו "קונטרס הזכרונות"

קונטרס "ארחות חיים" מהמשגיח הגה"צ רבי חזקיהו
יוסף מישקובסקי שליט"א

קונטרס "עבודת הימים הנוראים"
ממשנתו של הגאון רבי אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

טבלה מיוחדת לסיכום כל דיני הפרוזבול
והחובות הנשמטים

זמני השבת

בחסות:

גִּינוֹת דָּוִד

לגור בכני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:08	7:19	7:59
בני ברק	6:23	7:20	7:56
קרית ספר	6:17	7:19	7:58
בית שמש	6:08	7:19	7:58
אופקים	6:17	7:21	7:58
חיפה	6:17	7:20	7:57
ליקוואוד	6:46	8:14	8:23

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

מבצע השותפים הגדול!

כמות לקבלת קובץ איונות חינוך לפני | כמות להקדשה בקובץ

להדבק

בי חלקים

יצירה חדשה הרוסה אור ביאוס אלו
מארכיונו ורשיונותיו של נכדו
האה"צ רבי אליהו הוויסברג
מאות מארכיון מולביס בתמונות נדירות

שבענו מטוביך

ווארטס וחידושים
על חמשה חומשי תורה

אלא

הנהאות מרן
ע"ס השו"ע
- מלווה בתמונות

החובות

סדר לימוד
חובותיו היומייק
על מרן כצוק

בצילו

מראות הוד
- מעשים מופלאים
מארכיונו של
הזקן שוקי אר

ומתוק האור

פנינים מאוצרו
של רבי
משה אונשטיין

חיי תורה

יצירה חדשה
שתרסה אור בקרוב
סיפורים מיוחדים
ותמונות נדירות ביותר

המלאך

מהדורה חדשה
עם תוספות
מדי חודש בחודשו
לקרוא, להפיק ולהשתנות.

כח התורה

מסע חיי המופלא של מרן כצוק
400 עמ' מלווה בתמונות
ונוסף עליו קונטרס הסאלות

שגדל בתורה

מראות בתורה על מרן כצוק
קרוב 300 עמ' מאוס
מולב בתמונות

מערכת "קובץ גליונות" יוצאת במבצע חלוקת ספרים מיוחדים שיצאו לאור בתקופה האחרונה לאחר הסתלקותו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספרים אלו הובאו מתולדותינו הנהגותינו מידותינו ועצותינו כל ספר וסגנונו ב"ה כנינו במשך כעשור שנים אהבים בפני הציבור החשוב מדי שבו ריכז של דברי תורה בהלכה והנהגה מכבשנס על אדוני ישראל, לאחר מאחירי ההדפסה האמירו והתייקרו בשנה האחרונה ובכדי שנוכל להמשיך במחיר הקיים ולהוסיף עוד ועוד דברי תורה, פונים אנו אליכם ידידנו היקרים לכנות בשותפות בכינוי הרבים האדא.

6

קבל מיידיית ספרים
אלא האלה בשווי 1,145 ₪

שגדל בתורה

שבעינו מטובך המלאך

בצילו אלא החובות

חיי תורה ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
120 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 1,440 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

5

קבל מיידיית ספרים
אלא האלה בשווי 940 ₪

שבעינו מטובך המלאך

בצילו אלא החובות

חיי תורה ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
100 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 1,200 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

4

קבל מיידיית ספרים
אלא האלה בשווי 910 ₪

בצילו אלא החובות

המלאך ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
80 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 960 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

3

קבל מיידיית
ספרים אלא האלה
בשווי 565 ₪

בצילו אלא החובות

המלאך ומתוק האור

בתרומה של סך
60 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 720 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

2

קבל מיידיית
ספרים אלא האלה
בשווי 245 ₪

בצילו אלא החובות

כח התורה ומתוק האור

בתרומה של סך
40 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 480 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

1

קבל מיידיית
ספרים אלא האלה
בשווי 140 ₪

בצילו אלא החובות

שגדל בתורה

בתרומה של סך
20 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 240 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה
זכות להקדשה בעמוד פנימי

להשתתפות:

053.314.5900

או ע"י אליהו אייל לכתובת: k.gilyonot@gmail.com

נתן אס באכסירי האשראי
שבבתי הכנסת
ע"ש "קובץ גליונות"

ע"י השתתפותך במגבית חשובה זו הנך זוכה להיות שותף ב:

-ההשתתפות היא חודשית והכמות היא נצחית
-הקרן של כינוי הרבים הוזן קיימת אצלנו הבט
-בכמות יפתחו מוקדי הפצה נוספים
-כמות ושותפות בקבוצת הנאסרים מדי שבוע אדאלי ישראל-

-חלוקת קבוצת מדי שבוע בבתי החוליק ברחבי הארץ
-חלוקת קבוצת אסירים בבתי הכלא
-שותפות בלימוד והחיות מדרג התורה שבקבוצת

ב"ד א

מתמידים ללמוד 'משנה ברורה'

מתחזקים

בקבלה טובה לקראת הימים הנוראים

מצטרפים ללימוד

'הדף היומי בהלכה'

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לול יומא דהילולא מרנא 'החפץ חיים' זיע"א

**ביום שלישי כ"ד אלול, מתחילים המוני בית ישראל בלימוד
ה'משנה ברורה' במסגרת 'הדף היומי בהלכה'.**

מצטרפים ללימוד ושינון ההלכה, לדעת לחיות כיהודי.

**תכנית שמע מיוחדת, דברי תיזוק ושירי התעוררות ליומא דהלולא
של 'החפץ חיים' ולקראת הימים הנוראים בקו החיזוק 072-3809292**

**לקבלת דפי לימוד או לוח לימוד 'הדף היומי בהלכה' באימייל
dirshu@dirshuglobal.org**

לפתיחת שיעור חדש ב'דף היומי בהלכה' dirshu@dirshuglobal.org

לשמיעת תכנית החיזוק המיוחדת 92-92 - 380 - 072

לקו השיעורים של 'דרשו' - 4992*

למידע כללי על מבחני 'דרשו' ומוקדי המבחנים - בעמדות נדרים פלוס

הודעה חשובה!

בשבוע הבא יופץ קובץ לפרשת נצבים ובו יובאו עניני הפרשה וכן עניני ראש השנה ויום כפור

לפני יום כפור יופץ הקובץ לחג הסוכות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים

באהת משבתות השנה,

ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול

להגדיל תורה ולהאדירה.

- כ"ח אלול - נצבים ר"ה יו"כ
- חג הסוכות

לעילוי נשמת

הגאון ר' רפאל שמואל יעקב זצ"ל

בן הרב משה דב הי"ד

נלב"ע י' אלול

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר עניני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד < עלון מספר 13 > אלול < ענייני פרחובל > שמיטה תשפ"ב

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

תורת שיח

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בראשיתו של חודש אלול, ובתחילת ימי הרחמים והסליחות, באחד מסעודות השבת אצל הרב זצוק"ל הוא נשאל 'ידוע מבעלי המוסר, שהי הרבה צדיקים שראו עליהם פחד מיוחד בחודש אלול, האם גם על החזון איש ועל האבא הסטייפלר ראו כך?', הרב השיב בפשטות: 'החזון איש ואבא כל השנה היו כך'. כשבדבריו ודאי לא התכוון הרב להמעיט במעלת הימים הנוראים וחודש אלול, אלא לומר שלמעשה אצל גדולי הדורות הנהגה בכל השנה היא כמו באלול, וכפי שהייתה הנהגתו שלו זצוק"ל.

גם לשואלים שהרבו לשאול מידי שנה בשנה, במה עלינו להתחזק ביותר בימים אלו, התשובה היתה ברורה: 'ללמוד בהתמדה'. הדבר העיקרי שצריך חיזוק באלול, הוא לימוד התורה. כמוכן שאין מזה כדי להוריד מחיוב התשובה והוידוי, אבל אם צריך להיות לאדם פחד תמידי מיום הדין, זה מביטול תורה, וכבר קבעו חז"ל 'אשרי אדם מפחד תמיד, ההוא בד"ת כתיב' (ברכות ס' א' ע"ש ברש"י).

ענין נוסף ומיוחד בחודש אלול השתא, כאשר זמן מוצאי שביעית ממשמש ובא, והיה רגיל הרב לחזור ולומר, בשם מרנא החזו"א זצוקללה"ה [ואף קבע את הדברים בהקדמתו ל'דרך אמונה'] 'מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"א א') 'במוצאי שביעית בן דוד בא', היינו, אם ישמרו שביעית כמו שצריך'.

בשמיטה זו, כאשר עוד זכינו לאורו של הרב זיע"א בתחילת שנת השביעית, קבע מכון 'שיח אמונה', לימודים בהלכות שביעית, ובספרו של הרב, מלבד הדפסות רבות של ספרי הרב, הן ההדרת ספרו דרך אמונה, והן ספרי קיצורים השווים לכל נפש. למגינת הלב, בשנת השמיטה הזו, בה עורר הרב כבכל השמיטות, על שמירת השמיטה וסגולתה ועל לימוד ההלכות שבה, ניטל מעמנו אורו הגדול.

בגליון זה הרחבנו אודות המצוה האחרונה בשנת השביעית - מצות שמיטת כספים - הבאנו מתורתו של הרב זצוק"ל, הן מספרו, והן מגניזי מכון 'דעת נוטה', ותרבה הדעת.

ואנו בתפילה, שבזכות שמירת השמיטה, ושמירת הלכותיה בדקדוק ע"פ פסקיו של הרב, נזכה לברכת חז"ל 'במוצאי שביעית בן דוד בא', אכ"ר.

המערכת

ליקושי בתר ליקושי בענייני פרחובל במשנת הרב זצוק"ל

הגברא מצוה שיאמר משמט אני אבל אין ההשמטה תלוי בזה מידי דהוי אעבד עברי בסוף שש שמצוה שיאמר לו האדון צא ומ"מ אם לא אמר לו ג"כ יוצא כמש"כ רבנו בספ"ב מעבדים וכן בשמיטת קרקעות מצוה על הבעלים שיפקיר ומ"מ אם אינו מפקיר הוי הפקר ממילא כמש"כ בפ"ד הכ"ד בשם החזו"א ע"ש וכן נולד לו בכור מצוה להקדישו אף על גב שאם לא הקדישו ג"כ קדוש כמש"כ רבנו בפ"א מבכורות ה"ד וכ"ה בהדיא בחינוך מצוה תע"ז דעשה זו נוהג בזכרים ובנקבות וע"י שכ"כ ע' ט"ו אבל לשיטת היראים צ"ע ושמא מודה היראים

הרב זצוק"ל בעשיית הפרחובל אצל מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל המשך בעמוד 5

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מצוה להתחתן מוקדם, לכל מי שרק היה שואל. וגם למי שלא.

"לא" אומרת לי הרבנית. "לא זו הסיבה האמיתית".

יום אחד התעורר הרב באמצע הלילה שלא כפי הרגלו, פונה אל הרבנית ואומר לה: "מה אני עשיתי כדי שמישיח יגיע? מה אני עשיתי כדי שהשכינה לא תהיה עוד בגלות? מה פעלתי? מה עשיתי למען זה?"

"יש לי רעיון" ממשיך הרב מינה וביה:

כתוב בגמרא ביבמות (סג ע"ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. יש עולם אחד שנקרא "גוף", אשר שם נמצאים כל הנשמות, וכל עוד לא כלו משם כל הנשמות וירדו לעולם, המשיח לא יכול לבוא. אני אגיד לכולם להתחתן מוקדם, ועל ידי זה יולדו ילדים מהר יותר, ונמצא שכך הועלתי משהו בשביל לזרז את ביאת המשיח.

עד כאן מספרת לי הרבנית עליה השלום.

המשך בעמוד 3

חיוב נשים בשמיטת כספים

יל"ע אם נשים חייבות במ"ע זו דהוי מ"ע שהז"ג ובגיטין י"ח א' דאמר' כתובה מאימתי משמטת כו' מבואר דחוב של נשים משמט אך י"ל דהיינו משום הל"ת אבל העשה באמת אינו באשה אך לדעת היראים (שהבאנו בד"א) דאין החוב נשמט מאליו אא"כ אמר לו משמט אני (ולפ"ז הלאו דלא יגוש אינו אלא אחר שאמר משמט אני) א"כ כיון דאשה אינה מצווה במ"ע לומר משמט אני איך החוב שלה נשמט.

עוד יל"ע דבקטנים שאין עליהן לא מ"ע ולא מל"ת למה משמט החוב שלהן דאמר' בגיטין ל"ז א' יתומים א"צ פרוזבול שר"ג וב"ד אביהן של יתומים ומבואר בשו"ע דהיינו ביתומים קטנים וקשה קטנים למה משמט החוב הרי אינן מצווין להשמיט ולמה ישמט.

מיהו להראשונים דסברי דממילא משמט י"ל דאפקעתא דמלכא הוא על כל החובות שבשנת השביעית ואין נ"מ אם המוכר בר חיובא בהמצוה או לא (ורק בגוי וגר תושב יש מיעוט בספרי ומשמע דבלא מיעוט הו"א דג"ז נשמט) דהמצוה הוא על השנה ולא על הגברא אף על גב דיש גם על

שיחת התלמידים

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי מקורבו ונאמן ביתו של הרב זצ"ל, ראש ישיבות 'תפארת ישראל הגרי"מ דרוק שליט"א

שעמו הכמוס של רבי חיים שהורה להתחתן בגיל צעיר

כשמדברים על מרן הגר"ח זצוק"ל צריך להבין שהוא היה חי את כל עיתותיו ורגעיו כמי שנמצא לפני הבורא עולם, קיום מוחשי של 'שייתי ה' לנגדי תמיד', כל מחשבותיו היו דבוקות אך בהש"ת, עד כדי שכמעט לא ניתן לתפוס זאת בשכל אנושי, כי לא מחשבותי מחשבותיכם.

דוגמא חיה לזה אספר, יום אחד כאשר נכנסתי אל הרבנית ע"ה, היא פונה אלי ואומרת לי "האם יודע אתה מדוע הרב אומר לכולם להתחתן מוקדם?"

הרי כנודע בכל שנותיו האחרונות היה מרן זצוק"ל מורה לכל מי שבא אליו שישא את בניו ובנותיו בגיל צעיר, וגם לי היה אומר עת הגיעו ילדי שיח' לגיל שבע עשרה, שכבר צריך לחשוב להשיאם ולמצוא את זיווגם. ועכשיו שואלת אותי הרבנית האם אני יודע מדוע. מה עמד מאחורי הוראה זו של הרב לכל המתדפקים על דלתו, ששיאיו את בניהם ובנותיהם בגיל צעיר, מדוע? מה פשר הוראה זו?

"בודאי" השבתי. "בכזה דור פרוץ, הרב מעונין שילמדו תורה בקדושה. וכי אפשר כך לחיות בכזה דור?" כך הסברתי לעצמי את הנהגתו העקבית של הרב שהיה

ענייני פרוזבול

(א) עשה פרוזבול ע"י שליחות וחתם ג' עדים שמסר בפניהם חובותיו לב"ד שבירושלים ושלחו ע"י שליח לירושלים (ועי' חו"מ סי' ס"ז וס"ח ובפ"ת שם סק"ג בשם הח"ס) ובשנים האחרונות כתב פרוזבול אצל הרב ואזנר נ"י שהוא ב"ד קבוע כאן וצירף עוד שני ת"ח מהכולל, נוסח הפרוזבול מוסרני לכה הרב פלוני והרב פלוני והרב פלוני הדיינים היושבים כעת בזכרון מאיר שכל חוב שיש לי שאגבנו כ"ז שארצה באתי עה"ח יום ה' כ"ח אלול תשי"ב פה זכרון מאיר נאם פב"פ, וקרא לפניו הנוסח מוסרני לכה הדיינים (בלי להזכיר שמותם) היושבים כו' (ועי' פ"ת חו"מ סי' ס"ז סק"ג בשם הח"ס שמצדד שצ"ל בפיו ג"כ מלבד הכתיבה), נוסח הפרוזבול שכותבין בירושלים לא הוי נחא לי' (ועי' ד"א פ"ט משמיטה סקצ"ט).

(ב) ר' אלי דושניצר זצ"ל שאלו אם אפשר לעשות פרוזבול עבור אחר שלא מדעתו משום זכי, והשיב אם הוא שכח ואילו זכר הוי נחא לי' אפשר לעשות אבל אם הוא איש שאינו חושש בזה כלל א"א לעשות עבורו מדין זכי (ועי' גיטין י"ג א' ועי' תוספתא ב"ב פ"א ה"ד) (ועי' ד"א פ"ט משמיטה סקצ"ט וזה"ל אות רל"ה).

(ג) העידו שמרן החזיר לא' חוב אחר שביעית ואמר משמט אני ולקח מרן המעות בחזרה ולא א"ל אעפ"כ כי הכיר בו שרצונו לקיים מצוות שמיטת כספים (עי' ד"א פ"ט משמיטה צה"ל אות שס"ו).

שח הרב זצוק"ל על אביו מרן הקה"י זצוק"ל: 'באלול, היתה דרשה בכל יום בשיבת נובהרדוק, ומה שכתוב בברכת פרץ פרשת מטות זו היתה הדרשה של אבא הסטייפלר'.

שעם לחשאי האדם

בגמרא נדרים ד"ח אמר רב גידל א"ר מנין שנשבעין לקיים את המצו' שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקין והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל דשרי לאינש לזרוזי נפשי' ע"כ הסוגיא, ולכאורה תמוה מאחר שמושבע ועומד מה"ס הוא ואין השבועה חל כלל איזו זרוזי נפשי' איכא בשבועה זו. והר"ן ז"ל מפרש דבאמת שבועה חל על דבר מצוה לענין בל יחל ורק מקרבן שבועה איתמעט ע"ש, אבל אין כן דעת הרמב"ן ז"ל בפ' שבועת שתים בתרא הובא בקצה"ח סי' ע"ג ס"ה, וכן הביא כאן בגליון הש"ס דברי הרמב"ן ז"ל בפ' התורה בפ' חוקת [וט"ס הוא וצ"ל בפ' מטות] ששבועה לקיים את המצוות לא חל לא למלקות ולא לקרבן, ולפ"ז קשיא מאי זרוזי איכא ע"י שבועה זו שלא חלה כלל [ובפשטו צ"ל דמ"מ השבועה עושה רושם על האדם להזהר בה כדרך שהוא נזהר בכל השבועות].

ויש לפרש ע"פ הידוע שחשאי האדם [היינו אדם שאינו מפורקי עול ח"ו] הם ע"פ רוב ע"י הוראת היתר בדרכים שונים כי בדבר שהוא נוגע השוחד יעור את עיניו לומר על רע טוב וכו', ועיין כתובות דף ק"ד מכוחה של נגיעה ולכה"פ ממציא ספיקות לעצמו דבעסק שלו שאני והדברים ידועים ומבוארים בספרי יראים, ולפ"ז שפיר הועיל טובא בשבועה זו שהרי בשבועתו סתם את הדרך להוראת היתר לעצמו דממ"נ אם לבבו יפנה להיות אומר מותר הרי לפום טעותו שהדבר הוא היתר הא אין כאן מושבע ועומד מהר סיני ושפיר חלה השבועה ושפיר מחוייב הוא בהדבר מחמת שבועתו. ונמצא שהועילה שבועתו להצילו מהוראת היתר ואיכא זרוזי מעליא [כ"ז כבר נדפס בספרי שע"ת ואחר זמן הגידו לי שכעין דברינו כתב בספר בינה לעתים להגאון בעל גדולי תרומה ז"ל ומשנה לא זזה ממקומה].

ברכת פרץ פרשת מטות [ועי' שערי תבונה סי' א' אות ד', וקהלות יעקב נדרים סי' י' ד"ה ובילדותי וכו']

לימוד המוסר באלול

רבי חיים זייצ'יק שהכיר את רבינו הקה"י עוד מנעוריו בנובהרדוק מעיד, שכשנכנס חודש אלול 'היה רץ בזריזות אל ארון ספרי המוסר והיה יושב ולומד מוסר בהתפעלות בקול נעימות ובדביקות'.

רבינו סח לאחד: 'אני למדתי בצעירותי, ספר ארחות צדיקים וראשית חכמה'

תולדות יעקב עמ' ר"ט

בענין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה

[חלק א']

הראשונים ז"ל הקשו אמאי נהגו לקרוא ק"ש בע"פ וכן פרשת התמיד וברכת כהנים ופסוקי דזמרה, ופסוק ה' ימלוך לעולם ועד, והלא דברים שבכתב אסור לאומרם בע"פ, ונאמרו ע"ז כמה תרוצים עי' בטור או"ח סי' מ"ט ובב"י שם, וכמה ראשונים תירצו וכ"פ השו"ע שם דכל דבר ששגור ורגיל בפיו כל מותר לאומרם בע"פ, דאין חשש שמא יטעה, ואם נימא שהדין שאסור לאומרם בע"פ הוא מדיני ס"ת וכנ"ל, מה מהני אם הוא לא יטעה והלא הוא קורא שלא מן הכתב, וע"כ שכל האיסור הוא מצד שלא יטעה ויחסיר מהתורה שבכתב וכמ"ש הריטב"א והר"ן, ולכן אם מגרס גריסין אין חשש שיטעה, אולם מהחזו"א או"ח סי' ס' סק"ט ד"ה ואם נראה לכאורה שהוא הבין שהאיסור לקרוא בע"פ תורה שבכתב הוא כהצד הראשון שכתבנו שהוא משום דבענין ללמוד תורה שבכתב מתוך ס"ת כשר, דהנה בר"פ כל כתבי שבת קט"ו א' פליגי אמוראי בס"ת שכתבו תרגום ובכל לשון אם מצילין אותו מפני הדליקה, ואמר' התם דהמחלוקת היא אליבא דמ"ד לא ניתן לקרות בס"ת שכתבו תרגום אם מצילין מפני הדליקה ופירש"י שם דהכוונה הוא לרשב"ג דאמר במשנה במגילה דף ח' ב' דספרים אין נכתבים אלא אשורית ולא תרגום ולדידיה אמר' הכא בשבת דלא ניתנו לקרות בהם, ופירשו שם התוס' בשם הרב פורת דהיות והס"ת לא כשר בכה"ג א"כ אם יקרא מתוכו נחשב כקורא ע"פ, וע"ש מה שהקשו התוס' ע"ז, וצ"ע והא הוא קורא מתוך הכתב ואמאי קרי לה בע"פ, על כרחך מדייק החזו"א דכל הקורא תורה שבכתב מתוך ס"ת שאינו כשר הקורא ממנו כקורא ע"פ הואיל ואי"ז מן הכתב דקאמר לי' רחמנא למשה, [מיהו עיי"ש בחזו"א

א. אמר' בגיטין דף ס' ובתמורה דף י"ד כתוב א' אומר כתוב לך את הדברים האלה וכתוב א' אומר כי ע"פ הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ, דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב, ויש לחקור מה נאמר בהלכה הזאת שבדברים שבכתב אסור לאומרם בע"פ האם הוא כמו דחזינן דבשביל לקרוא בתורה בצבור יש לזה כמה הלכות כגון שיהי' דוקא ס"ת שכתובה על קלף וכתב כשר וחסרות ויתרות וכל החמישה חומשים כרוכים יחד ובדיו ועוד הרבה הלכות, ה"ה שהקב"ה אמר למשה רבינו שללמד תורה שבכתב חייבים ללמד מתוך הכתב, ולפ"ז יתכן שכדי שיהיה מותר ללמוד תורה שבכתב בעיני דוקא מתוך ס"ת כשר ככל הדינים שצריך לגבי לקרוא בתורה, ואל"ה אסור ללמוד תורה שבכתב [כמובן מעיקר הדין, דהאידינא משום עת לעשות לה' מותר], או דלמא דלא זהו כלל הענין, הענין בזה הוא כמ"ש הריטב"א בגיטין דף ס' א' וכ"כ הר"ן פ"ד דמגילה וכ"כ הב"י מדגנפשיה באו"ח סי' מ"ט שבתורה שבכתב יש משמעות וחשיבות לכל תיבה כגון חסירות ויתירות וקרי וכתב וכו', ולכן אם קורא בע"פ חיישי' שמא ישמט תיבות, והוא גם משמט הרבה דיוקים ולהכי אסור לאומרם בע"פ, ולכאורה לפ"ז אם קורא מתוך ספר אך הוא לא כשר כגון שכתוב עם אותיות מזהב, או ע"ג נייר שאינו קלף, או שלא נכתבו אזכרותי' לשמן וכה"ג, אין קפידא ללמוד מתוכה דזיל בתר טעמא,

ולכאורה יש לדייק מהראשונים דס"ל כהצד השני, וודאי מותר ללמוד תורה שבכתב מתוך ספר שאינו כשר, דהנה

בני משפחת הרב זצוק"ל עם תלמידיו שליט"א
עלו לציונו של רבינו בעל הקהילות יעקב זצוק"ל ביום הירצו

לא אפשר למכתב
כתב סופר אלא
בדפוס שוב אין
חילוק בין ספר
שלם למגילה
דכיון דדפוס
לא הוי כח
אדם אלא הוי
ככתבו קוף
לא הוי ספר
ולא ניתן
לקרות בו,
וכן אם לא הוי
על הקלף או
אי אפשר בדיו,

והלכך לדידן דהכל נעשה ע"י דפוס והוא שלא

מכאדם ושלם בדיו ולא על קלף, והסופרים נתמעטו, ודאי הוי לא אפשר,
ונראה דאין נפקותא לדידן בין ספר שלם למגילה כיון שאינו על הקלף ולא
בדיו ולא ע"י סופר, ועוד דלא מקרי שלם אלא בנקראין בגלילה ראשה של
היריעה אחרונה בצד סופה של ראשונה, אבל מדביק ראשי היריעות וכו' אי"ז
ספר, ולפיכך כשאין נביא כתוב כדינו ומפטרין בציבור בקונטרס אין נפקותא
בקונטרס של תנ"ך שלם או אפטרטא שבחומש עכ"ל, והנה החזו"א כתב
דברים אלו להוכיח שאי"ז ספר וא"א לצאת בו בציבור [אי לאו משום עת
לעשות], וכשמתידין משום עת לעשות אין ענין להחמיר שיהיה ספר שלם
בדפוס וסגי באפטרטא שבחומש, ולפמש"כ לעיל לולי דברי מרן החזו"א
זללה"ה, נהי שמשום ספר אין חילוק בין אפטרטא שבחומש לבין ספר שלם,
אם כתוב בדפוס, ומדין להוציא הציבור ידי קריאת הפטרה אין חילוק, אבל
האיסור לומר תורה שבכתב בע"פ, יש חילוק בין אפטרטא שזהו דין פרשיות
וגרע מזה, לבין ספר שלם שכתוב בדפוס, דאם הוא ספר שלם אין האיסור
של בע"פ, דלא שייך לבוא לידי טעויות, ולהחזו"א באמת אין לזה מעלה, אבל
לדברינו שהוכחנו זאת מהראשונים, יש בזה מעלה.

[המשך השיעור אי"ה בגליון חודש תשרי תשפ"ג]

בסוף דבריו דנראה דמספק"ל הדא מילתא, דיתכן דהתוס' פליגי ארב פורת
בהא, אבל ע"י בחזו"א שם בסקי"ג שהביא חידוש זה משמיה דהריטב"א גיטין
דף ס' דספר שאין כתוב כהלכתו הו"ל כקורא ע"פ.

ולכאורה דברי מרן החזו"א זללה"ה אינם מוכרחים דהנה כעין דברי התוס'
האלו איתא ג"כ כע"ז בריטב"א גיטין דף ס' גבי הא דאמר' התם גבי ספר
אפטרטא (שכתבו על קלף ודיו רק את ההפטרות לחוד וחברום יחד) דלא ניתנו לקרות
בהם, הואיל ואי"ז ספר שלם, וצ"ע וכי משום שאסור לכתבו כבר נאסר לקרוא
מתוכו, וכתב שם הריטב"א דכיון דאסור להכתב כך, הקורא מתוכו הו"ל
כקורא ע"פ, והנה הריטב"א הוא מרא דשמעתא בכמה שורות אח"כ שהטעם
שהתורה שבכתב אסור לאמרו בע"פ הוא מצד חשש שמא יחסיר כמה
תיבות או חסירות ויתירות, וא"כ ודאי מסתברא דהא דכתב כאן הריטב"א
דהקורא מתוך ספר אפטרטא הוה כקורא ע"פ, כוונתו שאותו האיסור שיש
לקרוא ע"פ מחשש שמא יחסיר מילים וכדו', כך הקורא מתוך אפטרטא שזהו
חצי פרשיות וחצי נביא אסור דהו"ל חצי דבר ויכול לבוא לידי טעויות, ולא
מסתברא כלל שכוונת הריטב"א הוא שהאיסור הוא משום שאי"ז ספר כשר,
ומדברי הריטב"א נלמד ג"כ לדברי רבינו פורת בתוס' בשבת קט"ו שאם כתב
התורה בתרגום למ"ד שהספרים אין נכתבין בתרגום יש בזה את החסרון של
הקורא ע"פ, דחסר כאן קרי וכתב וחסרות ויתרות, וזהו כוונת התוס', אבל
אין כוונת התוס' לומר דאם אין הספר כשר אם כתבו תרגום הו"ל קורא בע"פ
משום שאין הוא קורא מתוך ספר כשר, דלא זהו כוונת התוס', וא"כ אין ללמוד
מהתוס' שהקורא תורה שבכתב מתוך ספר שנכתב שלא בדיו או על נייר אסור
דהו"ל קורא ע"פ.

[והאמת שהחזו"א גופי' בסקי"ג מביא דברי הריטב"א בגיטין ומבין מזה דאם
אין הספר כתוב כהלכתו כגון עם דיו וקלף, הקורא ממנו כקורא ע"פ, ולא הוה
קשיא ליה להחזו"א דהא הריטב"א שם בכמה שורות אח"כ כתב דטעם האיסור
לקרוא תורה שבכתב בע"פ שמא יחסיר וכו', ושם ס"ל דכונת הריטב"א
דאחרי שהתורה חששה שמא יחסיר ויוסיף ולא ידייק, הצריכה התורה שיהיה
בספר כשר עם כל דיני הס"ת, ואל"ה הו"ל כבע"פ, ודוחק].

ב. נמצא לפי דברינו אם קורא מתוך חומש שלם שנדפס ע"ג נייר אע"פ שאין כאן
כתיבה ולא דיו ואין אזכרות' נכתבו לשמה וכו', אם יש כאן חסרות ויתרות, וקרי
וכתב, הקורא מתוכו נחשב כקורא תורה שבכתב מתוך הכתב ומותר (לא מצד
עת לעשות לה' אלא מעיקר הדין) וזה דלא כהחזו"א הנ"ל סק"ט וסקי"ג, ולדברינו
יש גם לפקפק בדברי החזו"א ס"ל הנ"ל סקי"א ד"ה עוד כתב, שכ' ונראה דאם

המשך מעמוד 1

שיחת התלמידים

בתלמודו, אין לו שום דבר בעולמו חוץ מד' אמות של הלכה, כפשוטו ממש.
אי אפשר בכלל לתאר, וזה עוד כשהיה צעיר לימים. תורה מונחת בקרן זוית,
מה לי הכא ומה לי התם.

הוא לא שומע שום דבר!

יתר על כן שמעתי מבנו שיבלחט"א הגאון הגדול רבי יצחק שאול שליט"א,
כאשר היה רבי חיים בבחרותו, ישב בחדרו של החזון איש, ואירע פעם אחת
שנכנס איזה אדם אל החזון איש ורצה להשיח בפניו איזה דבר סוד, ולא רצה
שרבי חיים ישמע, ורמז בידיו כלפי החזון איש שירור לרבי חיים לצאת החוצה.

אמר לו החזון איש לאותו אדם: "הסר דאגה מלבך, הוא לא שומע שום דבר".

על דבר זה יכול אף אני להעיד שזאת ראיתי בעיני עשרות פעמים, ואולי
מאות פעמים, שהייתי נכנס למעונו של רבי חיים, והיינו מדברים שם בנוכחותו
בקולי קולות, והוא בכלל לא שמע את כל נושא השיחה, הוא היה כל כך שקוע
בלימודו, שלא היה לו אפילו היסח הדעת לרגע אחד מכל הדיבורים שהיו
מדברים סביבו.

באמת הוא אפילו כלל לא היה יודע שעומדים ונמצאים סביבו. פעמים שהייתי
יכול לעמוד במשך דקות ארוכות, חמש או שבע דקות בסמוך אליו, ואילו לא
שהרים את עיניו מהגמרא בשביל להפוך דף, או שהיו דופקים לו על השולחן
בשביל לגרום לו להסב את תשומת לבו, לא היה מרגיש כלל שמישהו עומד
ונוכח לידו. הוא לא שם לב לכלום ממה שנעשה סביבו, ריכוז מוחלט בתלמודו,
לימוד תורה בכזו עוצמה ללא היסח הדעת כלל ועיקר. גופו אמנם נכח בחדר,

ואני חושב לעצמי, ריבונו של עולם, מתי חשבתי אני מחשבה כזאת "מה אני
עושה בשביל לזרז את ביאת המשיח?", מתי טרדה את מנוחתי בעיה סבוכה
זו כיצד אוכל לגרום שמשיח יבוא יותר מהר?" מחשבות כאלו אינן עוברות
במוחו של אדם מן השורה.

אבל מרן זצוק"ל, אלו הן המחשבות היחידות שטרדו את מנוחתו, העירוהו
משנתו, קיום מופלא של דברי הרמ"א בשולחן ערוך (סימן א) "שייתיה' לנגדי
תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים תמיד לפני
אלוקים".

רבי חיים בלשכת הגיוס

על שקיעותו בתורה של רבינו מרן שר התורה זצוק"ל יש סיפורים רבים
מספור, אספר כמה בודדים ומהם ניתן להקיש אל השאר.

מעשה זה כמו רבים שמעתי מפה קדשו, שבצעירותו נדרש להתייצב בלשכת
הגיוס, בהיכנסו לבנין אפילו לא ניגש לפקיד רק תפס לו איזה פינה, התיישב
שם והמשיך בחוק לימודו המופתי באין מפריע, וכך שקע בלימודו כשהוא
שוכח לגמרי היכן הוא נמצא.

בסוף היום ניגש אליו הפקיד שביקש לסגור את הבנין, ושאל אותו "מה מעשיך
כאן? תלך הביתה!"

מבהיל הרעיון! שעות על גבי שעות ישב שם בלשכת הגיוס, משל היה נמצא
כעת בבית המדרש או בחדר לימודו. לא שם לב כלל לכל הסובבים אותו,
לנכנסים והיוצאים. לא שם לב שהגיע התור שלו לגשת לפקיד, כאשר שקע

שיחת התלמידים

אך הוא עצמו היה נמצא בעולמות אחרים לחלוטין.

אם מותר לקרוא שם אשה לאיש

בענין ידיעת התורה שלו ישנם סיפורים מסמרי שיער, חלקם ניתן לראות בתוך ספריו הרבים, ויש עוד שזכיתי לראות במו עיני. דוגמא לדבר יש להביא ממה שכתב בספרו "טעמא דקרא" על פרשת כי תצא, שם עוסק הרב בשאלה אם מותר לקרוא לזכר בשם של נקיבה או להיפך, ואם עוברים בזה על איסור "לא יבש גבר שמלת אשה", ומביא שם בשם שו"ת דברי מלכיאל שכתב (ח"ג סימן עה) שאין לעשות כן כי יש בזה כמה חששות וזכר לדבר "לא ילבש גבר שמלת אשה", וכן הביאו בשם ספר המצרף (סימן פד) שאסור לקרות שם אשה לאיש.

אבל הרב מרן זצוק"ל הולך ומביא שם מהפסוקים וחז"ל וראשונים שלא חשו לזה, וכך מביא עשרות דוגמאות שקראו שם אשה לאיש וכן להיפך, במלכים ב' פ"ח פסוק ב' "ושם אמו אבי בת זכריה, ומצינו אמורא ר' אבי במסכת סופרים (פ"ב ה"ו), כמו כן חגית היתה אשת דוד המלך ע"ה, ומצינו בילקוט בהעלותך (רמז תשל) במגין השבעים זקנים, היה חגית משבט יששכר, וכך הולך ומונה לא פחות משבעים ותשע דוגמאות מפסוקי התנ"ך, מדרשי חז"ל וראשונים, בקיאות עצומה שאין כמותה, גם בדברים שאנשים לא נותנים עליהם את הדעת כל כך, אצלו היה הכל מונח בקופסה.

אם היו בזמן התנ"ך שני שמות לאדם אחד

פעם אחת נסעתי יחד עם חותני הגאון המובהק רבי מיכל זילבר שליט"א ונכנסנו אל הקודש פנימה למעונו של הרב, תוך כדי משא ומתן בכמה ענינים בפלפול וידיעת התורה, ציטט חותני שליט"א באזני הרב זצוק"ל מה שכתוב בנודע ביהודה שבכל תקופת התנ"ך לא נמצא אדם שנקרא בשני שמות, ולא זו בלבד אלא שגם בתקופת התנאים לא קראו לשום אדם בשני שמות, ומה שמצינו את השם "אבא שאול" לא שנקרא כן, אלא שכך היה כינויו.

העיר על כך מורי חמי שליט"א ואמר: "כפי הזכור לי הרי בדברי הימים כן ישנו שם של איש ממשמר הלויים בעל שני שמות, אלא שאינני זוכר כרגע מי זה".

הגיב הרב זצוק"ל אל אתר: "אתה מתכוון לדברי הימים א' פרק כ"ה פסוק ל"א שם מופיע השם 'רוממתי עזר' שהוא בעל שני שמות".

לשמע זאת נדהם מורי חמי שליט"א ולחש באוזני תוך התפעלות יתירה: "גם לפני מאה שנה לא היו כאלו מושגים, עד כדי כך, להשיב על שאלה שכזו".

אך בזה לא תם, לא רק שידע מרן הגר"ח זצוק"ל לצטט את המקור המדויק, אלא שהוסיף כמי שכבר חשב על כך: יכול להיות, שלמרות שהן שתי מילים, עם כל זה חשוב הוא לשם אחד, כמו השם 'בת שבע' שאומר הגר"א כי בגט יש לכתוב אותו בשורה אחת מאחר והוא שם אחד, ומביא על כך ראייה מהגמרא בסנהדרין כב ע"ב שדרשו כי דוד המלך ע"ה בא שלש עשרה ביאות על בת שבע וכפי שפירש רש"י שם שדרשו זאת מכך שבפסוק יש י"ג תיבות, ואם נאמר כי 'בת שבע' זה שתי שמות, נמצא כי יש בפסוק י"ד תיבות. ושואל על דרך זה יש לתרץ כי גם 'רוממתי עזר' אינו שתי שמות אלא שם אחד.

המשיך הרב כי לעומת זאת ישנם כמה הוכחות כי בימי התנאים אכן היו נהוגים בשני שמות, והביא לכך כמה וכמה ראיות, אחת מהן מהתוספתא בקידושין פ"ב ה"ב, שם מובא: "האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני יוסף ונמצא יוסף ושמעון", הרי שהיה יתכן כזה דבר בזמן התנאים שיהיה אדם אחד נקרא בשני שמות 'יוסף שמעון', וכך המשיך הרב זצוק"ל להפליא מכל הש"ס כולו שהיה כמונח אצלו בקופסה.

חיוב הבאת ביכורים בכל שנה

בהזדמנות אחרת נכנסתי אל הקודש פנימה, היה זה בשנת תשס"ט, לדבר עמו על מה שכתב בדרך אמונה להביא מקור על מה שיש חיוב להביא ביכורים בכל שנה ושנה, והתחלתי לשאול שלכאורה יש פסוק מפורש בענין זה שלא הביאו הרב בספרו.

רבי חיים לא הניח לי לסיים

את שאלתי, ומיד אמר: "אתה בודאי מתכוון לפסוק בנחמיה פ"י פסוק ל"ו, 'ולהביא את ביכורי אדמתינו וביכורי כל פרי כל עץ שנה בשנה לבית ה'", עמדתי על עומדי נפעם, איך ידע רבי חיים למה אני מתכוון, וכיצד ציטט את הפסוק על המקום מילה במילה.

אך לא זו בלבד אלא הוסיף מיד מיניה וביה, שמשם אין ראייה כל כך שיש חיוב כי יכול להיות רק שהתפלל שיזכה לכך, אבל עדיין אין להוכיח מזה שיש חיוב. את הכל הוא ידע, על הכל הוא כבר חשב. מבחיל הרעיון גודל ידיעת התורה שהיתה לו.

"אני לא מברך מחלל שבת!"

הדבר ברור לכל בר דעת שרוח הקודש היתה שורה בבית מדרשו של מרן הרב זי"ע, סיפורי מופתים יש עליו למאות ואלפים, אך אני לא באתי כאן אלא לספר מעט מזעיר ממה שראו עיני ושמעו אוזני.

לפני שנים רבות בתחילת שנות קיומה של הישיבה, במשך תקופה קצרה מצאתי איזה אדם ששימש לי כנהג להסיע אותי ממקום למקום, היו לו גם ידים טובות והיה עושה קצת תיקונים ושיפוצים קלים בישיבה, הוא היה נראה יהודי פשוט וטוב, אפילו יידיש היה דובר.

פעם אחת נסעתי עמו לבית רבי חיים, והוא ביקש להיכנס עמי פנימה לקבל ברכה מהרב, כמובן שהסכמתי ונכנסתי איתו, לא היה לי שום מושג מה אני עומד לשמוע, נכנסנו לחדרו של רבי חיים, והלה הושיט את ידו לקבל את ברכת הרב, אך להפתעתי, השיב הרב את ידו ריקם, ואמר: "מחלל שבת. אני לא מברך מחלל שבת. תשמור שבת והיא תביא לך את הברכה".

סיפור מופלא, אני לא ידעתי מזה שהוא מחלל שבת, מבחון היה נראה יהודי טוב, אבל בהגיעו לפני רבי חיים, בעומדו לפני מקום השראת השכינה ורוח הקודש, התגלה קלונו.

כיוצא בדבר, ניגש אלי פעם יהודי הדור, בעל משרה תורנית מכובדת, ושח לי שבתו נפגשת כעת עם איזה בחור מצוין מאחת הישיבות החשובות ביותר. כבר שתי פגישות נפגשה איתו, השידוך מתקדם בכיוון חיובי והוא רצה לקבל ברכה מרבי חיים להצלחת השידוך.

נכנסתי לרבי חיים עם השמות של שניהם, ואמרתי לו שהם מבקשים ברכה להצלחת השידוך. רבי חיים מרים את עיניו ומסתכל עלי ושואל: "האם הבחור שומר שבת?"

"מה זאת אומרת?", השבתי, "הלא הבחור לומד בישיבה פלונית, מהישיבות החשובות ביותר".

רבי חיים לא התרגש מתשובתי, והוסיף בשלו: "תברר טוב אם הוא שומר שבת".

הגם שלא היה לי נעים להשיב כך את פני השואל, אבל העברתי את תשובתו של הרב כצורתה.

מכח זה התחיל לברר על הבחור יותר ויותר, ואכן נתגלתה בפניו המציאות העגומה שהבחור מסתובב בלילות במקומות שאינם מתאימים לבני תורה, דברים שלא היו ידועים לאף אחד בישיבה, אמנם חלק זה לא נתברר ממש שהוא מחלל שבת, אבל זה הספיק בשביל להוריד את השידוך, וכנראה

מעובד מקונטרס ווי העמודים (קובץ ס', עמ' צ"ז)

רשימות תלמידים

עניני אלוף

- מא' אלוף היה אומר הרב עשרה פרקים ליום, ובעש"ת מסיים כל יום התהלים.
- 32 עירותיו היה עושה הרב כ"ז תענית דיבור מר"ח אלוף עד לאחר יוה"כ, לאחר שניסא אמרה לו אלו שלא ראוי לעשות כן, ושאל א"כ במה להתחפק, אמרה לו שיאמר תהלים כל יום, ואכן כך נהג הרב מוסיף בחודש אלוף באמירת התהלים, ובעש"ת אומר התהלים כל יום.
- סדר אמירת התהלים היה כך: בכל יום בימות השנה היה אומר פרק אחד, עד שהיה מסיים פעמים את התהלים, והיה אומר באמצע אב, ומאז אומר כל יום עשרה פרקים לאמור התהלים עד ר"ח אלוף, ובאלוף כל יום עשרה פרקים, לסיום פעמים עד ר"ה, ובעש"ת כל יום את כל הספר.
- אמר הרב שאביו סיפר לו שאצלם בישיבה בנוההרדוק כשכתבו מכתב באלוף היו מסיימים המכתב, 'והימים ימי בקורי ענוים', להפכיר שבימים אלו בודקים המעשים לחכור בתשובה.
- סח הרב: 'אבא כ"ז היה מסכים לתפלת וותיקין מאלוף עד אחר סוכות'.
- בחודש אלוף היה נוהג הרב לומר לאנשים: 'עכשיו ערב ראש השנה תתפללו פה הקבלה הכי טובה עכשיו - להתפלל'.
- היו שנתעו מלהתעסק בשידוכים בחודש אלוף ובעש"ת, וכשסמם פאת הרב, אמר: 'אדרבה, פה מצוה להתאסר לפני יום הדין ובמה יהיה לו עוד כמות, ולא לדחות שידוך אפילו ביום אחד'.
- שאלו להרב: 'איפה קבלה כדאי לקבל באלוף?', הרב השיב: 'ללא חזק בהתמדה' וכן השיב הרב לאחד ששאל 'איפה קבלה כדאי לקבל כדי להינצל מיום הדין'.

שיח שרפי קודש

כתבי תורה מהרב זצוק"ל עם יבלחש"א גיסו הגר"א ברלין שליט"א

בדעת מהריק"ו דכשהתנה שלא יתבענו בשביעית משמטתו

אור לכ"ה אלול התשל"ט ירושלים עיה"ק תובב"א

לכבוד גיסי הגאון המפורסם ר"ח שליט"א

אחדש"ת

בכ"מ פ"ט משמיטה ויובל ה"ט הביא תי' הר"י קורקוס דבהתנה שלא יתבענו שביעית משמטת, כיון שהוא חייב לפרוע ותפיסה מועלת, וצ"ע מדברי הרשב"א שבת קמ"ח ב' דהלואות יו"ט למ"ד אינה ניתנת ליתבע אין שביעית משמטת עיי"ש, והא פשיטא דגם שם יש עליו חיוב ותועיל תפיסה וכ"כ להדיא בר"ן, וכן משמע ברש"י שם וצ"ע.

כוח"ט בסשצ"ג לו ולכל משפחתו יחי

ימלא ד' כל משאלות לבכם לטובה ונזכה לשנת גאולה וישועה

גיסו מוקירו אלחנן

ת.

הרי ביו"ט עצמו אין ראוי לגבות, וגם אסור לפרוע חוב ביו"ט ואין יכול לתפוס, ורק הירושלמי משני מכיון שראוי להאמינו כמי שראוי לתובעו, וזה שייך רק היכא שיש תביעות, אבל הלואות יו"ט שאין לתבוע לא שייך כמי שראוי לתובעו.

1 יעו"ש וז"ל ירושלמי פ"י דשביעית, וכתב הר"י קורקוס ז"ל כל טעם הדבר שאנו"פ שאינו יכול לנגוש אותו, כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים, גם אם תפוס המלוה משל הלוה יכול ליקח אותו בחובו, קרי ביה לא יגוש, ולא דמי לקובע זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן עכ"ל.

2 יעו"ש וז"ל הכי גריס רש"י ד"ל וכו' ואינו מחזור וכו', אלא הכי גריסין והיא גירסת הספרים אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע משו"ה משמט דקרינא ביה לא יגוש, אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט, פי' תרתי קאמר. כלומר אי ניתנה ליתבע היינו דקתני משמט שלא יתבענו, ואפילו נתן לו מדעתו צריך לומר לו משמט אני. דקרינא ביה לא יגוש וכל דקרינא ביה לא יגוש צ"ל משמט אני. אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט אם שלא לתובעו בב"ד שמוט ועומד הוא, ואי למימר ליה משמט אני לא צריך, דלא קרינא ביה לא יגוש, וכל דלא קרינא ביה לא יגוש לא צריך למימר ליה משמט אני עכ"ל, ולדעת מהריק"ו קשה מ"ט אינו משמט. הא פשיטא דגם שם יש חיוב אף שאין יכול לתובעו בב"ד, וכמו"כ פשוט שיעיל תפיסה.

3 יעו"ש וז"ל ומ"מ אפילו לדברי מי פוסק דלא ניתנה ליתבע, אי תפיס מלוה לא מפקען מיניה, כי הא דרבה בר עולא דמערס ושקיל מיניה, ועוד דאין לא ניתנה ליתבע קאמרין, כלומר בב"ד, אבל בין ידידה לדידה תבע ואי תפיס תפיס עכ"ל, וכו"ה להדיא גם ברשב"א שם.

4 יעו"ש וז"ל לא ניתנה ליתבע בב"ד, שאין ב"ד נזקקין לה לעולם עכ"ל, משמט דב"ד הוא דאין נזקקין, אבל בין ידידה לדידה תבע ואי תפיס תפיס.

5 כפי הנראה כוונת רבינו זצ"ל דהנה איתא במתני' שביעית פ"י מ"ב השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה החדש מעובר משמט, ואם לאו אינו משמט ע"כ, ובר"ש שם מייית מירושלמי דפריך דמ"ט אם היה החדש מעובר משמט, והא אין ראוי לתובעו בראש השנה, ונכון דלא קרינא ביה לא יגוש כי אם לאחר ר"ה ליהוי כמלה את חביו לעשר שנים שאין שביעית משמטת, ומשני ד' בא בשם ר' זעירא מכיון שראוי להאמינו כמו שראוי לתובעו וליתן לו מעות והואיל ולא נתן נעשית מלוה ומשמטת, ושמו רוצה לומר דכיון דאיגלאי מילתא למפרע שהוא חול כמי שראוי לתובעו דמי, אלא שלשון הירושלמי דחוק עכ"ד ע"ש עוד בזה, ובדרך אמונה פ"ט מהל' שמיטה ויובל סק"ל כתב רבינו זצ"ל על הדין הנ"ל במי ששחט את הפרה וכו', דאם נתעבר אלול ונמצא אותו היום סוף שביעית אבדו הדמים וז"ל ואע"ג שא"ל לתובעו בסוף שביעית שהוא יו"ט, מ"מ כיון שראוי להאמינו כמי שראוי לתובעו, וגם יכול ליתן לו משכון, ובצה"ל סק"ל צוין רבינו להירושלמי, וכו' וז"ל וז"ל שראוי לתובעו שיבטיחו לו לשלם ואז האמינו עכ"ד, ועפ"י כ' רבינו בתשובתו כאן דזה שייך רק היכא שיכול לתובעו, אבל

שמות הזונים בהגלות 'שיח התורה'

מתפרסמים מידי שבוע

בשלמסד של 'שיח התורה'

ובעמדות 'נדרים פלוס'

ניתן לקבל את הזכיות בבית מרן זצוק"ל
ובמוקדי 'שיח אמונה ברחבי הארץ'

לקראת שלהי דשמיטה ולזיכוי הרבים

עבור הלומדים ועבור בתי המדרשות,

ניתן לקבל חנים את

החיבור של רמב"ם שמיטה ויובל
עם ביאור 'שיח אמונה'

שנתחבר על פי ה'דרך אמונה' ולבששתו,
ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א.

החלוקה מתקיימת בבית מרן זצוק"ל,
ובמוקדי 'שיח אמונה' ברחבי הארץ.

בית דין צדק ובית הוראה
דתי דייני' 5 זכרון-מאיר
בנייברג, שד, 104810

שטר פרוזבור

מוסרי לרב כ"ה הרב
ובנו הרב יעקב יצחק
הדברים חושבים הם בניינים של חוב שיש לו
שואבט כל וכו' שואבט.

כמחב' חתום חתום יעקב יצחק ובניו והכינו חתומים יחד
חשבו כוון ולא חשבו כל חובותיו ע"י פרוזבור זה חתומת
הר' חתום.

ובעמדת חתום
זכרון-מאיר בנייברג

חשבו
חשבו
חשבו

גנזי הדעת

תשובות הרב זצוק"ל מגנזי מכון 'דעת נושה' בענייני שמיטת כספים ופרוזבול

אמות של מת

לדעת היראים דהמלוה מצווה להשמיט את החוב, האם מותר לומר משמט אני במקום מטונף או בתוך ד' אמות של מת.
ת. לא.⁶

לדעת היראים מ"ש מחוייב לשמש חוב שהוא יותר מחומש בנכסיו

נתקשיתי לדעת היראים דאין החוב נשמט מאליו עד שיאמר המלוה משמט אני, ולדעתו מצווה המלוה על זה ובי"ד שבארץ ישראל כופין אותו על זה, מ"ט מחוייב המלוה לשמט חובו היכא שהוא יותר מחומש בנכסיו, והלא אמרו [כתובות דף נ' א'] דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש בנכסיו.
ת. בודאי חייב שמצותו בכך.

האם אפשר למסור פרוזבול בשני בתי דין

ש. הנה כתב השו"ע חו"מ סי' ס"ז ס"ח דפרוזבול אינו נכתב אלא בבי"ד חשוב שבקייאם בדין וכו' והמחוסר רבים עליהם באותה העיר, והרמ"א השיג ע"ז די"א דכותבין פרוזבול בכל בי"ד ויש להקל בזמן הזה ע"כ, האם אפשר לכתוב פרוזבול בשני בתי דינים, [וכגון היכא דלא ברירא ליה מי נקרא ב"ד חשוב שבעיר], האם י"ל דמאחר וענין הפרוזבול למסור חובותיו לבי"ד, לא שייך שימסור לשני בתי דינים, או דלמא יכול, וכדמצינו לענין מכירת חמץ שנהגו החזו"א והקה"י למכור החמץ אצל כמה רבנים, וכמו ש' בארחות הרב ח"ב עמ' י"ג.
ת. לא מסתבר.

אם שביעית משמטת חוב של מלגה על לימוד תורה

מי שלמד בשיבת בין הזמנים ונתחייבו הגבאים ליתן מלגה על כל שעה של לימוד, האם שביעית משמטת חוב זה.
ת. אם הגיע זמן שנתחייב משמט.

מי שיש בידו שובר קניה או שובר זיכוי אם שביעית משמטתו

שובר קניה שמזכה את בעליו בזכות קניה בחנות בסך הנקוב בו, האם נידון כחוב ושביעית משמטתו.
ת. אולי.

רכש חפץ בחנות והחזירו, ונתנו לו שובר זיכוי שיכול לקנות בו בערך של הקניה הראשונה, האם שביעית משמטתו.
ת. אולי.

בהא דאין מברכים על שמיטת כספים

כתב הרמב"ם פ"ט מהל' שמיטה ויובל הל' א' מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית וכו', ובדרך אמונה שם סק"א כתב דהא דאין מברכין על מצוה זו הוא לפי שאין בו מעשה, ובצה"ל ציין ע"ז לתשו' הרשב"א ח"א סי' י"ח¹, נתקשיתי דלכא' לפי מה שצייד הרב שליט"א שם הל' כ"ח ביה"ל ד"ה משמט בדעת המרדכי דאף דס"ל שהשביעית משמטת מאליה דאפקעתא דמלכא הוא, מ"מ נראה מדבריו דמצווה לומר משמט אני, א"כ קשה אמאי לא מברך, והא אית בה דיבור, ואיכא למ"ד סנהדרין ס"ה א' דעקימת שפתיו הוי מעשה.²
ת. גם אם לא אמר מהני.³

בדעת היראים דאין החוב נשמט מאליו עד שיאמר המלוה משמט אני

בדרך אמונה פ"ט מהל' שמיטה ויובל סק"ה ובביה"ל שם ד"ה מצות הביא הרב שליט"א דעת היראים דאין החוב נשמט מאליו אא"כ אמר לו משמט אני, וכ' הרב בביה"ל שם דממש"כ הרשב"א בתשובה סי' י"ח דאין מברכין על מצוה זו לפי שאין בה מעשה מוכח דלא כהיראים, דלפי דבריו הרי יש בה מעשה שצריך לומר משמט אני ולמה אין מברכין על זה עכ"ד, לכא' י"ל דאף לדעת היראים דאין החוב נשמט מאליו, מ"מ סגי שיחשוב בלבו שמשמט חובותיו, וכשבא חבירו לפורעו סגי שיאמר כבר נשמט חובך [דמהני מחשבתו בזה], וא"כ אף לדעת היראים הוי מצוה שאין בה מעשה.
ת. כמדומה שאינו נכון והמצוה מקיים כשאומר משמט אני.⁴

בהא דאין מברכין על שמיטת כספים לדעת היראים

בהנ"ל במה שהקשה מרן שליט"א לדעת היראים מ"ט אין מברכין על מצות השמטת כספים, הא יש בה מעשה שצריך שיאמר משמט אני, לכא' לפי מש"כ הרמב"ם פ"א מהל' ברכות הל' ב' דדוקא על מ"ע שבין אדם למקום מברכין י"ל דשאני שמיטת כספים דהוי כמצות עשה לחבירו ומשו"ה אין מברך.

ת. מצוה זו היא בין אדם למקום.

בהנ"ל במה שהשיב מרן שליט"א דמצות השמטת כספים להיראים הוי מצוה שבין אדם למקום, לכא' צ"ע דא"כ מ"ט אמרין [גיטין ל"ז ב'] דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד, חזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא, תיפול"ל דע"א נאמן באיסורים.

ת. כיון שנוגע לו.

אם מותר לומר משמט אני בשבת

לדעת היראים דאין חוב שעברה עליו שביעית נשמט אלא כשיאמר המלוה משמט אני, והובא בדרך אמונה פ"ט מהל' שמיטה ויובל סק"ה, האם מותר למלוה לומר משמט אני בשבת.

ת. זה מותר דדיבור לאו מלאכה.⁵

אם מותר לומר משמט אני במבואות המשונופות או בתוך ד'

1 וז"כ רבינו מנוח פ"א מהל' ברכות הל' ב' בשם הרב ר' יוסף אבן פלאת ע"ש.

2 עי' מש"כ בזה במגיד משנה פ"ג מהל' שכירות הל' ב'.

3 הכוונה דאף דמצוה לומר משמט אני, מ"מ אין האמירה מעכבת ומתקיימת המצוה במה שאינו תובע, דאין ההשמטה תלויה באמירתו. דומיא דע"ע בסוף שם ששמוע על האדון לומר לו צא אף שגם אם לא אמר לו כן יוצא.

4 וכן השיב הרב זצ"ל לשואל אחר ששאל אם לדעת היראים סגי שיחשוב כן בלבו, או דלא מהני רק כשאומר כן בפיו, והשיבו הרב בזה"ל רק כשאמר ע"כ.

5 אפשר שרמז הרב זצ"ל בזה למש"כ בתוס' הרא"ש ברכות דף כ' ב' בדעת רבינו דס"ל דהרהור כדיבור, וס"ל להרב דגם לבתר דגלי קרא לאסור הדיבור לאו משום דדיבור מלאכה הוא, שהרי דיבור בדבר של מצוה מותר, ורק דיבור של חול הוא דאסור, וכבאן מאחר שהוא דיבור של מצוה שרי, ומה שפועל ע"י דיבורו לדעת היראים להשמיט החוב ס"ל להרב דאינו סיבה לאסור, וכבר דנו בזה האחרונים.

6 דכין דחשיב מצוה אין לאמרו במקום מטונף, וכמו"כ יש לחוש בו משום לועג לרש כשאמרו בתוך ד' אמות של מת.

*נערך בידי הגאון רבי יואל מקלב שליט"א מרבני 'שיח אמונה' תודת המערכת נתונה לו

אנינו דע' ח"ה דא לפננו אמינו יואל חיים דמג' יצק
לשאל וזאת אל חיינו אומר אכז דע' של חוד שיש לי
דין דשטר דין דע' שאנינו לא זמן אמינו ואנינו דע'
יואל ואמר לפננו יואל דמנוחה פתחין חלל כספן שט
פיוצות זה כמנין חלל איוות אלל חלקן ויפני כח
אל אמינו יואל חיים דמג' יצק יצק יצק יצק יצק
לא חוד שיש לי אל לא אכז דין דע' דע' דע' דע' דע'
הנה כמנין חלל
ולכתיב דאני דע' יואל חיים דמג' יצק
יואל חיים דמג' יצק
יואל חיים דמג' יצק
יואל חיים דמג' יצק

מילה בסלע

בחור שהיה חולה מאוד רח"ל, רצו להקדיש לזכותו את שיחות המוסר של חודש אלול, ואמר הרב זצ"ל האמת שאי אפשר לתת זאת לשני, והביא מרב האי גאון שפסק על אחד שמכר חלקו בליתון, וכתב שהלוקח לא יקבל כלום מזה, אבל המוכר איבד חלקו, וכיון שהיה אומר השיחות בלאו הכי, אין לחולה כלום מזה.

דרך שיחה עמ' תפ"ה

יש שכתב שהנולד בחודש אלול, יקראו לו בשם 'רחמים' ע"ש חודש הרחמים והסליחות - וזו לא שמענו.

שמות בארץ עמ' ע"א

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעיני דיומא

התעוררות בימי האלול להצטרף ולהבחין בסדרי הלימוד של 'שיח התורה' לע"ר שכתב"ג מרן שר התורה זצוק"ל, כשהמוני בית ישראל מכל העדות והחוגים, מוסיפים חיוזק ומצטרפים לסדרי החיוזק והלימוד של 'שיח התורה', להשיב טובה לרשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל בלימוד וחיוזק ע"י המפעל הגדול 'שיח התורה' שהוקם לעילוי נשמתו הטהורה על ידי מכון 'שיח אמונה', בסדרי לימוד בכמה דרכים, לפי שבעם ורצונם של הלומדים.

את לוח הלימוד החדש של 'שיח התורה' לחודש אלול ניתן לקבל בבית מרן זצוק"ל, בהיכלי התורה ומוסדות החינוך או בפניה למכון 'שיח אמונה'.

ניתן להצטרף ללימוד בשלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרטים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

לרגל יומא דהילולא של רבינו בעל ה'קהילות יעקב' בשבת קודש כ"ג מנחם אב, מסר נכדו הגר"ש קניבסקי שליט"א שיעור מיוחד בענין בענין דברים שכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, אי מהני לקרוא מתוך ספר הנדפס או דבעינן דוקא ספר תורה כשר, ובזמנינו שהתירו משום עת לעשות, אם מרויחים בזה שקוראים מתוך סידור. בערש"ק התקיימה העלייה לציונו, ע"י המוני בית ישראל, בראשות בני המשפחה שליט"א.

לקראת שלהי דשמיטה ולזיכוי הרבים עבור הלומדים ועבור בתי המדרשות, ניתן לקבל חנים את החיבור של רמב"ם שמיטה ויובל עם ביאור 'שיח אמונה' שנתחבר על פי ה'דרך אמונה' ולבקשתו, ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א. החלוקה מתקיימת בבית מרן זצוק"ל, ובמוקדי 'שיח אמונה' ברחבי הארץ.

לזיכוי הרבים ובאדיבות ידידי מכון 'שיח אמונה', מתקיימת חלוקה חנים של 'משנה ברורה' עם פסקי החזון איש מתוך החיבור 'שונה הלכות', שיצא לאור ע"י מכון 'שיח אמונה'. גבאי אוצר הספרים של הישיבות ובתי המדרש יכולים לפנות החלוקה מתקיימת בבית מרן זצוק"ל, ולמוקדי 'שיח אמונה' ברחבי הארץ.

מפעל 'שיח התורה' שעל ידי מכון 'שיח אמונה' מבקשים למסור, כי שמות 91 הזוכים מידי שבוע בהגרלות 'שיח התורה' מתפרסמים מידי שבוע בשלמסר של 'שיח התורה' ובעמדות 'נדרים פלוס'. ניתן לקבל את הזכיות בבית מרן זצוק"ל ובמוקדי 'שיח אמונה' ברחבי הארץ.

לטובת נשמתו של הרב זצוק"ל התקיים בהיכל מנוחה 'יד אליהו' מעמד אדיר של סיום סדר מסכת שביעית, סיום כל סדר זרעים ופתיחת מחזור חדש של לימוד סדר טהרות בהשתתפות למעלה מרבעת ילדי ישראל ובמעמד חתן הרב זצוק"ל הגר"ש שטיינמן שליט"א ובן הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א.

מעמד הסיום הגדול התקיים לאחר שרבות ילדי התנ"ים למדו בשנה החולפת את מסכת שביעית בהוראת הרב זצוק"ל, ועמדו בבחינות אצל הרב זצוק"ל, ולאחר פטירתו בביתו ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א וכן אצל חתנו הגר"ש שטיינמן שליט"א, כשהם מציינים את התפעלותם מהיקף הידיעות של צעירי הצאן במסכת שביעית. כל המשתתפים במעמד קבלו שי יקר ויחודי - ששה סדרי משנה בהוצאה מיוחדת ומפוארת של ארגון 'זכרון רבנו חיים' עם ניקוד והוספות רבות לרווחת התלמידים. במעמד נטלו חלק למעלה מ-150 מנהלי התנ"ים.

קבוצת בני נוער המתקבלים הלומדים במדרשייה בנס ציונה נכנסו להתברך בבית הרב זצוק"ל אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א.

לומדי כולל יגדיל תורה דחסידי גור באשדוד נכנסו לבית הרב זצוק"ל למבחן אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א.

תלמידי התנ"ים באר יהושע מבני ברק, ועץ חיים מביתר עילית נכנסו לבית הרב זצוק"ל לבחינה אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א.

מכון 'שיח אמונה'

להארכת ספרי רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה

מהגאון רבי 'צחק שאול קניבסקי' שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

הונצח ע"י

אחד מתלמידי מרן הרב זצוק"ל

לרוב סייעתא דשמיא בכל ענייניו

ושיזכה לשנה טובה ומתוקה

יסודי, מקיף, בהיר!

בס"ד יצא לאור ספר 'טהרה ברורה', הלכות טהרה מסודרות
בבהירות מיוחדת, המקנה הבנה ברורה ע"פ המציאות בזמנינו
כולל קונטרס 'מקורות ועיונים' מורחב המברר באר היטב
יסודות רבים שהעמידו רבותינו ונידונים בגדריהם בבי מדרשא
בהסכמת וברכת גדולי ההוראה

"...ועברתי עמו הלכה אחר הלכה
בדברים שנכתבו תוך כדי ברור
וליבון הדק היטב
ויכולים לשמש ככלי עזר עצום
הן לעוסק בענינים אלו והן
לחתנים וכלות הבאים לידע את
יסודות הדברים..."

מתוך הסכמתו של מורינו הגאון רבי אברהם נפתלי
ויג שליט"א רב ומו"ץ קהילת מנין אברכים - בי"ח וגן
ירושלים ומראשי ישיבת תורה אור שהספר נערך ע"פ
משנתו.

נקודות הפצה ובכל עניני הספר: מערכת נדרים פלוס – טהרה ברורה

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מלכי ישראל 10 // ירמיהו סיוט ברנדייס // צומת בר אילן 1 // נבעת שאול 28 // בית ון הסטנה 50 // בית הרפסוס 32 // יפה נוף: פלג 1 סינת סדרס •
מוריעין: עזיית-פרית ספר: אבני נזר 26 // שדר חמד 1 // יפה נוף: הרב מסוביב 1 • ברספנד: רבי יהודה הנשיא 14 • בית שמש: חפציה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה
א-נחל שורק 20 מעב שום מהרין • בני ברק: רבי עקיבא 30 // אחרונוביץ 19 מל מרכז יומנים // ברסנורא 3 // רבי עקיבא 43 // נערא 45 // יפה נוף: המכבים 43 סדרס
כץ • אשדוד: ענק הספרים • יו"ב [חפציה 50 רובע 1] • פתח תקוה: קניכות יעקב • נגי חדר // הרסתרדרות 2 סינת רוסשינ • אנער: רבי יהודה הנשיא 90 • יפה נוף
בית הרב אלישיב • שכונת בני איילון (אחיסמך) • פורת בת האדמ"ד מחבר' סינת וחיכות שנים (בנין פרטנאטיא) • רבסין: סביון 39 [בנה ביתן] • תניבות האר"י 86 •
אופקים: חפץ חיים מל בית הכנסת אוהל משה. בקרוב • סבריה: ששע חיים 4

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

ערב ר"ה תשפ"ג

לרגל פתיחת המגבית של "ועד הרבנים" ימים הנוראים תשפ"ג להצלת אלפי משפחות במצוקה בכל רחבי הארץ, באנו בקדיאה לכלל ישראל לראות חובה לעצמם להשתתף במגבית זו אשר אלפי נפשות מכל ערי הארץ תלויים בזה להצילם ממצוקותיהם ויש בזה פיקוח נפש ממש.

ובאנו לחזור ולחזק את דעתנו לכל השואלים

כי המבקש להדר בצדקה יעביד כספי צדקה ומעשר כספים ל"ועד הרבנים"

כי ב"ועד הרבנים" כל כספי הצדקה במילואם מדוילים בישויות ובנאמנות

ומימינו לא דאינו

צדקה הגונה ונאמנות כזאת

ורבדה זכותה להגן מפני כל צרה

וע"כ יש להדר ולהעביד כספי צדקה והוראת קבע מידי חודש ל"ועד הרבנים"

שמחלקים בקביעות בכל עיר ובכל ישוב ובכל שכונה.

ובזכות הצדקה לוועד הרבנים תזכו בדין

ויפסקו בשמים עליכם ועל כל בני ביתכם שנה טובה ומתוקה

ותכתבו ותחתמו לזיזים טובים ולשלום ברוחניות ובגשמיות

בפרנסה טובה וגזירות טובות, זש"ק, זיווגים הגונים

ונחת מהצאצאים מתוך בריאות הגוף והנפש

משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל	משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל משה דוב"ר ז"ל
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

גיליון מס' 487 פרשת כי תבא
תשפ"ב שנה עשירית

לעילוי נשמת
ה' רחל ע"ה
בת הרב חיים ברוך הל"ו
שנ"מ אסתר תח"י
נלב"ע כ"ב אלול תנצב"ה

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח מאן דמין בריש שתא

כתב רבינו זצלה"ה בטעמא דקרא (לר"ה) וז"ל: **כתב מהר"ל (מובא בד"מ או"ח ס"ס תקפ"ב וש"ע שם) בשם הירושלמי מאן דמין בריש שתא דמין מזלי' וכן מובא בדרשות ר"י בן שועיב דרשה לר"ה בשם הירושלמי (ולפינו חסר זה בירושלמי).** והנה תיבת דמין הוא תרגום שכיבה ע"י ב"ר פל"ב סי' ג' לכן ישכב עמך הלילה עמך הוא דמין עמי לית הוא דמין אלא שחז"ל השתמשו בלשון מושאל ע"ז גם על שינה ומיתה כידוע, ומדקאמר כאן מאן דמין ולא אמר מאן דניי' י"ל דדוקא בשוכב לישן יש קפידא אבל המתנמנם בשיבה וכי"ב אין קפידא בזה. עכ"ל. ודברי רבינו ז"ל מאירים בסברא, שהרי כתב הב"ח (סי' תקצ"ז) הטעם שלא לישן כי השעה צריכה הערה כמו שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועוד כי הוא מורה עצלות כדכתיב מה לך נרדם, וכ"ז לא שייך במתנמנם, שהרי מורה בצורת הנמנום שאינו הולך לישן מאימת הדין. ובקונטרס תא שמע (חי"ב עמ' ק"מ) שאל מרבינו אם מותר להתיישב על מנת לנמנם והשיבו: **כל שאינו שוכב נחשב עראי.** וכן התיר רבינו לכתחילה להתיישב ליד סטנדר ולנמנם שלא אסרו אלא שכיבה.

עוד הוסיף רבינו זצ"ל בטעמא דקרא חידוש גדול וז"ל: **וכן מש"כ הרמ"א יושב בטל כישן דמי דוקא יושב דהיינו בקביעות.** וחכמת רבינו זיע"א בזה הוא קילורין להפיג הלחץ המצוי אצל בני תורה, היראים וחרדים מאימת הדין שמא נתבטלו איזה רגעים בר"ה, ומחמת כן הפסידו את כל השנה, ואף שבאמת אין לבזבז אפי' רגע כמימריה ביום הקדוש, מ"מ צריך לידע מציאות הדין שאין בזה הדין הנורא של דמין מזלי' רח"ל ולהיכנס מזה למרה שחורה ולאבד טובה הרבה (וכן חתר מרן הקה"י זלה"ה להרגיע נפש בן ישיבה בכע"ז, עי' קריינא דאיגרתא ח"א סי' ק"ג ק"ד).

והנה כאן דקדק רבינו זצוק"ל מלשון הירושלמי שהעתיקו הפוסקים 'מאן דמין' שדמין אינו לשון שינה אלא לשון שכיבה ולכן שינה בלא שכיבה לית לן בה, ומצאנו דיוק דומה מרבינו לעניין האיסור לשכב אפרקדן, שאמרו בגמ' (ברכות י"ג ב') מיקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא ש"ד וכו' ומסיק בגמ' שאסור אף למיגנא, וכתב רבינו בשיח השדה ח"ג (שם) שאף שבשה"צ (סי' רל"ט סק"ב) כתב דאפילו שינה בלא קריאת שמע אסור, מ"מ גם שכיבה לבד בלא שינה ג"כ אסור, ובאמת לשון גני לא קאי כלל על שינה רק על שכיבה וכו', אלא הסיבה דרך שכיבה נקרא גני, אלא דבגמ' משמש זה בכמה מקומות גם על שינה בלשון מושאל, מפני שכל הישן שוכב. וכ"כ בשונה הלכות (דף ג') וז"ל: **ומוכח בגמ' דאפי' שכיבה בלא שינה אסור וכן העידו בשם מרן החזו"א זצ"ל, ובכתבי רבינו מהנהגות מרן החזו"א זצ"ל הביא: אסור לשכב פרקדן ואפי' בלי שינה כדמשמע בגמ' (ברכות י"ג ב', גיסי הר"ש ברזם ז"ל בשמו ויבלי"ח הר"ג נדל שליט"א בשמו, וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש שם פ"ב סי' ז'), עכ"ל.** ובשיח השדה ביאר רבינו וכתב: **מיקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא ש"ד, מבואר דגם לשכב בלי שינה אסור דאל"ה לא פריך מידי דמה ענין זה לק"ש (וכן העיד הר"ג נדל שליט"א בשם מרן החזו"א זצ"ל וכן שמעתי מאמרי זצ"ל בשם רבנו הס"ז), ומה שנקטו רש"י ותו' בסוגיא שינה - כבר כתב הרא"ש דהגזירה היא שמא ישן, וע"ש באורך שהעתיק רבינו שיטות ולשונות הראשונים בזה.**

וגם שם הוסיף רבינו זצ"ל היתר בעושה כן דרך ארעי וז"ל: **ואולי דרך ארעי בעלמא אין איסור, רק בשוכב בקבע קצת שיש לחוש שמא ירדם, וגם לקרות ק"ש הוא בקבע יותר, ע"ש ובדרך שיחה (ח"א עמ' שנ"ט) סיפר רבינו ז"ל שפ"א עבר ניתוח והוצרך לשכב פרקדן, ושאל את מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ואמר ע"פ הגמ' (נדה י"ג א') כיון דבעיתי לא אתי להרהורי, וגם כאן השוכב על שולחן ניתוחים בעית, וכן השיב רבינו בקונטרס תורת פיק (עמ' נ"ז) בתשובה לשאלה האם יש חיוב להימנע מלשכב פרקדן בטיפול אצל רופא שיניים דמשמעות תוס' הרא"ש בברכות וכן ר' יהודה החסיד הוא שהחשש בשכיבה היא שמא ישן, והש"ע מזכיר רק שינה, ומהשה"צ סי' רל"ט סק"ב משמע שגם המ"ב שאסר שכיבה התכוון רק לשמא ישן, ואע"פ שמוזכר בשונה הלכות בשם החזו"א שאסור שכיבה גרידא, לכאורה כאשר אין חשש של שינה אין לאסור, ואפילו על הצד ששכיבה גרידא אסור, לכאורה המצב של מתח ולחץ המצוי בטיפול שיניים לא נוטה לחשש שיש בשינה, וכדמצינו בדומה לזה דברי אבא שאול בקידושין (דף פ' ב'). והשיב רבינו: **יש מקום להקל דמרתת מחמת בעתותא כמ"ש בנדה י"ג א', [וכן שמעתי מנאמנו הקרוב הגר"י אפשטיין שליט"א שמרן ה' שוכב בשופי על הכסא אצל הרופא שיניים, אמנם בס' אלא ד"א (עמ' 197) כתב שגם בהיות רבינו זיע"א בבית חולים שכב רק על צידו בכל מצב, וצ"ל שחילק בין ארעי לקבוע], ובדרך שיחה (שם) הביא: ממתי לומר לילד שלא ישכב פרקדן? תשובה: כבר בעודו ילד לומר לו שלא ישכב כן, ואם שואל מדוע, ילד אינו צריך לדעת הכל, וצריך לומר לו שכאשר יגדל כבר ידע.****

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית מ' ברכה רבקה רוזנברג ב"ר שלמה אריה הכ"מ

מבצע השותפים הגדול שעי' מערכת "קובץ גליונות"
להצטרפות למבצע ולקבלת הספרים שיצאו על רבינו זצוק"ל
ניתן לפנות: 053-3145900

לקבלת כל פרטי המבצע שלחו מייל לכתובת: k.gilyonot@gmail.com

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו "ארחות ישר"
סי' לא יאמרו פסוקי דמזמרה במרוצה כי אם בנחת
(ש"ע סי' נ"א ס"ח) שזה כאלו מבזה שבחו של מקום (ב"י).

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת נצבים - הגר"ר רבי רפאל יצחק זסרמן ר"י אוהל יעקב (כ"ז אלול) סוכות - אדונו הגר"א מוילנא זי"ע

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן - הרב מפוניבז' זצ"ל

ליוה את הרב וקיבל ליווי בחזרה

מרן הגר"ר ש' כהנמן זצ"ל עלה מליטא לארץ ישראל בשנת ת"ש, עם תחילת פרעות המלחמה באירופה, וכעבור תקופה קצרה התיישב בעיר בני ברק סמוך ונראה למקום מגוריו של מרן החזון איש וגיסו מרן הקהילות יעקב ובנו רבינו זצ"ל. לעיתים קרובות היה מגיע לשוחח בדברי תורה עם מרן החזון איש זצ"ל ושם הכיר את רבינו כנער צעיר ממש.

הגר"ר זצ"ל שהיה עילוי נורא ובעל תפיסה מהירה כברק, עמד עד מהרה על טיבו של רבינו, העריץ אותו מאוד ועקב אחרי עליותיו בלימוד כל העת.

מסופר, כי אחרי אחד הפעמים שהיה הרב מפוניבז' בביתו של החזון איש, פנה החזון איש אל רבינו שהיה אז נער צעיר ממש, ואמר לו, תלווה את הרב אל ביתו, כמובן שרבינו עשה כמצווה עליו וליווה אותו עד לביתו.

מרן הגר"ר ש' כהנמן הרב מפוניבז' זצ"ל

והנה, כשהגיעו אל בית הרב מפוניבז', סב הרב על עקביו ואמר לנער הצעיר - ועכשיו אלוהו אני אותך חזרה אל ביתך... (מפי ר"ש קניבסקי, וראה עוד בספר כל משאלותיך עמוד תרס"ב בנוסח שונה).

הרב מפוניבז' לא נרדם

כשהוציא רבינו את אחד מחיבוריו על מסכתות קטנות, שלח את הספר עם גיסו הגר"ר ש' ברמן שימסור להרב מפוניבז' במתנה. הרב קיבל את הספר לידו, ולמחרת התבטא בפני נכדו 'לא ישנתי הלילה, עברתי על הספר, והמחבר כזה למדן מיוחד'. והנה הרב מפוניבז' היה עילוי נדיר, וכמעט שלא היה מתפעל כ"כ מחיבור של הדור האחרון אבל כאן יצא מגדרו בהתפעלות (מפי בעל המעשה - הגר"א כהנמן).

'הוא דאג לרב בעצמו'

בעת שהגיע רבינו לניחום אבליים בבית הגר"ר אליעזר כהנמן על פטירת רעייתו הרבנית אלישבע כהנמן - בת רבי שלמה הרבנית אהובה ברמן, אחותו של רבינו, הוא סיפר בהתרגשות את העובדה הבאה:

היה זה בעת שמחת הפורים שנת תש"ו. אבא מרן הסטייפלר שתה יין יותר מהרגלו, והשתכר כדת, לפתע הוא נעמד ואמר ברצינות גמורה, ברצוני ללכת לדבר עם הפוניבז' ערוב.

היו שרצו למנוע אותו מללכת, כי חששו שמא מתוך שכרות יאמר דיעות להרב מפוניבז', אבל החזון איש שישב שם בצד התערב ואמר, לא אומרים להסטייפלר מה לעשות, אם הוא רוצה ללכת אין למנוע אותו!

ואכן הוא קם והלך.

והוסיף רבינו וסיפר: ואני התלויתי אליו, והלכנו לביתו של רבי שלמה כהן, שם ישב הרב ועשה את סעודת הפורים.

נכנסנו, ואבא התיישב ליד הרב מפוניבז' ומיד אמר לו בנחרצות - אתה צריך לדאוג לבן שלך, הוא מתבגר ועוד לא התחתן, הבן עסוק בעזרה לישיבה ולמוסדות, וגם אתה עסוק בזה, ומה יהיה עם הבן שלך? צריך לדאוג לו שישא אשה!

כששמע הרב מפוניבז' את דבריו, שתק. וגם בנו ר' אברהם שישב שם, לא הגיב כלום.

הסטייפלר הוסיף להפציר בו, תחתן אותו כבר, הגיע הזמן, וכך ישב שם כארבעים דקות (!!!) עד שהרב מפוניבז' הבטיח לו שיטפל בזה. ואז נאות אבא מרן הסטייפלר לקום ולחזור לביתו.

ואכן כעבור זמן לא ארוך הקים ר' אברהם את ביתו.

וסיים רבינו בהתרגשות: "הרבה היו באים להרב מפוניבז' לומר לו דיעות, ליעץ לו איך להנהיג את הישיבה ואת מי למנות וכו' אבל אבא הגיע רק כדי לעזור לרב בעצמו. והנה - אדם שדואג

לשני בסוף הוא עצמו מרויח מזה, כי בזכות שהתחתן רבי אברהם ונולד בנו רבי אליעזר, נהיה השידוך עם בת אחותי. (מפי רבי אריה לייב כהנמן)

הסטייפלר (מימין) משתתף בנישואי נכדתו עם החתן רבי אליעזר כהנמן

זה לא ה'שפראך'

סיפר רבי יוסף שמעון אפשטיין: עובדא הוי, שפעם סיפרו לפני רבינו מעשיה משעשעת המתגלגלת מפי השמועה, על אב מודאג שהגיע אל מרן החזון איש וסח לו כי בנו הקטן בלע מטבע וכי הוא חושש מאוד ממה שעתיד לקרות לו, הרגיע אותו החזון איש בחיוך ואמר לו - לך על הרב מפוניבז', הוא מומחה להוציא כסף מאנשים...

אבל כאשר רבינו שמע את הסיפור, התמרמר מאד ואמר: זה לא "השפראך" (השפה) של החזון איש, לזלזל כך במרן הרב מפוניבז'.

הרב מפוניבז' זצ"ל מנשק בחביבות את הנער יוסף שמעון אפשטיין - נכדו של מקורבו רבי יצחק לויט - תל אביב

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

שיחה שנאמרה השבוע בישיבת פוניב'ז

וביטול תורה נקרא 'כי דבר השם בזה', כי דבר שאדם מחשיב הרי הוא משתדל להשיגו, וכמו כסף, שמי שאוהב כסף עושה כל מיני השתדלות להשיג כסף, וכן כבוד, יש אנשים שמסורים ומבזים עצמם בשביל כבוד, כי הם אוהבים כבוד וזה מושך אותם, ואם התורה הייתה מושכת והיו מחשיבים את עסק התורה, בודאי היה אחרת.

יראת שמים מחייבת התמדה בתורה

ובאמת הרי יש יראת שמים, כי ביטול תורה זה חטא, ועל חטא אפילו בשוגג יש עונשים ודיני שמים, ולכן ממילא צריכה להיות חרטה, ומי שהוא בעל אמונה שלמה עם יראת שמים בשלמות, הרי היראה מחייבת התמדה בתורה, כי יש יראת העונש! ויש עונשים בעולם הזה ובעולם הבא, ומצד שני להיפך אם עוסקים בתורה אזי אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, וכשהיית עם אמונה כזו בשלמות כל ההנהגה היא אחרת.

ויראת שמים היא מצות עשה (דברים י, כ) את השם אלוהיך תירא, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, יז) כתב שזה מהמעלות העליונות שיש בהן הרבה מדרגות, "לכל אחת מהנה כמה מדרגות", והאדם חייב להשיג את כל המדרגות, להוסיף ולהוסיף ביראת שמים.

ואמרו חז"ל (ברכות לג, ב) כי יראת שמים לגבי משה רבינו "מילתא זוטרתא היא", אצל משה רבינו, שעליו נאמר (במדבר יב, ח) ותמונת השם ביט, ואמר ונחנו מה (שמות טז, ז), עם בהירות האמונה כל כך של משה רבינו זה מילתא זוטרתא, אבל סתם אנשים כמונו צריכים להוסיף ולהוסיף יראת שמים, לחזק תמיד את היראה, ויש הרבה מדרגות בזה.

ואמנם נכון שזה קשה, וצריכים סיעתא דשמיא על זה.

הסיעתא דשמיא לאחר השתדלות האדם

ויש פסוק בתהלים (לז, לב-ג) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו השם לא יעזבו בידו וגו', היינו שהרשע רוצה להרוג את הצדיק, ופירשו בגמרא (קידושין ל, ב) כי פסוק זה נאמר דרך משל על היצר הרע, שהיצר הרע הוא הרשע, שרוצה להכשיל את האדם שהוא עדיין צדיק, ולהמיתו מיתת-עולם, גיהנום! והשם לא יעזבו בידו – אדם צריך שהקב"ה יעזור לו בזה, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כי היצר הרע חזק מאד ומפתה לעשות עבירות, ומצד הטבע לא שייך לבד להתגבר עליו, אלא רק בעזרת הקב"ה, עם סיעתא דשמיא, והשם לא יעזבו בידו.

ומתי הקב"ה עוזר? כתוב במסילת ישרים (פרק ב) וכן מובא בשם הגאון (קול אליהו סוכה), כי זהו רק אם אדם עושה כל מה שהוא יכול, והוא מצד עצמו עשה את כל ההשתדלות נגד היצר הרע, וכבר הגיע למצב ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", אז הקב"ה עוזר לו להתגבר על היצר.

ומה היא ההשתדלות? ללמוד מוסר! בסדרי המוסר שבישיבה, חצי שעה לפני תפילת מעריב, ובאלול מוסיפים עוד רבע שעה לפני מנחה, וסדר מוסר הוא ההשתדלות נגד היצר הרע, ואז – כאשר האדם בעצמו עשה כל מה שהוא יכול, אזי השם לא יעזבו בידו ויש סיעתא דשמיא, אבל מי שאינו עושה מה שהוא יכול מדוע שיעזרו לו, ואין סיעתא דשמיא.

ואמרו בגמרא שם כי יצרו של אדם 'מתגבר' עליו בכל יום, ו'מתחדש' עליו בכל יום, והם שתי נוסחאות, מתגבר ומתחדש [ונתבאר במקום אחר כי 'מתגבר' היינו אותו היצר הרע שכבר היה בעבר, שחזר ומתגבר בכל יום, ומתחדש היינו יצר הרע של דברים חדשים שלא היו בעבר], ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. אך רק אם אדם עושה בעצמו מה שהוא יכול, אזי הקב"ה עוזרו בזה, וכאמור ההשתדלות היא סדרי המוסר.

ועוד אמרו בגמרא (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו, ומבואר בזה גם כן, כי אימתי יש סיעתא דשמיא? עם הזכות של 'בא ליטרה'! והאיך באים ליטרה? עם סדר המוסר! שלומדים ספרים של יראת שמים: שערי תשובה, חובות הלבבות, מסילת ישרים, וכל הספרים המוסיפים יראת שמים, ואם אדם עושה את זה הרי הוא בא ליטרה, ומסייעין אותו בסיעתא דשמיא. כך המציאות.

תשובה על העבר מגיל בר מצוה

עכשיו אלול, ועוד מעט יהיה ראש השנה ויום כיפור, ימי הדין, וצריכים זכויות לזכות בדין, ולשוב בתשובה על העבר. אמנם זה גם חודש הרחמים, שיש בו סיעתא דשמיא על תשובה, ועל כל הזכויות שצריכים ליום הדין. ונתבונן מה היא התשובה שצריכים לעשות על העבר.

הנה באמת כל אחד ואחד, מיום עמדו על דעתו, מהיום של הבר מצוה, מי יכול לומר שלא עבר על איסור ביטול תורה, וכי יש מי שיכול לומר דבר כזה? הרי זה דבר נדיר, ואמנם יכול להיות שיש יחידי סגולה, והיו יחידי סגולה כאלה, אבל סתם אנשים בדרך כלל לא נוהרים עד כדי כך, והרי ביטול תורה הוא איסור, ומצד אחד עסק התורה זה זכות גדולה מאד, וכנגד זה ביטול תורה הוא איסור חמור מאד.

ביטול תורה נקרא 'מאסה' של תורה

ואמרו חז"ל במדרש (פתיחתא דאיכה רבה ב) ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה, והיינו שביטול תורה נקרא 'מאסה' של תורה, ומי שמתבטל מן התורה ואינו לומד, נקרא שהוא מואס בתורה.

והענין בזה, מפני שאם היה מחשיב את עסק התורה, שזה דבר כל כך חשוב ועצום, שזוכים בו לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והאומר הכי גדול שיכול להיות בעולם זה תורה, לא היה אצלו ביטול תורה, וביטול תורה נובע מכך שאינו מחשיב את זה.

כך המציאות. אבל מי עומד במדרגה הזו.

ועל חיסרון החשיבות אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שיש פסוק "כי דבר השם בזה ואת מצוותיו הפר" (במדבר טו, לא), והמשך הפסוק שם הוא איום ונורא [הכרת תכרת וגו'], ומה נקרא 'דבר השם בזה' – מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, אם אפשר לעסוק, אם הוא יכול ואינו עוסק, מדוע הוא לא עוסק? מפני שאינו מחשיב את התורה!

ואמנם יתכן שזה מפני שהוא לא יודע, והוא שוגג בזה, כי אינו יודע את החשיבות, אבל גם שוגג זה חטא וצריך כפרה, וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, טו) כי גם השוגג עונש ייענש, מפני שזה חטא, וזה נקרא 'מאסה' של תורה, כי זה לא סתם ביטול תורה שהוא אנוס, אלא הוא לא מחשיב את התורה, וזהו מאסה של תורה, אפילו בשוגג!

ההתקשרות להקב"ה – להיות מרותק לתורה

ומה שאמרו כי דבר השם בזה וגו' מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, שמעתי בשם אדם גדול שאמר כי זה לא נאמר רק על ביטול תורה של זמן, שיכול ללמוד יותר זמן ואינו לומד, אלא אפילו מי שלומד כל הזמן שהוא יכול, אבל הוא יכול ללמוד יותר בהבנה, וכן אם יכול להיות יותר מרותק לתורה, והם שני דברים: ללמוד יותר בהבנה ולהבין יותר טוב את מה שלומד, וגם להיות יותר מרותק ומרוכז בלימודו, אם הוא לא מרותק לתורה או שאינו מתאמץ להבין כפי כוחו, זה גם כן נקרא שאפשר לעסוק ואינו עוסק, שהוא לא מקושר לתורה כל כך.

ואם אדם מרותק והמחשבה מרותקת לתורה וזהו מדרגה אחרת לגמרי, כפי שכבר סיפרתי המעשה שהיה באחד שרצה לקבל אהבת השם ולהרגיש קרבת אלוהים, ונסע להתייעץ עם אחד (איני יודע מי הוא) והלה נתן לו עצה: שילמד ספר 'שב שמעתתא', והוא לא שאל שאלות למה, אלא עשה כמו שאמר לו והתחיל ללמוד שב שמעתתא, ובאמת זה השפיע עליו שקיבל קרבת אלוהים והתפילה נהייתה אחרת, והרגיש שזה משנה את כל ההתקשרות עם הקב"ה.

והטעם בזה כי הרי קודש בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (וזהו אחרי עז, א), היינו שהתורה מקשרת את עם ישראל והקב"ה, ומה שיותר מרותק – זה יותר מחזק את הקשר, וספר 'שב שמעתתא' זה ספר עמוק מאד, שלימדו מרתק מאד, וכשאדם מרותק לתורה זה מדרגה, וזו אהבת תורה עם אהבת השם, ומשנה את המהות של האדם.

עיקרי התשובה בכל יום בתפילה

והנה בשערי תשובה לרבינו יונה ביאר את כל עיקרי התשובה וכתב (א), יט) כי יסודות התשובה הם שלושה: חרטה, וידוי, ועזיבת החטא.

והרי בכל יום בתפילה אנו אומרים ומבקשים "השיבנו לתורתך", וזוהי תפילה ובקשה על תשובה, וכן אומרים "סלח לנו כי חטאנו", שזה וידוי, חטאנו, ופגענו, וכבר יש כאן חרטה עם וידוי ותפילה על תשובה.

וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, והטעם בזה כמו שכבר אמרו בגמרא (ברכות נ, א) "הרחב פיך ואמלאהו" – ההוא בדברי תורה כתוב, והיינו **שבדברי תורה נאמר 'הרחב פיך', תבקש כמה שאתה יכול, ואמלאהו! ובמה? בדברי תורה, היינו כל מה שהתורה מחייבת, רק תבקש ותקבל, ויש סייעתא דשמיא בלי גבול** [וראה גם בספר חסידים סימן קל"א שכתב: אם שואל אדם דבר שהוא שבח לבוראו כגון על לימוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים].

אבל האידך מבקשים, וכי רק בקשה סתם מן השפה ולחוץ? צריכים שתהיה בקשה אמיתית, מעומק הלב, בלב אמיתי! וכשמבקשים באופן כזה, אזי יש סייעתא דשמיא, על כל ענייני הרוחניות, השיבנו לתורתך, וקרבו לעבודתך, סלח לנו כי חטאנו, ומקבלים, כי מדוע מבקשים? מפני שרוצים את זה, ואם רוצים ומבקשים – מקבלים!

העצה לתשובה שלמה בזמן קצר

ועוד כתב רבינו יונה (שם ב, ז) עצה גדולה, שאדם יכול להיות בעל תשובה גמור ברגע אחד, עם הרבה זכויות של מעשים טובים שהוא עדיין לא עשה אותם, ויהיה בגדר "מעשיו מרובים מחמתו" (אבות ג, ט), שיש הרבה מעשים שהוא עדיין לא יודע אותם, ונחשב כבר מעשיו כאילו שכבר קיים אותם, יותר ממה שהוא יודע, ויש לו הרבה זכויות של מעשים טובים כאלה שהוא עדיין לא יודע ולא עשה אותם.

ומה היא הדרך לזה, כתב רבינו יונה: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם", והיינו בזמן שאדם גומר בלבבו לשמוע לקול המוכחים, שמדברים דברי מוסר, ובזמן של רבינו יונה היו

'מוכחים', מגידים שאומרים דברי מוסר לציבור, ואם אדם החליט וגמר בלבו לשמוע מוסר המוכחים, ולקיים את כל מה שהם אומרים, ושלא יגרע דבר מדבריהם, אזי בזה "עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר", והוא כבר נהיה בעל תשובה גמור.

ולא רק שנהיה בעל תשובה, אלא יותר מזה, "צדק נפשו בשעה קלה", ו"קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים", היינו שיש לו כבר מעשיו את הזכויות של כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, כי הוא נמצא בדרך המביאה לזה, עם החלטה אמיתית והנהגה שתביא אותו לידי כל המעשים הטובים וחזרה בתשובה, ובוה הוא נהיה צדיק בשעה קלה, וכבר יש לו את הזכויות גם על המעשים שעדיין לא עשה אותם.

וזה נקרא 'מעשיו מרובין מחמתו', שנחשב כאילו קיים את כל המעשים שעדיין אינו יודע אותם, וזוכה בזה על שם סופו, כמו שמצינו בבן סורר ומורה שנידון על שם סופו [ומידה טובה מרובה ממידת פורענות], ויש לו כבר מעשיו את הזכויות של המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, על שם סופו. וכתב רבינו יונה שם כי על ידי זה "ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול", ו"אשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", ברגע קטן, על ידי החלטה כזו, ורק צריך שתהיה החלטה אמיתית, עם כל הלב, ואז ברגע קטן הוא נעשה צדיק ומקבל זכויות כאלה שאין לשער.

וכיצד בידינו לעשות זאת למעשה? אם אדם מחליט שהוא ילמד מוסר בקביעות, בסדר המוסר בשישיבה, ומי שאינו בשישיבה – גם בבית יש ספרי מוסר, ועל ידי שיש בכל יום איזה קביעות, אם זה דבר תמידי אזי "אבנים שחקו מים", וכל טיפה וטיפה מצטרפת ומשפיעה עוד ועוד, וכל הזמן עולים בדרגה ומקבלים דרגה גבוהה יותר, עם יותר יראת שמים, ויותר אמונה, ויותר מידות טובות ואהבת הבריות, וכל המעלות הרוחניות.

זאת העצה ליכות לתשובה שלמה, עם זכויות נוספות על מה שעתיד לעשות, כמו שכתב רבינו יונה, שזה תשובה על העבר, וגם זכויות על העתיד אפילו שעדיין לא עשה. ואמנם צריכים סייעתא דשמיא. יהי רצון שנוכה לסייעתא דשמיא שאנחנו וכל עם ישראל נוכה לעשות את העצות האלה של רבינו יונה, ונוכה עם כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה.

מתוך דברי החיזוק שאמר רבינו שליט"א במהלך השיעורים והחבורות לבני הישיבה מתחילת הזמן

כך ממה נפשך, או שקמים מוקדם ועייפים כל היום, או שקמים מאוחר ומפסידים תפילה בציבור בשישיבה, וזה גם בטלה.

לכן כדאי לדעת שזה לא דחוף להכיר אחד את השני, כי במשך הזמן מכירים, ורק הטבע מושך עכשיו להכיר, אבל זה לא דחוף ולא כדאי, לא כדאי לבזבז זמן וכוח, וזה גם ביטול תורה, בשביל הסקרנות הזו.

חזרת הלימוד והשיעורים

יש דבר חשוב מאד, חזרת השיעור, חזרה זה דבר הכרחי בכלל, על כל מה שלומדים, ומצינו כמה גמרות על חשיבות ומעלת החזרה. כל חזרה מוסיפה הבנה, ובחזרת השיעור, שומעים שיעור ומבנים, ואחר כך כשחוזרים רואים הבנה אחרת, וחזרה שנייה מוסיפה עוד הבנה, וכן כשלומדים גמרא, אם חוזרים יש הבנה יותר גדולה, עם יותר בהירות בהבנה.

והזמן לחזרת השיעור כפי שהיה תמיד בשישיבה הוא מיד בתחילת סדר שני, וכך היה נהוג בשישיבה תמיד מאז היווסדה, שבתחילת הסדר השני חוזרים על השיעור, מיד, כשעדיין זוכרים את מה ששמעו בשיעור, וזה נותן הצלחה גדולה. בעזרת השם יזכו כולם לסייעתא דשמיא.

ימי ששי ושבת

עכשיו חודש אלול, ויש לפנינו ימי ששי ושבת, שהם ימים שבדרך כלל, בדרך הטבע, הזמן מתבזבז בהם, מפני שטרודים בהכנות לשבת ועוד דברים, והרבה זמן מתבזבז שלא לצורך.

אבל זה שלא כהוגן, ומעשים שהיו, שעשו זמן מסודר לכל דבר, זמן לזה וזמן לזה, ובכך גמרו את כל ההכנות לשבת בזמן קצר מאד, ואפשר ללמוד הרבה, לפני ההכנות ולאחריהם, ואם מסדרים את הזמן יש גם סייעתא דשמיא, כי הבא ליטור מסייעין אותו, וכך אפשר להספיק ללמוד הרבה ביום ששי וגם בשבת, ואמנם צריכים גם לנוח קצת בשבת, אבל אפשר הרבה זמן ללמוד, ובפרט בחודש אלול חשוב מאד להתחזק בזה.

ברכה למשמר הנכנס

יש גמרא בברכות (יב, א) שבבית המקדש היו משמרות, בכל שבוע היו הכהנים מתחלפים, וכל שבוע היה משמר חדש, והמשמר היוצא היה מברך את המשמר הנכנס, כי הם נכנסים לעבודת המקדש, עבודת הקרבות וכל עבודת המקדש, וכך היו מברכים אותם: "מי ששיכן את שמו בבית הזה", הקב"ה, ששמו שוכן בבית הזה, "הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושולם ורעות", והיינו ארבעה דברים: אהבה, אחווה, ושולם, ורעות, והם ענייני מידות טובות ומצות ואהבת לרעך כמוד, שיהיה אהבה ואחוה ושולם ורעות, ובוה היו מברכים את המשמר הנכנס.

ומה הצורך בברכה הזו? כי כדי שהעבודה בבית המקדש תהיה עבודה כשרה ורצויה, שתהיה לרצון, בשביל זה צריכים שיהיה אהבה ואחוה ושולם ורעות, מידות טובות, ואהבת לרעך כמוד, שזה כלל גדול בתורה, וזה הכרחי בשביל הצלחה בעבודת המקדש, כדי שהעבודה תהיה כמו שצריך, בכוונה רצויה לשם שמים ממש, צריכים לזה זכויות לסייעתא דשמיא, והסייעתא דשמיא היא על ידי הזכויות של ואהבת לרעך כמוד.

וכך גם כשבאים לישיבה, מקום קדוש, הרי עושים כבוד שמים, שזה עבודת השם, ויש זכויות של מידות טובות, וכן סדרי הישיבה, תורה ותפילה, שבישיבה זה תפילה בכוונה, וכן סדרי המוסר, והבא ליטור מסייעין אותו, סדר המוסר נקרא בא ליטור, כי למה לומדים ספרי מוסר? מפני שרוצים להיות טהורים, נשמה טהורה, עם הנהגה של טהרה, ובזכות זה מסייעין אותו, וזה דבר שרואים, שאלו שלומדים מוסר יש להם סייעתא דשמיא, והסדרים האלה הם זכויות להצלחה.

סקרנות להכיר חברים חדשים

יש טבע כשבאים ציבור שמתאסף מכמה מקומות, רוצים להכיר אחד את השני, כי עד עכשיו לא הכירו ולא היו ביחד, ועכשיו נמצאים ביחד, ורוצים להכיר אחד את השני, וזה גורם שבלילה מתחילים לדבר ולשוחח, שכך הטבע שיש סקרנות ורוצים להכיר, ומחמת זה הולכים מאוחר לישון, ואחר

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב **משה שמואל לוקסנברג** זללה"ה
ב"ר ישראל מיכאל זללה"ה - נלב"ע ט"ז אלול התשנ"ד תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין שליט”א

פרשת כי תבוא שנת שמיטה תשפ”ב לפ”ק * גליון 111 * עיה”ק ירושת”ו * כתבי תלמידים

אלול

כתוב בספרים כי “אני לדודי ודודי לי”
ראשי תיבות אלול, והיינו שצריכים קודם
את ההתקרבות שלנו – “אני לדודי”, ועל
ידי כן זוכים לסייעתא דשמיא – “ודודי לי”.

מה היא עיקר ההתקרבות וכיצד
מתקרבים? מהו הדבר הגדול והחשוב
ביותר אצל דודי?

הדרגה הגבוהה ביותר היא אהבת השם,
שזה השער העשירי בחובות הלבבות,
ויש הרבה דרגות באהבה עד למסירות
נפש כפשוטו מתוך אהבה, בדרגה של
רבי עקיבא שאמר (ברכות סא, ב) כל ימי
הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו,
אבל יש גם דברים קלים יותר שהם מענפי
האהבה, וכמו שכתב המסילת ישרים
בפרק י”ט כי השמחה בתורה ובמצוות
היא מענפי האהבה, כל אהבת תורה
ומצוות ומעשים טובים זה ענף מאהבת
ה’, שהשורש לזה מגיע מאהבת ה’.

אבל באמת אי אפשר לייצר ולעשות
אהבה באופן מלאכותי, אלא זה דבר טבעי
שיש בטבע האדם, והאהבה זה הפנימיות
שיש בטבע האדם כבר מתחילת בריאתו,
שכל אדם נברא עם הטבע הזה של אהבת
השם, שאם לא כן מה שייך מצוה של
אהבה, וכי אפשר לעשות אהבה בידיים,
הרי אין זו אהבה אלא הצגה, אך כל
המצוה (דברים ו, ה) “ואהבת את השם
אלוקיך” שייכת מפני שיש לכל אחד
מתחילת בריאתו את הטבע הזה של
אהבת ה’, והמצוה היא רק להוציא את
הטבע מן הכוח אל הפועל, ולסלק את כל
הנגיעות המפריעות לאהבה.

הרי זהו מה שהקב”ה דורש מאיתנו וזה
קיים בטבע האדם, אלא שלא כל אחד
זוכה לכך שהטבע הזה יצא לפועל, כי
היצר הרע מפתה ומושך לדברים אחרים,
ועבודתנו בחודש אלול היא להתחזק
בזה.

על אור התורה, שהתורה היא מאירת עיניים,
וכמו שכתוב (תהלים יט, ט) “מצות ה’ ברה
מאירת עיניים”, וכתוב (משלי ו, כג) “כי נר
מצוה ותורה אור”, היינו כמו שהאור נותן
לאדם לראות מה טוב ומה לא טוב, ומראה את
הדרך הנכונה היכן ללכת והיכן לעול ללפול,
כך גם התורה מאירה לאדם את הדרך ילך בה.

וכן המשך הפסוק “ופחד” ורחב לבבך, הכוונה
על דברי תורה, וכמו שאמר חז”ל (ברכות ס,
א) “אשרי אדם מפחד תמיד” – ההוא בדברי

ויכולים אנו לזכות לאשריך בעולם הזה שהוא מעין
העולם הבא על ידי ששקועים בתורה ברציפות
ובתמידות.

ובאמת גם בתפילה שייך לקבל טעם ומתיקות, אלא
שזה יותר קשה, לחיות חיים של אמונה, ולהרגיש כל
הזמן “שויתי השם לנגדי תמיד” – אבל כל אחד יכול
לחיות חיים מאושרים בעולם הזה, ולקדש שם שמים,
על ידי עסק התורה וזיוכי הרבים בתורה.

‘והלכת בדרכיו’

דרך קניין המידות

שנינו באבות (ב, ט) שרבי יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו
צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, וכל אחד
מהתלמידים אמר דבר אחר: רבי אליעזר אומר עין
טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן
טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר
אומר לב טוב.

ויש להבין למה אמרו דווקא מידה טובה מסוימת, הלא
צריכים שיהיה לאדם את כל המידות הטובות, כמו
שכתוב ‘והלכת בדרכיו’, וכגון מה שאמרנו (שבת קלג,
סוטה יד ועוד) מה הוא רחום וחונן אף אתה וכו’, ולמה
אמרו דווקא מידה אחת.

וכפי הנראה באמת אי אפשר להתחיל מכל המידות
ביחד, ולכן אמר רבי יוחנן לתלמידיו צאו וראו איזוהי
דרך טובה, כלומר מה הסדר, מאיזו מידה טובה
להתחיל, כי אדם שרוצה להשתלם במידותיו, צריך
להתרגל ולעשות פעולות שישפיעו עליו עד שההרגל
נעשה טבע, ואי אפשר להתחיל הכל בבת אחת, ועל
זה אמרו התלמידים: עין טובה, חבר טוב, שכן טוב וכו’,
כלומר שזוהי המידה הטובה שיש להתחיל ממנה.

וכמדומני ששמעתי ממרן הגר”ד פוברסקי זצ”ל כי אדם
שהוא מושלם במידה אחת, זה כבר גורם שלמות בכל
המידות! שלמות במידה אחת נותנת סייעתא דשמיא
לשלמות בהרבה עניינים, וזה מביא לשלמות בכל
המידות [א”ה]. במקום אחר הביא מרן שליט”א שמקורו
בשבת קל”ח שאמרו כמה אמוראים ‘יתי ל’ שקיימתי
מצוה אחת בשלמות, והענין בזה כי שלמות בדבר אחד
מביאה לשלמות בשאר דברים].

ולכן אם אדם יהיה מושלם באחת מהמידות שאמר
תלמיד רבי יוחנן, עין טובה, לב טוב וכו’, ממילא זה
ישפיע שיהיה לו את כל המידות הטובות, ורק הייתה
השאלה ממנה להתחיל, מאיזו מידה טובה כדאי
להתחיל, שהיא תביא לשלמות בכל המידות. כך יתכן
לפרש בדברי המשנה.

ואכתי יל”ע במה ששאל רבי יוחנן את תלמידיו מה
הסדר וממה להתחיל, הרי מצינו סדר אחר שאמר רבי
פינחס בן יאיר בברייתא (ע”ז כ, ב) תורה מביאה לידי
זהירות וזהירות מביאה לידי זריזות וכן כל ההמשך,
וכפי שביאר המסילת ישרים בספרו כל מידה ומידה
לפי הסדר הזה, שכל דבר מביא לדבר הבא אחריו, ויש
לעיין האם דברי רבי יוחנן ותלמידיו הם סתירה לסדר
הזה או לא, וצ”ע במפרשים.

הפסרת כי תבוא

ישראל לשלושה דברים הנזכרים כאן: “ונהרת”, “ופחד”,
“ורחב לבבך”. וצריך ביאור מה הם שלושת הדברים
האלו.

ויש לפרש “ונהרת” מלשון נהורא – אור, והכוונה בזה

‘ושמחת בכל הטוב’

כמה גדולה היא נעימות התורה

באור החיים הק’ פירש מקרא דידן, ‘ושמחת בכל
הטוב’ – אין טוב אלא תורה, “שאם היו בני אדם מרגישים
במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים
אחריה ולא ייחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב
למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם”.

ואכן אמרו חז”ל (עירובין נד, ב) “באהבתה תשגה תמיד”
זה רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה, ומרוב
שהיה שקוע בלימודו שכח היכן שישב והניח את בגדיו. וכבר
סיפרתי מעשים שהיו בתלמידים שלא היו מסוגלים
להפסיק ללמוד מרוב ההנאה ומתיקות התורה, ובפרט
לימוד ברציפות יש בו מתיקות וערבות גדולה מאד.

ורגילים אנו להזכיר מדברי ההפלאה (בהקדמות
למסכת כתובות) שעמד על מה שאומרים בתפילת
שבת “עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך”,
ונזכר בזה תחילה הלשון “ישבעו” ואחר כך “יתענגו”,
והעיר ההפלאה שהרי בנוהג שבעולם הוא להיפך, אחרי
שאדם שבע שוב אינו יכול להתענג, ואכילתו היא כבר
אכילה גסה, ועיקר העונג הוא רק לפני השביעה, בשעה
שהוא רעב, ולא לאחר השביעה, ואם כן היה ראוי לומר
כולם יתענגו וישבעו מטובך, ומדוע מזכירים להיפך?

וביאר בזה ההפלאה שאין המציאות כן כי אם באכילה
ושתיה גשמית, אבל בדברי תורה גם לאחר שאדם שבע
הרי הוא ממשיך להתענג, ואדרבה ככל שאדם לומד
יותר ברציפות ומשביע עצמו מדברי תורה, הרי הוא
מרגיש יותר את מתיקות התורה, ונמשך ללמוד עוד
ועוד.

וידוע ממרן החזון איש (הובא במעשה איש ח”ד) שפעם
ראה חברותא שהפסיקו באמצע הלימוד, וניגש אליהם
ואמר להם דברי חיזוק, ובה היו דבריו: “מתיקות התורה,
כמה גדולה היא נעימות התורה, ואי אפשר להשיג את
זה ולהגיע לזה רק אחר שקידה של שלוש וארבע שעות
ברציפות בלא הפסק, בלי זה אי אפשר אפילו לצייר מה
היא הרוחניות הזו...”

“וקל וחומר אחר חמש שעות, כמה רוממות יש – איך
אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת, להפסיק
את הרציפות ולהפסיד בידיים נועם כזה, כמו קדירה
המתבשלת, להוריד מן האש, ליתן להתקרר, ואחר כך
להשיבה...”

והמשך החזון איש והפליג ביקרת הרציפות: “ואחר שש
שעות של לימוד שוכח האדם מכל העולם וענייניו,
ומתדבק בדברים רוחניים, ואחר שבע שעות האדם
מרגיש קרוב להקב”ה, ואין לו מהנאות העולם כלום
ומתמלא שמחה...”

“ואחר שמונה שעות אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של
תאוה וחומריות, וכולו משתוקק לאלוקיו, ואחר תשע
שעות כולו קדוש למעלה למעלה, ואחר עשר שעות –
עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו
ורגשותיו”. עכ”ד.

עד כדי כך גדולה מתיקות התורה למי שלומד ברציפות,

“אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך”

דרגת לומדי התורה לעתיד לבא

פסוקים אלו מדברים על הגאולה העתידה, שאז יזכו

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן שליט"א

ואת מושיג ה'שאיפה', אשר מכל מקום ובכל דרגה, יוכל בן תורה להתעלות בהן עדי מרום, ואשר כל אחד גם מחוייב בהן בלא שום פטור, וכלשוננו של מרן תדיר ש'זו זכות שהיא חובה', כי אם חייבה בכך התורה, הרי ניתן לנו גם הכח לזה... ואין מי שיפטור עצמו מכך.

מדורנו זה יהיה איפוא אכסניא ראויה להבאת הוראות מרן שליט"א בדרכי ההנהגה בדורנו אנו, בשמירת צביון הישיבות, בדרגת 'בן תורה' וחובותיו, בנתיבי העלייה וסולם המעלות, כאשר נשמעו מפיו וכאשר קיבלו במסורה מרביתו מצוקי ארץ זללה"ה.

ויהי"ר שהיה הדברים לתועלת לתופסי ישיבה, ולמבקשי העלייה, ותרבה הדעת, עדי נבוא למילוי הייעוד השלם 'זמלאה הארץ דעה את ה'. אכ"ר.

***

בחרנו לפתוח את מדור זה בנושא 'בן תורה' עליו מעורר מרן רבות, על מעלת בן תורה, על דרגתו הרוחנית ועל חובותיו, וכמה שהדברים נשמעים פשוטים ובהירים, הרי מצריכים הם עבודה יסודית מתמדת, עם זכרון תמידי של סולם העליה, בכדי שלא למעוד חלילה.

מה עוד, שעיקר שיחותיו של מרן, מופנות כלפי בני התורה, בהתאמה לדרגתם ועבודתם התמידית, ואף שכל אדם בכל דרגה שהיא יכול למצוא טעם ביסודות העבודה שמזכיר מרן תדיר, אך עיקר הדברים נאמרים בדרגה שאינה מתאימה לאדם נחות, כי אם לבן תורה השקוע ראשו ורובו בתורה ויראת שמים, ובלי זה, יקשה להתחבר לדברים הנאמרים כהווייתן.

ואמנם כבר העירני פעם מרביץ תורה חשוב שליט"א, כי למרות שמרן מעורר על דברים פשוטים וברורים, אך עוסק הוא רבות בדבריו בדרגות גבוהות, אשר ידמה לשומעים כי קשה מאוד להשיג, [וכבר הזכיר מרן כי שמע מתלמיד מרן המשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל, כי אינו מעורר על דבר אשר איננו אווז בו... וכל זה רק בכדי לשבר את האוזן באלו דרגות אווז מרן עצמו].

אכן גם אם דרגה גבוהה היא, מעמיד לנו מרן את סולם העבודה בכדי שנכיר ונשיג עד היכן הדברים מגיעים, ובאיזה שיעור עומדת חובתנו, בכדי שנוכל עכ"פ להתרומם בדרגתנו אנו, ומלבד זאת, כבר הזכרנו את אשר ייסד לנו מרן שליט"א, כי אם זו העבודה שנתחייבנו בה, הרי שיש בכוחנו להתעלות בה, על כל פנים בהשגה כל שהיא, וגם אם גדולה העבודה, אך אין אתה בן חורין ליבטל הימנה בתאונות כי אין זו מדרגתנו, אלא קובץ על יד ירבה, ומעסק העבודה לאט, במחשבה תחילה, ובתמידות, נזכה להתעלות עוד ועוד, כראוי לבני תורה.

נב. כמו שהזכר, המאמרים הבאים יעסקו בנושא 'בן תורה', מי שיש בידו עובדות, הנהגות, הערות ועוד בעניינים הנוגעים לכך, מתבקש לשלוח למייל המערכת, לתועלת הכלל.

הקדמה למדור החדש

הנה זכה דורנו להתפשטות התורה בצורה מופלאה, באופן שלא היה כמוהו מדורו של חזקיהו המלך, וכבר עמד מרן שליט"א על תופעה זו, אשר קולה קול פעמי משיח, והכנת כלל ישראל למילוי ייעודו, בחינת 'השלחתי רעב בארץ כי אם לשמוע את דברי ה'.

ואמנם דא עקא, אשר מחמת ריבוי לומדי התורה, נשתנו גם עניינים זה מזה ביותר, ועולם הישיבות אשר בלידתו היה כולו כ'יחידה לייחוד', מעין איגוד של בני התורה ועמליה, אשר ניכרו בכל דרכיהם והנהגתם, ונהלו ביד רמה ע"י גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה, ועתה מחמת ריבוי באוכלוסין וברמות שונות, ומחמת שינוי 'האקלים הרוחני' שנכנסו לעולמנו, רבתה הכמיהה ליד מכוונת, לאוזן שומעת וללב מבין, אשר ידע כיצד לנהל בבטחה את הספינה בים הגועש.

וכבר העמיד לנו המלמד תורה לעמו ישראל, את מרן הגרא"ל זצוקללה"ה, אשר השכיל להבין לנפש הדור, והדגיש את הצורך לרדת מן הגבהים, וללקט שושנים הנטועות בין הקוצים ולהרים אבני חפץ הפזורות בין החולות, ללטשן ולרוממן עדי מרום.

אך לעת כזאת קמו להן כמה אסכולות שונות כיצד לנהוג בדרכי החינוך, והיו מהן, אשר בלא שים לב, או בכונה תחילה, בקשו להטות את הספינה מדרך המסורה, להחזיר בה שינויים מן המקובל, ולהורות על הצורך 'להוריד פרופיל', כביכול - כשם שהצרכים היום של בן תורה נשתנו משל פעם, כך גם היכולות והחייבים נשתנו, ואם כך צורת ה'בן תורה' של שנות 0202, איננה כצורתו אשר נשתמרה בידינו מאז העמידה בגאון מרן הגר"ח מוואלוז'ין זצוקללה"ה.

ולא עוד, אלא שקמו אנשים שאינם בני תורה, אשר מחסרון עדינות השכל לא דקדקו להתבונן בדברי רבותינו, ואת כל דעותיהם הטועות תלו באשלי רברבי, וטחו עיניהם מראות, כי אכלו את הקליפה ותוכה זרקו.

אך כבר ידענו 'כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם', והרוצים להשתבש ימצאו תדיר במה להיתלות, ותדיר מורה מרן שליט"א כי אין תועלת לצאת בכלי מלחמה, כי הנזק בה רב על התועלת, אך זאת נתעוררנו למען לא יטעו אחרים, וילמדו משיבוש אותם הרוצים לטעות.

והנה זיכנו הבורא וכמלאך שולח ממרום, לדור יתום, מי שינווט ויראה טעמי תורה, הלא הוא מרן ראש הישיבה שליט"א, שריד לדור דעה, אשר קיבל מן הראשונים מלא חופניו תורה ומסורה, והוא ברוחו הגדולה, מהלך לפי רוחו של כל אחד ואחד, ומשכיל להבין לנפש עייפה, להדריכה בנתיב מסילה בדרך העולה, ותחת לייאש ולהקטין כל שאיפה, ותחת להמעיט ביקרת ותפארת 'בן תורה', בא מרן שליט"א ומסר לדור במסורה, באר היטב, את דרכי העלייה,

"כי אם זו העבודה שנתחייבנו בה, הרי שיש בכוחנו להתעלות בה, על כל פנים בהשגה כל שהוא..."

המשך מעמוד קודם

תורה כתיב, והיינו שצריך לפחד בדברי תורה ולהיזהר שלא לאבדם, כי דברי תורה קשים לקנותם ככלי זהב ונוחים לאבדם ככלי זכוכית (חגיגה טו, א), ויש להיזהר שלא להסיח דעת מן התורה אפילו רגע אחד, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) כי בדברי תורה נאמר "התעייף עיניך בו ואיננו", ופירש"י שם "אם תכפל וסגרת עיניך בתורה היא משתכחת ממך".

וכפי ששמעתי מעשה שהיה עם הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל "אור שמח" (סיפר לי אחד ששמע מאביו שהיה נוכח בשעת מעשה) שפעם ישב ללמוד ודפקו על דלת ביתו, וקם לפתוח את הדלת והחזיק בידו את הגמרא עם האצבע בפנים במקום שאחז, ושאלו אותו מדוע הוא עושה ככה, הרי יכול להשאיר את הגמרא במקומו ולעשות סימן היכר שאחז, והשיב ואמר הרי בדברי תורה כתוב "התעייף עיניך בו ואיננו"! אם אדם מסיח דעתו כהרף עין מן התורה, מיד הוא שוכח את מה שלמד.

ובאמת רבי מאיר שמחה היה בעל זיכרון מיוחד למעלה מן הטבע, ואף פעם לא שכח ממה שלמד כלום, וידע את כל מה שכתוב בספרים שהיו בביתו, אך כשקם לפתוח את הדלת החזיק את הגמרא בידו שלא ישכח תלמודו...

וכל זה, מפני שכתוב (משלי ג, יח) "עץ חיים הוא למחזיקים בה", וביאר בנפש החיים (ד, לג) שצריך לדמות בנפשו כי אילו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו אילן חזק, ודאי היה מתאמץ להחזיק בו בכל כוחו כדי שלא לטבוע, כך גם התורה היא אילנה דחיי, וכל זמן שאדם מחזיק בתורה ועוסק והוגה בה בקביעות, אזי התורה מחזיקה אותו שלא יטבע, אבל אם יסיח דעתו רגע אחד מן התורה מיד עלול לטבוע, ובזה צריך לפחד תמיד שלא להסיח דעת מן התורה ולא תיפסק הדבקות בתורה.

והדבר השלישי "ורחב לבבך" היינו כי התורה שייכת רק במי שיש לו לב רחב, שמלבד מה שאינו מסיח דעת מן התורה, יש בלבו גם סבלנות ורוחב לב לסבול את השני ולשמוע את דבריו, לשמוח בשמחתו ולהשתתף בצערו.

ועל כך נאמר "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך", היינו שבגאולה העתידה "אז תראי" - כנסת ישראל, כולנו נזכה למדרגה הזאת של "ונהרת" - אור התורה, "ופחד ורחב לבבך" - שלא יהיה היסח הדעת מדברי תורה, ויהיה בנו לב רחב לתורה ולמידות טובות.

אך בינתיים, שעדיין לא זכינו לגאולה, צריך כל אחד להשתדל בכל כוחו שלא להסיח דעת מן התורה.

ניתן לקבל את הגיליון במייל: MIMAGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

מנחת דבר על התורה פרשת כי תבא

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

והשתחוית לפני השם (כ"ו י')

בדברי הגר"א ז"ל באדרת אליהו כתב שזה כלל כל היוצא מבית המקדש צריך השתחואה. ודבריו בפ' לתמיד רפ"ז בזמן שכה"ג נכנס להשתחוות, וכתב הגר"א ז"ל דזו השתחוי' ביציאה שהיא כנפטר מרבו. וכן בביאור הגר"א ז"ל או"ח סי' קל"ב שצריך להשתחוות ביציאה מביהכנ"ס ציין לתמיד רפ"ז הנ"ל. כל דבריו הם אחד שיש דין השתחוי' ביציאה מביהמ"ק כתלמיד הנפטר מרבו, ומדין מורא מקדש.

מש"כ מדברי הגר"א בכ"ד, לפו"ר דבריו נראים. ויעוי' בזה בדברי הרלב"ג בפ' לס' שמואל א' א' ג'. ואפשר ג"כ שהיתה ההשתחוי' ממש כי הנכנס שם הי' משתחוה כמו שאמרו ז"ל. ע"כ. הנה מייתי מדברי חז"ל על הנכנס שהי' משתחוה, ויש א"כ ב' השתחויות בכניסה וביציאה.

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך וגו' (כ"ו י"א)

כתב רש"י דמכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן השמחה מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו.

והנה בעצרת עצמה אין מביאין ביכורים, ולכאן' היה מקום לומר דמטעם אחר א"א להקריב שלמים בדכורים ביו"ט דכיון דדין שלמים בבכורים ילפ' מקרא דושמחת בכל הטוב א"כ דין שמחה עלה והרי אינה משמחת יו"ט ויתכן כמו דקיי"ל לענין שמחות אחרות דילפ' מקרא דושמחת בחגך דאין מערבין שמחה בשמחה, והוא מה"ת עתוס' מו"ק ח' ב', הכ"נ לענין שמחת בכורים נמי אסור [ומיהו התם שמחת הדיו"ט בשמחת גבוה וכאן תרווייהו שמחת גבוה ועי'].

ואולי אף עצם הבאת הבכורים יש בה ענין שמחה ואסור ביו"ט, מיהו ע"כ מביאין בכורים בחוהמ"ס, ואולי כיון דאח"כ לא יוכלו לקרוא עליהם דקיי"ל דזמן הקריאה הוא עד החג, ואח"כ אין קוראין, מצות הקריאה עדיף, [אך לפי"ז בכורים שאין בהם קריאה ישתנה דינם, ואולי הבאה בעת שמחה יש בה לכתחילה גם בבכורים שאין בהם קריאה ויל"ע].

יתכן דבכורים עצמם גדר שמחה בהם אך אין נראה, ע"כ.

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כ"ו י"ג)

רש"י אייתי מתני' דלא שכחתי היינו מלברכך על הפרשת מעשרות, ובמתני' דמע"ש פ"ה קתני' דהא אם שכח לברך אינו יכול להתוודות. והנה מי שהפריש ושכח לברך על הפרשתו י"ל דלא יהני לי' לחזור ולהישאל כדי להפריש עם ברכה, דאם הי' מחני שאילתו הי' מחויב בזה, כמש"כ הרעק"א בדו"ח (בסוף ח"ב במכתב ג') דהתורם מהרע על היפה מוטל עליו להישאל כדי לעקור האיסור, וכ"כ החזו"א דמאי סי' ד' ס"ק כ"א לענין מקדים את המאוחרת. וטעמא דלא תהני שאילתו היכא דהפריש בלא ברכה, דמדחזינן דשרי להישאל בעלמא על הפרשה ולא הוי ברכה לבטלה כדלעיל, א"כ כי היכי דלא חשיב ברכה לבטלה דכה ציונו להפריש שהברכה תיקנוה על ענין הפרשה בין שתתקיים לבסוף ובין שישאל עלי', ה"נ לענין חיוב הברכה חל חיובה על עניני הפרשה בין שתתקיים התרומה ובין שישאל עלי' ואין בין תרומה הקיימת לתרומה שנשאלו עלי' לענין הברכה וחיובה ולא כלום דתרווייהו בין הברכה בין חיובה קאו על מעשה הפרשה גרידא וא"כ לא תועילנו השאלה דהא גם על אופן הזה שנשאל הי' חייב לברך, ואין חיוב ברכה על הקיימת יותר מזו שנשאל עלי', ונמצא שאינו מרויח בשאילתו כלום לכך אינו צריך להישאל היכא דהפריש בלא ברכה.

ומיהו מטעמא אהרינא י"ל דיצטרך להישאל אם הפריש בלא ברכה, דהא אם הפריש בלא ברכה שוב אינו יכול להתודות וידוי מעשר כדקתני לא שכחתי מלברכך ולהזכיר שמך עליו הא אם שכח לברך אינו יכול להתודות, וא"כ נימא דיהי' צריך להישאל כדי שיוכל לקיים מצות וידוי. מיהו זה שייך רק בזמן שנוהג וידוי מעשרות וא"כ בזה"ז אין נפ"מ ושפיר אי"צ להישאל אם הפריש בלא ברכה.

ולא בערתי ממנו בטמא (כ"ו י"ד)

פירש רש"י ולא בערתי ממנו בטמא - בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן הוזהר על כך לא תוכל לאכול בשעריך זו אכילת טומאה כמ"ש בפסולי המוקדשים בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו' אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר שם אות ד' דעל הלאו טומאת הגוף אין לוקין וכו'.

לכאן' הי' מקום לומר דאוכל ביכורים בטומאת הגוף אית בי' ב' לאוין [ולוקה שמונים] מטעם דהו"ל כתרומה [ועל זה חייב מב' שמות נמי]. עוד דהו"ל כמעשר שני ולוקה משום לאו דמעשר שני. ולפי"ז טמא בביכורים טמאים מצי לקי גם משום טומאת הגוף דמעשר שני, וצ"ע בסוגיא דיבמות ע"ג ול"ע.

וכל האמור לא שייך בנטמא הגוף בטומאת טבול יום דטמא טומאת עצמו.

זרע רב תוציא השדה וגו' (כ"ח ל"ח)

יש לפרשו בשני אופנים או שתוציא השדה בגידולי' זרע רב, או שהאדם יוציא לשדה לזרוע זרע רב ויאסוף מעט, ויש בזה טעם בדקדוק לפרש כן בלשון זכר ולשון נקבה, ועי' ברש"ש ב"ק נ"ט דהי' לו גירסא בתרגום זרע רב תפיק לחקלא ודו"ק.

בל תוסיף בתקיעת שופר של אלול

הגמ' במס' ראש השנה (דף כ"ח ב') שואלת למ"ד דמצוות אין צריכות כוונה, הישן בשמיני בסוכה ילקה משום בל תוסיף. והקשה החמדת שלמה (או"ח סי' כ"ד) הרי עיקר הסוגי' שם בתקיעת שופר, והיה ראוי שתשאל הגמ' על מנהג התקיעות בחודש אלול, שמקורו בפרקי דרבי אליעזר, ומסתמא גם בזמן הש"ס תקעו, והרי עובר משום בל תוסיף, ועוד איך תוקעים להתלמד. ועיי"ש מש"כ ליישב.

ויש ליישב קושיה זו, דהנה בספרי (פר' ראה) דרשו לגבי איסור בל תוסיף, מנין שלא יוסיף ברכה על ברכת כהנים, ת"ל כל הדבר, אפי' דבר אל תוסיף עליו. משמע שלא היינו מחייבים בבל תוסיף במצוה של דיבור בלא מעשה אלולא ריבויא דכל הדבר.

וא"כ יתכן דגם אחר הריבוי מרבין רק מצוה התלויה בדיבור, אבל מצוה התלויה בשמיעה אין עובר בבל תוסיף, ולכן שופר דמצוותו בר"ה בשמיעה אין עובר בבל תוסיף. [אמנם עי' תוס' (ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעין ודף כ"ח ב' ד"ה ומנא), וע"ע במכתב רבנו שליט"א בספר מצות התקיעות].

ויתכן עוד שיש לחלק בין סוכה לשופר, שדירה בסוכה היא מעשה מצוה גמור, אבל שופר כיון שהיה דרך לתקוע בשופר לשאר ענינים, אין בו אופי מובהק של מעשה מצוה ואינו עובר משום בל תוסיף.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת כי תבא תשפ"ב | גליון טז

דיני עשיית פרוזבול (חלק א')

מלוקט מספרי מרן רבינו שליט"א, ולקוצר המקום בגליון לא הובא בזה אלא חלק מתוך ההלכות ואי"ה בגליון הבעל"ט נביא השלמת דברים

(נערך עפ"י ספר "הלכות והנהגות שביעית כהלכתה" בעריכת ידידינו הרה"ג ר' מרדכי יחזקאל גולדיש שליט"א, ותשוח"ח לו על מסירת הדברים לזיכוי הרבים)

והנה בבד"צ דעיה"ק נהגנו לסדר פרוזבול גם בלילה. ונראה דמנהג הבד"צ הוא לשיטתם, שלפי נוסח פרוזבול המקובל בבד"צ, מקנה המלווה את חובותיו לב"ד אגב ד' אמות, ונמצא שגדר הפרוזבול הוא שנותן הרשאה לב"ד לגבות את חובותיו, ועל ידי כך אינו משמט, וא"כ הרי זה ככל מעשה הרשאה שכשר בלילה, ועל כן אתי שפיר מה שנהגו לסדר פרוזבול בלילה. [אם כי יש לדון בזה שהרי אין כותבין כנוסח הרשאה דעלמא דהיינו זיל דון וזכי ואפיק לנפשיך, ולכאורה עדיין צריך לבוא לכח הבית דין להחשיב שמסר להם את חובו]. אבל לפי נוסח הפרוזבול המקובל ברוב ישראל, שהמלווה רק אומר בפני ב"ד שמסר להם את חובותיו, ואינו מקנה ממש את חובותיו לב"ד, אלא שהלל תיקן שלא ישמט את החוב בכה"ג [ונחלקו הראשונים בגדר תקנת פרוזבול, האם תיקן שבאמירה בעלמא יחשב שמסר את חובו לב"ד, או שתיקן שבמסירת מודעה לפני ב"ד שרוצה לגבות את חובותיו, די בכך שלא ישמט החוב], א"כ כיון שמשמט משום שבכוחו ב"ד להפקיע שלא ישמט את החוב (או משום שכוח ב"ד להחשיב שמסר להם את חובו וכמ"ש), הרי זה פסק ב"ד שלא ישמט את חובו, והרי הוא ככל דין תורה בב"ד שכשר רק ביום. (תשוה"נ, רע"ח).

כתיבה מדין זכיה

ד. נראה דאין מועיל לכתוב פרוזבול לרבים בלא ידיעתם, מדין זכיה, דפרוזבול מועיל בשטר דוקא כשהיה ביד המלווה ומיוחד לו, ולא תיקנו חז"ל שיועיל שטר פרוזבול אחד לכל בני העיר וכיוצא ב.

ומיהו אם לוח כסף מיהודי שאינו עושה פרוזבול, והמלווה יחייבהו על כרחו לשלם, וגם לא יאמר המלווה משמט אני ונכשל עי"ז בביטול מצות שמיטת כספים, ולכאורה הוא הגורם לכך בזה שמשלם לו ופורע את חובו, יכול לסדר פרוזבול מיוחד עבור המלווה שלו ויועיל מדין זכיה, אבל נראה שלזה אין צריך דווקא פרוזבול, אלא יכול לומר שאינו נותן בתורת פירעון אלא בתורת מתנה בעלמא, ויכול לומר כן גם שלא בפני המלווה.

(תשוה"נ חלק ג' סי' ת"נ, וחלק ב' סי' תש"ח).

בי"ד חשוב

א. עיקר תקנת פרוזבול למסור החובות בפני בית דין אלים שיכול להפקיע ממון, ומחשש שימנעו מלהלוות, הקילו בכל בית דין חשוב ומוסמך בעירו (וכמבאר בתוס' בגיטין ל"ו ע"ב ובראשונים), וכשראו שגם זה קשה לעשות הקילו עוד שיכול לומר גם בפני שלושה הדייטות, וכעין התרת נדרים, (וכמבאר ברמ"א חו"מ סי' ס"ז). ורבינו החזו"א זצ"ל הורה לעשות הפרוזבול לפני רב המקום שכוחו אלים, וכבית דין דמי.

ונראה שבארץ ישראל ראוי להקפיד לעשות הפרוזבול ע"י בית דין חשוב, או עכ"פ בהמחזהו רוב בני העיר עליהם, דכל מה שהיקל הרמ"א לכתוב פרוזבול בפני כל שלושה, היינו רק בחו"ל ולא בארץ ישראל. (עי' בהרחבה במועדים וזמנים ח"ו סי' י"ח, ח"ו ו' י"ח, ומעשה רב החדש ח'). ואם אינו יכול לבוא בעצמו לבית דין, יכתוב בפני שנים שימשו כעדים שמוסר לבית דין חשוב, וכן נהגו בא"י מדורי דורות. [ומי שחושש לשיטות הפוסקים שלא מועיל פרוזבול שלא בפני הבי"ד, יחמיר על עצמו לכתוב פרוזבול נוסף בפני שלושה, ויצא בזה מכל פקפוק].

כתיבה על קרקע

ב. אם אין ללוח קרקע, אינו יכול לכתוב פרוזבול על הלוואתו, וכגון בן הסמוך על שולחן אביו. ולכן ראוי למסדרי הפרוזבול לזכות קרקע כל שהוא ע"י אחר לאותם הלוחים שאין להם קרקע, קודם לכתוב הפרוזבול. (שמיטה כהלכתה פרוזבול ו; תשוה"נ ב, תש"ט).

כתיבה ביום

ג. ראוי להחמיר לעשות הפרוזבול ביום ולא בלילה, דיש לחוש לדעת הפוסקים דפרוזבול הוי כעשיית דין שפסול בלילה, אמנם בדיעבד כשר אף בעשה בלילה, דכיון שלדעת רוב הפוסקים וכן המנהג שאין צריך בית דין חשוב לפרוזבול ומספיק בכל שלושה אנשים, א"כ אינו בגדר 'מעשה בית דין', והרי זה דומה להתרת נדרים בג' הדייטות שמועיל בלילה ובקרובים.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

הנהגות מרן שליט"א מחודש אלול

(הועתק מתוך פנקס נכדו משמשו הרה"ג ר' דוד שטרנבוך)

שליט"א, ותשוח"ח על מסירת הדברים)

כבר מחודש תמוז מדבר רבינו אודות חודש אלול הבעל"ט בהעירו את רוח מקורביו "תמוז ראשי תיבות זמני תשובה ממשמשין ובאים", ואח"כ בחודש אב ג"כ מדבר רבינו תכופות אודות חודש אלול הבעל"ט, ובפרט בט"ו באב - בזמן זה מעורר רבינו בקביעות מידי שנה בשנה על הרמז "מה ה' אלוהיך דורש מעמך כי אם ליראה" - מ"ה אלו מ"ה ימים קודם ר"ח אלול והיינו ט"ו אב, שבהם צריכים להתעורר מה הם אלוהיך דורש מעמך. ובדר"כ אף נוסע רבינו לקבר מהר"ח ויטאל זי"ע בט"ו אב, וכן הולך למקוה באותו היום).

בראש חודש אלול תשפ"א, התחיל רבינו ללמוד מסכת ראש השנה כהכנה לראש השנה הבעל"ט, ולמד ג' מסכתות - ראש השנה יומא סוכות, כהכנה לחגי תשרי הבעל"ט.

ומרגלא בפומיה דאף שכיום אפשר דרא בלימוד התורה, שהלא בשנים הקודמות לא היו כוללים ומוסדות תורה בכל מקום כמו היום, וכמו כן גם אפשר דרא בדקדוק המצוות בהידורים שונים, אולם ב'עיקר' - ביראת שמים בזה יש ירידה נוראה מהדורות הקודמים, וזוהר הוא עוד לפני המלחמה איך היה הפחד הנורא בימי אלול, כמה תעניות היו אנשים מתענים, איזה פחד היה וכו', והיום אין זכר מכל זה.

בשבת מברכים חודש אלול (בשנת תש"פ) הוסיף ביהי רצון "לתשובה שלמה ולרפואה שלמה", ובמשך יום השבת דיבר על פחד הדין בחודש אלול, והביא דברי הגר"ס זצ"ל הנודעים בזה.

***

בשיחותיו בחודש אלול מדבר רבינו בהתפעלות והתרגשות על חובת התשובה ועל משפטי שמיים על כל פעולה, (מרגלא בפומיה כי דרכו בשיחותיו ובפרט בחודש אלול למסור כדרך רבו הגר"מ שניידער זצ"ל שהיה מדבר מוסר למעשה ולא מחשבה ופילוסופיה).

ובשנת תשע"ח כשבאה אליו השמועה בתחילת חודש אלול על פטירתו הפתאומית של גיסו הר"ר ליפא שכטר ז"ל, דיבר בפחד על יום הדין באומרו: "אפשר שעשה לנו ה' ככה בעת הזאת כדי לעורר אותנו לשוב בתשובה קודם הזמן שבו יתחנך הקב"ה חיים לכל חי, למען נזכור כי לא ידע האדם את עתו". וכן בכל מהלך חודש אלול כשראו דיני שמים, עורר רבינו כי כל זאת באתנו עקב כי לא עוררנו נפשינו לתשובה ועל כן הקב"ה מעורר אותנו בדרכים אחרות.

והורה רבינו בישיבה, להקפיד במיוחד בחודש אלול שלא להתחיל חזרת הש"ץ מיד כשישנם עשרה מתפללים שגמרו תפילה בלחש, כי אז רוב הקהל מפסידי חזרת הש"ץ ואמירת הקדושה, וראוי להמתין עד שלכל הפחות רוב הציבור יגמרו תפילה בלחש, ורק אז להתחיל חזרת הש"ץ.

הדרכות והנהגות

שנאמר ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה דא"ק - ולדמ"ם ומחנכים

תשובות שנמסרו למחנכים

(חלק ב' המשך משבוע שעבר)

שאלה: איך מביאים את הילדים והבחורים למדריגה של יראת שמים כפי שהיה בדורות הקודמים.

תשובה: הקב"ה לא דורש מאתנו להתאמץ כפי הכוחות של הדורות הקודמים שאין באפשרותנו להשיג. אנחנו צריכים לעשות כפי כוחנו וממילא זוכים לסייעתא דשמיא להשיג אהבתו ויראתו.

שאלה: מה אפשר לומר לבחור שאין לו כ"כ כשרונות והוא מרגיש שאינו מצליח.

תשובה: הוא צריך לדעת שתפקידו ללמוד רק כפי כוחותיו ולפי כשרונותיו שהקב"ה חנן אותו, וטעות הוא לחשוב שגדולת האדם נמדד בכשרונותיו, שאין הקב"ה מונה דפים אלא שעות, וכל אחד שעמל בתורה, נחשב מאוד בשמים ואין לנו מושג אפילו עד כמה, ואדרבה, לפום צערא אגרא, ולפי גודל הקושי כך גודל השכר.

שאלה: מה צריכים ההורים בעיקר לעשות על בניהם לאחר שמסיימים הלימודים בחיידר.

תשובה: לשמור עליהם מחברים רעים, ולהתפלל על זה שיינצלו מזה.

שאלה: הורים לילד שיש לו כשרונות למוזיקה שואלים אם יכולים לשלוח את הילד ללמוד מוזיקה בשעות הערב באופן שניכר שהדבר מסייע לו, או להימנע כדי שהילד לא ימשך אחר זה

תשובה: הדבר תלוי אם הוא הולך ללמוד במקומות של יראים ושלמים עם חברים טובים אפשר לשלוח כשיש בכך תועלת, אבל אם יש שם ילדים שאינם כרוח הבית לא ישלחו לשם.

שאלה: בתקופה זו שעוברים על העולם תהפוכות של מלחמות וקשיים שונים, מה צריכים המחנכים לדבר עם תלמידיהם.

תשובה: אמונה וביטחון

שאלה: איך מקבלים חשק ללימוד התורה.

תשובה: כשלומדים תורה עם יראת שמים מקבלים חשק. שהתורה היא מתוקה מצד עצמה, ורק שאם אין לומדים אותה כראוי אין מקבלים חשק, אבל אם לומדים את התורה מתוך יראת שמים כראוי, ממילא בא חשק התורה.

שאלה: איך מביאים את הילדים והבחורים למדריגה של יראת שמים כפי שהיה בדורות הקודמים.

תשובה: הקב"ה לא דורש מאתנו להתאמץ כפי הכוחות של הדורות הקודמים שאין באפשרותנו להשיג. אנחנו צריכים לעשות כפי כוחנו וממילא זוכים לסייעתא דשמיא להשיג אהבתו ויראתו.

שאלה: מה אפשר לומר לבחור שאין לו כ"כ כשרונות והוא מרגיש שאינו מצליח.

תשובה: הוא צריך לדעת שתפקידו ללמוד רק כפי כוחותיו ולפי כשרונותיו שהקב"ה חנן אותו, וטעות הוא לחשוב שגדולת האדם נמדד בכשרונותיו, שאין הקב"ה מונה דפים אלא שעות, וכל אחד שעמל בתורה, נחשב מאוד בשמים ואין לנו מושג אפילו עד כמה, ואדרבה, לפום צערא אגרא, ולפי גודל הקושי כך גודל השכר.

ועוד יש להודיע לו שאם הוא יתאמץ בכל כוחותיו כראוי, הוא יראה סייעתא דשמיא מופלאה למעלה מדרך הטבע, ויפתחו לפניו שערי הבנה בתורה הקדושה.

שאלה: ישנם הרבה מידות שצריך לחנך בהם את הבנים, על מה צריך להשקיע בעיקר.

תשובה: מדת האמת, לא לומר שקר. וכן להתרחק מהגאווה ולהתרחק משנאת חינוס.

שאלה: ישנם הרבה בחורים שעוברים קשיים שונים, מה אפשר לומר להם לחזק אותם.

תשובה: לא לשקוע במחשבות על הקשיים, לחשוב רק על העתיד שיכולים לצמוח ולהתעלות, ולידע שכל הקשיים נשלחו מהקב"ה כי זהו רצון הקב"ה והכל לטובה.

שאלה: הרבה בחורים שואלים מתי הזמן הראוי יותר ללמוד, בשעות הלילה המאוחרות או ללכת לישון מוקדם ולהשכים לפנות בוקר.

תשובה: אין בזה כללים קבועים הכל תלוי באשר הוא אדם, אני ראיתי ברכה מרובה יותר בלימוד בשעות

מערכי תורה

כי תבא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מקרא ביכורים

בפרשת מקרא ביכורים כתוב שאומר (כ"ו, ה'-ח') 'וענית ואמרת וגו', וירד מצרימה ויגר שם וגו', וירעו אותנו המצרים ויענונו וגו', ויוציאונו ה' ממצרים ביד חזקה וגו'. וצריך ביאור למה מזכיר כל סיפור שעבוד מצרים ויציאת מצרים במקרא ביכורים, ומה כל ענין זה שייך למצות ביכורים. וברש"י כתב, שמזכיר חסדי המקום.

ונראה לבאר בזה, דהנה כל מקרא ביכורים הוא אמירת שבח והודאה על ארץ ישראל, וכמו שכתוב בפסוק ג', 'ואמרת אליו וגו' כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו', ובפירוש רש"י שם הביא דברי הספרי, 'ואמרת אליו, שאינך כפוי טובה', ומבואר שע"ז שבכל שנה מביא בכורים, הוא מכיר בטובת המקום שנתן לנו את הארץ, הרי דמקרא ביכורים, הוא בשביל ליתן שבח והודאה על מתנת ארץ ישראל.

והנה ארץ ישראל ניתנה לישראל בתנאי של גלות ושעבוד, כמו שנאמר להם בברית בין הבתרים 'ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישובו הנה', וא"כ הרי בשביל שיהיה לישראל זכות על הארץ, צריך שמקודם לכן יגלו וישעבדו ארבע מאות שנה, ויקויים בהם התנאי של הגלות והשעבוד, ורק אחרי כן יהיו זכאים לנחול ולזכות בארץ ישראל.

וברש"י בפרשת וישלח הביא דברי חז"ל, שעשיו אמר, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר של גזירת כי גר יהיה זרעך, דהזכיה בארץ ישראל תלויה היא בקיום גזירת כי גר יהיה זרעך ועבדום ועינו אותם.

אשר לפי זה יש לבאר דלכן הוא מזכיר כל ענין הירידה למצרים וקושי השעבוד, שבא לבאר בזה, שזכאין אנו לנחלת ארץ ישראל, דקיימנו את החלק בברית בין הבתרים של 'ועבדום ועינו אותם', וממילא זכאין אנו גם לחלק השני של 'ודור רביעי ישובו הנה'.

ויש להוסיף בזה, דלכן פירט הכתוב את קושי השעבוד, שהרי כבר מבואר בחז"ל דקושי השעבוד היה חלק בהשלמת קיום ה'ועבדום ועינו אותם', ולכן פירט הכתוב בארוכה שהיה קושי שעבוד גדול, ועל כן שפיר נחשב שנתקיים ה'ועבדום ועינו אותם'.

וגם יש לבאר מה שכתוב 'ויוציאונו ה' אלוקינו ממצרים וגו', שבא לומר בזה, דלא יאמרו דישראל ברחו ממצרים, וכמו שמצינו שפרעה אמר 'כי ברח העם', ואם כן עדיין לא נשלם גזירת ה'ועבדום ועינו אותם', על זה אומר הכתוב, דה' אלוקינו הוא שהוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים, וממילא הרי דשפיר קיימנו את גזירת ה'ועבדום ועינו אותם', ושפיר זכאים אנו לנחול ולירש את ארץ ישראל.

'השקיפה ממעון קדשך'

הנה בפרשת וידוי מעשרות כתוב (כ"ו, י"ב-ט"ו) 'ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקודש וגו' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל וגו'. וצריך ביאור מה ענין התפלה של 'השקיפה ממעון קדשך וגו' בתוך סדר הוידוי, ואיזה שייכות יש להתפלל ולבקש בשעת וידוי מעשר.

וברש"י הביא דברי הספרי, שאמירת 'השקיפה ממעון קדשך' הוא שהמתווה אומר, עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות וכו'. ומשמע מדברי הספרי, שיש בזה זכות מן הדין מכח שעשה מה שגזר עליו, וענין זה צריך ביאור, דאטו את שכרו הוא תובע, והלא שנינו במסכת אבות, 'נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'.

ונראה לבאר בזה על פי דברי הגמ' בתענית דף ט' ע"א, דיליף מהכתוב בנביא מלאכי, 'הביאו את כל המעשר וגו', ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די', דבכל דבר אסור לנסות את הקב"ה, אם הוא משלם שכר על המצוה, מלבד מעשרות, שבזה מותר לנסות ולבחון את הקב"ה, כמבואר בפסוק זה.

מעתה יש לומר, דזהו הביאור שאומר בסוף הוידוי 'השקיפה ממעון קדשך', דבזה הוא בא לבקש ולתבוע את ההבטחה 'אם לא אפתח את ארובות השמים וגו', דבמעשר הותר לנסות ולבחון את הקב"ה, ועל כן הוא בא עכשיו לאחר שסיים לקיים דין המעשרות, הוא בא לבקש את קיום ההבטחה שהובטח בשכר המעשר.

וזהו הביאור בדברי הספרי, שאומר עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שבאמת יש בזה טענה מן הדין, דכיון שקיים את חלקו, ממילא צריך עכשיו שגם מה שהובטח לו בשכר יתקיים.

ובזה נראה לבאר כל ענין הוידוי מעשר, שבאמת הוא דבר הצריך ביאור מהו כל ענין הוידוי, שמתוודה ואומר שעשה וקיים את כל פרטי הדינים כמו שנצטווה, ולא מצינו כזה ענין בשום מצוה, שכשמיסים קיום מצוה, יאמר וידוי שקיים המצוה בכל פרטיה ודיניה כאשר נצטווה.

אכן להמבואר יש לומר, דכל הוידוי הוא הקדמה להמשך הדברים שאומר 'השקיפה ממעון קדשך וגו', דכיון שהוא בא לבקש ולתבוע את קיום ההבטחה שהובטח למי שמקיים דיני מעשר, על כן הוא צריך לפרט ולומר שקיים את כל דיני המעשר כהלכתו, שהרי רק אם קיים את המעשרות כדין והלכתו הוא ראוי להבטחה, ועל כן כשבא לבקש ולתבוע את קיום ההבטחה צריך להקדים שקיים את כל סדר ודיני המעשרות כהלכתו, וזהו ביאור כל ענין הוידוי מעשרות. [וכל זה הוא מחסדי השם וטובו, שנתן מצוה שלימה של וידוי מעשרות, וכל תכליתה היא שבזה יוכלו ישראל לבקש את קיום ההבטחה שהובטחו].

***

והנה לאחר נשיאת כפיים, איתא בגמ' בסוטה דף ל"ט ע"ב, דהכהנים אומרים, 'רבונו של עולם, עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך את עמך את ישראל, ואת האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש', הנה נוסח הבקשה היא כלשון מה שאומרים בוידוי מעשרות, וגם הלשון שאומרים עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, הוא כלשון הספרי שהבאנו לעיל.

אמנם צריך ביאור מהו הענין שהכהנים אומרים כן אחר שנשאו את כפיהם. ואם יש איזה טעם שאז מתפללים כן, למה תיקנו הנוסח כמו בוידוי מעשרות, ואיזה שייכות יש בין ברכת כהנים לוידוי מעשרות.

ולהמבואר יש לומר, דהרי גם בברכת כהנים, הובטח דכשהכהנים מברכים, אז הקב"ה מברך, וכמו שכתוב בפרשת נשא, 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', וזהו התפלה שאומרים הכהנים לאחר נשיאות כפיים, שכיון שקיימו את מצוותם, הם מבקשים שתתקיים ההבטחה שהובטחה, וזהו שאומרים עשה עמנו כמה שהבטחתנו.

ודבר זה יסודו הוא בוידוי מעשרות, וזהו הביאור של כל וידוי מעשרות וביאור כל תפלת ובקשת 'השקיפה ממעון קדשך וגו', על כן תיקנו ויסדו נוסח התפלה לאחר ברכת כהנים, כמו מה שאומרים בוידוי מעשרות, ששניהם ענין אחד הם, הבקשה והתפלה לאחר קיום הדין. [והנה ברש"י כתב, דבקשת 'השקיפה ממעון קדשך', הוא מכח הבטחת אם בחוקותי תלכו, אמנם להמבואר הוא מכח ההבטחה המיוחדת שהובטחה על הפרשת מעשרות].

עַד רַדַּת חוֹמוֹתַיךְ

כתוב (כ"ח, נ"ב) 'והצר לך בכל שעריך עד רדת חמתך וגו'. בביאור הלשון 'עד רדת', פירש רש"י עד רדת חמתך לשון רידי וכוש. ואפשר לפרש שנכלל בזה דברי המדרש (איכה פ"ד) שהיה נבוזראדן ממדד בחומה והיתה שוקעת בכל יום טפחים ומחצה עד ששקעה כולה, וכיון ששקעה כולה נכנסו השונאים לירושלים. ומבואר דאופן בקיעת חומת ירושלים לא הייתה באופן של חורבן והירוס, אלא באופן של ירידה ושקיעה בארץ. וכן הוא לשון הכתוב באיכה 'טבעו בארץ שעריה'. ולפי זה יש לפרש הלשון עד רדת, מלשון ירידה ושקיעה שהחומות לא נחרבו ונהרסו, אלא ירדו ושקעו בארץ.

קל מלך יושב וכו' עושה צדקות עם כל בשר ורוח וכו' קל הורית לנו לומר שלש עשרה וזכר לנו היום ברית שלש עשרה.

יש לומר בזה, דהנה ענין התשובה הוא שייך גם באומות העולם, וכמו דמצינו אצל קין, ואצל אנשי גינוה, ששלח להם הקב"ה את יונה הנביא להזהירם על התשובה, וגם מדות של רחמים ישנם אצל אומות העולם, וכמו שכתוב בנביא יונה 'כי ידעתי כי אתה וגו' חנון ורחום ארך אפיים ורב חסד ונחם על הרעה', אבל לעם ישראל נוסף ענין מיוחד בפני עצמו, של כריתת ברית על י"ג מידות של רחמים, שברית כרותה להם שאינן חוזרות ריקם, וכמו דאיתא בגמ' בראש השנה דף י"ז ע"ב, אמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מידות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנוכי כורת ברית, ועיי"ש בפירוש רש"י שכתב 'ברית כרותה לי"ג מידות הללו שאם יזכירם ישראל בתפילת תעניתם אינן חוזרות ריקם', וכריתת ברית זו היא מיוחדת רק לישראל לבד, ולא לשאר אומות העולם, וכמו שכתוב בפסוק שכריתת ברית זו היא 'נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וגו', וכמבואר כל זה בחידושי מרן רי"ז הלוי בפרשת ואתחנן.

אשר לפי זה יש לפרש סדר התפילה, דבתחילה אומר, 'עושה צדקות עם כל בשר ורוח, לא כרעתם תגמול', וזה כולל גם את אומות העולם, דגם בהם שייך ענין התשובה, וגם עמהם יש הנהגה במדות של רחמים, ואח"כ אומר 'קל הורית לנו לומר שלשה עשרה, וזכר לנו היום ברית שלשה עשרה', דזה קאי על הכריתת ברית על י"ג מדות, דזה הוא דוקא לנו, היינו דברית זו היא רק לנו לישראל.

ועל דרך זה יש לבאר גם מה שאומרים, 'קל ארך אפים אתה ובעל רחמים נקראת ודרך תשובה הורית', גדולת רחמך וחסדיך תזכור היום ובכל יום לזרע ידידיך, והיינו דבאמת המדות רחמים של ארך אפיים ודרך תשובה, הם דברים ששייכים בכל אומות העולם, אבל גדולת רחמך וחסדיך, זה קאי על הברית הכרותה לי"ג מידות, שזהו גדולת הרחמים, זה הוא רק לישראל, וזהו שאומר 'גדולת רחמך וחסדיך תזכור לזרע ידידיך' דווקא.

חודש אלול מלא באהבה וידידות

בספרים מביאים בשם הקדמונים כמה רמזים מהפסוקים על חודש אלול.

אנחנו בעז"ה נדבר על שלשה מתוכם, ואם יהיה זמן גם על הרביעי. **רמז אחד**, מביאים מהפרי עץ חיים (שער ר"ה פא, א), שכתוב "וה' אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה", זה פסוק שנאמר בערי מקלט. ר"ת אלול.

רמז שני - מביא בעל הטורים בפרשת נצבים (דברים ל, ו), "ומל הי' אלוֹקֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבִּי זֶרַעךָ".

רמז שלישי - המפורסם ביותר - וזה כתוב במהר"ח אור זרוע (דרשות ל"ב), ובאבודרהם (תפילת ר"ה), **"אני לדודי ודודי לי"**.

הרמז הרביעי - מובא בקשי"ע (סי' קכח, ס"א), **"איש לרעהו ומתנות לאביונים"**. (ואם יספיק הזמן נדבר גם עליו).

והנה, בשלשה הרמזים הראשונים, אם נתבונן נראה שיש סדר בדברים, ושלשתם מובילים לכיוון אחד.

ההתחלה של הדברים, כולנו יודעים שאנחנו מתחילים את חודש אלול עם שופר, דבר ראשון - להתעורר! כי אם בן אדם ישן טוב, גם אם תדבר אתו או אפילו תצעק לו, לא יעזור שום דבר הוא לא שומע...

ולכן על ההתחלה מביאים את השופר, וכמו שהרמב"ם כותב בהלכות תשובה (ג, ד) 'רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה'.

אם אתה רוצה להיכנס לאלול - קודם כל עליך להתעורר! עם ישנים אין עם מי לדבר... ולכן מביאים את השופר.

וכשאני מתעורר, מה אני שומע? 'אני לדודי ודודי לי'. איזה קול אני שומע?... קול דודי דופק... איך הדוד מדבר אלינו ביאלול?...!

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה קורא לימים האלו "הימים הנחמדים", אלו ימים כל כך מתוקים! מה הקב"ה מדבר אלינו היום? פתחי לי... הוא אצלנו בין מפתחי הלב (!) אחותי... רעייתי... יונתי... תמתי... שראשי נמלא טל, קווצותי רסיסי לילה.

איזה אהבה, איזה חיבה, באיזו ידידות... מזל בתולה! ידידות, קרבה, אהבה, מה צריך יותר...

יש היום במוסדות חינוך עם פנימיות, כשרוצים להעיר את הילדים בבוקר יש פעמון גדול ומדליקים שם שירים וניגונים, שכולם יתעוררו עם מצב רוח טוב... (ויל"ע אם מותר עפ"י הלכה).

אנחנו לא צריכים את זה... באלול אנחנו רק מתעוררים ושומעים את קול דודי דופק, בכזו אהבה, פתחי לי...

בחוות הלבבות כתוב, 'ולא ישכב כי אם על יצועי אהבתו, ולא יקום כי אם במתיקות זכרו'! אדם מתעורר עם מתיקות זכרו, הקדוש ברוך הוא ליד... והוא מדבר אלי, דופק לי, אלו שדופקים לי על הדלת - זה שום דבר... הי' דופק לי על הלב!

הוא דופק לי על הדלת הפנימית, על מפתחי הלב, ומדבר איתי, בכזו ידידות ובכזו אהבה, פתחי לי... איזה מתיקות זכרו! אחותי!!!

רעייתי!!! שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה.

רבי משה מקוברין זצ"ל היה אומר, שמהאהבה של "אני לדודי ודודי לי" - אפשר להיות שיכור! שיכור מהמתיקות והאהבה!

שמחתי מתוך יראתי

והנה קמו אנשים והתחילו להעביר ביקורת... אנחנו תמיד ידענו את דברי רבי ישראל סלנטר זצ"ל, אשר מלפנים, כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש - **אלול**. ידעו שאלול זה דבר נורא ונשגב, שצריכים לפחד ממנו!... והנה קם לו דור חדש אשר לא ידע את יוסף, ומאריכים לשכנע כמה אלול הוא נחמד, אלול מתוק, אלול שמח...

והגדיל לעשות אחד שאמר באירוניא, פעם ידעו שבאלול - אפילו דגים שבים רועדים. מסתמא עוד מעט יגידו, שבאלול - אם תסתכל טוב על הדגים בים - תראה שהם שמחים ומחייכים...

אך הוא לא צודק. ונסביר: לימד אותנו הגר"א וינטרויב זצ"ל, כתוב בתנא דבי אליהו (רבה, ג) 'שמחתי מתוך יראתי, ויראתי מתוך שמחתי'. אמר רבי ישראל אליהו, ביראת שמים - היראה והשמחה הולכים יחד. שמחתי מתוך יראתי, למה, כי אני נמצא עם הקדוש ברוך הוא!

כשאומרים לנו על הימים הללו - **ימים נוראים**!!! ממה זה נורא?... על בית המקדש כתוב (בראשית כח, יז), "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים".

נשאלת השאלה: הרי כולנו מתחננים שיבנה בית המקדש, ותחזינה עינינו!!! והראנו בבנינו, שמחנו בתיקונו, ובנה ירושלים עיר הקודש. למה?... הרי זה דבר נורא...! אלא מה, אנחנו שמחים ויראים. אמת ויציב, מה נורא המקום הזה, אבל אנחנו מחכים לזה! ושמחים עם זה... ושמחנו...

וכן ימים נוראים - זה אמנם ימים נוראים, אבל סוף סוף זה דביקות וקשר עם הקדוש ברוך הוא! אני מתקרב לקב"ה!

רבינו יונה כותב במסכת אבות: בדרך כלל יראה - מקצרת ימים, אדם שתדיר הוא מפחד, ודואג, ולחץ - זה משפיע על הבריאות שלו! אבל יראת ה' - תוסיף ימים! למה, כי זה דביקות וקשר עם הקדוש ברוך הוא.

אין שום הבדל מעשי בין התיאור של רבי ישראל סלנטר על אלול, לבין איך שהיום מסבירים לך מהו אלול... את שני הדברים יש. יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי. רק שפעם דברו יותר על יראתי מתוך שמחתי, ואנחנו מדברים יותר על שמחתי מתוך יראתי.

יש יראת שמים, מדברים על יום הדין, ועל היראת שמים, אבל שמחתי מתוך יראתי. זה הקדוש ברוך הוא! אני דבוק אתו. הוא מבקש מאיתנו פתחי לי... שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה!...

הקב"ה מתגעגע אלינו!!!

רבי איצליה בלאזר זצ"ל היה אומר, כתוב במדרש שהקדוש ברוך הוא אמר לראובן, ראובן! אתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבו בנד - הושע פותח ואומר "שובה ישראל עד הי' אלוֹקֶיךָ".

הקשה רבי איצליה, וכי עד הושע לא ידענו על מצוות התשובה?...! הרי רבינו יונה מביא כבר בהתחלה, והוזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה וכו', שנאמר (דברים ד, ל) "בצר לך... ושבתי עד הי' אלוֹקֶיךָ" ועוד, אז מה החידוש של הושע?...!

הקב"ה מתחיל עם הגויים, כמוש"כ בצפניה (ג, ו-ז) "הכרתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם מבלי עובר, נדרו עריהם מבלי איש מאין יושב. - - - אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר".

ונתבונן ונראה, רוסיה ואוקראינה - מקומות שהיו ברום הפסגה והפכו לאיי חרבות, עשרות מיליונים גולים מבתיהם... ונהרגים עשרות אלפים מהאי גיסא ומהאי גיסא.

כאשר עדיין לא לוקחים מוסר - הקב"ה מתחיל עם כלל ישראל!
וירמיה הנביא זועק (ב, ל) - "לשוא הכיתי בניכם - מוסר לא לקחו". הקדוש ברוך הוא מעורר אותנו... וראינו את זה במגירת הקורונה. שהתחילה עם גויים, ואח"כ זה עבר לכלל ישראל, דברים לא טבעיים - אך שבבת אחת - כל העולם משותק! אבל כל העולם!!! ומיליונים מתים, זה דברים לא טבעיים... הקב"ה מעורר אותנו שהעולם הזה הוא לא התכלית.

ואח"כ זה עבר ישירות לבני תורה - - - באסון מירון, ובאסון קרלין, רק בבין הזמנים האחרון היו כאלו תאונות דרכים משונות, אוטובוס מתדרדר והורג אנשים, ועוד כמה תאונות דרכים שהיו ממש לאחרונה, וזה מיהודים שלנו!

וכן מה שהיו טביעות בים של בני עליה גדולים, ופטירתם של כמה מגדולי הדור, הקדוש ברוך הוא מעורר ומעורר - - -

כמה שעונים מעוררים צריך בבת אחת? אנחנו ישנים כל כך חזק!... זה כבר מחלה קשה... חולי הנפש...

רצה הקב"ה לזכות את ישראל

ואני רוצה להגיד לכם:

ידוע שבדור שלנו מאריכים ימים, ואומרים בזה כל מיני הסברים מעניינים, והרבה גם מוסמכים.

ישנו הסבר שלנו, (לא בטוח שזה לא נכון...) ידוע שהגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל אמר שהוא בא פעם למרן הסטייפלער הקדוש, ואמר לו, הרבה פעמים אני מדבר ומחזק, אך אני מרגיש שחסר לי את ה"מכה בפטיש", השפראך האחרון...

והסטייפלער הרחיב לו בסיפור, אך המסקנה הייתה שהקדוש ברוך הוא אוהב את העולם. ולמה נבראו גלגולים?... כי הקב"ה כל כך רוצה שבני אדם כן יזכו, ולכן, אף אם לא הצלחתי בגלגול הקודם - בא עוד פעם, אולי עכשיו תצליח לתקן... ושוב ושוב, הוא כל כך אוהב אותנו.

המשיך הסטייפלער - **היום זה כבר הגלגול האחרון. יותר - אין. איך שאתה יוצא מפה - כך זה לנצח! מיליונים של שנים... והיות שהקב"ה כל כך אוהב אותנו, אז הוא מאריך לנו ימים, בא בא... אני כל כך רוצה שתזכה!...**

הקב"ה אוהב אותנו ורוצה אותנו ונותן לנו עוד אלול, ועוד אלול, אבל צריך לדעת שאוטוטו בא משיח ואז זה כבר עולם אחר...

הסבא מסלבדקא אמר, אנו אומרים בתפלה, "חננו המרבה לסלוח". מהיכן מתחיל ה-"מרבה" לסלוח?... מהמחילה על העבירה הראשונה. ולמה, כי כמו שאם יש אפילו כתם חזק אחד על בגד זך - צריך הרבה חומרים לנקות. כך עבירה אחת זה כתם גדול! בלי הרבה חומרים זה לא יימחק, צריך **מרבה** לסלוח.

זהו חלקו האחד של אלול, השעון מעורר... חומר החטא והפחד מגיהנם.

אבל אומר מרן הרה"ק, בא נדבר גם על החלק השני: אתה יודע כמה אתה יכול לזכות!...!!!

השכר הגדול של אמן יהא שמיה רבא

כתוב בגמרא בשבת (קט, ב) כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כוחו - קורעין לו גזר דינו. ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחלין לו! כמה אמן יהא שמיה רבא מתגלגלים לידינו כל יום - - - שמעתם כאלו דברים!...

הרה"ק ר' גבריאל ריקליס (חמיו של הרב יונגרמן מזכרון יעקב) אמר לנו בשם רבי ירוחם: שאומר, לפעמים כשיש חולה - נותנים לו כדורים. אך אם הוא מגיע עם דם לב - נותנים לו מכת חשמל. כדורים כבר לא עוזר...

לפעמים באים ליום הדין - וצריכים מכת חשמל. מה זה? אמן יהא

אומר רבי איצליה, לא מדובר פה על חיוב תשובה, או מצוות התשובה, מדובר פה על געגועים של אבא לבן! כמו בן שנסע לחוץ לארץ, למדינה רחוקה, נשא אשה, הקים משפחה, עובר שנה, שולח לו האבא - אני כבר מתגעגע אליך, אני לא יכול... אני רוצה שתבוא אצלי! אומר לו הבן, אבא, בסדר, אבל אין לי כסף!... אומר לו אביו, מה הבעיה? על חשבונך!...

הקדוש ברוך הוא מתגעגע - - - **שובה ישראל!!!** אני מתגעגע אליכם, בואו אלי... מה משיבים לו כלל ישראל? השיבנו ה' אליך ונשובה! אין לי כסף... אני לא מתעורר, הרגש כבוי... תן לי כרטיס טיסה... **אומר לנו הקדוש ברוך הוא, אני נותן לך את אלול! אלול זה כרטיס טיסה, בא אלי!!! שובו אלי ושובה אליכם!**

אמר פעם ת"ח חשוב, יש שלשה סוגי מחנכים: ניקח דוגמא, יש ילד בתלמוד תורה שאיחר לבא לכיתה, איחור גדול, בא אחרי שעה... הוא יודע שאצל המלמד זה דבר מאד חמור לאחר, הוא כולו מתנצל, אני לא יודע מה קרה לי... קמתי מאוחר ומיד אחרי התפילה אפילו לא אכלתי ורצתי מיד לכיתה, והוא מבקש סליחה... אז יש שלשה סוגי מחנכים:

יש רביה שאומר, בסדר... אני מבין, אבל לא היום, היום אתה לא נכנס לכתה! זה חוסר אחריות להגיע מאוחר. עליך לדאוג לזה! יש רביה שאומר - בסדר, אתה אומר לי שרצת כל הדרך, ולא אכלת, תיכנס, אבל - מתרה בו הרבי - זו הפעם האחרונה!!!

ויש רביה שאומר - מגיע לך עונש, ואני עוד אדבר אתך על כך, אבל אמרת לי שלא אכלת, אז דבר ראשון - תאכל ארוחת בוקר... [נבמאמר המוסגר, דברו פעם עם מרן רה"ק זע"א, שפה בשיבה, קורה שיש מאחרים לבוא לארוחת בוקר, אז שישגרו את הדלת של חדר האוכל מיד בתחילת הסדר, כדי שילמדו לא לאחר... אמר הראש ישיבה, בסדר, אבל בתנאי שישאירו חדר צדדי עם לחם ומעט ריבה וגבינה, שלא ישארו רעבים...]

אומר הקדוש ברוך הוא, שובה ישראל עד ה' אלוך, אני מתגעגע אליך! אני לא מדבר אתך על חטאים ועל גיהנם... אלא, כי כשלת בעוונך. אני אבא שלך, ואני לא יכול לראות אותך נופל! אני רוצה להרים אותך, ולהקים אותך... מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון, להושיבי עם נדיבים!

אתם קולטים מה הפשט בקוברינער שאפשר להיות שיכור?... אני לא יודע איך אפשר להישאר אדיש ולא להיות שיכור...

הקב"ה מעורר אותנו לחזור בתשובה

ואומר מרן הרה"ק זע"א: דע לך! הקדוש ברוך הוא לא רק חידש את התשובה, הוא גם יצר דברים שיעוררו אותנו לתשובה. (אגב, רבינו יונה בשער ב' - בשערי תשובה - מביא דברים שהקב"ה יצר שמעוררים לתשובה).

ומרן רה"ק מקדים ומסביר לנו: למה בעצם אחד שלא אוכל - הוא רעב, ואם לא ישן - הוא עייף, ואם הוא חולה - כואב לו. למה?... כי אדם בשביל הבריאות שלו צריך לאכול, ולישון, ולהיות בריא. אם בן אדם לא היה רעב - הוא היה שוכח שהוא צריך לאכול, וזה היה מזיק לו. לכן נתן לו הקב"ה את תחושת הרעב. וכן אם בן אדם לא היה עייף, הוא היה שוכח שהוא צריך ללכת לישון, וזה היה מזיק לו, לכן נתן לו הקב"ה את תחושת העייפות. ואם בן אדם חולה ולא יכאב לו, הוא לא יטפל בעצמו ולא יילך לרופא, וזה יזיק לו, אחרת יהיה מאוחר מידי ה"י... לכן הקב"ה נתן את תחושת הכאב, ואז מיד הולכים לרופא, נוטלים תרופה, ומתרפאים.

אומר מרן ראש הישיבה: אם ככה על דברים גשמיים, על דברים רוחניים הוא לא יעורר אותנו?... וכי הוא יתן לנו לנבור באשפות ולחפסיד את כל החיים האמתיים!...

לכן הקב"ה נותן לנו את מצוות הציצית. אשר עניינה, "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי". אדם שהוא קצת בעל נפש - - - נזכר. דבר נוסף, יש לנו את המזוזה. הרמב"ם (ו, יג) כותב "ויעור משנתו ושגיאתו בהבלי הזמן". כאשר רואים את המזוזה - נזכרים. אבל גם כאלו שלא נזכרים לא בזה ולא בזה, יש כמה דברים שהקב"ה מעורר בהם.

שמייה רבא! וכמו שמכת חשמל יכולה להעיר בן אדם שיש לו דום לב, כך אמן יהא שמייה רבא יכולה להפוך בן אדם שגזרו עליו שבעים שנה לרעה, ולהפכם לטובה!!!

אתה קולט מה זה אמן יהא שמייה רבא אחד??? זה נמדד בעשרות מליארדים!

הגמרא בסנהדרין (צו, א) אומרת שנבוכדנצר זכה למלוכה ג' דורות, כי הוא עשה ג' פסיעות לכבוד הקדוש ברוך הוא. ומביא מרן רה"י זע"א את הגמרא במגילה (יא, א) שהוא היה מלך ששלט בכיפה על כל העולם כולו!!! וזכה לכך ג' דורות בשביל ג' הפסיעות שעשה.

והנה כל יהודי עושה כל יום שלש פעמים "עושה שלום" - ג' פסיעות. ובשביל זה זוכים למלוכה שלש דורות על כל העולם כולו!!! אתה קולט מהי עוצמה של ג' פסיעות לכבוד הקב"ה?!... אם כן מה זה התפילה עצמה?... והמצוות?... ולימוד התורה?...

אתה יודע מה זה גזר דין של נצח שקובע איזה נצח תקבל?... והרי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה! מה זה כל חיי העוה"ז?... שלי, ושלך, ושל כל העולם, בכל הדורות ובכל הזמנים - תצמצם את הכל לרגע אחד של הנאה - - - וה"קורת רוח" שיש שם - בעולם הבא - (זה עוד לא הנאה גמורה) שווה עוד יותר מהכל!

אומר הרה"י, על מה אנחנו מבזבזים את זה?... ישנם שבשעת התפילה עומדים ומפטטים, ובשביל פטפט אחד - אתה מפסיד אמן יהא שמייה רבא אחד!!! ויותר מאחד...

אחד שמפטט ומפסיד אמן יהא שמייה רבא, זה דומה לאחד שפוטט ואח"כ נודע לו, שבזמן שהוא פוטט היה אחד שאמר כל מי שבא אלי הרגע - מקבל מליון דולר! והוא רואה את כולם חוזרים עם המליונים... הוא לא יסלח לעצמו! ופה זה הרבה יותר...

והקב"ה מעורר אותנו כי הוא רוצה שנזכה! אנחנו בנים שלו, והוא אוהב אותנו, בראתי את זה בשבילך - - - שובה ישראל! כל העולם הזה - נבנה בשביל שתוכל לקבל, עולם חסד יבנה. ולמה באנו בכלל לעולם הזה? כדי שבעולם הבא לא יהיה לנו נהמא דכסופא. וכמו שהגמרא אומרת שהעני מתבייש להסתכל בפני מי שנותן לו צדקה. ומבואר עוד בגמרא בשבת שאותיות ג' ד' זה ר"ת גומל דלים, ולכן הדל"ת מחזירה את פניה מהאות גימ"ל, כי היא מתביישת להסתכל בפניה.

הקב"ה לא רצה שיהיה לנו נהמא דכיסופא... הוא הכין לנו כזה גן עדן גדול, והיום אנחנו קובעים את זה!

תארו לכם, גביר ענק שהפסיד את כל המליארדים שלו, אותו יום שהוא הפסיד את כל כספו, אתם מבינים איזו הרגשה זו?... יש כאלו שיגידו, אז מה... עדיין נשארת גביר...

אתם יודעים מה זה להפסיד נצח?... והקדוש ברוך הוא רוצה שנזכה! אז הוא מעורר אותנו ומעורר, עורר ישנים משנתכם! בא תראה מה אתה מפסיד... ולא רק שמפסידים גן עדן, אלא גם מקבלים גיהנם, בכלל אין על מה לדבר...

התשובה מתקבלת תמיד!

ולאחר הידודי לי בא שלב ב' והוא ראשי תיבות נוסף של אלול, יוהאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה.

אחרי שהקב"ה כבר עורר אותנו עם שיא המתיקות, אני כבר באמת רוצה להתעורר ולהתקרב אליו, אך דא עקא, שאני מלא בחטאים... מה אעשה?...

אומר לנו הקב"ה, ושמתי לך מקום! וכמו שכותב רבינו יונה (שער א') והמנוס הוא התשובה!

כשראינו ערי מקלט, היו בזה כמה תנאים, דווקא רוצח בשוגג, רק שש ערים, וגואל הדם יכול להרוג אותו מחוץ לערי מקלט כל רגע... אך תשובה - - - גם לחוטא במזיד, בתוך הבית, כי קרוב אליך הדבר מאד! וכתוב בספרים, שאפילו אחר, ששמע ישובו בנים שובבים חוץ מאחרי - אם הוא היה שב בתשובה היה נמחל לו! רק שלא עוזרו לו, ודחו אותו. אך אם היה מתעקש, אין דבר העומד בפני התשובה.

ואחרי שבן אדם כבר מגיע עם תשובה אז זוכה לשלב ג' והוא יומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב'... וכבר כתב הרבינו יונה בתחילת השערי תשובה, והתבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו.

מל ה' אלוקיך, כמו בברית מילה, לוקחים לך את הערלה! פתאום אתה מרגיש לב אחר.

אגב, בקלם היו אומרים איך עושים בחינה לראות אם התפילות בימים נוראים התקבלו או לא, שהיו רואים אם מיד אחרי נעילה ירד טמטום הלב או לא...

אה! איזה אלול גישמאק... נו, זה לא אלול מתוק!?!...

ושמעתי מהרב טרבלסי (מח"ס אפיקי איל), שמרן רה"י זע"א אמר פעם בשיעור בביתו, שכתוב בחובות הלבבות שאם אחד עובד את ה' וחושב בתוך לבו גם על כבוד, הוא עובד את ה' בשיתוף! זה כמו עבודה זרה.

שאל הרה"י, אז מי שעובד רק לשם כבוד - יוצא שהוא רק עובד עבודה זרה... והסביר הרה"י - לא... מי שעובד לשם כבוד הוא סתם שוטה. כמו אחד ששורף מלא כסף, הוא שוטה. אבל כשאתה כבר קרוב לקב"ה, מה אתה מכניס לשם עוד מחשבות של כבוד?!!... זה נקרא לעבוד בשיתוף! כך אמר הרה"י.

כזו מתיקוה, נפשי חולת אהבתך... המשני"ב מביא (בהתחלה) בשם החינוך - **כי כל אהבה שיש בעולם מאשה ובנים וכיו"ב הלא הם כאין וכאפס מול אהבתו יתברך.**

מה הכיוון שלך?

כעת נעבור לפסים מעשיים: מהי העבודה של אלול:

בן סורר ומורה, כתוב ברמב"ן שהוא עבר על "קדושים תהיו". ולמה הורגים אותו, וכי כל העובר על קדושים תהיו, אחת דתו להמית?!!... אלא אומר מרן הרב שך: הקב"ה לא הורג מי שאין בו קדושים תהיו. אלא אנשים כאלו ש"קדושים תהיו" זה בכלל לא בכיוון שלהם להגיע לשם - הם הולכים בכיוון הפוך, להם מגיעה מיתתם. ידוע שהחזו"א היה מקרב בעלי בתים פשוטים. אך כל אלו שקצת סטו מן הדרך, בדרכים שונות שלא כהמקובל מדור דור, אותם הוא לא אהב.

ושאלו אותו פעם, מה ההבדל? ואמר, יהודי פשוט יודע שהכיוון הוא להיות גדול בתורה ויראת שמים, רק שהוא עוד לא הגיע לזה... אך אלו שאומרים שזה בכלל לא הכיוון, והקב"ה לא שואל ממך שתהיה גדול בתורה והוא העיקר, זהו סילוף של כל תורת משה!!! לאחרונה היתה חתונה עם בת של הגאון רבי יוסף צבי טורק, ושם הביאו חוברת של כל השאלות שהוא שאל את מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל. והיתה לו שם שאלה על בן סורר ומורה, הוא הבין שהבעיה של הבן סורר ומורה - שהוא עובר על כיבוד אב. אמר לו רבי חיים - לא זו הבעיה... ילד קטן שאבא ואמא לא מדבר אליו בכלום, זה בכלל לא מתחיל לעניין אותו - סופו להיות לסטים!!! ילד כזה שכבר כשהוא קטן הוא כזה מרדן ולא מוכן לשמוע, אני עושה מה ש"בא לי" - סופו להיות עומד ומלסטם את הבריות.

אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

רבי ישראל סלנטר שואל, הגמרא אומרת על ישמעאל - באשר הוא שם. אז למה בבן סורר ומורה - נדון על שם סופו?...

ומסביר רבי ישראל, באשר הוא שם - כעת הוא במצב טוב, אמנם אחרי זה הוא יתהפך להיות רשע - וע"ז אמרו באשר הוא שם. אבל בבן סורר ומורה - זה כבר מונח היום! כבר היום הוא איננו שומע בקול אביו ובקול אמו, זולל וסובא, כל חכם הרואה את הנולד כבר רואה פה לסטים מזויין שעומד ומלסטם את הבריות.

המטרה של אלול היא - להיות מתייבב על דרך טוב.

יש בחורים שבאים ושואלים, הם רק מתחילים את אלול, איך אני מגיע לכך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם?... הוא כבר אוהז שם... אשריהם ישראל...

קודם כל תתחיל! תתחיל להיות מתייבב על דרך טוב. יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו. תתחיל ללכת על דרך טובה, ולאט לאט

תגיע גם לכך שיעיד עליו יודע תעלומות. אבל תתחיל...

אם לא תנסה - לא תצליח!...

ופה אני רוצה לומר לכם מילת מפתח:

הרה"ג ר' אליעזר כהנמן (שה' ישלח לו רפואה שלמה במהרה) דיבר פעם באסיפת מחנכים בבתי אבות, וסיפר סיפור על יהודי מחוץ לארץ, שאמא שלו קמה באמצע הלילה ביום כיפור, וראתה שהבן שלה הקטן כולו כחול... לא יכול לנשום, רח"ל.

היא מיהרה לרופא ביום כיפור ודפקה חזק, הוא לא ענה, היא דפקה בכל כחה, עד שהוא קם, ושאל בזעף, מה את רוצה?... אמרה לו, תראה את הילד שלי! אמר לה הרופא, עוד כמה דקות תצטרכי לקרוא לחברה קדישא, מה את מעירה אותי עכשיו... היא לא אבדה עשתונות ואמרה לו, תקשיב, אני אתן לך סכום כסף ענק - רק תנסה! אני לא מבקשת ממך שתצליח, אבל לפחות תנסה לעשות לו החייאה. אם יעזור טוב, ואם לא - לא. שווה לך!!! אמר הרופא - אני מוכן. עשה לו את החייאה, ההחייאה הועילה, והוא חי.

מי היה הילד הזה?... הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן. הרב מפוניבז'!!! כל הרבי מפוניבז' הגדול והענק, ממנה זה התחיל!...

ממילת מפתח בת ארבע אותיות... ת - נ - ס - ה!!!

היצר הרע מייאש אותנו מכל הכיוונים, קודם כל, יש דברים שאני לא יכול להתמודד... אני לא יכול לקום לתפילה, לא שייך שאני אקום... לא שייך בלי פלאפון... ועוד כל מיני דוגמאות. אבל מילה אחת: תנסה.

הייתי בישיבה אחת לאחרונה, וסיפר לי בחור שהוא עבר הרבה דברים בחיים, עד שהחליט אלול אחד - אני משתדל בכל הכחות, והוא אמר לי שהוא השתנה מן הקצה לקצה.

תנסה. תתמודד. ואף אם תאמר, זה בין כה וכה לא יחזיק מעמד, מחר אני כבר אפול --- ועוד כל מיני טענות. מה זה עסק שלך? תנסה! וכי שמעתם כדבר הזה, שאומרים לבן אדם תהיה מיליארדר במשך חודשיים שלוש, ואח"כ כבר לא. והוא ימאן... או להיות עשיר כל החיים או כלום... שוטה! כל יום שאתה מתחזק זה מיליארדים!

בדרך כלל אומרים את זה למורה שמתייאש מהתלמיד שלו. תנסה! היום אנחנו אומרים את זה על עצמנו, אל תתייאש מעצמך! תנסה, אתה יכול להצליח! אדם לא יודע כמה כוחות יש לו וטמונים בתוכו. אמנם בשנה שעברה נפלת, ומי אמר שהשנה תחזיק מעמד?... תנסה! הרבה ניסו והצליחו.

רבי חיים קניבסקי עצמו סיפר, שהוא רצה לגמור ש"ס בהתחלה, והוא לא הצליח, ואח"כ הוא הצליח. אם הוא היה נשבר בשנה הראשונה - לא היה לנו את רבי חיים קניבסקי. הוא לא הצליח פעם אחת וניסה עוד שנה. מה קרה?... קם גדול הדור.

זיכוי הרבי בשמירת הסדרים

יש רמז נוסף מובא בקש"ע (ריש הלכות ר"ה), 'איש לרעהו ומתנות לאביונים'. ומרן הרה"ק זי"ע תמיד היה מדבר, בין אדם לחבירו. קבלנו מרבותינו שאחד מיסודות ההצלחה בימים הנוראים, הוא להיות אחד שרבים צריכים לו.

אמר מרן הרב שך זצ"ל, ועוד אמרו זאת, כל בחור בישיבה זה רבים צריכים לו. איך נוצרת אורה של התמדה בישיבה?... אם כל הבחורים באים ולומדים.

למה באלול כולם יושבים ולומדים?... כי כולם באים! אז בחור מתבייש לא ללמוד או לא לבא לתפילה. וגם אם הוא נפל ולא בא לתפילה - הוא מרגיש נקיפות מצפון.

היום זה היוצר יחד לבס, המבין אל כל מעשיהם. יש הרבה דברים שאתה לא יכול להבין, אבל היוצר יחד לבס, בגלל שכולם עושים גם אני עושה...

אמר הרב שך, בחור שלומד הוא כמו משה שזכה וזיכה את הרבים! רבים צריכים לו. זו זכות גדולה ליום הדין! ואם ח"ו זה הפוך - אז הפוך. דבר פשוט.

הארת פנים ומחמאות לזולת!...

אבל מרן הראש ישיבה זי"ע דיבר גם על הפשטות של בין אדם לחבירו. וידוע ומפורסם שמרן רה"ק הגיע פעם לישיבה אחרי שהוא חזר מהישיבה בכרמיאל, והוא אמר, אני לא יכול לדבר, אין לי כח, אך על דבר אחד באתי לדבר: לבקש מהבחורים המבוגרים שיקרבו את הצעירים! שהם לא ירגישו את עצמם לבד.

כל בחור מבוגר, שייזכר קצת קודם, כשהוא היה חדש פה, כמה הוא היה צמא למילה טובה... מה מבקשים? להגיד "שלום עליכם", להתעניין, לפעמים במילה קטנה אתה יכול מאד לעזור לו. מה הבעיה?...

כמה בחורים קנו את עולמם בזה! מחייכים אליהם, מאירים להם פנים, ולפעמים גם אפשר לעזור טכנית, בחברותא או בחדר, מה הבעיה?...

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, כתב פעם מכתב לבוגרי ישיבתו, שכתוב בפרשת שופטים, ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו. ורש"י מביא מחז"ל, וכי יעלה על דעתך שביט דין שופכי דמים הם?... אלא שלא פטרנוהו בלא אכילה ושתייה ולויה.

אכן טענה, אך מה זה שייך לכאן, מדברים פה על שופכי דמים!!! אומר רבי ברוך מרדכי, כך זה הכלל, אדם הולך ברחוב ובא מולו רוצח. אם הוא יודע שיש לו עוצמה, כולם מאחוריו, הוא חבר של כולם - וטוב לו בחיים, אז הוא מתחיל להילחם איתו! למה סתם למות?... ולפעמים הוא גם מנצח.

אבל אם הוא חושב לעצמו - אני לא שווה כלום, אף אחד לא דואג לי... אף אחד לא חושב עלי... אף אחד לא מדבר איתי... אז הוא בכלל לא מתחיל להיאבק, ו... ידינו לא שפכו את הדם הזה!!! כמה זה נכון... מילה טובה...

הגר"מ קופשיץ אמר, וכן מובא ביסוד ושורש העבודה, כמו שיש איסור לשון הרע ואדם ייתבע על כך, כך אדם יהיה נידון על מילה טובה שהיה יכול להגיד ולא אמר!!!

נז"ש אומרים שעל זה יש את הנגעים הטהורים, נגעים טמאים - באים על לשון הרע. ונגעים טהורים (שזה גם מחלה) זה על כך שיכלת לומר מילה טובה ולא אמרת!!!

להגיד מילה טובה לשני... לפרגן לשני... ולרצות באמת שהשני יצליח. לתת לו גיבוי והרגשה טובה! אתם יודעים מה אפשר לזכות?...

אפשר כל כך הרבה לזכות, והקב"ה בא אלינו, ומתרפס אלינו, שראשי נמלא טל, קווצותי רסיסי לילה... ולא יקום כי אם במתיקות זכרו...

את הדודי לי - כבר שמענו. כעת העבודה שלנו היא אני לדודי.

ברכת מזל טוב

לידידנו הרב שמעון שניידר שליט"א

תלמיד מרן המשגיח שליט"א

אשר מסייע רבות למערכת 'ארחות חיים'

לרגל הולדת הבת בשעטו"מ

יה"ר שיזכו לגדלה לחופה ולמעשים טובים אכ"י"ר

ברכת מזל טוב

לידידנו הרב דוד דנגור שליט"א

ולידידנו הרב יהושע ליב אונא שליט"א

אשר שקדו ועמלו מידי שבוע בשבוע בכתיבת ועריכת השיחות

לרגל הולדת בתם בשעטו"מ

יה"ר שיזכו לגדלה לחופה ולמעשים טובים אכ"י"ר

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד. בקו השיחות שמספרו 074-740-3629 לרגל גליון ה-200 יצא לאור חוברת מיוחדת על חודש 'אלול' ניתן להשיג בישיבה רחוב שלמה המלך בני ברק במחיר מסובסד ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ-5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

"תכלית שנה שנתים"

שיחת של"ס בענייני הזמן

ממילא ה'ולא אבה' בא כתוספת הדגש, שאין איסורם בקהל נובע ממעשה מסויים, אלא ממה שהיה אמור להביא את המעשה.

ומטעם זה אין הבדל בין 'לא קדמו אתכם בלחם ובמים' לבין 'אשר שכר עליך את בלעם', כי בשלמא אם היינו דנים על תוצאת המעשה, אין ערוך בין זה לזה, אך כאשר אנו דנים על השחתת הנפש - מי שהוא מושחת יעשה את שניהם, ומי שאינו מושחת לא ינעם מחברו אף לחם ומים, ואף הדבר הקטן ביותר מעיד על המושחת עד כמה נפשו אכזרית ואינו שת ליבו למאומה.

והנה בפסוק הבא (ז') מסיימת התורה ואומרת: "לא תדרוש שלום וטובתם כל ימך לעולם". לעומת זאת בהמשך הפרק מחלקת התורה בין העמונים והמואבים לבין המצרים והאדומים, שאת המצרים והאדומים אין לך לתעב, ודור שלישי יבוא להם בקהל ה', בעוד שלגבי העמונים והמואבים הוזהרנו לא לדרוש שלום וטובתם ולא יבוא להם גם דור עשירי עד עולם.

ובטעם החילוק ביאר רש"י: "הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדםם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו".

ולכאורה יש להבין את שורש הענין, דהן אמנם שהמחטיאו קשה מן ההורגו, אולם אף לגבי ההורגו מצינו תביעה על האכזריות שקיננה בנפשו, ומשום כך מוזהרים האדומים והמצרים לא לבוא בקהל ה' עד דור שלישי. ואם באמת מצינו שאחרי כמה דורות פגה התביעה מן העם למרות שאבותיהם היו רשעים, מדוע לגבי השחתת גדולה יותר של 'מחטיאו' לא סרה התביעה עד עולם, ואף דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה', והרי מוכרח שככל שהדורות חולפים כך העם נהיה מתוקן יותר ואין כבר עליו את התביעה שהיתה על אבותיו.

ועל כרחק נמצינו למדים, שמה שה'מחטיאו' מוזהר שלא לבוא בקהל עד עולם אין זו בגלל התביעה עליו או בגלל ההשחתת שקיימת אצלו, דאם כן מחודש לומר שהתביעה לא תסור ממנו ומזרעו מעתה ועד עולם. אלא כל הסיבה היא מחמת המציאות בפועל - שאנו שונאים אותם כל כך עד שאיננו מסוגלים להכניס אותם בקרבנו. אולי אבותיהם חטאו ואינם, אבל לא שייך להתקרב לצאצאים של כאלו שבאו להחטיא אותנו, והשנאה העזה שיש לנו כלפיהם גדולה כל כך, שאין לנו את היכולת ליקרב אליהם, בין אם הם אשמים כמו אחרים ובין אם לא.

על כן ההדגש בפסוק הוא 'לא תדרוש שלום וטובתם', שהריחוק בינך לבין מי שבא להחטיא אותך יהיה גדול כל כך, שלא תוכל אפילו לבוא אליו לשלום ולדרוש בטובתו, כי הוא יהיה מתועב ומשוקץ בעיניך עד שלא תהיה השוואה בינו לבין מי שקם עליך להורגך.

"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך, ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ" (כ"ג, ד' - ו').

מבואר בפסוקים שהיו ב' תביעות על העמונים והמואבים, האחת על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, והשנית על אשר שכרו את בלעם בן בעור לקלל את ישראל. ומחמת שתי תביעות אלו נגזרה עליהם הגזירה שלא יבואו בקהל ה' עד עולם, לעומת המצרים והאדומים שזכאים לאחר כמה דורות לבוא בקהל ישראל.

ולכאורה הדבר מופלא מאד מה צריכים בכלל להזכיר את מה שלא קדמו בלחם ובמים, הרי ביחס לתביעה של 'אשר שכר עליך' היא אינה חשובה כלל וקים ליה בדרכה מיניה, משל למה הדבר דומה, לאיש שאורב על חברו לרוצחו נפש, וחבירו מגיע אליו בשתי תביעות: האחת - שלא הגשת לי כוס מים כאשר הייתי צמא, והשניה - שבאת להרוג אותי ולהעבירני מן העולם... האם הטענה הראשונה נחשבת ביחס לטענה השניה, והאם יש בה כיהודה ועוד לקרא להוסיף טעם מדוע לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם?

עוד צריך ביאור, שהנה בסדר הפסוקים שמבארים מדוע 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' ממשיך הכתוב ואומר: 'ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך' וגו', ולכאורה מה השייכות בין זה למה שלא יבואו עמוני ומואבי בקהל. בשלמא אם היה זה רק סיפור דברים מובן מה בא הכתוב לומר, אך זה אינו ענין לכאן, ומסדר הפסוקים משמע שהוא המשך לטעם ש'גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה'', ואין זה מחזור מה השייכות בין זה לזה, וכי מה נוגע אלינו מה שקרה לבסוף, ואדרבה מה שלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם הוא גופא סיבה שלא להרחיקם כיון שלא היה ממש במעשיהם.

אולם אם באמת כל הטעם שאנו מוקיעים מתוכנו את העמונים והמואבים היה בגלל מה שעשו לנו - עומדות השאלות במקומן, ואינו מובן מדוע מה שלא קידמו אותנו בלחם ובמים נחשב למעשה רשע ביחס לשכירת בלעם, וגם מה אכפת לך מה שבסוף לא התקיימה מחשבתם. אכן הפסוק בא לחדש ולומר, שריחוקם מלבוא בקהל אינו כתגובה למה שעשו או לא עשו, אלא בגלל עצם מציאותם - שהיא מציאות מושחתת שאינה מתאימה להתחבר לכלל ישראל.

אי לכך בא הפסוק ומדגיש 'ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם', ללמדך שהחסרון בעמון ומואב לא תלוי בעשייתם, ואכן גם אם עשו משהו לא יצא מזה שום דבר לפועל, וכל החסרון הוא מחמת הטבע הפנימי שלהם ששלח את בלעם - שמעיד על השחתת הנפש ועל קלקולה, שהיא אכזרית כלפי האחרים ולא אכפת לה מה יעשה בהם, ולפיכך אין ארור מתדבק בברוך.

ואומרים 'הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי', ללמדך שהשנאה שצריכה להיות כלפי מי שבא להחטיא את ישראל היא 'תכלית שנאה', שנאה שלא שייכת מעליה שנאה גדולה יותר, הכל בגלל שהם באים להחטיא - והמחטיא חמור לאין שיעור ממי שבא להרוג.

אותם חוטאים ומחטיאים שעומדים ומנהלים את המדינה, הם כאלו שאיבדו ומאבדים מדי שנה מליוני נשמות מישראל ועקרו אותם לנצח, השכיחו מהם את אותם יהודים ועשו את הדבר הגרוע ביותר עלי אדמות, ואין רשעותם מתקרבת למי שרק ניסה להרוג את הגוף ולאבדו מהעולם הזה. הם באו לכלל ישראל והחריבו אותו מתוכו, הוציאו מתוך הכלל אין ספור נשמות שיותר לא ישובו לעולם והורידו אותם לפי שאול, ומי יוכל להגדיר במילים את גודל החורבן שהמיטו עלינו ואת עוצמת השנאה שאנו אמורים להרגיש כלפיהם.

פעם הגיע אדם לאאמו"ר הגאון זצ"ל, וסיפר לו שנכדיו של אחד מגדולי המשכילים (י. ג. שר"י) שבו בתשובה, וכיום הם משפחה שומרת תורה ומצוות שמתגוררת בבית שמש. אאמו"ר מיד הגיב: 'לא יתכן, זה לא יכול להיות'. אותו אדם הקשה, שהרי שנינו בגמרא ערוכה (סנהדרין צ"ו, ב'), שמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק... השיב לו אאמו"ר: בני בניו של המן - כן, בני בניו של אותו רשע - לא...

בין אם אכן זכו אותם נכדים לשוב לכור מחצבתם ובין אם לא, אותה תחושה טבעית של אאמו"ר לא נתנה לו להאמין שכזה אדם יזכה שצאצאיו ישמרו תורה ומצוות. זה היה בעיניו כדבר שלא יתכן לעולם. בשלמא בני בניו של המן, עוד יתכן, הרי הוא רק בא להשמיד את הגופים של כלל ישראל, אבל כזה אדם שהיה חוטא ומחטיא ואיבד את ישראל מאביהם שבשמים - איך אפשר במציאות שצאצאיו ישובו בתשובה?... הרי אין בריה שפלה ממנו עלי אדמות.

גם כאשר אנו יושבים בעל כרחנו בסביבתם של אנשי המדינה ומצילים מיד הארץ, לא שייך להרגיש איזה שהוא קשר כביכול יש חוט המקשר בינם לבינינו. משל למה הדבר דומה, למי שרואה ספר תורה בוער באש, מוציא סיגריה מכיסו ומצית אותה בלהב הכבשן... האם הוא עבר על איסור תורה? האם מפורש היכן שהוא שיש בזה עבירה? הוא לא עבר על שום עבירה מפורשת, אבל אין ספק שהוא כגוי גמור לכל דבריו שאין שייכות בינו לתורה ולמצוות. כי מי ששייך לה' ולתורתו - לא יהיה מסוגל בכלל להתקרב, הוא יכאב את השריפה כמו בן שכואב לו שמכים את אביו, והתחושה היחידה שתהיה לו היא שנאה שאין כמותה בלי שתהיה לו שום אפשרות ליהנות מכזה דבר.

על אחת כמה וכמה שיש עלינו לאו דאורייתא לשנוא את משנאי ה', והוא הלאו של 'לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם' שנאמר על העמונים והמדינים, שהלא אין חילוק בין אותם מחטיאים לבין כל מי שעומד על ישראל להרחיקם מאביהם שבשמים, והיחס אל כאלו יכול להיות רק כעיר הנדחת ש'החרם אותה ואת כל אשר בה ולא ידבק בידך מאומה'.

אם כן פשוט וברור שזהו היחס שאמור להיות כלפי משנאי ה', יחס של 'תכלית שנאה שנאתים' מתוך ריחוק גמור שאין אחריו כלום, אין בכך שום חידוש ואין זה דבר שצריך לפנים, ולא נדרשנו לכל זה אלא משום שהם דברים שצריכים להאמר ולו פעם אחת, וד"ל.

בשולי הענין יש בנותן טעם לציין מקרה רע שפשה בדור האחרון, לאחר שהתועים השתלטו בכח הזרוע על ארץ ישראל ובנו בתוכה מדינה, שישנה תופעה גם אצל היראים לדבר ה' כביכול יש איזה שהוא יחס בינינו לבינם. כמובן כל אחד מבין שאין חלקנו עמם ומה לנו שם, אבל כאן המקום לשאול שאלה פשוטה: את מי אנחנו שונאים יותר, האם אותם או את הערבים צמאי הדם שקמים עלינו לכלותנו?

אם נשאל את הבריות, ואפילו את יושבי בית המדרש, לא צריך לחשוב הרבה בשביל לדעת את התשובה. אך בזה טמונה הבעיה: 'הא למדת שהמחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו'. ואם את ההורגו נצטוינו להרחיק מאיתנו רק עוד דור שלישי, הרי לגבי מי שבא להחטיא אותנו - יש לנו שנאה איומה שלא נותנת לנו להתדבק בו עד סוף כל הדורות. **אם כן מה היחס בין השנאה שאנו שונאים את הישמעאלים לבין השנאה של מי שבא להחטיא אותנו?** מה מקום בכלל יש לדמות בין זה לזה?

לפעמים כאשר הערבים צוררים אותנו לאבד נפשות מישראל, ובחסידי שמים הקב"ה מצילנו מידם, יש תחושה כאילו 'כוחותינו' פגעו ב'כוחותיהם'. אבל כיצד שייך להרגיש כלפי המחטיאים הרגשה של 'כוחותינו'? איזו שייכות יש בינם לבינינו? כמובן שגם הערבים אינם כוחותינו, ואין בעיה לשנוא אותם, אבל הם לכל הפחות עוד מכונים בני דודים, בעוד שהאחים התועים לא שייכים אלינו כמלוא נימא ואנו מצווים לשנוא אותם שנאה תהומית שלא תפוג לעולם...

בפרט בשנים האחרונות, כאשר אנו מוכרחים לקיים את חובתנו ולצאת להצביע בבחירות פעם אחר פעם, פשתה איזו הרגשה של חיבור כביכול אנו קשורים לגוש מסויים, וניצחון הגוש הרי הוא נצחוננו, והעיתוננים מפמפמים במשך שנים למי אנחנו שייכים - האם לצד זה או לצד אחר. יש גם תחושה של הזדהות עם הנרדף, ועם מי שהלך איתנו מימים ימימה...

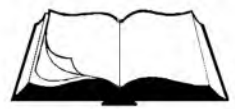
אבל צריכים לדעת את הידיעה הפשוטה, לא בתור קנאות וכדומה כלל וכלל אלא בתור מציאות אמיתית שאין ברורה הימנה, שכאשר מדובר באחד מגדולי מחטיאי הרבים, שבמשך שנים בעומדו בראשות המדינה היה עוכר ישראל, עקר את התורה והוכיח שאין לו חלק באלוקי ישראל, כראותינו בחינוך הילדים ושאר עניינים, צריכה להיות שנאה אדירה כלפיו שאינה ניתנת למידה, וכיצד שייך להרגיש איזו שהיא הרגשה של חיבור מסויים כאילו יש משהו משותף בינו לבין שומרי התורה? השנאה כלפיו וכלפי הדומים לו צריכה להיות בלי יחס לשנאה שיש לנו כלפי זרע ישמעאל.

אין בכך שום חידוש אלא זהו מה שהתורה מצוה ואומרת, 'לא יבוא להם דור עשירי בקהל ה'', הרי המצרים עמדו עלינו במשך מאות שנים והתנהגו כלפינו באכזריות נוראה, טבחו ללא רחם ורצו להשמיד את ישראל, כמו שיועד כל דרדקי מהכתובים ומדברי חז"ל ולו מעט עד היכן הדברים מגיעים, ועם כל זה אין לנו מצוה לשנוא אותם עולמית אלא כבר דור שלישי יבוא להם בקהל ה', ואילו העמונים והמואבים שרצו להחטיא אותנו - אין בכלל מילים שיוכלו די באר לתאר את הריחוק בינינו לבינם, והתורה רק מזהירה שלעולם לא יבואו בקהל ה'.

אמנם יכולים אנשים לבוא ולומר שגם אחינו התועים הם אחינו, וצריכים ללמד עליהם זכות בגדר תינוקות שנשבנו, אולם אין כל זה ענין למה שהתורה עצמה מצוה אותנו לשנוא אותם שנאה שאין אחריה כלום. וכבר הפסוקים בתהלים (קל"ט) מצווחים

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גלין 479

הלכות המצוות בשביעית (ז) – מדיני פרזבול

אלול תשפ"ב

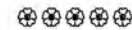
ימי סליחות, שאלות המצוות

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה

נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

עשיית פרזבול

מלווה הרוצה שלא ישמטו חובותיו, יעשה שטר פרזבול עד ראש השנה של השנה השמינית, והוא הדין לגבי אשה. ופשוט דמי שברור לו שאין חייבים לו, אינו צריך לעשות פרזבול ("דרך אמונה" ה' שמיטה ויובל פרק ט', "ציון ההלכה" ס"ק ר"ד).

מהות הפרזבול

ביאור של הפרזבול שמוסר חובותיו לבית דין וממילא שביעית לא משמטן, כי על בית דין אין איסור "לא יגש".

בית דין

לדעת השו"ע בית דין צריך להיות בית דין חשוב דהיינו שלושה בקיאים בדין, שנתקבלו ע"י רבים באותה עיר, וכן נוהגים בני ספרד. ולפי שיטת הרמ"א די בכל בית דין של שלושה, ובלבד שיהיו אנשים כשרים (שו"ע ח"מ ס' ס"ז סעיף ח'), וכן נוהגים בני אשכנז. אם אין במקומו בית דין, יכול לומר לפני ג' (ווי"א לפני ב'): "אני מוסר שטרותי לבית דין שבמקום פלוני" (שו"ע ס' ס"ז סעיף כ').

סדר הפרזבול

כשאומר בפיו בפני הדיינים "מוסרני לכם פלוני וכו'" יש לדיינים לשבת בזמן שאומר זאת, והמלווה או שלוחו צריכים לעמוד ("דרך אמונה" פרק ט' ס"ק צ"ב).

שליח

אפשר לסדר פרזבול גם ע"י שליח, ויכתוב בשטר "פלוני בא לפנינו בשליחות פלוני המלווה" ("שמיטת כספים כהלכתה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, "שבט הלוי" ח"ב סימן רי"ד).

זמן

יש לכתוב זמן בפרזבול ואם לא כתב "א"א שפסול ("דרך אמונה" פ"ט, "משמיטה ויובל" ס"ק קי"ט).

לילה וקרובים

מותר לכתוב פרזבול בלילה, וכן לפני דיינים קרובים (מהריק"ש סעיף ל"א, "מנחת יצחק" ח"י ס"ק ק"מ, ועי' "אור שמח" פ"ט הי"ח שמסתפק בכתיבת פרזבול בלילה, עי' "תומים" ס' ס"ז ס"ק כ"ג שמסתפק לענין קרובים, ועי' "דרך אמונה" שם ס"ק צ"ה). יש מחמירים שלא יהיו הדיינים קרובים למלווה או ללווה, ולא זה לזה, ולא פסולים לעדות ("דרך אמונה" שם).

בעל-פה

שכח לכתוב פרזבול וזכר בערב ראש השנה בשעה שאינו יכול לכתוב, אם הוא יודע מעניין פרזבול יכול למסור פרזבול בעל-פה לפני שלושה (עי' שו"ע ס' ס"ז סעיף כ', וקישו"ע ס' ק"פ סעיף ט"ו, "דרך אמונה" ס"ק צ"ה).

קרקע

אם אין קרקע ללווה, אין המלווה יכול לכתוב פרזבול, ואינה צריכה להיות קנויה לו רק מספיק אם מושאלת או מושכרת לו (משנה שביעית פ"י מ"ו, ורמב"ם שם הל' מ"ט). ולפי"ז לא משכחת לה שלא יכתבו עליה פרזבול, אלא במי שדר אצל אחרים ולא השאילו לו את המקום לגור, ויכול לסלקו בכל רגע ("פתחי תשובה" ח"מ ס' ס"ז ס"ק ד' בשם ה"חתם סופר"). אלו שאין להם קרקע כלל, יכול המלווה לזכות ללווה ואפילו ע"י אחר, ואפילו שלא בפניו, ומהני לפרזבול.

בחורי ישיבה

בחורי ישיבה אע"פ שאין להם קרקע משלהם, נחשבים שיש להם קרקע לענין פרזבול, מאחר ויש להם רשות להשתמש ללינה והנחת הפציה במקום לימודם (הוראת הגר"ש אויערבך זצ"ל). אם הבחורים עדיין גרים בבית הוריהם, לכתחילה יש לזכות להם קרקע ע"י אחר, בכדי שיועיל הפרזבול (ספר "שמיטה כהלכתה" פ"ה אות ו').

לונים שאין להם קרקע - זיכוי הרבים

בבית הדין של הגר"נ קרליץ זצ"ל הקנו בסוף השמיטה (אלול תשס"ח) שלוש דירות עבור קנין שאלה (עד אסרו חג סוכות, שיהא בו חשיבות קנין), לכל הלונים שהם שומרי תורה ומצוות בארץ ישראל שיהיו שותפים שווים בזכות ההשאלה של אותן דירות (וכדי לסמן השותפות, ציינו לכל דירה, שבדירה אחת יהיו שותפים כל הלונים ששם מתחיל באותיות א' ו-ב' וכו').

פרזבול לחברו

אם אחד אינו נמצא כאן, וחברו חושש שישכח לעשות פרזבול, יכול לעשות פרזבול עבורו מדין זכיה, אבל מי שהוא פורק עול, ואין חושש לעשות פרזבול א"א לעשות עבורו מדין זכיה ("נחלת אליהו" ס' ס"ד בשם ה"חזון איש" מובא ב"דרך אמונה" שם ס"ק צ"ט). ויש סוברים שגם לאלו הרחוקים מהדלת מותר לעשות להם פרזבול דרך זכיה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ז תשי"ח).

בחוץ לארץ

שמיטת כספים נוהגת גם בחוץ לארץ, והסכמת רוב הפוסקים שנוהגת בחוץ לארץ גם בזמן הזה (ספר "פאת השולחן" ס' כ"ט סעיף ג' וקישו"ע ס' ק"פ סעיף א'). אם המלווה נמצא בחו"ל והלווה בארץ ישראל, לכתחילה יש למלווה להיזהר לכתוב הפרזבול לפני שקיעת החמה של ערב ראש השנה בארץ ישראל, דשמה כבר נשמט החוב אצל הלווה בשקיעת החמה (עי' "מנחת שלמה" ח"א ס' מ"ז, ו"דרך אמונה" פרק ט' ס"ק קכ"ז).

הלוואות או הפקדה בבנק לאחר הפרזבול

פרזבול מהני רק לחובות שהלוו לפני כתיבת הפרזבול, וצריך לכתוב בפרזבול את הזמן של מסירת החובות לבית דין, ואם לא כתב הזמן יש פוסלים ויש מכשירים ("דרך אמונה" ס"ק קי"ט, ו"ביאור הלכה" שם הל' כ"ד).

ולכן המלווה לחברו לאחר שעשה פרזבול או הפקיד כסף בבנק יקבע את תאריך הפירעון לאחר השמיטה (נדבר זה יכול לעשות בינו לבין עצמו, ואין צריך לזה עדים או בית דין, "דרך אמונה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), או יעשה פרזבול שנית (עי' רמב"ם שם הל' כ"ב).

מצות שמיטת כספים

הסתייפלעז זצ"ל נהג להלוות אחר שעשה פרזבול כדי לקיים מצות השמטת כספים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' שצ"ג), וכן נהגו בבגדד ("בן איש חי" פ' כי תבוא סעיף כ"ו).

נקרע הפרזבול

אין צריך שיהיה הפרזבול קיים בסוף שביעית אלא אפילו קרעו לאחר שכתבו לפני גמר השביעית, מהני ("דרך אמונה" ס"ק קל"ב).

לאחר שביעית

המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרזבול (וכגון שמודה שלא כתב פרזבול) אבד חובו (רמב"ם פרק ט' הל' כ"ד), ואם גבה המלווה מוציאין מידו ומחזירים ללווה ("דרך אמונה" ס"ק קל"ט), ואם אמר היה לי פרזבול ואבד – נאמן (רמב"ם שם), ואפילו הלווה מכחישו וטוען שלא היה למלווה פרזבול, המלווה נאמן ("דרך אמונה" שכן דעת רוב הראשונים). ואפילו הוציא פרזבול לפני זמני השטרות שהוציא נאמן לומר היה לי עוד פרזבול על שטרות אלו ואבד, ויש חולקים ("דרך אמונה" ס"ק קל"ב).

שלח מכתב לבית דין

שלח מכתב לבית דין שמוסר להם חובותיו, צריך שיכתוב בפרזבול את הזמן שכתב את המכתב שאז מסר את חובותיו, ולא בזמן של כתיבת הפרזבול דה"ל שטר מאוחר ופסול ("דרך אמונה" ס"ק קכ"ז).

לכמה זמן מועיל הפרזבול

פרזבול שעשה פעם אחת, מועיל לאותם חובות בכל השמיטות

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

הבאות, ואין פרוזבול צריך קיום ("דרך אמונה" ס"ק צ"ט).

קרקע שע"י קרן השביעית לענין פרוזבול

◀ **שאלה:** מי שקנה חתיכת קרקע למשך השנה השביעית ע"י קרן השביעית, ויש לו ד' אמות בשדה, האם נחשב קרקע לכתוב עליו פרוזבול?

תשובה: הרבה קנו שותפות בשדות כדי להיות שותפים במצות "ושבתה הארץ", שתהיה להם קרקע שלא עובדים בה בשנה השביעית, וכתוב בחוזה שזה קנוי להם עד סוף שנה שביעית שהוא ליל ראש השנה.

והנה פליגי הראשונים מתי נשמטים החובות בסוף השמיטה, יש סוברים ברגע האחרון של ערב ראש השנה של שמינית (שו"ת הרשב"א ח"ב תשי"ד, "דרך אמונה" פרק ט' ס"ק כ"א), ויש סוברים שהרגע הראשון של השנה השמינית ("פאת השולחן" בדעת הרמב"ן דברים ט"ו, ב', אולם ב"ציון ההלכה" שם ס"ק ל"ו כתב שדעת הרמב"ן כדעת הרשב"א שמשמט בסוף השביעית, ע"י "שיח אמונה" הערה 71).

לפי"ז קנין קרקע ע"י קרן בשביעית תלוי בהנ"ל, דלפי הרשב"א שפיר יש לו עדיין קרקע אבל לפי הרמב"ן שתחילת שמינית מפקיעה את החוב, כבר אין לו קרקע.

ונפק"מ גם למי שקובע זמן פירעון החוב בתחילת שנה שמינית, שאם סוף שביעית משמט, זה נחשב שקבע זמן לאחר השמיטה, וכמו מלווה לעשר שנים אין שביעית משמטת, אבל אם תחילת שמינית משמטת, אי"כ גם חוב זה יישמט, כיון שזה תוך זמן של שמיטת כספים ("ערוך לנר" מכות ג': ד"ה השתא מיהת).

ימי סליחות

אמירת סליחות פעמיים

◀ **שאלה:** מי שכבר אמר סליחות, האם יכול לומר פעם שניה ולהיות ש"ץ במנין שני?

תשובה: מותר להתפלל סליחות פעמיים, ואף שכופל את הסליחות ואת ה"יג מידות אין לחשוש שהרי אלו תוספות שבה להקב"ה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ה תשי"ו).

למנות י"ג מידות באצבעותיו

◀ מנהג יפה ונכון למנות את י"ג המידות באצבעותיו, ויש בזה תועלת גדולה למחשבה ולכוונה ("בן איש חי" פ' כי תשא אות ד').

וכעין זה יש אנשים שכאשר אומרים ברכת "ישתבח" בסוף פסוקי דזמרה סופרים באצבעותיהם את חמש עשרה השבחים של הקב"ה "ישר ושבחה הלל וגו'" (ע"י משנ"ב ס' י"ג ס"ק א') שזה מוסיף להם בכוונה באמירת השבחים).

פסוקי "עשה עמנו כמה שהבטחתנו"

◀ יש שרגילים לומר פסוקים אלו קצת מהר, אמנם, העידו שמרן ה"חפץ חיים" הקדוש זצ"ל היה מאריך בזה יותר מבשאר סליחות, והיה אומרם בבכיות, והסביר שבפסוקים אלו אנו מבקשים מחילה מהקב"ה, ומבקשים על בנין בית המקדש ועוד, ומביאים פסוק "כמו שכתוב" או "כמו שאמרת" שהרי כביכול אתה הבטחת לנו את זה, ולכן מבקשים נא לקיימם!!!

אמירת תחנון בסליחות כשיש חתן או בעל ברית

◀ **שאלה:** כשיש סנדק, בעל ברית או חתן בשעת אמירת סליחות, האם אומרים תחנון בסוף הסליחות?

תשובה: אם אומרים סליחות בלילה, אף שזה כבר ביום השמיני, מכיון שאין מלים בלילה אין זה זמן מילה ואומרים תחנון, אבל אם אומרים את הסליחות בבוקר שהוא כבר יום, פוטרים את הציבור מאמירת תחנון ואומרים רק עד "הרחמים והסליחות" (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ואם זה לאחר עלות השחר ועדיין קודם נץ החמה (כמו שמצוי לאלו שמתפללים ותיקין), נחלקו הפוסקים בזה (ה"פתיח תשובה" או"ח ס' תקפ"א מסתפק בזה), יש סוברים שיאמרו תחנון כיון שלכתחילה אין מלים לפני נץ החמה ("אלף המגן" ס"ק ל"ח), ויש סוברים שמעיקר הדין אחרי עלות השחר נחשב ליום ולא יאמרו תחנון (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד ס' קמ"ו).

ויש סוברים שאפילו לאחר נץ החמה יש לומר תחנון, שזה חלק מעצם הסליחות המקובל, ואינו מתבטל בשום פנים גם כשיש חתן או בעל ברית, וכעין שמצינו בערב ראש השנה שאין אומרים תחנון בתפילה, אבל בסליחות אומרים (שו"ת "לבושי מרדכי" או"ח ס' רכ"ו, שו"ת "שבט הלוי" ח"ד ס' י"ב).

(וכמו בערב ר"ה שכתב המשנ"ב ס"ק כ"ג, דמשום שרוב פעמים הוא בלילה, לכן אומרים תחנון גם כשהסליחות ביום, ה"ה לגבי ברית מילה).

סליחות של ערב ראש השנה לאחר שחרית

◀ **שאלה:** יש מקומות שמתפללים שחרית ותיקין בערב ראש השנה ואח"כ מתפללים סליחות, האם יאמרו תחנון בסליחות?

תשובה: כתב השו"ע (ס' תקפ"א סעיף ג'), אין נופלים פניהם בערב ראש השנה בתפילה, אע"פ שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ב), אפילו נמשכו הסליחות ביום, משום שרוב פעמים רגילים לסיימן קודם עלות השחר תיקנו ליפול אף אם אירע פעם אחת

שממשיך על היום, ע"י שם.

לפי"ז בנד"ד, שמתחיל רק אחר השחרית שכבר הפסיקו לומר תחנון משום יו"ט, גם בסליחות לא יאמר, שאין זה המשך של הלילה.

ברכת "שהחיינו" על קיטל

◀ **שאלה:** הקונה קיטל יקר לימים נוראים וליל הסדר, האם יש לברך עליו "שהחיינו" כמו על בגד חדש?

תשובה: אמנם היום עושים קיטל עם כל מיני צורות ופרחים יפים (ולפעמים אפילו עם שרשרת זהב), אך לא מסתבר שמברכים עליו כיון שיסודו הוא בגד מתים, ותכליתו הוא להזכיר יום המיתה!

בחור בר מצוה לתקיעת שופר ולהתרת נדרים

◀ **שאלה:** האם בחור בר מצוה בן י"ג יכול לתקוע בשופר עבור חולה או עבור סבא שלו ולהוציאו בתקיעות של ראש השנה?

תשובה: מן התורה דין גדול היינו רק כשיש י"ג שנים, וגם הביא שתי שערות, ובדיני דרבנן סומכים על יחזקא דרבא, שמי שהגיע לגיל י"ג שנים, יש לו גם סימנים, וזה רק לענין דיני דרבנן כגון להצטרף למנין, להיות שליח ציבור או לעשות זימון (ע"י משנ"ב ס' מ"ה ס"ק מ', וס' תקפ"ט ס"ק ב', ו"ביאור הלכה" ס' י"א סעיף ב' ד"ה טואן), אבל בדיני דאורייתא כגון קריאת פרשת זכור, להיות עד בקידושין או להיות דיין בהתרת נדרים, צריך דווקא מי שיש לו שערות בזקן.

לפי"ז בנד"ד תקיעת שופר שהיא מן התורה אפילו שכבר נעשה בר מצוה עדיין אי אפשר לסמוך ולתת לו לתקוע בשופר ולהוציא אחרים, כיון שהוא דאורייתא.

גם ביו"ט שני של ראש השנה אף שהתקיעות הן רק מדרבנן הרי מבואר במשנ"ב (ס' תקפ"ט ס"ק ו', וס' תקצ"ה ס"ק א' ובביה"ל) שעשאוהו כמו דאורייתא (ולכן עדיף ספק תקיעת שופר ביום שני מודאי תפילת מוסף), ולכן גם ביום שני אין לו לתקוע רק אם יש לו שערות בזקן (ספק "מקראי קודש" ר"ה ס' כ"ד בשם הגרצ"פ פרנק זצ"ל).

שאלות המצוות

לא מצא את מפתח דירתו לאחר סעודת שבת

◀ **שאלה:** מינו שולחנות לאחר סעודת שבע ברכות בליל שבת, והחתן לא מצא את מפתח דירתו וחשש שמא בטעות נשאר המפתח על השולחן ופינו אותו בין יתר השיירים ונזרק לפח, הלכו וחפשוהו ובס"ד מצאו את המפתח, ונשאלת השאלה האם היה מותר לעשות כן או שמא כל הפח הוא מוקצה ואסור לטלטלו אפילו לצורך מקומו?

תשובה:

א. אם היה מונח בפח שעוד לפני בין השמשות היה בו אשפה, הפח נעשה מוקצה בין השמשות וממילא מינו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי כל היום ואסור לטלטלו לשום צורך.

ב. אם הכניסו את הניילונים מהשולחנות לתוך שקית חדשה, היות שבזמנינו משתמשים עם הרבה כלים חד פעמיים שעדיין ראויים להשתמש בהם (רק שיש עליהם לכלוך שראוי לרחיצה), לא נעשה מוקצה באמצע השבת (ע"י משנ"ב ס' ש"ח ס"ק ל"ב), נמצא שהשקית היא בסיס להיתר ולאיסור ויכול לטלטלו כדי להוציא משם את המפתח.

בית הכנסת הגדול מבית סאתיים (כותל מערבי)

◀ **שאלה:** בית הכנסת או בית המדרש שהוא גדול מבית סאתיים האם מותר לטלטל בתוכו בשבת, אם הוא במקום שאין עירוב או מחוץ לעיר שאין שם היקף של עירוב?

תשובה: יש סוברים שבית הכנסת עצמו אינו נחשב מוקף לדירה אע"פ שלומדים ומתפללים שם שהרי מבואר בגמרא (עירובין כ"ג.) שהמשכן לא היה מוקף לדירה, ומשם ילפינן שיעור בית סאתיים ("ערוך השולחן" ס' שני"ח סעיף ו', ופמ"ג ס' שס"ו אי"א ס"ק י'), וכ"ז אם בית הכנסת בנוי מחוץ לעיר או בתוך העיר מחוץ לעירוב, אסור לטלטל בתוכו. אולם אם ביהכ"נ בנוי בתוך העיר בתוך היקף מחיצות העיר והעירוב, כיון שהוא פתוח למקום שהוקף לדירה גם ביהכ"נ נחשב מקום היקף לדירה ("חזון איש" או"ח ס' פ"ט ס"ק י"ז).

ויש סוברים שבית הכנסת בכל מקום שהוא נחשב מוקף לדירה ("חזון איש" או"ח ס' ק"י ס"ק כ' ד"ה והנה), ויש שחילקו בזה בין בית כנסת שנוהג בו איסור אכילה ושתייה, שלא נחשב למוקף לדירה, אבל בית כנסת ובית מדרש שאין נוהג בהם איסור אכילה ושתייה נחשב למוקף לדירה.

ולמעשה לא מצוי כ"כ, ובכל ארץ ישראל אין מצוי בית מדרש ששטחו גדול מבית סאתיים חוץ מהכותל המערבי, אך הכותל מוקף על ידי חומת העיר שנעשתה לשם דירה, וגם בפרצה של שער יפו יש תיקון צורת הפתח. אבל לאלו שלא סומכים על תיקון העירוב של ירושלים יש לדון ולהזהר בכל השטח שלפני הכותל המערבי, ועכ"פ סמוך לכותל המערבי יש מחיצות והוא פחות מבית סאתיים, ומותר לטלטל שם אע"פ שהוא לא הוקף לדירה.

עצה לשידוכים

◀ פעם שאלו את מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל לגבי מי שיש לו כמה ילדים שעומדים על הפרק ומצפים לשידוך, על מה צריך לוותר, ותשובתו היתה: "לוותר על מה יאמרו הבריות!!".

שואלין ודורשין

פסקי הלכה ממורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה
במשנת מרחן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

סדר עשיית פרוזבול

יעמוד לפני שלשה אנשים, ויאמר:

'הואיל והשנה הזאת היא שנת השביעית, ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, הרני מוסר לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים ה"ה מרחן הג"ר משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דין, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין הרני מוסר לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.'

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה כי אתא לקדמנא _____
ואמר לנא הן שנה הזאת היא שנת השמיטה ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים הרני מוסר לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים הלא המה: מרחן הג"ר משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דין, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני ב"ד הרני מוסר לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.

והואיל ו _____ מסר מילי דפרוזבולא כדאמור רבנן כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש אלול שנת תשפ"ב פה האי שטר דפרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן וכתקון חז"ל.

נאום _____
נאום _____
נאום _____

פרוזבול על ידי שליחות [לרבים]

יעמוד ויאמר לפני שלשה:

'הואיל והשנה הזאת היא שנת השביעית, ויש ל _____

_____ חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, ומינוני לעשות פרוזבול בשליחותם, הרני מוסר בשליחותם לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים ה"ה הרב משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דין, שכל חוב שיש להם שגבנו כל זמן שירצו. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין הרני מוסר לפניכם בשם שולחי שכל חוב שיש להם שגבנו כל זמן שירצו. עד כאן.

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה כי אתא לקדמנא _____
ואמר לנא בשליחות _____

_____ הן שנה הזאת היא שנת השמיטה ויש למשלחי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים הרני מוסר לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים הלא המה: מרחן הג"ר משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דין, שכל חוב שיש להם שגבנו כל זמן שירצו. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני ב"ד הרני מוסר לפניכם בשליחות שולחי הנ"ל שכל חוב שיש להם שגבנו כל זמן שירצו. והואיל ו _____

מסר מילי דפרוזבולא על החובות הנ"ל כדאמור רבנן, כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש אלול תשפ"ב האי שטר דפרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן וכתקון חז"ל.

סדר פרוזבול

א. הדיינים יישבו, המלווה או שלוהו יעמוד כשאומר בפניהם (דרך אמונה שמיטה ויובל ט, צב).

ב. לכתחילה רצוי לבוא בעצמו לפני הדיינים, אך כשאינו יכול לבוא בעצמו, וכן אשה, יכולים למנות שליח (שם צט).

ג. נשים חייבות במצוה זו (שם, א). לכתחילה רצוי להדר שאף נשואה תערוך פרוזבול כיון שישנם חובות שאין הבעל זוכה בהם. ויכולה למנות את בעלה לשלוחה וימסור לב"ד בלשון שליח (מרחן הגר"ש אלישיב).

ד. נכון לעשות הפרוזבול סמוך לר"ה, הואיל ואינו מועיל לחובות שלאחר עשייתו. ראו להדר שלא יהיו הדיינים קרובים למלווה או ללווה, ולא זה לזה ולא פסולין לעדות (דרך אמונה שמיטה ויובל ט, צד).

ו. בדעבד כשאין אפשרות לכתוב פרוזבול, יכול לומר בפני ג' בעל פה 'מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה' (שם קנד).

ז. מרחן הגר"ש אלישיב חשש לדעה המובאת באו"ש שלא לכתוב פרוזבול בלילה.

ח. העושה פרוזבול באמצעות שליח צריך למנותו תחילה. לכן נשים ובנות שיש להן כספים שהלווים לאחרים או מופקדים (בבב, בבב"ח וכו"ב ב), ימנו שליח.

ט. אם נשאר מקום ריק לאחר שמוות המשלחים, יש לטייט קודם חתימת השטר.

י. קטן שהלווה לאחרים. נחלקו הפוסקים האם שביעית משמטת (למנחת חינוך תעו, ב משמטת. לתומים סו, ב אינה משמטת). דבר זה מצוי בהפקדות ביטוח לאומי על שם הקטנים ועבורם.

י. קטן שהלווה לאחרים. נחלקו הפוסקים האם שביעית משמטת (למנחת חינוך תעו, ב משמטת. לתומים סו, ב אינה משמטת). דבר זה מצוי בהפקדות ביטוח לאומי על שם הקטנים ועבורם.

י. קטן שהלווה לאחרים. נחלקו הפוסקים האם שביעית משמטת (למנחת חינוך תעו, ב משמטת. לתומים סו, ב אינה משמטת). דבר זה מצוי בהפקדות ביטוח לאומי על שם הקטנים ועבורם.

י. קטן שהלווה לאחרים. נחלקו הפוסקים האם שביעית משמטת (למנחת חינוך תעו, ב משמטת. לתומים סו, ב אינה משמטת). דבר זה מצוי בהפקדות ביטוח לאומי על שם הקטנים ועבורם.

י. קטן שהלווה לאחרים. נחלקו הפוסקים האם שביעית משמטת (למנחת חינוך תעו, ב משמטת. לתומים סו, ב אינה משמטת). דבר זה מצוי בהפקדות ביטוח לאומי על שם הקטנים ועבורם.

וממילא יכול לגבות את ההפקדה בשופי.

אשה שלא עשתה פרוזבול

תשובה הבעל עשה פרוזבול והאשה לא עשתה פרוזבול, האם אכן משתמשים חובותיה.

תשובה לכתחילה ראוי שגם אשה תעשה פרוזבול, כיון שלא בכל דבר אומרים 'מה שקנתה אשה קנה בעלה' כמבואר בבית מאיר (פ. א) שרק טווייה בצמור שייכת לבעלה, אך שאר משכורת כגון מזונה או משא ומתן, לא שייכת לבעלה. אכן בדיעבד אם בעלה קיים פרוזבול, יכול לגבות מה שחייבים לה בהסתמך על פרוזבול שלו.

פירעון הלוואה לאחר התראה מראש

תשובה הלווה לחברו ללא הגבלת זמן, אלא שהתנו שהמלווה יגיש בקשה להחזר הלוואה עשרה ימים מבעוד מועד. האם נחשב כמלווה לזמן שלא משתמט, שהרי אם בא לתובעו בערב ראש השנה עליו לתת לו עשרה ימים להשיג הכסף.

תשובה לא נחשב כמלווה לזמן, כיון שהזכות בידו לתובעו בכל עת ורק ממתין עם הפרוצדורה להשגת הסכום בידי הלווה, בשונה מהלוואה שאינו יכול לתובעה כל שלא הגיע זמנה.

גירושין ועוד, זולת פעמים בודדות בעת עריכת פרוזבול, התרת שבועות וכדו'.

תשובה יכול לכתוב שהוא בית הדין בראשותו, שהרי סוף סוף יש לו שם תפקיד של דיין נכבד.

הקנאת קרקע לכמה לווים

תשובה האם יכול להקנות את אותה פיסת קרקע לכמה אנשים.

תשובה יכול להקנות להם באחת מדין 'שותפים', אך אם מקנה לאחד ולאחר מכן חפץ להקנות לחברו, שוב אינו יכול להקנות את אותה הקרקע שכבר קנויה לזולתו.

הפקיד בגמ"ח ולא עשה פרוזבול

תשובה הפקיד סכום כסף גדול בגמ"ח לפני כעשרים שנה, ולא עשה פרוזבול בינתיים. האם אכן אינו יכול לגבות את חובו.

תשובה דיין מנהל הגמ"ח ככל מלווה, שבשעה שמשכילים לו חוב ואומר הלווה 'משמט אני' יכול לומר 'אף על פי כן' ולשלם את החוב (שביעית י. ח).

ואף שאין החובות קנויים למנהל אלא לעמותה, ואינו חייב אותם אישית בשעבוד הגוף, אך לעניין זה של ניהול כספי הגמ"ח ניתנה בידו האפשרות לומר אעפ"כ ולהשיב את החוב. זאת ועוד שלדעת התומים (סו, כה) חוב שאין עליו שעבוד הגוף אינו משתמט כלל,

מקד ההלכה שע"י בית ההוראה הכללי

בשיר וקול תודה
נברך לאלוקינו שהשמחה במעונו
בשמחת החתן המהולל בתשבחות
מופלג בתורה, זך השכל, נועם המידות, מבקש השלמות
הבחור החשוב **אריאל ברויאר** נרו יאיר ויזרח
בן הגאון המופלא רבי אברהם ברויאר שליט"א
ממורי ההוראה החשובים בביתר עילית יצ"ו
מבחיירי ומצויני ישיבת חברון - כנסת ישראל
תלמיד אהוב ונאמן למורינו הרב שליט"א ומסור בכל ליבו להוצאת כתבי תורתו
לרגל **בואו בברית האירוסין עם הכלה החשובה תחי'**
בת הגאון רבי ישראל משה בלוי שליט"א - רב בק"ק אחיסמך
יזכו בס"ד להקים בית נאמן משכן להשראת השכינה
כשאיתם הטהורה מתוך ששון ושמחה לתפארת כלל ישראל

כעתירת המברכים
רבנן ותלמידיהון

פרוזבול לבניו ובנותיו הקטנים

יעמוד ויאמר לפני שלשה:

'הואיל והשנה הזאת היא שנת השביעית, ויש לבני ולבנותי הקטנים חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והנני עושה פרוזבול עבורם, הריני מוסר לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים ה"ה הרב משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דינו, שכל חוב שיש להם שגבו כל זמן שירצו. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין הריני מוסר לפניכם שכל חוב שיש להם שגבו כל זמן שירצו'. עד כאן.

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה כי אתא לקדמנא

ואמר לנא הן שנה הזאת היא שנת השביעית ויש לבני ובנותי הקטנים חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים הריני מוסר לבית דין צדק עדה החרדית ירושלים הלא המה: מרן הג"ר משה שטרנבוך שליט"א ראש בית דין צדק הנ"ל ובית דינו. שכל חוב שיש להם שגבו כל זמן שירצו. ואם אין מועילה מסירה אלא לפני ב"ד הריני מוסר לפניכם שכל חוב שיש להם שגבו כל זמן שירצו. והואיל ו

מסר מיילי דפרוזבולא על החובות הנ"ל כדאמור רבנן, כתבנו והתמנו ביום... לחודש אלול תשפ"ב האי שטר דפרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן וכתקון חז"ל.

נאום
נאום
נאום

*לזיכוי הרבים ניתן לקבל כל שטרות הפרוזבול, כולל פרוזבול בלשון נקבה וכן בלשון שליחות לרבים וליחיד לזכר ולנקבה, באמצעות דוא"ל beithorah@gmail.com

*נוסח הפרוזבול כפי שקיבל מורינו ראש בית ההוראה שליט"א ממרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל. מותאם הן לשיטת השו"ע והן לשיטת הרמ"א.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

לתרומה להנצחה בגיליון באמצעות

בקופת בית ההוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני ההלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

אם מהני כתיבה כדיבור ביבמה בעגלה ערופה ומקרא בכורים

וענין ואמר לפני ד' אלקיך [כ"ו ה']

ביבמות ק"י דיבמה ויבם שאין יכולים לדבר ומתוך כך אין ראויים לקרות חליצתן פסולה שצריך ראוי לקריאה, וכן בשו"ע אה"ע סי' קס"ט סעיף מ"ג. והק' א' מבני הישיבה להסוברים שכתובה כדיבור ע' שו"ת רעק"א סי' ל' (וע' במהרי"ל דיסקין קו' אחרון אות ק"ה) א"כ יכולה לכתוב.

והנה גבי מקרא בכורים כתיב בפ' תבא וענית ואמרת, ופרש"י ענית לשון הרמת קול, והנה נ' דהיכא שצריך הרמת קול לא יועיל כתיבה כדיבור דאין זה הרמת קול, וכעין ד' בית הלוי דלא מהני שומע כעונה בברכת כהנים דבעינן הרמת קול.

וע' משיב דבר להנצי"ב סוף חלק א' שהביא את ס' בית הלוי שאין שומע כעונה בברכת כהנים משום דבעינן קול רם, וכ' דאינו כן דשומע כעונה מהני גם היכא דצריך קול רם, כמו דמהני היכא שצריך מתוך הספר, וע' חזו"א שחלק ג"כ ע"ד בית הלוי לענין שומע כעונה, וכמו כן כ' לענין מקרא בכורים בעינן קול רם ומהני שומע כעונה. אבל עכ"פ י"ל שכתובה כדיבור לא תועיל.

ולפ"ז נ' שגם בברכת כהנים לא יועיל כתיבה כדיבור, ולפ"ז נ' שהרי גם ביבמה כתיב וענתה ואמרה כו', וא"כ הוי ג"כ ל' הרמת קול ולא יועיל כתיבה כדיבור. וכן גבי עגלה ערופה כתיב וענו ואמרו י"ל ג"כ דלא מהני כתיבה כדיבור. אלא שהרי גם ביבם חרש לא מהני חליצה משום שאינו בכלל ואמר והרי בבעל לא כתיב עניה.

[א.ה. יעו' חת"ס יו"ד רכ"ז לגבי יתרו דכתיב ויאמר יתרו, וכ' דהיכא דכ' לשון אמירה ודאי ל"מ כתיבה, ועי' תוס' גיטין עא, וביבם כתיב אמירה].

הנחת בכורים

והנחתו לפני ד' אלקיך [כ"ו י']

אי' חולין ק"כ ב' מה' לבכורים שכן טעונין קרייה והנחה, ופרש"י 'והנחה על הרצפה והנחתו לפני ה'', ומשמע חידוש שהנחה צריכה להיות דוקא על הרצפה ואם יניח על איזה דבר לא חשיב הנחה, ואולי עיקר הכוונה שא"צ הנחה על המזבח אלא בצד המזבח. [א.ה. יל"ד אם למ"ד סוף בכורים דהם כקדשי המקדש בעי' שלא יהא חציצה בין הכלי לרצפה, ויעו' באו"ש דהוי כהנחה ע"ג המזבח].

כתיבת התורה על המזבח כשנכנסו לארץ

וקתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך [כ"ז ג']

בסוטה ל"ה ב' אי' ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה שנאמר וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וגו' ואח"כ סדו אותן בסיד, אמר לו ר' שמעון לדבריהן היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה, אמר לו בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו נוטריין שלהן וקילפו את הסיד והשיאוהו, ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת שהיה להן ללמד ולא למדו, ר' שמעון אומר על גבי סיד כתבוהו וכתבו להן למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו' הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותו, וע' ברש"י ד"ה היאך למדו אומות כו' תורה הלא לא נצטוו לכותבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה שלא יהא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מהיכן ללומדה' ע"כ, והנה מבואר כאן שהאומות העתיקו את התורה בלשונם ממה שנכתב על האבנים.

ובמגילה ט' א' אי' א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בס"ת ומשום מעשה דתלמי המלך דתניא מעשה בתלמי המלך שכנס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסו ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל א' וא' עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו אלקים ברא בראשית אעשה אדם בצלם ובדמות כו', וצ"ב דהואיל והגוים העתיקו את התורה למה הוצרך תלמי לבקש מהזקנים לכתוב לו את התורה ביונית, וי"ל בדוחק שאבד להם מה שכתבו תחילה, (והרי ה' בינתיים יותר מאלף שנים שט"פ שנים עד שנבנה הבית ועוד ת"י שנים בית ראשון וע' שנים גלות בבל, וזה ה' אח"כ).

אבל יל"ע שבמגילת תענית בסופה אי' 'בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשה ימים', והובא ד"ז בשו"ע סי' תק"פ ס"ב 'בח' בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם ג' ימים', ומבואר שגזרו תענית על שתרגמו התורה ליונית, ואין מובן שהרי מעיקרא תרגמו את התורה לע' לשון. [א.ה. יעו' בחת"ס בתור"מ פ' שמות דביאר דכשהעתיקו בימי תלמי אז התחילו עם ישראל לטעום טעם פשוטו של מקרא, ומאז הוחל האפיקורסות להתנוצץ, ולא אבו לשמוע לקול ד' חכז"ל ולפירושיהם].

והנה במס' סופרים פ"א תניא (ה"ז) 'מעשה בה' זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה תורה יכולה להתרגם כל צרכה, שוב מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים והושיבם בשבעים ושנים בתים ולא גלה להם על מה כנסם נכנס לכל אחד ואחד מהם אמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה בלב כל א' ואחד והסכימה דעתן לדעת אחת וכתבו לו [ג' הגר"א כל אחד ואחד] תורה בפני עצמה וי"ג שינו בה כו', והנה צ"ב מה שמבואר שהי' ב' פעמים שתרגמו, ואין מובן למה ביקש ב' פעמים, ועכ"פ מבואר בל' מס' סופרים דמה שהיה אותו היום קשה לישראל הוא מפני שלא היה התורה יכולה להתרגם כל צרכה, וא"כ באמת עיקר התרגום אינו קשה אלא רק מה שלא תרגמו כל צרכה א"ש.

ועדיין צ"ע שבגמ' מגילה הנ"ל אי' שהתירו לכתוב את התורה יונית רק מפני שמעשה שהיה, וק' שהרי מעיקרא נכתבה התורה בע' לשון ולמה הוצרכו להיתר בפנ"ע דוקא ליונית וצ"ע. ע' באוצרות ר' חיים ברלין חלק א' או"ח סי' כ"ח אות י"ד כ' האבנים שבירדן לא כתוב שם רק ראשי דברים כמו שנרשם אצלנו תרי"ג מצוות, ואפשר שלפ"ז מיושב. [א.ה. יעו' ברמב"ן שכ' אמר ר"א בשם הגאון שכתבו עליהם מניין המצוות כמו הכתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות וטעם 'באר היטב' הכתיבה, ורבותינו אמרו בשבעים לשון ומצינו בספר תאגי שהיתה כל התורה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל בתאגיה וזיוניה ומשם נעתקו התאגין בכל התורה'].

פרוזבול על הקרקע

א. שביעית פרק י"ו 'אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אם אין לו מזכה הוא בתוך שדהו כל שהוא'.

ובר' גיטין ל"ו כ' 'אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אם יש קרקע ללוה, דלא תקין הלל אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע והוא מילתא דשכיחא כדאמרין בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא כך פרש"י ז"ל, אבל במקומה בשביעית כתב רבינו שמשון ז"ל דהיינו טעמא משום דאז חשבו החוב כגבוי ביד ב"ד ולא קרינא ביה לא יגוש וכמלוה שיש עליה משכון דמי, והאי דעדיפא קרקע ממטלטלין לאו משום דמטלטלין יכול לכלותן שהרי עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות דיכול לכלותן ואמרין בפ' השולח (דף לו א) דכותבין עליו פרוזבול אלא כך הוא הדין דקרקע חשיבא כגבויה טפי ע"כ.

[ויל"ע להסוברים שפרוזבול הוא מוסר שטרותיו ומהני מה"ת והלל רק לימד זאת, ע' תו' גיטין ל"ו א', א"כ אין זו תקנה, ול"ש לומר מילתא דלא שכיחא לא תקינו רבנן].

ומבואר בר"ן נפ"מ בין רש"י להר"ש אם היה לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול ואח"כ בשעת השימוש לא היה לו קרקע, דלרש"י מהני ולר"ש לא מהני.

ולכא' לרש"י היה צריך שיהיה לו קרקע בשעת הלואה, דאל"כ הוי הלואה דלא שכיחא, אך בד' הר"ן נ' שהנפ"מ היא בין שעת כתיבת הפרוזבול לשעת השימוש, ומבואר שבשעת הלואה א"צ, וכפי הנראה שהכוונה שאין עושין פרוזבול על דבר שאינו שכיח והיינו שאין קרקע בשעת הפרוזבול.

ורא' לזה שהרי בגמ' אמרו שמזכה לו קרקע ומשמע ע"י אחר, ואם בשעת הלואה צריך שיהיה לו קרקע א"כ כשבא לפניו ללוות יקנה לו קרקע, ואם אינו רוצה הרי אי אפשר לזכות לו קרקע בעל כרחו כמבואר בר"ן, ומשמע שאינו לפניו, והיינו בשעת כתיבת הפרוזבול.

ומזה נ' דלפי רש"י צריך שהפרוזבול יעשה על חוב שהוא שכיחא, וכל שיש לו עתה קרקע סגי.

ובד' הר"ש צריך שיהיה קרקע בשעת השימוש, וצ"ע אם סגי שקנה קרקע אחר כתיבת הפרוזבול ונמצא שבשעת השימוש יש לו קרקע, או דצריך שיהיה גם בעת כתיבת הפרוזבול וגם בעת השימוש, וע' בדרך אמונה שצריך שיהיה גם בשעת הכתיבה וגם בשעת השימוש.

ב. והנה בתומים סי' ס"ז הק' ע"ד הר"ן שלהר"ש אם מכר את הקרקע לא מהני, והרי כיון שמשועבדת לו הרי אף אם מכר יש עליה שעבוד, ות' דמ"מ אינו חשוב כגבוי שמחוסר יותר מעשה, והנה לכא' יש להעיר שאפשר דאירי במלוה ע"פ שאינו גובה מלקוחות, וגם אפשר דאירי בקרקע שקנה אחר הלואה שאינה משועבדת לו מן הדין אלא משום דאיכא קנה ומכר, אלא שאפשר דמשמע דאירי בכל גווני.

וע"ע בר"ן שאם זיכה לו ואח"כ מחה הלואה לא קנה, והשתא לרש"י דסגי בקרקע שהיה לו בשעת הכתיבה מהני, אבל לר"ש דצריך בשעת השימוש, וצ"ב שהרי אם מיחה נתברר למפרע שאינו זכות ולא קנה כלל, ולא חשיב שהיה לו קרקע אף לרש"י ע"ע.

עוד בענין הנ"ל

בגיטין ל"ו הק' בגמ' איך מהני פרוזבול בשמיטה דאורייתא, ות' בשמיטה דרבנן בזמן שאין יובל, והק' בגמ' איך תיקנו שמיטת כספים בזה"ז כשמדאורייתא אין שמיטת כספים, ות' רבא הפקר ב"ד הפקר, ופרש"י דת' זה הוא גם על קו' ראשונה שאף בזמן שהיה שמיטה דאורייתא מ"מ

מהני פרוזבול משום הפקר ב"ד הפקר, ובתו' כ' דבזמן שהיה יובל נזהג שהיה שמיטה דאורייתא לא מהני פרוזבול, ורק אחר שפסק היובל ששמיטה דרבנן הוא דמהני פרוזבול.

והשתא יל"ע שהרי בגמ' אמרו שאם אין לו קרקע מזכה לו המלוה קרקע, והרי אחת לז' שמיטות יש יובל מיד אחר שמיטה, והרי יובל משמט קרקעות בתחילתן ושביעית משמטת כספים בסופה, ונמצא שבאותו זמן שהשביעית משמטת את החוב הקרקע שהקנו לו חוזרת לבעלים ונמצא שבזמן השימוש אין לו קרקע, ולא מהני לד' הר"ש שצריך שתהיה לו קרקע בשעת השימוש, וע' בבכורות נ"ב ב' שנחלקו תנאים אי מתנה חוזרת ביובל ולרבנן חוזרת ביובל.

והנה ל' הגמ' בערכין כ"ח ב' 'אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד אלא שהיובל בתחילתו והשמיטה בסופה', ומבואר ששביעית משמטת כספים בסופה והיובל משמט קרקעות בתחילתו, ונמצא שקדם שמיטת כספים לשמיטת הקרקע, ובאותו זמן של שימוש הכספים עדיין הקרקע היתה שלו, ומ"מ צ"ע אם ד"ז חשיב כגבוי, [א.ה. יעוי' בפאת השולחן (כ"ט בית ישראל סקצ'ו) דדייק מד' הרמב"ן דהרגע הראשון של שמינית משמט, ויעוי' בדרא"פ פ"ט סקל"ו דפליג, וכן בפ"י סקצ'].

וע' בערוך לנר מכות ג' מש"כ לדון אודות משכון של קרקע, וכ' שאינו משמט וכ' לדון שיוכל מחזירו, וא"כ בזמן שימוש כספים אין לו את הקרקע, וד' צ"ע מב"מ דף ס"ז ב' שמשכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת, וע"ש בתו' שמשכון שאינו משמט היינו מטלטלין וצ"ע.

והנה בגמ' גיטין מבואר דאפשר לכתוב פרוזבול על קרקע שאולה, וא"כ משכח"ל שישאל לו קרקע וזה לא יחזור ביובל. אך באופן שאמרו בגמ' שמזכה לו קרקע, צ"ע אם ד"ז מהני כשהיובל סמוך לשמיטה.

מזכה לו קרקע

בשו"ע חו"מ ס"ז כ"ב 'ויש למלוה או למי שחייב לו, מזכה לו אפי' ע"י אחר', צ"ב איך יכול לזכות קרקע של מי שחייב לו לפני שגבה ממנו, [ואם מדעתו, א"כ כל אדם יכול לעשות כן], וע' בבאור הגר"א 'למוד מחייב ללוה', וצ"ב דחייב ללוה כיון שהקרקע משועבדת לו חשיב שיש לו קרקע, אבל קרקע משועבדת למלוה איך אפשר להקנותה ללוה.

ומש"כ אפי' ע"י אחר צ"ב שרק ע"י אחר אפשר, דאילו הבעלים עצמו אין יכול לזכות קרקע של עצמו.

היום תאמצו

מגבית 'פרצת' - תשפ"ג

בימים ד' ה' - י"ח אלול תתק"ע

המגבית השנתית - פאצ'ינג

לנגען ביסוס והרחבת פרסום הגיליון

פתאחדים כאיש אחד בלב אחד לשאת בכתף

לתת את תרומת ד' - 50 שקלים

כל מי שמקבל תועלת מהגיליון מתבקש באופן חד

פעמי לעמוד לימינו כדי שנוכל להמשיך בכל עוז

המגבית באמצעות עמדות 'נדרים' ע"ש צבא הלוי

או בטלפון במענה ממוחשב 03-7630585 שנוחה 6961

נר קריו לפרסום
פרו וספי שדלפת קהנתן זלזלח"ה
נדב"ע כ' אלול תשפ"ג

לפרסום תלפון ביטוי, לשלוח הערות ותוספות, שיעורי 333 ספר, ניתן לפנות אל הקורק מרוב קולות קולות
0722477505 | קהנתן זלזלח"ה | 03-7630585 | זלזלח"ה
zalg747@gmail.com | זלזלח"ה | זלזלח"ה | זלזלח"ה

לעילוי נשמת ידידנו
הגאון, ברוך פינקלסון זלזלח"ה
נדב"ע כ' אלול תשפ"ג

דיני סליחות וראש השנה (תשפ"ג)

זמן אמירת סליחות

א. מנהג הספרדים לומר סליחות מר"ח אלול ואילך עד יוה"כ (שו"ע תקפ"א ס"א), ואולם האשכנזים מתחילים לומר סליחות רק מיום ראשון שלפני ר"ה, ואם חל ר"ה ביום ב' (כמו השנה) או ג' מתחילים לומר סליחות מיום ראשון שבוע שלפניו כדי שיהיו לפחות ארבעה ימים לסליחות קודם ר"ה (רמ"א שם).

ב. הזמן המובחר לומר סליחות הוא **בסוף הלילה לפני עלות השחר** שאז הוא עת רצון (שו"ע שם ס"א ומ"ב סק"א), ויש שמאחרים לומר סליחות עד תחילת עמוד השחר (אלף המגן על המט"א סק"ד), ועכשיו אומרים סליחות אף שכבר היום גדול (ערוה"ש ס"ד), וכן בישיבות הק' נוהגים לומר הסליחות **בבוקר** מפני ביטול תורה שיגרם להם אם יאמרו בלילה.

ג. יש מקומות שאומרים סליחות **בחצות הלילה** שהוא גם עת רצון וזמן מובחר לאמירת סליחות (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' ק"ה), ומכל מקום קודם חצות הלילה אין לומר סליחות וי"ג מידות (מ"ב סי' תקס"ה סק"ב, ויש מהחסידים שאומרים סליחות קודם חצות, ועיין בשו"ת אגרות משה שם שכתב דבדיעבד יש מקום להקל אחרי האשמורת הראשונה דהיינו שעתיים לפני חצות, אבל אין להתיר את זה רק כהוראת שעה, וכ"כ הגר"ש דבליצקי זצ"ל בקיצור ה' מועדים "ואין למחות נגד המקדימים לפני חצות כיון שאין האיסור עפ"י תלמוד רק עפ"י קבלה"), ואולם הפתיחה לסליחות דהיינו "אשרי" והקדיש והסליחה "לך ה' הצדקה" אפשר לומר לפני חצות (הליכות שלמה ח"ב מועדים פ"א, וכן הורה הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל).

ד. ציבור המתפללים כוונתיקין ואומרים הסליחות קודם התפילה, והש"ץ האריך ורואים שלא יספיקו לגמור את כל אמירת הסליחות וגם להתפלל כוונתיקין בזמן, עליהם להפסיק באמצע ולהתפלל כוונתיקין ואחרי התפילה להמשיך ולגמור את הסליחות (חשוקי חמד יומא עמ' קפ"ד).

דיני אמירת סליחות

ה. נוהגים לברך ברכות התורה קודם אמירת הסליחות אף המשכימים לסליחות קודם עלות השחר, משום ד"א שאין אומרים פסוקים אפילו דרך תחנונים קודם ברכת התורה (מ"ב סי' מ"ו סק"ז).

ו. מי שאיחר לבוא לסליחות יאמר עם הציבור הסליחה שהם אומרים עכשיו וישלים אח"כ מה שחיסר (כך נהג הסטייפלר זצ"ל מובא בארחות רבינו ח"ב עמ' קס"ז אות י"א), ואולם כשמאריך בסליחות ולא גמר הסליחה והציבור כבר התחיל סליחה חדשה ימשיך הסליחה שבו הוא אוחז ולא צריך לדלג כדי לומר עם הציבור (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

סליחות במוצ"ש

ז. נתפשט המנהג לומר סליחות ראשונות במוצאי שבת אחר חצות, והטעם **דיש לילך מחיל אל חיל מקדושת שבת לאמירת סליחות**, ועוד שהוא מתאים לסליחות ביום א' שאומרים בו "במוצאי מנוחה" וכן "בזעקם בעוד ליל" וכן "רצה עתירתם בעומדם לפניך בלילות". והאומרים סליחות של יום א' בבוקר יאמרו "במוצאי מנוחה קידמוך תחילה" ולא "קידמנוך" וכן לא יאמרו "בזעקם בעוד ליל" שלא יהא כדובר שקרים לפני המקום (ערוה"ש סי' תקפ"א ס"ד).

ח. יש לזכור לאכול סעודת מלוה מלכה קודם הסליחות שיש לאוכלה קודם חצות, וכן מטעם דתדיר קודם.

ש"ץ לסליחות

ט. ידקדקו לחפש שליח ציבור היותר הגון וגדול בתורה ובמעשים טובים **לסליחות** כמו לימים נוראים, ושיהא בן **שלושים** וגם שיהא נשוי (רמ"א שם ס"א).

י. נוהגים שהש"ץ מתעטף בטלית קודם אמירת הסליחות אף בלילה ואין מברכים על הטלית כיון שלובשו בלילה ומתעטף בה רק לכבוד הציבור (עי' מ"ב סי' תקפ"א סק"ו ושעה"צ שם סק"ה).

יא. ש"ץ יכול להיות חזן לסליחות פעם נוספת במנין אחר, ואע"פ שכופל התפילות והסליחות והי"ג מידות אין לחשוש שהרי יש בזה תוספת שבח להקב"ה (שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' ס"ו).

אמירת סליחות ביחידות

יב. מי שנמצא במקום שאין שם מנין לסליחות יאמר הסליחות ביחידות (רמ"א סי' תקס"ה ס"ה ומ"ב סק"ג) אבל לא יאמר י"ג מידות, ומ"מ רשאי לאמרם כקורא בתורה בניגון וטעמים (שו"ע שם ומ"ב שם סק"י ובסי' תקפ"א סק"ד), ואולם אשה שאינה רגילה בניגון וטעמים תדלג קטעים אלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), וכן ידלג את הבקשות שהם בלשון ארמית כגון מחי ומסי וכו' ומרן דבשמיא וכו' והטעם הוא כיון שהמלאכים מעבירים את תפילת היחיד והם אינם מבינים לשון ארמי, משא"כ במנין שהשכינה שורה א"צ סיוע המלאכים לתפילה (מ"ב סי' תקפ"א סק"ד).

יג. אם התחילו את הסליחות במנין ובאמצע יצאו מקצתן רשאים לומר קדיש בגמר הסליחות (פמ"ג תקפ"א סק"ו), ומכל מקום עיון גדול הוא לעזוב את ביהכ"נ כשיש מנין מצומצם ועליהם נאמר "ועזבי ה' יכלוו" ר"ל (שו"ע נ"ה ס"ב).

יד. צריך להרים קולו באמירת י"ג מידות וכדאיתא בפרקי דר"א שאמר משה רבינו ע"ה בקול גדול.

טו. מנהג יפה ונכון שימנה הי"ג מידות באצבעותיו ויש בזה תועלת גדולה למחשבה ולכוונה (בן איש חי כי תשא אות ד).

טז. אם אומר י"ג מידות עם הציבור והם ממהרים לסיים ימשיך ויאמרם במתינות כהרגלו דכיון שהתחיל עם הציבור נחשב כאומרם בציבור וכמו בשמו"ע שדי בהתחיל עם הציבור (בן איש חי שם ועי' חשו"ק חמד ר"ה עמ' ק"צ).

יז. מי שמתפלל במתינות ואינו מספיק לגמור כל פרק בסליחות עם הציבור יפסיק באמצע לומר י"ג מידות ואח"כ ימשיך מהמקום שהפסיק (שלמי מועד עמ' כ"ד) ויפסיק מאז שהציבור מתחיל "אל מלך יושב" (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

יח. טוב לעמוד כשאומרים סליחות ומי שקשה לו יעמוד לכל הפחות כשאומרים י"ג מידות (מטה אפרים שם אות י"ח).

אמירת תחנון בסליחות

יט. אע"פ שאין נפילת אפים בלילה, מ"מ בסליחות אומרים תחנון ונופלים על פניהם (מ"ב ס' קל"א סק"ח).

כ. בעלי ברית האומרים סליחות קודם הנץ החמה אינם פוטרים את הציבור מאמירת תחנון, כיון שאין מלים קודם הנץ החמה, אבל אם אומרים סליחות אחר הנץ החמה פוטרים את הציבור מאמירת תחנון ואומרים רק עד "הרחמים והסליחות" (הגר"ח אלישיב זצ"ל).

ערב ראש השנה

כא. ערב ראש השנה הוא יום סליחה ומחילה (עי' ב"י ס' תקפ"א שבו מתכפרים שליש ראשון מהעונות ושלש שני בעשיית ושלש אחרון ביה"כ), ומרבים בסליחות ומשכימים לקום יותר משאר ימים (ח"א כלל קל"ח ס"ה, משום שערב ראש השנה הוא יום האחרון של השנה ואח"כ שכל העושה תשובה יום אחד בשנה חשוב כאילו שב כל השנה ובמ"א כתב שהוא כמודה קודם שבאו עדים שפטור מקנס), ויעסוק כל היום בתורה ומצוות ולא יסיח דעתו מן התשובה (כה"ח סקנ"ט).

כב. אין נופלים על פניהם בער"ה בתפילה אבל בסליחות נופלים על פניהם אף אם נמשך אמירת הסליחות ביום (שו"ע ס' תקפ"א ס"ג ומ"ב סק"ג).

כג. יש מקומות שנוהגים ללכת אחר שחרית ער"ה להשתטח על קברי צדיקים ולבקש רחמים עלינו בזכות הצדיקים שוכני עפר, ועוד כי מקום מנוחת הצדיקים הוא מקום קדוש ומסוגל שתתקבלנה התפילות לרחמים ולרצון, ונותנים שם צדקה לעניים קודם שיאמר התחינות (רמ"א שם ס"ד ומ"ב סק"ז).

כד. אין תוקעין בשופר בערב ראש השנה (רמ"א תקפ"א ס"ג), לא ביום **ולא בלילה** (ביה"ט סק"ד ובן איש חי נצבים אות ב'), כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות חובה (מג"א סק"ד ולשון הט"ז שם סק"ד בין תקיעות דרבנן לדאורייתא), ומכל מקום מותר לתקוע להתלמד, אך י"א שהטעם הוא כדי לערבב השטן וא"כ אין לתקוע כלל, ואמנם לתקוע להתלמד בחדר סגור מותר (מ"ב שם, ועוד טעם כתב בפי' הגר"א על יונה פ"ג דבשלושים יום כיון שדש נעשה טבע כמ"ש אצל טיטוס, והיינו הואיל ותוקעים כ"ט בחודש אלול אם יתקעו בער"ה כבר הורגלו בזה ואיך יתקעו ברי"ה).

תענית ער"ה

כה. נוהגים להתענות בערב ראש השנה, וא"צ קבלה ולא השלמה (שו"ע ס' תקפ"ב ס"ב ומ"ב שם), ומתפללים מנחה גדולה ואח"כ אוכלים (מט"א ס"ה), והמנהג שמתענים עד חצות היום (עי' אלף המגן שהביא משו"ת היעב"ץ ח"ב ס' קמ"ז דאין נפק"מ בין קודם מנחה או אחר מנחה רק אחר חצות יאכל בכל שעה שירצה), ומי שמשתתף בסעודת מצוה כברית ופדיון הבן אין צריך לצום (מג"א סק"ב ומ"ב סק"ט), ובזמנינו שהדורות חלופים לא נהגו כולם להתענות, ובפרט מקילים לנשים ובנות, וכן למי שהצום קשה עליו (הגר"ח אלישיב זצ"ל ע"פ ח"י אדם קל"ח ס"א, עי' בזה בספר הל' חג בחג פ"ד אות ג').

התרת נדרים

כו. אחר התפילה נוהגים לעשות התרת נדרים על שער, וכן מוסרים מודעה שמבטלין מכאן ולהבא כל הנדרים שידור (ח"י אדם שם קצושי"ע ס' סלי"ט סק"ו), ויש מהדרין להתיר גם נדרי נשותיהם בשליחותם וכאשר בא להתיר יאמר בתחילה **שנדרנו** אני ואשתי וימשיך את כל הנוסח בלשון רבים, או שלאחר שיסיים ההתרה לעצמו יאמר לב"ד **המכונסים** **כבר** (כיון שאין מקבצים שלשה במיוחד עבור אשה) שיתירו נדרי אשתו והם אומרים מותרים לה ג' פעמים (עי' שו"ע יור"ד ס' רל"ד ס"ו), אבל מנהג שאר כל הנשים שסומכות בהתרת נדרים על אמירת "כל נדרי" שביו"כ (הליכות שלמה פ"א אות י' מבית לוי מועדים פ"ב).

כז. קטן מופלא הסמוך לאיש דהיינו בן י"ב שנים וקטנה בת י"א שנים אף שנדריהם נדרים אין נוהגים לעשות להם התרת נדרים (הליכות שלמה פ"א הע' 38 ועי' מל"מ פ"ב מנזירות הי"ג שאפשר שלא שייך התרת נדר במופלא הסמוך לאיש).

כח. אין מתירים נדרים בפחות משלושה אנשים, ויש מקפידים שלא יהיו הדיינים מספר זוגי דאין ב"ד שקול (שו"ת נחל יצחק הל' דיינים ס' ג' ענף א'), והמתירים צריכים להיות אנשים גדולים ולא קטנים (ו"ד ס' רכ"ח בפ"ת סק"ב), ועל כן אין להתיר נדרים בפני נערים בגיל בר מצוה עד שיתחיל זקנם לצמוח (נ"ת שם, ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ד ס' נ"ד ד', ועי' הורה הגר"ה ואזנר זצ"ל דבישיבה קטנה אין יכולים להתיר נדרים זה לזה כיון שלא התחיל זקנם לצמוח).

כט. קרובים כשרים להתיר נדרים זה לזה בין כשהנודר קרוב למתירים ובין כשהמתירים קרובים זה לזה (שו"ע שם ס"ג).

ל. יש מקומות שעושים התרת נדרים לכמה אנשים **ביחד** שכמה אנשים אומרים את נוסח התרת הנדרים לפני שלושה והמתירים משיבים להם "מותר לכם" (עי' שו"ע שם סמ"ו וכן נהגו בבית המ"ד תפארת בחורים של הגר"ח אלישיב זצ"ל), וי"א דאין לעשות כן כי אם בשעת הדחק (מט"א ס' תקפ"א סמ"ט).

הכנות לר"ה

לא. נוהגים לטבול במקוה בערב ראש השנה כדי לטהר עצמו ליום הקדוש (רמ"א סי' תקפ"א ס"ד ומט"א נ"ג), ויש לטבול ג' פעמים (מטה משה שכן נהג המהרי"ל משום דכתיב ג' פעמים מקוה ישראל), וזמן הטבילה מתחיל משעה קודם חצות היום (מ"ב שם סק"ו), ולכתחילה ראוי לטבול אחר חצות היום כמו בכל רגל (מ"ב סי' תע"א סק"ב).

לב. מסתפרים וקוצצים הצפרנים בערב ראש השנה כדי להראות שאנו בטוחים בחסדי השם יתברך שיוציא לצדק דיננו (שו"ע שם ס"ד וכה"ח סק"א), ועל פי קבלה יש להסתפר קודם חצות היום (כף החיים שם סק"פ).

לג. לא ילבש בגדים חשובים כבשאר יו"ט כדי שיהא מורא הדין עליו (משנ"ב שם סק"ה), אבל מותר ללבוש בגדים חדשים (שהרי הוזכר בפוסקים לקחת פרי חדש או בגד חדש כדי לברך עליו שהחיינו ביום השני), ומ"מ ראוי יותר לחדש הבגדים בחג הסוכות מלחדש בימים הנוראים (פוסקים).

לד. ראוי לכל אחד להשתדל שיהיה לו עליה בימים הנוראים ויקנה אותה אף בדמים יקרים (מ"ב סי' תקפ"ד סק"ח), ומיום ראשון של סליחות ואילך מקרי ימים נוראים (מ"ב סי' פ"ח סק"ח), ובלבד שלא יגרם מריבה מחמת כן (כף החיים שם ס"ק כ"ג).

לה. נוהגים להחליף בביהכנ"ס את הפרוכת של ארון הקודש, המעילים של ס"ת, ומפות הבימה והעמוד ללבנים, כמש"כ אם יהיו חטאים כשנים כשלג ילבינו"ו והמנהג להשאיר הפרוכת והמעילים הלבנים עד אחרי שמחת תורה.

הנהגות ליל ר"ה

לו. הש"ץ והבעל תוקע (והמקריא) לובשים קיטל (מט"א סי' תקפ"ד ס"ג), ואולם הש"ץ המתפלל מנחה וערבית אינו לובשו כלל (שם), ואין להכנס לבית הכסא בקיטל שמיוחד לתפילה (מ"ב סי' תר"י סק"א), אבל בקפטן לבן שנוהגים בני ירושלים ללכת עמו כל היום אין בו דין בגד המיוחד לתפילה ומותר להכנס עמו לבית הכסא (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

לז. אחר תפילת ערבית עד חצות היום הראשון של ר"ה נוהגים שמברך כ"א לחבירו "לשנה טובה תכתב ותחתם" ויש שמוסיפים "לאלתר לחיים טובים ולשלום" להחזיקו כצדיק שנחתם לאלתר נולהגרי"א אין לומר ותחתם שאף לצדיקים החתימה ביוה"כ, ומחצות היום ואילך המנהג לומר "גמר חתימה טובה" (מ"ב סי' תקפ"ב סק"ה, אולם להגר"א ממשיכים לומר "כתיבה וחתימה טובה" כל עשרת ימי תשובה, וכן נהג מו"ר הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל).

לח. אחר ברכת "המוציא" נוהגים לטבול את הפרוסה בדבש, וע"פ קבלה נוהגים לטבול את הפרוסה גם במלח (כה"ח סי' תקפ"ג אות ד' ומרן החזו"א זצ"ל לא נהג לטבול במלח משום שמלח ודבש הם תרתי דסתרי, והגר"ש וואזנר זצ"ל נהג לטבול בדבש ולא במלח, ומ"מ הקפיד שיהיה מלח על השולחן אף שאין מטבול בו).

לט. נוהגים לאכול סימנים בליל ר"ה (שו"ע סי' תקפ"ג ס"א), וי"א שגם בליל שני נוהגים כן (שעה"ת בשם הא"ר והמחזיק ברכה שם, ומדויק כן מלשון השו"ע לעולם יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא, ומשמע יותר מפעם אחת, והכותרת של השו"ע דברים שנוהגים לאכול "בליל ר"ה" משמע שזה רק בליל ראשון, ואולי יש להוסיף יחד בליל ר"ה).

מ. נוהגים לאכול תפוח בדבש ומברכים על התפוח ופותר את הדבש (רמ"א שם ס"א), וי"א דיש לאכול תפוח מתוק בדוקא (כלשון הרמ"א ויש נוהגים לאכול תפוח מתוק בדבש, והטעם דאם אוכל תפוח חמוץ א"כ הדבש הוא העיקר והאיד יברך על התפוח ויפטור את הדבש), ומ"מ יטבול התפוח רק במעט דבש דאם יטבול בהרבה דבש אינו נטפל לתפוח (שעה"ת סי' תקפ"ג סק"ב).

מא. אוכלים את הסימנים אחר אכילה מפרוסת המוציא (מט"א סק"ג) ומקדימים לברך על מין שבעה התמר ואח"כ הרימון (עי' שו"ע ר"א סי' וס"ד), ועפ"י האריז"ל נוהגים לאכול קודם את התפוח בדבש, ולכך יש נוהגים שלא להביא את התמר והרימון עד לאחר אכילת התפוח כדי להקדים אכילת תפוח בדבש המוזכר בקדמונים (מבית לוי) ומברכים על התפוח כיון שאינו בא מחמת הסעודה נאם אוכל קומפוט בסוף הסעודה אין צריך לברך שוב בפ"ע, ואולם שאר מיני ירקות של הסימנים שיש מהם שאוכלים מבושלים נחלקו הפוסקים אם הם נחשבים כבאים מחמת הסעודה או כיון שאוכל אותם כסימנים אינם חלק מהסעודה (עי' כה"ח שם סק"ב), וכדי לצאת מהספק ראוי לברך קודם על פרי האדמה שודאי יש לברך עליו גם בתוך הסעודה כגון בננה או מילון וכדומה (הגר"ש דבליצקי זצ"ל בקיצור הלכות המועדים).

מב. אין לאכול אגוזים בר"ה שאגוז בגימטריא "חטא", וכן שהם מרבים כיחה וניעה ומבטלים את התפילה (רמ"א שם ס"ב), ויש מתירים לאכול תבשילים שמעורב בהם אגוזים טחונים שאינם ניכרים, ואולם מנהג העולם להחמיר גם בזה.

מג. נוהגים שלא לאכול דברים חמוצים בר"ה, ועל כן אין לבשל את הדגים בחומץ (מ"ב שם סק"ה), וכן דברים מרים שאינם חמוצים (מט"א ס"ג), וכן המנהג שלא לאכול דברים חריפים כגון פלפל חריף ומ"מ לתבל מאכל בפלפל חריף מותר (ערוך השולחן ס"ג), ויש הנוהגים להמשיך מנהג זה עד לאחר שמחת תורה (שו"ת התעוררות לתשובה ח"א קכ"ה ג').

מד. יש נוהגים שלא לאכול ענבים בר"ה (מ"ב סי' ת"ר סק"ד בשם הגר"א במעשה רב, והטעם על פי הסוד, ובכה"ח תקפ"ג סק"א כתב דאין זה אלא בענבים שחורים), ואולם י"א שאין מניעה לאכול ענבים בר"ה (אורחות רבינו ח"ב סי' קע"ה בשם החזו"א).

קריאת התורה

מה. נוהגים לתת עליה לבעל התוקע (רמ"א סי' תקפ"ד ס"ב), ויש שנוהגים לתת עליה גם לבעל התפילה המתפלל מוסף אם אין נוטל שכר (מ"ב שם).

מו. יש נוהגים שלא לתת עליה ואפילו הגבהה או פתיחת הארון בימים נוראים למי שאינו נשוי (שו"ת מהר"ש איגר או"ח כ"א), ובזמננו שמוכרים את הכיבודים מכבדין כל אחד וכל אחד יחזיק כמנהגו.

מז. כשאומרים ימי שברך לעולה לתורה מוסיפים בעבור שעלה לכבוד המקום ולכבוד יום הדין (מט"א תר"י ס"ג), ונוהגים לברך אז גם את בני ביתו, את קרוביו ואת רבותיו של העולה (שם סימן תקפ"ד סק"א), וי"מ שברך לחולה אומרים בנוסח הרגיל, ואין צריך לומר "יום טוב הוא מלזעוק" (מט"א סכ"ה).

מח. נוהגים לקרוא למפטיר לאדם חשוב ונשוי, ולא לנער אפילו כשהוא בר מצוה מפני כבוד היום (מט"א תקפ"ד ס"כ), ובכל מקרה אין לקרוא לקטן מאחר שהוא יום הדין, והוא הדין ביום כפור (שערי אפרים שער ט' ס"ג).

מדיני תקיעת שופר

מט. ברוב המקומות עושים הפסקה לפני תקיעת שופר, וי"א שצריך אז להחזיר את ספרי התורה למקומם בארון הקודש (מט"א תרכ"א ס"ב), ואם נשארו בביה"מ מנין אנשים, אין להקפיד על כך (אלף המגן שם ו'), ונהגו לכסותם במפה.

נ. נהגו רבים לטבול במקוה לפני התקיעות (מט"א תקפ"ה א'), ואף מי שאינו טובל לפני התקיעות, עליו ליטול את ידיו מאחר שיש הפסק רב בין שחרית לתקיעות, אך אם נשאר בבית הכנסת ועוסק בתורה אינו צריך (שם תקפ"ה ט"ז).

נא. אין לדבר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד (שו"ע סי' תקצ"ב ס"ג, והרי"ף ב"ה פ"ד כתב דלדבר בין תקיעות דמיושב למעומד הוי הפסק גמור **ועבירה היא בידו** רק שבדיעבד אי"צ לחזור ולברך, והרי"ף שם תמה עליו דלא שמענו בשום מקום שהמברך על המצוה והתחיל בה שלא יהיה רשאי לדבר עד שיגמור כולה, ובשו"ע הרב שם כתב דהואיל **ונראין כשתי מצוות** אין להשיח ביניהם), והטעם הוא כיון שהברכה שמברך קודם התקיעות דמיושב קאי גם על תקיעות דמעומד (מ"ב שם סק"ח), וי"א שלא לדבר עד לאחר מאה קולות שלאחר התפילה (חיי אדם קמ"א טו'), ולכן יזהר שלא ידבר עם ילדיו במשך כל חזרת השי"ץ, ואמנם ברכת אשר יצר מותר לאומרו (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' מד), וכן מותר לומר תהילים בין התקיעות (חוט שני ר"ה עמ' פג).

נב. כשמברכים על השופר יהא השופר מכוסה והוא עפ"י קבלה (ביאה"ט סי' תקצ"ג סק"ג לוח א"י), ומ"מ צריך להחזיק השופר ביד ימינו בשעת הברכה כמו בשאר ברכות שצריך להחזיק את הדבר שמברך עליו (כה"ח סי' תקפ"ה סק"ד).

נג. צריך לשמוע את כל התקיעות מתחילתם ועד סופם, ולכן יתאמץ לשמוע את התקיעות כולן, ויתקרב קרוב לבימה כדי שישמע ברור את התקיעות (עי' מ"ב סק"י ושע"ז סק"א).

נד. התוקע לנשים שכבר יצא ידי חובתו לא יברך אלא יברכו לעצמן או שיתקע להם קודם שייצא ידי חובה (רמ"א סי' תקפ"ט ס"ו, ובמ"ב שם סק"א כתב שלא יצא בתקיעות דביהכנ"ס כדי שיוכל לברך להן, וצ"ע למה צריך התוקע להפסיד חיוב התקיעה ברוב עם בביהכנ"ס משום ברכת הנשים שהוא רק רשות), ומנהג הספרדים שאין הנשים מברכות על התקיעות כלל (שו"ע שם).

שינה

נה. נוהגים שלא לישון ביום ר"ה (רמ"א סי' תקפ"ג ס"ב) ואם ראשו כבד עליו ישן מעט (מ"ב שם סק"ט), ואחר חצות מותר לישון (מ"ב שם באר"ז ל'), והישן בלילה צריך להתעורר משנתו קודם עלות השחר (כה"ח סק"ט), ואולם בזמנינו לא נהגו להשכים קודם עלות השחר, אך אם נעור משנתו לאחר עלות השחר אין לו לחזור ולישון (חוט שני ר"ה עמ' נ').

תשליך

נו. ביום ראשון של ראש השנה אחרי תפילת מנחה קודם שקיעת החמה נוהגים ללכת לנהר לומר תפילת "תשליך" (רמ"א תקפ"ג ס"ב), וכשאומר "ותשליך במצולות ים כל חטאותי" יגביה שולי גלימתו משני צדיה וינער ג"פ לחזק הדבר אשר מתכוונים אליו (לשון חכמים ח"ב סי' ד'), ואם לא עשה תשליך ביום הראשון יעשה ביום השני אחר מנחה (כה"ח סק"א וסק"ג ובבן איש חי נצבים אות י"ב כתב דיעשו ביום השני אחר מוסף), ויש מקהילות החסידים שעושים תשליך בעשיית.

נז. עדיף ללכת למקום שיש שם דגים לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים (מ"ב שם סק"ח), ויש שנהגו לומר תשליך בבתים גבוהים שרואים משם את הים (כפי שנהגו רבותינו ראשי הישיבה זצ"ל ויבדלחט"א בשיבת פוניבז').

ליל שני של ר"ה

נח. אסור לעשות מלוא מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני של ר"ה (עי' שו"ע סי' תק"ג ס"א ומ"ב סק"ד) ואפילו מבין השמשות (ביאוה"ל שם ד"ה יו"ט), ולכן אסור לבשל קודם חשיכה, וכן אסור לעשות הכנה מיום ראשון לשני (מט"א סי' תקצ"ח ס"ח), וכגון להדיח כלים ולהכין ספרי התורה, ומ"מ להכין דבר שמשער שיוכל להנות ממנו לפני שקיעת החמה מותר (עי' ביאוה"ל שם), ואסור להוציא אוכל קפוא מהמקפיא ע"מ שימס ויהיה ראוי לאכילה, אלא אי"כ יופשר באופן כזה שיהיה ראוי לאכילה עוד ביום א' של ר"ה (עי' שש"כ פ"י הערה ל"ג מהגרש"ז אויערבך זצ"ל).

נט. בליל יו"ט שני מדליקין נרות **בלילה** ולא מבעוד יום שאסור להכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני (שו"ע ומ"ב שם).

ס. מברכין שתי ברכות להדליק נר של יום טוב **וברכת שהחיינו**, ותלבש האשה ביום השני בגד חדש או תניח פרי חדש על השולחן ותכוון גם עליו בברכת שהחיינו (מ"ב סי' ת"ר סק"ד).

סא. בקידוש ליל שני של ר"ה **ילבש בגד חדש או יניח לפניו פרי חדש** ויכוון בברכת שהחיינו גם עליו (שו"ע סי' ת"ר ס"ב), והטעם כדי להוציא עצמו מן הספק האם היום השני הוא יום חדש או המשך של היום הראשון והרי כבר בירך שהחיינו ביום הראשון (מ"ב שם סק"ב), ואולם רק **המקדש** הוא שצריך לאכול פרי חדש כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, אבל **שאר המסובים** שלא מברכים בעצמם שהחיינו ואין אצלם חשש ברכה לבטלה אינם צריכים לאכול פרי חדש (פשוט), ואם אין לו פרי או בגד חדש יברך בכל אופן שהחיינו על היום טוב בלבד (שו"ע שם ס"ב, ומו"ר מרן הגרא"י שטיינמן זצ"ל נהג לקחת יין חדש לקידוש ומברך עליו שהחיינו, ובזה נמצא דאף אם לא צריך לברך שהחיינו אין זה הפסק שהרי הוא צורך הקידוש).

יום שני של ר"ה

סב. מנהג הספרדים שאין מברכים שהחיינו על השופר ביום השני (שו"ע שם ס"ג), ומנהג האשכנזים שמברכים (רמ"א שם), ומ"מ טוב לכתחילה שילבש התוקע בגד חדש או יניח פרי חדש לפניו בשעת ברכת שהחיינו על תקיעת שופר (וכן נהג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א שהינו בעל התוקע בשיבת פוניבז' ללבוש חולצה חדשה כל שנה בשעת התקיעות).

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

אלול תשפ"ב

אם השם הוא האלוקים – לכו אחריו !

גיליון מס' 73

אליהו בהר הכרמל

הנה אנחנו עומדים בחודש אלול, וראוי ללמוד מהמעמד של אליהו בהר הכרמל שהוא נוגע לכל אדם באשר הוא, ובפרט בזמנים אלו. הנה באותה תקופה, אחאב היה מלך ישראל, ואיזבל אשתו המרשעת, הרגה את כל נביאי השם, ונותרו רק נביאי הבעל [וכמו שאמר אליהו הנביא 'ואנוכי נותרתי לבדי'] ועובדיה רצה להציל את נביאי השם, ולקח שני קבוצות של חמישים חמישים מבני הנביאים, והחביא כל קבוצה במערה, וכילכל אותם בלחם ומים, והיה אז בצורת בשומרון, ועלות הלחם והמים היו יקרים מאד, ולא היה לעובדיה תקציב לכלכל את בני הנביאים, ולכן לווה בריבית מיהורם בן אחאב [והותר לו מפני פיקוח נפש] וכך כילכל את כל בני הנביאים והצילם מיד איזבל. [וביאור המושג בני הנביאים, שכעת עדיין אינם נביאים, אבל לומדים ומכינים את עצמם להיות ראויים לנבואה, וכמו שיש ישיבה ללימוד תורה, כך יש ישיבה ללימודי נבואה, והרמב"ם (פ"ז מהל' יסוה"ת) מבאר מה הם התנאים שעל ידם נעשה האדם ראוי לנבואה, וחלק מתנאי הנבואה, שאינה חלה אלא על מי שגדול בחכמה, וכובש את יצרו תמיד, ואין יצרו מתגבר עליו אפי' פעם אחת, ואינו מתעסק בכלל במחשבת חולין, ומחשבתו דבוקה רק בתורה ועבודת השם, ודרגות אלו לא קל להשיגם, וצריך להתכונן לכך הרבה, וזו היתה עבודתם של בני הנביאים]

ובתקופה הזו, איזבל המרשעת שלטה, והצליחה לגרור אחריה את אחאב, והקימה בית הבעל בשומרון, והרגה את נביאי השם, אז אליהו הנביא רצה לעורר את העם בתשובה, שיעזבו את הע"ז וישבו אל השם, ולכן עשה את המעמד בהר הכרמל.

קללת הרב וקללת התלמיד

והנה קודם המעמד של אליהו בהר הכרמל, כתוב בספר מלכים (טז), שחייאל בית האלי בנה את יריחו "באבירים בכורו ייסדנה, ובשגוב צעירו הציב דלתיה, כדבר השם אשר דיבר ביד יהושע" שנענש שכל הילדים שלו מתו תוך כדי הבנייה, מאמרים עד שגוב, וכמו שיהושע קילל שמי שיבנה אותה "בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה" שימותו כל בניו לפי קצב התקדמות הבנייה, ביציקת היסודות ימות בכורו, ובגמר הבנין - בהקמת הדלתות ימות צעיר בניו, ונתקיימה קללה זו בחייאל בית האלי.

ומיד אחר כך כתוב במלכים (יז, א) "ויאמר אליהו התשבי אל אחאב, חי ה' אלוקי ישראל, אם יהיה השנים האלה טל ומטר, כי אם לפי דברי" וצריך להבין מה השייכות בין חייאל בית האלי שבנה את יריחו, לעצירת הגשמים, ומדוע עצר אליהו הנביא את ירידת הגשמים. והירושלמי בסנהדרין [פרק חלק, ה"ב] הקשה כן וביאר, שאחר פטירת בניו של חייאל בית האלי אמר הקב"ה לאליהו הנביא, לך לנחם את חייאל בית האלי שאדם גדול הוא [ומבואר שלמרות שחייאל בית האלי היה דבוק בבעל, עדיין נקרא אדם גדול, וביאור הדבר שבאותה תקופה היצר הרע של ע"ז היה תקיף מאד, וגם אדם גדול יכל ליפול בחטא של עבודה זרה. אבל עדיין יש להבין שהרי מבואר בחז"ל שבמעמד של אליהו בהר הכרמל, נביאי הבעל רצו שיעלה אש מהמזבח, ולשם כך נכנס חייאל בית האלי תחת המזבח כדי להעלות את האש, והכישו נחש ומת. ולכאורה חוץ מאיסור עבודה זרה, היה כאן גם מעשה רמייה והונאה, שבני ישראל יחשבו שהבעל מעצמו מביא את האש, ואין מתשיבים הדברים, עם דברי הירושלמי, שאדם גדול הוא, וכי מי שעושה אונאה ורמייה נחשב אדם גדול. ויש לעיין] ואכן הלך אליהו לנחמו, ואחאב גם היה נוכח בניחום אבלים, ועסקו שם בפסוק שנשבע יהושע לאמור שמי שיבנה את יריחו, ימותו כל בניו, ואמרו "ברוך אלקא דצדיקייא שמקיים מילי דצדיקייא" שהנה יהושע הצדיק גזר לפני כ 600 או 700 שנה שימותו בניו, ועכשיו זה התקיים, ואין התקיימה ברכת יהושע, כי הקב"ה הוא מקיים את דברי הצדיקים ולכן הבטחתם מתממשת, וזה שבח להקב"ה שמקיים את מה שהבטיחו הצדיקים.

ואחאב שמע את הדברים ואמר: מה שמתו ילדיו של חייאל בית האלי, זה לא בגלל קללת יהושע, שהרי מי גדול ממי משה או יהושע, ויען לו אליהו, משה גדול, ויאמר אחאב, הרי קללת משה לא נתקיימה,

שהרי הבטיח בתורה שאם תעבדון אלוהים אחרים, לא יהיה מטר, והאדמה לא תיתן את יבולה, וכיום אני לא הנחתי ע"ז בעולם שלא עבדתי אותה, ובכל הר וגבעה יש פסל של הבעל, ובכל זאת העולם מלא בגשמים, ויש שפע של טובה וברכה, ואם הברכה של משה רבינו לא נתקיימה, וכי ברכת יהושע התלמיד נתקיימה? ומה למד אחאב, שפטירת בניו של חייאל לא היו מקללת יהושע אלא מקרה. וזה כפירה גמורה של אחאב הרשע, שלא האמין בקיום נבואתם של משה ויהושע, ותלה הכל במקרה עפ"ל.

ומיד ששמע זאת אליהו הנביא אמר לאחאב 'אם כדברך, חי ה' אלהי ישראל, אם יהיה השנים האלה טל ומטר, כי אם לפי דברי' שהנה כעת אתה הכרמל שקללת משה ג"כ מתקיימת, שבזמן שעם ישראל עובד עבודה זרה, יש עצירת גשמים.

וביאור הדברים, שמה הטעם שלא נתקיימה קללת משה, ולא נעצר המטר והיבול, למרות שעבדו הרבה ע"ז, מפני שהתורה לא נתנה זמן, מתי יעצרו השמים, ולפעמים הקב"ה מאריך אפו ובבוא הזמן 'גבי דיליה' ולפעמים זכות הצדיקים מצלת שלא יענשו בני ישראל באותו דור, ולכן בדורו של אחאב לא נענשו שיפסקו הגשמים, אבל יהושע אמר בפירוש מתי ימותו בניו, בייסוד העיר ימות בכורו, ובסיום הבנייה ימות הצעיר, ולכן התקיימה קללתו מיד. וכיון ששמע אליהו את דברי הכפירה של אחאב, אמר חי השם אם יהיה מטר, דהיינו שאליהו הנביא קצב זמן להבטחה של משה רבינו, שבאותו דור יענשו על הע"ז, ולכן מיד הפסיק המטר. וכיון ששמע אחאב את הבטחת אליהו התחיל בוכה, ויקרע את בגדיו וישם שק על בשרו ויצום וישכב בשק.

ואחר כמה שנים שלא ירדו גשמים והיה בצורת, אחאב חיפש את אליהו בכדי לבקש ממנו שיפסיק את עצירת הגשמים, ולבסוף כשמצא אחאב את אליהו, אמר לו האתה הוא עוכר ישראל?? ענה לו אליהו אני לא עכרתי את ישראל, אלא אתה ובית אביך עוכרי ישראל!! שעבדתם ע"ז, ומחמת זה נעצרו הגשמים, ויאמר לו אליהו אם נעשה התעוררות של תשובה בעם ישראל, אז יוכלו הגשמים לחזור, ואחאב למרות שהיה לו יצר הרע לע"ז, הוא היה פטריט של המדינה, ורצה לדאוג לטובת העם שיהיה גשם, ולכן הסכים לאליהו לעשות מעמד בהר הכרמל ולעורר את העם לתשובה, וכך יוכל לחזור הגשם. ואז ניגש אליהו ואמר להם: "עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים?? אם השם הוא האלוקים לכו אחריו!! ואם הבעל לכו אחריו!! ולא ענו אותו העם דבר"

השאלה הזו היא נוקבת, והעם לא יכלו לענות לו כלום, ואח"כ העלו נביאי הבעל פר לבעל, ולא היה אש, והעלה אליהו פר להשם, וירדה אש מן השמים, ותאכל את העולה ואת העצים. וירא כל העם ויאמרו "השם הוא האלוקים, השם הוא האלוקים" ובסוף המעמד תפסו את נביאי הבעל והרגום, וחזרו הגשמים לארץ ישראל.

עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים

והנה הזעקה של אליהו הנביא היתה לאותו דור, אין יתכן שמצד אחד כשיש צרה או מצוקה מתפללים להשם, ומצד שני עובדים עבודה זרה. אבל הקושיא הזו שייכת גם לנו בדורינו, שהרי האדם הוא מלא סתירות ויכול להיות אדם שלומד ומתפלל ומקיים מצוות, ואח"כ שני יכול להיכשל בהרבה עבירות, שלא עומד על עצמו בתוקף להישמר מהן, והסתירה הזו היא לא פשוטה, ובפרט כעת בחודש אלול ראוי לאדם לשים אל ליבו, 'עד מתי אתה פוסח על שני הסעיפים?? אם השם הוא האלוקים לך אחריו!! זה המחשבה הבסיסית שראוי לאדם לשאול את עצמו, האם אני שייך להשם או להבל?? ואם אני שייך להשם, אין לי מה לחפש בסעיפים אחרים, וכיון שהשם הוא האלוקים ראוי ללך אחריו, ולהיות נאמן לו לגמרי, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום בתיילים "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" שאברהם אבינו היה נאמן להשם, הלב שלו היה ישר, לא נטה ימין ושמאל, אלא תמיד מכוון לעשות רצון השם, וזה ראוי לנו ללמוד לילך אחר השם בנאמנות, ולא לפסוח על שאר סעיפים.

ארכעים שנה אקוט בדור – ואומר עם תועי לבב הם

ותוך כדי אמירת המזמורים בניגון ונעימה, שמתי לב למה שאומר דוד המלך "אשר בידו מחקרי ארץ, ותועפות הרים לו" ומה הכוונה מחקרי ארץ, כל המחקרים שנעשים על מה שיש בתוך הארץ, הכל בידו, כל זהוב והברזל שנמצאים במעמקי האדמה, וכל אוצרות הטבע הטמונים

לפני תקופה הייתי בירושלים בשבת, והתפללתי בבית כנסת של אשכנזים, ומנהג המקום שם, שכולם מנגנים יחד את המזמורים של קבלת שבת, מילה במילה בעריבות ובנעימות, ומאד התפעלתי ונהניתי ממנהג זה.

בכדור הארץ, הכל בידו, ולאחרונה התפרסם עוד 'מחקר' בתוך הארץ, שבסיון נפער בולען ענק באדמה, והם רצו לחקור מה יש למטה בקרקעית הבולען, ולשם כך שלשלו אנשים עם חבלים לתוך הבולען, שיצלמו את מה שיש למטה, וגילו שמסתתר שם יער גדול מתחת לאדמה, וכעת הם רוצים לפתוח את המקום לתיירות.

ידוע שגוטניק העשיר, הוא מחסידי חב"ד, והרבי שלו ייעץ לו לפני שנים רבות, לרכוש איזה שטח באוסטרליה ולחפש שם זהב, ואכן הוא רכש את השטח ומצא שם הרבה זהב, ומה הוא התעשר מאד, והעושר מהזהב שהיה שם הוא למעלה ממיליארד דולר.

והנה נתבונן, מי שם זהב בעומק האדמה באוסטרליה? ומי שתל יער בעומק הבולען בסיון? ומי הטמין את כל אוצרות הטבע, ופיזר אותם במעמקי כדור הארץ? הא לא הכל הקב"ה עשה, וזהו מאמר הכתוב אשר בידו מחקרי ארץ, כל המחקרים שיש בארץ הם ביד השם. והמשך הכתוב 'תועפות הרים לו' תועפות מלשון תעופה, שהשם עשה בעולם הרים גבוהים כאלו, שרק המעופפים יכולים להגיע לשם, וכל מי שהיה אי פעם בגולן, רואה את ההרים העצומים שיש שם!! וצריך לברך עליהם עושה מעשה בראשית, לא על כל הר צריך לברך כי לא מתרגשים ממנו, אבל בהרי הגולן רואים הרים מדהימים!! ויש שם הרים תלולים לגובה, וכשעומדים לידם מקבלים פחד, וההרים האלו כולם של השם 'תועפות הרים לו'.

פסוקים של פורענות

ובהמשך המזמור אומר דוד המלך "ארבעים שנה אקוט בדור, ואומר עם תועי לבב הם, אשר נשבעתי באפי, אם יבואו אל מנוחתי" וכשנזכרתי באותו ביכ"נ בירושלים, ראיתי שגם את הפסוקים האלו הם שרים ומזמרים במנגינה עריבה, כמו את תחילת המזמור, וניגשת אליהם אחר התפילה ואמרתי שלדעתי לא ראוי לשיר ולנגן פסוקים אלו, שהרי מה נאמר כאן, שהקב"ה אומר ארבעים שנה כביכול היה לי קטטה עם בני ישראל, וראיתי שהם תועי לבב, ולכן נשבעתי שלא יבואו אל ארץ ישראל, ואכן כל אותו דור מתו במדבר.

והנה אין בפסוקים אלו שבח או מעלה, אלא פורענות שהקב"ה הביא על ישראל, ומה אתם חושבים שהשם שחם ממה שהם מתו במדבר? זה לא נכון, שהרי אינו חפץ במוות המת, כי אם בשבוב מדרכיו וחייה, וא"כ איך אפשר לשיר ולנגן פסוקים אלו, וכמו שאמרנו במסכת ברכות (ז, ב) מזמור לדוד? קינה לדוד מיבעי ליה! ולא יתכן לומר פסוקים של פורענות במנגינה של שיר ומזמור, ואכן בני המקום הסכימו לכך, וקיבלו את הדברים.

והנה ראוי לשים לב למה שאמר דוד המלך בפסוקים אלו 'ואומר עם תועי לבב הם' ומשמע שהחטא של המרגלים היה, שהתעו את הלב שלהם מהם. ומה שאמרנו חז"ל שהמרגלים חטאו בלשון הרע, זה רק המרגלים עצמם, שאמרו ארץ אוכלת יושביה היא, והוציאו דיבת הארץ רעה, אבל כל ישראל לא דיברו לשון הרע, ונראה שגם בקבלת לשו"ה לא נכשלו, שהרי הם היו 'דור דעה' והרבה מהעם היו חכמים ונבונים, והבינו שא"י לא אוכלת את יושביה, והכל היה מאורע שהשם עשה כדי להסיח את לב הכנעניים מהמרגלים. וא"כ נמצא שכל ישראל לא חטאו בכלל בלשון הרע, חוץ מהמרגלים עצמם, ולכן אומר דוד המלך שהחטא של עם ישראל היה, שהיו תועי לבב, וצריך להבין מה מהות חטא זה, שבעבורו נענשו שלא ליכנס לארץ ישראל.

מהות החטא – שלא תלו בטחונם בהשם

ואמנם הדבר מפורש בפרשת דברים "אחינו המסו את לבבינו לאמר, עם גדול ורם ממנו כענקים, ערים גדולות ובצורות בשמים וכו' נשינו וטפינו יהיו לב' והיינו שבני ישראל נתקפו בפחד ואימה, שהם יפלו ביד כותביה, והם ימותו, ונשינו וטפינו יהיו לבזיה, כיון שמענו מהמרגלים שהכנעניים גדולים וחזקים, ופחדו שיפלו בחרב, ומחמת זה נמס לבבם ופחדו לעלות לארץ ישראל. ומבואר מהפסוקים שזה החטא הגדול של דור המרגלים, שנמס הלב שלהם מפני אויביהם.

ובאמת שהיה להם הרבה מה לחשוש, שהרי האומות אכן היו גדולים ועצומים מהם, וגם שהאומות ידעו שהמטרה של היהודים הוא להרוג את כולם, ולא נתנו להם היהודים אפשרות להישאר בחיים ולשלם מס, ככתוב בתורה 'לא תחיה כל נשמה' וא"כ האומות נלחמו על החיים ועל המוות, או להרוג או ליהרג, ובמצב כזה האדם מתאזר בעוז ותעצומות כדי להציל את חייו, ונמצא שבני ישראל נכנסו לסיכון גדול מאד, כשבאו להילחם עם האומות היושבים בארץ ישראל. ומעתה צריך להבין מה החטא הגדול בכך שהם פחדו להילחם, הרי זה טבע אנושי בסיסי כשעומד מול גדולים ועצומים כאלו, שהוא מפחד על עצמו ומשפחתו שמה יפלו בחרב.

אבל התשובה היא שאמנם הפחד הוא מוצדק, אבל זה רק כשהאדם לבדו, שכאשר האדם נמצא בהשגחתו של השם אין מקום לפחד כלל, שהרי הקב"ה אין לו מה לפחד מהגדולים והחזקים הללו, ואין לו שום קושי להילחם מול אומה חזקה עם חיילים גיבורים, ולא חסר לו דרכים אין לחסל את כל האומה, או להכניע אותה ברגע, וכמו שהיה במצרים, שברגע אחד השם המית את כל מחנה מצרים בדבר, חמורים וסוסים וגמלים, וכמו כן יכול הקב"ה להביא ברגע אחד איזה שהוא חיידק על האומה שנלחמת איתם, וזה יגרום להם למות מיד.

וזה היה התביעה על בני ישראל, שלא הפנימו את יכולת השם, שאין שום כח בעולם שיכול נגדו, וברגע שהשם נמצא איתנו, אין כח בעולם שיכול לנו, ואת זה עם ישראל לא הרגישו, ולמרות שידעו שהקב"ה איתם, בכל זאת לא הכניסו את זה ללב, ולכן פחדו מאויביהם, וכמו שאמרנו חז"ל 'אתם בכיתם בכייה של חנים' שהעבירה היא מה שהם בכו, על מה יש לכם לבכות? אם משום החזק של האויבים, הרי ברגע אחד הקב"ה יכול להפילם, ולא חסר לו דרכים להכניע אותם במלחמה.

ההצלחה של ישראל במלחמה – מעל דרך הטבע

וכמו שרואים בפרשת דברים כשכבש משה רבינו את ממלכת סיחון ועוג, אומרת התורה שלא השאיר לו שריד ופליט, דהיינו שכל ממלכת סיחון נכבשה לגמרי, וכולם נהרגו. ולאכאורה זה פלא איך הצליחו לכבוש גויים עצומים כאלו, ובחז"ל מבואר שסיחון לבדו היה גיבור גדול, ובני חשבון לבד ג"כ היו גיבורים גדולים, וכשנלחמו נגד סיחון וחשבון יחד, היה קשה מאד, ובכל זאת ניצחו בני ישראל.

ונראה לי שבאותו יום של מלחמת סיחון ועוג, הקב"ה הכניס באומה שלהם איזה חיידק שגרם להם לחלות, או שהחיילים קיבלו חום ושלשולים ושכבו במיטה בלי יכולת להילחם, וכך בני ישראל הצליחו לנצחם. צריך להבין שהקב"ה הוא כל יכול, ולא נמנע ממנו שום דבר, ויכול בכל רגע נתון להשכיב ולהחלות אלפי ומליוני בני אדם בבת אחת, וזו היתה התביעה על דור המרגלים איך הם לא נתנו על ליבם את גדלות השם ויכולותיו של השם, שכאשר הוא נלחם עימנו אין שום כח בעולם שמפחיד אותנו.

וכמו כן יהושע שנלחם בתוך ארץ ישראל, וכבש את רוב הארץ, הוא היה מוציא הגדול של בני ישראל, שהכניע הרבה גויים גדולים ועצומים, והוא היה הרמטכ"ל הראשון של עם ישראל, למרות שהוא לא היה איש צבא אלא בן ישיבה, ובספרי ההיסטוריה מרבים לשבח את יהושע, שהצליח להילחם ולנצח כל כך הרבה גויים עצומים. ומה היה באמת הסוד של יהושע, שהשם היה איתו, וכך הוא ניצח את כל האומות, שהרי כנגד השם אין שום כח בעולם שיכול להילחם, וזה היה סיוד כוחם וההצלחתם של בני ישראל.

וזהו כוונת דוד המלך 'עם תועי לבב' שאמנם הם ידעו שהשם איתם, אבל לא השיבו זאת אל לבבם, הם לא הרגישו בלב שהם נמצאים עם השם, ולכן הם פחדו מהגויים הגדולים והעצומים שלפניהם, ואילו היה לבבם שלם עם השם, היו מרגשים את האמת שהשם איתם, ואין מה לפחד, ששום כח בעולם לא יכול להם.

גם אנו ניזהר - לא להיות תועי לבב

והנה לאחר שהבנו את החטא של דור המרגלים, נחשוב אנו לעצמינו, האם אנחנו שלמים בכך? והאם הלב שלנו לא תועה מהאמת? ונראה כמה דוגמאות שהלב שלנו לא מרגיש את האמת.

הרי אנחנו מאמינים שהקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות, וממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ, והוא רואה את כל מה שאנחנו עושים, ואין נסתר מלפני כסא כבודך, הקב"ה רואה את הכל, ואם יסתר איש במסתרים, וכי לא אראנו? האמונה הזו צריכה להיות נטויה עמוק בלב, ולחיות על פי זה, שהשם רואה אותנו בכל רגע, ואין שום דבר נסתר ממנו, וניתן לומר על הרבה אנשים שהם 'תועי לבב' מפני שלא מפנימים את האמונה הזו.

וכמו כן אנחנו מאמינים שהקב"ה הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים, ואומרים בישבתך "ריבון כל המעשים, אדון כל הנשמות" הוא האדון של הכל, והוא הריבון של כל מה שקורה, אין שום דבר קורה מלבדו, וכדברי הרמב"ן ס"פ ב' שאין לו לאדם חלק בתורת משה, עד שידע שכל דברינו ומקרינו אין בהם טבע ומנהג של עולם כלל' וכי אנחנו מפנימים את האמונה הזו, ומתנהגים לפי זה?

ונחזור לאותה קהילה, שנהגו לשורר את הפסוקים הללו "ואומר עם תועי לבב הם" ולפי דברינו אין לזה טעם, שכיון שאנחנו גם במצב של תועי לבב, איך ניתן לשיר ולנגן על החטא שלהם, כביכול אין לנו שייכות לזה, בזמן שאנחנו ג"כ עמוק בזה, שאנחנו לא משיבים אל הלב את האמת של הבריאה.

בענין האיפור לאכול קודם לבהמות

אמרנו בגמ' (ברכות מ, א) "אסור לאדם לאכול קודם שיאכל לבהמותיו" ונפסק דין זה בשו"ע (קסז, ו) וטעם הדבר יש ללמוד ממש"כ הרמב"ם (ה' עבדים פ"ט ה"ח) "חכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, שהרי הוא אומר כעני עבדים אל יד אדוניהם, כעני שפחה אל יד גבירתה" ומשמע שהטעם הוא שכיון שהבהמה לא יכולה לדאוג לעצמה, וענייה נשואות אליך, אין זה ראוי שתדאג קודם לעצמך, ולכן יש חיוב להקדימה. ולפי זה נראה לי, שדין זה שידן גם בתינוק היונק מאימו, שחובה על האמא להאכיל קודם את התינוק, כיון שענינו נשואות אליה לקבל את מזונו, וק"וי הוא, אם על בהמה הקפידה התורה להקדימו, כ"ש תינוק, ואמנם אמרו לי שכשהאם אוכלת לפני ההנקה, יש לה יותר חלב לתינוק, וא"כ ראוי שתאכל היא קודם, אבל עדיין זה נוגע בתינוק ששותה חלב מבקבוק, שבו דאי צריך להקדים לו את מזונו, ואח"כ לאכול בעצמו.

באר היטב

כל מהותו של העולם הזה, הוא להסיח את הדעת. שלא תכוון מטרה ותמשיך להתעסק בזוטות. כי ה'מלך זקן' יודע שאם רק תתחיל, אם תתחיל לרצות, בסוף תשיג את כל התורה כולה. מזאת הוא מוטרד

ומוכרחים איפוא לומר, שבמגבלות הזמן והמקום, נכתבה התורה בקיצור – שהרי לא מסתבר שיצטוו ישראל כמצווה לעשות גם – ואם הצטוו לכתוב על האבנים את כל התורה, בקיצור ובראשי פרקים כתבו.

אלא שאז שוב לא נבין את הציווי של 'באר היטב'.

מה היה שם?

"בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים"

נפתח במעשה הידוע בתנא דבי אליהו (זוטא, פ"ד), אודות עם הארץ שהתלוצץ כנגד אליהו הנביא ומען שיש לו מה להשיב ביום הדין על כך שלא למד תורה – לא נתנו לי בינה מן השמים. אליהו הוביל אותו בשיח ביניהם שיבין שיש דברים שהוא כן מבין, את מלאכתו בצידת דגים, משם הוכיח לו את יכולותיו.

אליהו לא לימד את הדיין תורה, לא מסר לו כללים איך ללמוד ואיך להבין את התורה. אליהו הלך בדרך אחרת, גרם לו לחוש את הרצון להתחיל. להבין שהוא מסוגל ויכול. משם ואילך יכל הצייד להתרומם לבד.

בסום שוטף במלחמה

סוד יש בדבר הזה. כל מהותו של העולם הזה, הוא להסיח את הדעת. לשם דוגמא; יצר הרע גורר אותך לקרוא עיתון, מה איכפת לו אם תקרא על ההתנגשויות הפוליטיות פה או על המלחמה שם, הרי אין כאן דבר עבירה??

כך היצר גורר להאריך בשיחת חולין גם אם אין בה דיבורים אסורים, לדעת מה קורה בקהילה פלונית גם אם אינה קשורה אליך אף בעקיפין, ללכת למקום ההוא ולהשתתף במאורע האחר.

החשבון של היצר הוא אחד, להעסיק אותך. אל תעצור, אל תחשוב ואל תתבונן, המשך הלאה, הריגוש הבא נמצא מעבר לפינה, נקטף גם אותו, נתעסק גם איתו, לא נעצור.

זמן קצר לפני שישראל נפרדים מתקופת המדבר, בדיוק כשעוברים את הירדן ונכנסים לארץ ישראל, מצטווים לקחת אבנים גדולות מהירדן, להקימם בהר עיבל, לסודם בסיד ולכתוב עליהם 'את כל דברי התורה הזאת' (ובגמרא סוטה לה. נחלקו רבותינו האם קרם הסיד לדברי התורה, או התאחר הסיד).

המצוה הזו הייתה לשעתה ולא נצטוו בה ישראל לדורות. ומשום כך יש ממוני המצוות שהכניסו אותה למניין תרי"ג מצוות ויש שלא מנאוהו.

היה כאן פלא בעצם הבאת האבנים. גדולות הן, כבדות משא. בשלושה מקומות היו צריכים להציבן, בירדן, בגלגל ובהר עיבל, המרחקים הם כבירים, ובמיוחד עם המשאות הללו. והם עשו זאת.

אבל זה הפלא הקטן. הגדול בעינינו זה מעשה הכתב. 'את כל דברי התורה הזאת' צריך לכתוב על גבי האבנים. לא בקיצור, לא בראשי פרקים. כי אם 'באר היטב', וזה מקרא מפורש בפרשה. לכתוב את כל התורה על האבנים, באר היטב!

בשבועים לשון

ועדיין לא הגענו לפלא הגדול.

האבנים הללו היו מיועדות לאומות העולם. בכל קצווי תבל יצא שמם של העם הנבחר שקיבל תורה מפי הגבורה, זה שהצליח לצאת מבית עבדים ולהכות את האימפריה שוק על ירך, כל אומה שלחה שליחים ממעמדה לברר מה טיבם של העבריים הללו ומה היא התורה שקיבלו. עבורם נחקקה התורה באבנים.

בשבועים לשון!

כל התורה כולה, מבוארת באר היטב, כפול שבועים פעמים, על האבנים הללו.

עד כמה אפשר לכתוב על גבי אבן?

כל התורה על רגל אחת

נכרי מגיע להלל הזקן, ודרישה חצופה בפיו. ללמוד את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת (שבת לא.). דחיפתו של שמאי באמת הבניין, ראוייה לו. בפסגת האנושות נמצא הלל הזקן, נשיא ישראל, שתלמידיו כבר ידעו להאזין ולפרש שיחת דקלים ושיחת עופות. בתחתית נמצא אותו נכרי, וביותר דורש שילמדו אותו את כל התורה כולה, וכשהוא עומד על רגל אחת.

האין ראוי להשליך חצוף זה מבית מדרשו של הלל?

ובראייתו הזכה של הלל, אין להשליך אותו. גם הוא יכול ללמוד את כל התורה, רק לפתוח את הפתח.

והפתח הזה, קשה להעמסה הוא. קשה להבין איך מהכלל של 'מאי דעלך סני לחברך לא תעביד', אפשר ללמוד את הלכות שחיטה ובן פקועה, איך ממנה ילמד הנכרי דיני כלאים בערוגה ואת פרטי שליחות בגט.

יתרה מזו, גם בדיני ואהבת לרעך יש הררי דינים שהלל בכלל לא פרש בפניו. כמה חייב לכזבו עבור רעהו, עד כמה יאהב אותו, מה הדין בחוטא ומה הדין ברחוק.

ועד שהעולם רגיל לשאול, איך 'ואהבת' משליך על דיני בשר וחלב, נשאל איך 'ואהבת' משליך על פרטי דיני ואהבת עצמו.

אבל הם הם הדברים שאמרנו.

אמת כי הלל היה מעולם האצילות ועוסק במעשה מרכבה, אבל בכוחו היה להרים את הגוי למקומות שלא הכיר בעצמו.

משכחו לבית המדרש

אין לך שני קטבים מנוגדים, כמו בין הלל לאותו נכרי. בין הרב שיודע שיחת מלאכי השרת לבין גוי שרוצה את כל התורה על רגל אחד. והלל מסוגל לקחת את הנכרי הזה, למצוא אצלו את הנקודה שתעורר הכל ותגרום לו להבין את כל התורה כולה.

הלל הזקן לימד את הגוי, שאם ירצה לדעת את כל התורה, עליו לרצות באמת. אילו באמת רצית, אילו באמת איכפת לך, הניצוץ יידלק.

בחור צעיר נכנס בתחילת זמן אלול, רואה את עוביה של מסכת גיטין ונרתע לאחוריו. נזכר שיש גם קידושין וכתובות, בבא קמא ובבא מציעא, עם כל התוספות, ועומק העיון, וסיכומי הסוגיא ועוד לא דיברנו על שאר הש"ס וחלקי השולחן ערוך, והידיים מתרפות, איך אפשר להקיף את כל התורה כולה?

רק תתחיל. תתחיל לרצות. השאר יבוא ביתר קלות, פתאום תגלה איך עשרה דפים מתקבצים לשלושים דף, וההגדרות משתלבות בהבנה יסודית.

כל פעולות האדם בעולם הזה הם כשרשרת, בקומה אחת שלמה. ברגע שעשית צעד אחד, הצעד הבא יבוא אחריו מהר יותר ממה שחשבת, זה מעגל שהולך ומתרחב ומצפה שתעשה את ההתחלה, שתזוז את הדחיפה.

את ה'מנוול הזה', מושכים לבית המדרש, הוא נימוח עוד לפני שנפתחה הגמרא, עוד קודם הלימוד. מה גרם לו להיעלם בבית המדרש? עצם ההתחלה. התחלת לעשות, וכבר דמיונותיו מתפוגגים.

המהלך של היצר הרע גורם שלא תיכנס לבית המדרש בכלל, מעיקרא. כי אם תיכנס, אם תעשה את הצעד הראשון, בסוף תדע את כל התורה כולה. את זאת הוא לא רוצה. משום כך יעמים עליך טרדות ועיסוקים ועניינים וחדשות וכל מה שאפשר, ובלבד שלא תספיק לעצור ולהתבונן.

אבנים גדולות, באר היטב

לאומות העולם נפתח פתח להבין את התורה. הם מבקשים להכיר את העם היוצא ממצרים, והקדוש ברוך הוא מאפשר להם זאת באמצעות האבנים.

והתורה מדגישה שהתורה כתובה בהם 'באר היטב', הגם כי ברור שאי אפשר לכתוב על האבנים הללו באר היטב להדיא.

ומוכרחים לומר שאם יש רצון להכיר ולדעת, כבר הגעת למדרגת 'באר היטב'.

☆☆☆

הוא אשר אמרנו, ונאמר תמיד; 'רק תתחיל'!

נדבת

הרב ישראל יום טוב שליט"א

להצלחת בנו יקירי

אלעזר מנחם נ"ו

ועלייתו בתורה ויראת שמים למעלה למשכיל ירוו הוריו היקרים שיחיו רוב נחת ושמחה מכל יוצאי חלציהם לגאון ולתפארת מתוך רוב שפע ברכה והצלחה כל הימים

לעילוי נשמת

איש תם וישר

האדון הנכבד

ה"ה מאיר הכהן בן אסתר ז"ל

בדן מיוחס מעיר הכהנים דבדו, מרוקו

יום היא"צ טז אלול

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשו בטוב תליך וזרעו יירש ארץ

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

8542164@gmail.com

פרשת כי תבא

על האדם להשתדל להיות איש הכלל

לכן רבותינו בעלי המוסר כתבו עצות ודרכים אשר נוכל לאחוז בהם ולזכות להנהגת הרחמים. אומרים בשמו של הסבא מנובהרדוק, רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, שהוא אמר עצה יקרה לזכות בדין, שאדם יהפוך את עצמו להיות אדם כללי. כי כשאדם הוא בבחינה של אדם פרטי, זה דין אחד, אבל כשאדם הוא אדם ציבורי, כזה שהכלל צריכים לו, החשבון אתו הוא אחרת לגמרי.

מדוע? הסביר הסבא מנובהרדוק, אם יש מישהו שגנב והתחייב מיתה, כמו סוף כל גנב שיוצא לתליה, אבל המלך צריך אותו מאיזה סיבה, יצווה המלך לשחרר אותו. ואם אומרים לו, אדוננו המלך, והלא השופט הוציא את דינו לתליה? אומר להם המלך, אז תתלו את השופט.. אני צריך את האיש הזה, ולכן גם אם הוא גנב ולא מגיע לו להשאר בחיים, היות ואני צריך אותו הוא ישאר כאן.

אדם שהופך את עצמו לאדם כללי שצריכים אותו הזולת, גם אם הוא לכשעצמו אינו ראוי לזכות בדין, מכל מקום מוציאים את דינו לחיים טובים ושלוש מפתת הכלל הצריכים לו.

איך אדם יהפוך את עצמו לאיש כללי? הרבה אופנים יש. לדוגמא מה ששאל המשגיח בתחילה, האם יש לו קשר לתורה ויוכל להיות מגיד שיעור, ללמד תלמידים וכיוצא בזה. ואם זה לא ביכולתו, יוכל להיות גומל חסדים או תמכין דאורייתא. על כל פנים אם ימצא האדם דרך להיות איש כללי, אז יהיה לו משפט אחר לחלוטין, וקרובה ישועתו לבוא.

זה אחד מחסדי ה' יתברך אתנו. כי בדיני בשר ודם אם מישהו עשה שלא כשורה ופסק השופט את דינו לחמש שנות מאסר, וכי יעזור שיבואו ויאמרו לשופט, הרי יש לו לנאשם הזה משפחה, אשה וילדים הזקוקים לו? השופט יגיד, לא מעניין אותי כלום. אני חותך את הדין שלו לפי מה שהוא עשה ולפי מה שמגיע לו, ולא מעניין אותי כלום מעבר לזה. זה בבשר ודם, אבל אצל הקב"ה 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עוול'. מסתכלים בשמים, ואם רואים שמגיע לפלוני איזה עונש, אבל רואים שאם יביאו את העונש הזה על אותו פלוני יהיה מישהו אחר שיפגע ויצטער מזה ולא מגיע לו הצער הזה, מוחלים ומוותרים, כדי שלא יצטער מי שלא מגיע לו להצטער.

ועיקר מה שאדם יכול וצריך להיות 'איש כללי', זה בענייני בין אדם לחבירו. על האדם למצוא דרכים לעזור ולהיטיב לזולת, אם זה בגופו, כגון לבקר את החולה, לנחם אבלים ולשמה חתן וכלה, ובכלל זה גם להאיר פנים לסובבים ולהעלות חיוך על פניהם, אם זה בממונו ואם זה בדיבורו. וכמו שלימד אותנו הפלא יועץ (ערך חסד) שאלו שלשת השטחים שבהם יש את מצות גמילות חסדים, בגוף בממון ובדיבור.

גם אם אדם מתחזק בלימוד בתורה בימים אלו הוא נעשה בזה 'איש כללי', שהכל צריכים לו. שהרי 'מרבית תורה מרבית חיים' (אבות ב, ח), והיינו שמרבית חיים לכל בית ישראל. אבל זה צריך לבוא גם עם חיזוק

כשאדם מתעורר - זה עצמו זכות עבורו

הנה, עומדים אנחנו באמצע חודש אלול, ויש לנו עוד כשבועיים עד ראש השנה. מה עלינו לעשות? הדבר הראשון, כמו שפתחנו, הוא להתעורר מהתרדמה. אלו הימים שהם המה והלב של כל השנה כולה כמו שכותב הבן איש חי, ואסור לתת להם לחלוף בלי לפעול בהם כלום. מי שיושב באדישות ונותן לזמן היקר לחלוף, זה עצמו סיבה להכניס אותו לסכנה, כי כמו שהזכרנו, חודש אלול עצמו נהפך להיות תובע לאדם, למה לא ניצלת אותי כמו שיכלת לעשות, ומדוע לא מהרת להציל את עצמך.

בעלי המוסר אמרו, משל למה הדבר דומה, לילד קטן שיום אחד זחה עליו דעתו ועשה פוגרום בבית. קרע את הוילון, משך את המפה והפיל את כל הכלים ארצה ונשברו, ועוד ועוד. ראתה את זה אמא שלו ואמרה לו, תשמע בני, לא לפי כוחותי לעשות אתך מה שצריך, אבל עוד מעט יבוא אבא לבית, ואין כאן המקום להאריך...

מה התגובה של הילד? יש אחד שכששומע את זה אומר, אוי ואבוי. עוד מעט יבוא אבא ויראה מה שעשיתי ומה שקלקלתי. מה יהיה? הוא רץ מתחת למיטה, דוחק את עצמו שם עד הקצה האחרון, ונצמד כמה שיכול לקיר. והנה מגיע האבא לבית.. הוא רואה את המהפכה בבית ואומר, מה קרה כאן? מי חולל את כל הצונאמי הזה? אומרים לו, אתה יודע, הבשר שנתעלם מן העין... הוא עשה את זה.

מתכופף האבא ומציץ, ורואה אותו מקופל שם כולו, בלי ראש ובלי זנב.. שואל אותו האבא, מה זה? למה עשית את זה? והבן שותק. הוא מפחד ואין לו מה להגיד. אומר לו האבא, תשמע, מה שהיה היה. על מה שעשית הפעם נעביר לך, אבל אם זה יקרה עוד פעם, אוי ואבוי. הבנת? והבן אומר, ודאי אבא, הבנתי, ויוצא משם.

למה האבא לא עשה לו כלום ולא העניש אותו? כי כשראה את הבן שוכב שם מתחת למיטה כשהוא מפוחד ומבוהל, הבין שהילד כבר קיבל את העונש שלו הפעם. הוא למד את הלקח, וכנראה שלא יעשה את זה פעם נוספת. אבל אם יבוא האבא לבית וימצא את הבן שלו יושב מחויך רגל על רגל, ודאי הוא יכעס הרבה. לא די במה שעשית אתה עוד יושב ככה בלי להביע שום חרטה? ואנחנו יכולים להבין לבד מה שיהיה...

אומרים בעלי המוסר, כך זה גם אתנו בימים האלו. יש אחד שאמנם עשה מה שעשה במשך השנה כולה, קלקל ועיוות רח"ל, אבל עכשיו כשמגיעים ימי הדין הוא נבהל ונבעת. הוא יושב מתירא ומחפש דרכים ועצות איך לצאת זכאי בדין. כשרואים אותו כך, פוטרם אותו בזה. אבל אם רואים שלא מעניין אותו שום דבר, הוא יושב רגל על רגל ומחכה שיעבור הזמן, מסתפק באכילת רימונים בראש השנה ומרבה באכילת בשר כדי שיוכל לומר 'הי רצון שנתבשר בבשרות טובות' כמו שאמר לי אחד שעושה, זה חמוד מאוד ואבוי לאחד שכזה.

הענינים של בין אדם לחבירו, כי הנהגת המשפט בראש השנה עם האדם הוא כפי איך שהוא מתנהג עם הזולת.

קבלה ליום הדין - קביעות הלימוד בספרי יראה ומוסר

נזכיר עוד עצה ששמעתי מרבתי גדולי עולם, עצה השווה לכל נפש, אנשים נשים וטף, והיא קלה ופריה רבה, ותועלתה מרובה, כלשון רבינו הרמח"ל בחיבורו דרך עץ חיים.

בדרך כלל כשאדם מגיע לראש השנה, הוא מקבל על עצמו הרבה קבלות טובות לשפר את ההנהגה שלו ולתקן את המעשים שלו בשנה הבאה. ובאמת זה ענין שכתוב בספרים, שאדם יקבל על עצמו איזו קבלה טובה בראש השנה, וכמו שהעתיק הפלא יועץ (עך ראש השנה) את דברי הרש"ש, שבקבלה טובה אחת שאדם מתקן בה את מעשיו כבר הוא ניצול בזכותה.

אמנם סיפר רבי שלום שבדרון זצ"ל, שבצעירותו למד בשיבת חברון אצל המשגיח רבי לייב חסמן זצ"ל, בעל החיבור 'אור יהל'. כשהתקרב יום ראש השנה, קיבל על עצמו רבי שלום קבלות רבות להשתפר ולהתחזק, ובא אל רבו המשגיח רבי לייב חסמן עם הדף בו מפורטים כל הקבלות שקיבל עליו, ואמר לו, כבוד הרב, תביט, הנה הקבלות שקבלתי עלי לראש השנה. אמר לו רבי לייב, שלום, לפני שאתה מתחיל לספר לי מה קבלת עליך, חצי מהקבלות תמחק ותוציא מהרשימה. מהחצי השני שנשאר – את הדבר הכי קל שיש שם – אותו תקח על עצמך. למה? – כי אדם עומד ואומר, רבנו של עולם, הנה אני מקבל על עצמי קבלות טובות, ובבקשה תמחל לי. ואף על פי שגם בשנים שעברו קבלתי על עצמי קבלות ולא עמדתי בהם, אבל הפעם אני באמת מבטיח שאתקן. ואפילו שגם בשנים שעברו אמרתי שהפעם באמת אני יתקן, אבל הפעם אני באמת באמת יתקן... איזה קבלה קבלת על עצמך? שלא אלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, כמו רבי יוחנן... (יומא פ"א). וכבר בארבע אמות הראשונות אתה נכשל...

אדם צריך להכיר את כוחותיו ולקבל על עצמו קבלה קטנה שיכול לעמוד בה. למשל, שלא יעבור עליו יום בלי לעשות איזה מעשה חסד, או שיכוון תמיד בברכת אשר יצר. אם הוא יכוון רק בברכת אשר יצר, לאחר זמן יבוא גם לכוון בשאר הברכות. אבל אם הוא מקבל על עצמו קבלות שהוא לא יכול לעמוד בהם, אין בזה תועלת.

אמנם, מה היא הקבלה הטובה יותר מכל הקבלות? שמעתי מרבתי, שהיא מה שלימד אותנו החסיד רבינו יונה, בחיבורו שערי תשובה (שער ב' אות ט'), ללמוד מוסר בכל יום. זה דבר שלא קשה, אין בו טורח גופני וגם לא הוצאה כספית, אבל היא קלה, פריה רב ותועלתה מרובה. וכולם יכולים לקבל את הקבלה הזאת על עצמם, אנשים נשים וטף, ללמוד מוסר בכל יום בלי נדר.

רבינו יונה מביא ששה דרכים שמביאים את האדם ומעוררים אותו לתשובה. כגון ימי הזקנה, שכאשר אדם כבר זקן ובקושי זז, ובכל שני וחמישי מבקר בקופת חולים, אז הוא אומר 'רבנו של עולם, עכשיו שאני בן שבעים ושמונים ואפילו אם אני רוצה לעשות עבירות אני כבר לא יכול, אני אעשה תשובה, ובבקשה תמחל לי'. גם תשובה כזו הקב"ה מקבל. אבל למה לחכות עד שאתה בן שבעים? תלמד מוסר מאוטו... איך נראה אוטו, הכי חזק שיהיה, שנמצא על הכביש שבעים שנה? – כבר יוצא לו עשן מהפנס... עכשיו שאתה זקן אתה עושה תשובה? תעשה תשובה כשאתה צעיר, כשאתה עוד גיבור! מכל מקום הקב"ה ידו פשוטה לקבל שבים, ואפילו תשובה כזו, ואפילו אחד שעושה תשובה ביום האחרון שלו, גם אותה הוא מקבל. ומוחל לו הקב"ה ברחמי על כל עוונותיו, וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ב ה"א) ע"ש. [א"ה: וראה בזה דברי רבינו שליט"א בספר שובי השולמית ח"ה (סימן כ) ע"ש].

וכך מסדר רבינו יונה את הדרכים שמביאים את האדם לתשובה. הדרך השלישית היא, כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים, כמו שהיה בזמנו של רבינו יונה שבכל תפוצות ישראל היו מסתובבים מגידים ומוכחים, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ד ה"ב) שצריכים הציבור להעמיד עליהם אדם זקן וירא שמים ואהוב לבריות שיאמר לפני הקהל דברי מוסר ותוכחה. גם בדור שלפנים היה בירושלים את רבי יצחק פרחי המוכיח, ובאיזמיר היה את רבי אליהו הכהן, בליטא היה את המגיד מדובנא והיה את המגיד מקלם, והיו תלמידי רבי ישראל מסלנט ועוד. אבל היום אין לנו את זה. מה נשאר בידינו? – החיבורים שלהם. אם אין לנו את רבי אליעזר פאפו, יש לנו את הספר שלו 'פלא יועץ'. אם אין לנו את רבינו יונה, יש לנו את החיבור 'שערי תשובה', אם אין לנו את רבינו בחיי יש לנו את 'חובת הלבבות', וכן על זה הדרך. ספרי המוסר, הם המוכחים שלנו עכשיו.

אומר רבינו יונה: כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים, ושמיעה אין זו שמיעת האוזן גרידא, אלא כלולה בזה גם ההבנה והקבלה, כמו 'שמע ישראל'. כשאדם ישמע ויקבל את הדברים, יקשיב וישמע ויכנע ויעשה תשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם. יש אחד שבא לשמוע מוסר, אבל הוא מקבל רק את מה שערב ונח לו. על שאר הדברים הוא אומר שזה לא בשבילו, ומייעדים למישהו אחר. אין דבר כזה. כמו שאת כל מצוות התורה אתה צריך לקיים, גם את כל דברי המוכחים עליך לקבל.

למה זוכה מי שמקבל על עצמו ללמוד מוסר ולשמוע את דברי החכמים והמוכחים? – אומר רבינו יונה: הנה האיש הזה ברגע קטון יצא מאפילה לאור גדול. לפני כן הוא היה באפילה, בחושך ובעלטה, ובקבלה הזו שקיבל על עצמו ללמוד מוסר, כבר יצא מאפילה לאור גדול. מתי? – כי את אשר יאזין ויסכים ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח. כשבאמת תהיה הקבלה הזו קבלה על מנת לקיים, שיעשה מה שילמדו אותו החכמים והמוכחים.

וכשיזהר בדבר הזה, כותב רבינו יונה, הנה מהיום ההוא ומעלה, כשקיבל להזהר בדברים האלה, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. כשאדם מקבל על עצמו להיות קובע עתים בספרי מוסר, הוא נהפך לאיש אחר. מתי? – מעת אשר קיבל על עצמו כזאת במחשבתו וגמר עליו כך בלבבו. יש כאן פירוט של שני החלקים, כשיקבל את זה עליו במחשבתו – בכלי הדעת, ושיגמור את זה בלבבו – בכלי התחושה וההרגשה. כי לא מספיק שאדם יאמר 'כן, אני מקבל', וימשיך הלאה. אלא יקבע את זה בלבו ויבין את החשיבות של זה. וזה דבר עצום ונפלא, שכבר מרגע הקבלה שאדם מקבל על עצמו לשמוע את דברי המוסר ולקיים אותם – יצא מאפילה לאור גדול, ועלתה בידו התשובה.

ומוסיף רבינו יונה חידוש: ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים שהוא יעשה בהמשך השנים הבאות, ואשריו שצידק נפשו בשעה קלה. 'צידק נפשו' הכוונה שנהפך צדיק. מי הוא הצדיק? פירש רש"י במסכת קידושין (מ"ב), ש'צדיק' הוא מי שרובו זכויות. וברגע שאדם קיבל על עצמו את ההחלטה הנכונה שילמד ספרי מוסר דבר יום ביומו, כבר עכשיו כל אותם מצוות ומעשים טובים שיעשה במשך השנה הבאה בגלל לימוד המוסר שלו, נכתבים בפנקס שלו ומוציאים את דינו לזכות.

לכן כשאדם מקבל על עצמו שבעזר האל וישועתו ובלי נדר ילמד בכל יום בספרי יראה ומוסר, הרי 'ברגע קטון יצא מאפילה לאור גדול וצידק את עצמו בשעה קלה ועלתה בידו התשובה'. וזו היא העצה הטובה מכל העצות, שאין בה קושי. וכל אחד יכול לבחור לעצמו איזה ספר מוסר שנוגע אל לבו, אם מהקדמונים אם מהאחרונים, העיקר שיקרב אותו אל הבורא ויביא אותו להיות עבד נאמן ועושה נחת רוח לפניו, וה' יהיה בעזרו אמן ואמן.

פרשת כי תבא תשפ"ב

מישכטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

שמיטת כספים - ועשיית פרוזבול

היות והשנה - תשפ"ב הינה שנת שמיטה, ומי שלא יעשה פרוזבול, יוכל לגבות חובות שחייבים לו מחמת הלואה - רק עד ערב ראש השנה תשפ"ג הבעל"ט, נביא בס"ד בקצרה את עיקרי הלכות שמיטת כספים.

מבוא

כתוב בתורה (דברים טו, ב) "וזה דבר השמיטה, שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה - ברעהו, לא יגוש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמיטה לה". ולמדו מכאן חז"ל במסכת קידושין (לח:) שהפסוק מדבר על שתי שמיטות א - שמיטת קרקע, שאסור לעבוד בה בשנה השביעית, ודבר זה שייך רק בארץ ישראל. ב - שמיטת כספים. שלאחר שנת השמיטה - מופקע חובו של הלואה למלוה, והוא פטור מלשלם לו אותו אפילו בדיני שמים. ומאחר ושמיטת החובות קשורה לבני האדם ולא לקרקע, לפיכך הלכות אלו קיימות גם בחו"ל.

אמנם מאחר ושמיטת קרקע נוהגת מהתורה רק כשהיובל נוהג, ומאחר ויובל נוהג רק אם כל היהודים יושבים בארץ ישראל, שבעונותינו מציאות זאת לא קיימת בזמן הזה, לפיכך בזמן הזה - לא נוהגים מהתורה דיני שמיטת הקרקע. וממילא גם שמיטת כספים שהוקשה לקרקעות - לא נוהגת בזמן הזה מתורה.

אולם תיקנו חז"ל, שגם בזמן הזה נוהגת בארץ ישראל בשנה השביעית שמיטת קרקעות, וממילא בארץ ישראל ודאי שנוהגת גם שמיטת כספים שהוקשה לשמיטת קרקעות, וכן בגלל הטעם - שלא תשתכח תורת שמיטת כספים מישראל, כמבואר ברמב"ם (פ"ט מהל' שמיטה ויובל הל' ג), ובטור, והשו"ע חו"מ (סי' סו, א).

שמיטת כספים בחו"ל בזמן הזה

והאם שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה מדרבנן גם בחו"ל. לדעת רוב רבותינו הראשונים, והפוסקים ובראשם התוס' בקידושין (לח:) ד"ה השמטת כספים וכו'. הרמב"ם, הטור, והשו"ע שצויינו לעיל, שו"ת הרא"ש (כלל עז סי' ד), ועוד ראשונים שהובאו בב"י חו"מ (סי' סו, א), נוהגת שמיטת כספים בחו"ל גם בזמן הזה, וחז"ל תיקנו זאת כלשון הרמב"ם שם - כדי שלא תשתכח תורת שמיטת כספים מישראל. אולם גם הרא"ש בתשובתו שם, וכן בשו"ת הרא"ש (כלל סד, סי' ד, ובסוף כלל פו) כתב, שבספרד לא נהגו בשמיטת כספים, כי כך הורה להם הרי"ף. וביאר בשו"ת תרומת הדשן (סי' דש) שכנראה טעמו, מכיון שמהתורה אין בזמן הזה לא שמיטת קרקעות, ולא שמיטת כספים, לפיכך כשתיקנו חז"ל שמיטת כספים תיקנו זאת רק בארץ ישראל, כי שם גם תיקנו שתהיה שמיטת קרקעות, והשאירו את ההיקש של שמיטת כספים, לשמיטת קרקעות. משא"כ בחו"ל שממילא אין לעולם שמיטת קרקע, א"כ מכיון שמהתורה אין בזה"ז שמיטת כספים, לכן השאירו חז"ל גם את זה כדין התורה, ולא תיקנו בחו"ל

הפקעת חוב ההלואות בסוף שנת השמיטה. ועיין במהרי"ק (שרש צב) שכתב טעם נוסף לסברת הרי"ף.

עכ"פ מאחר וכך נהגו בספרד, טוען הרא"ש (שו"ת כלל סד, סוף סי' ד) שמסתבר שכל מי שמלוה שם כסף שזמן פרעון ההלואה היה בשנת השמיטה, נחשב הדבר כאילו המלוה התנה מראש עם הלואה, שאפילו אם ישנו חיוב של שמיטת כספים מדרבנן גם בחו"ל, אולם ההלואה הזאת ניתנה לו על מנת שהלואה לא ישמט זאת. ומבואר בגמ' במכות (ג:) שתנאי כזה בממון יכול אדם לחייב את עצמו, ואינו נחשב כמתנה על מה שכתוב בתורה וע"ש.

מסקנת הדברים

מסקנת הדברים, בארץ ישראל - נוהגת גם בזמן הזה שמיטת כספים מדרבנן. ובחו"ל, לדעת רוב רבותינו הראשונים והפוסקים - גם כן נוהגת שמיטת כספים, ובודאי שצריך כל אדם אפילו בחו"ל לעשות פרוזבול כדעת רוב בנין ומנין הפוסקים. אולם בדיעבד מי שבחו"ל לא עשה פרוזבול, מסתבר שהחוב לא פקע, וכלשון הרמ"א בחו"מ (סו, א) - ואין לדקדק אחריהם ע"כ. וגם מלשון הב"ח שם (ס"ק ה), והש"ך שם (ס"ק ב) שהביאו, משמע שבדיעבד - יש להם על מי לסמוך שהחוב לא פקע. אולם ודאי שגם לדבריהם לכתחילה גם בחו"ל צריכים המלוים לעשות פרוזבול או עכ"פ לעשות פתרונות נוספים כפי שיובאו להלן, כדי שיוכלו לגבות מה שחייבים להם לאחר השמיטה.

נוסיף עוד, שההלכות שיובאו להלן, מיוסדות על פסקי השו"ע, והרמ"א בחו"מ סי' סז ומפרשיו, ולכן צויינו רק הסעיפים בסימן זה.

הלכות שמיטת כספים - ופרוזבול

א. בזמן הזה, מכיון שאין היובל נוהג, חיוב שמיטת כספים הינו מחמת תקנת חז"ל ולא מהתורה. בארץ ישראל - הכרעת הפוסקים ששמיטת כספים נוהגת - ללא שום הוראת היתר. ובחו"ל לדעת רוב הראשונים והפוסקים ובראשם: הרמב"ם, הטור, שו"ע והרמ"א - גם שם נוהגת שמיטת כספים. אולם מכיון שישנם מיעוט מהפוסקים שסוברים שבחו"ל חז"ל לא תיקנו שמיטת כספים, לכן בדיעבד אם המלוה שם לא עשה פרוזבול - יש למי שמיקל על מי לסמוך.

מהי שמיטת כספים

ב. שמיטת כספים מהותה - כל החובות שחייבים לאדם מחמת הלואתו, בין אם הלואה כסף, ובין אם הלואה מוצרי מזון או דברים אחרים על מנת לקבל חפץ אחר, וזמן פרעון החוב הינו עוד בשנת השמיטה, במקרים אלו, אם הלואה לא פרע את חובו, עד ראש השנה של השנה השמינית - החוב פוקע מאליו, והלואה פטור אפילו בדיני שמים מלהשיב למלוה את חובו.

ג. הלואה שתאריך פרעון החוב נקבע לאחר שנת השמיטה - אינה נשמטת.

ד. ערב שפרע את ההלואה עבור הלואה, נחשב כמלוה כסף ללוה, ולכן גם חוב זה נשמט בסוף שנת השמיטה.

ה. חוב שנובע מסיבות שאינן הלואה כגון: שכירות דירה או שכירות מטלטלין, קניית סחורה או מוצרי מזון בהקפה [באשראי], חיובו של המעביד עבור שכר עבודה - אין חוב זה פוקע בסוף שנת השמיטה.

אולם אם הצדדים סיכמו שהחוב הנ"ל יפרע ביום מסוים שחל בשנת השמיטה, מושג שנקרא בחז"ל: שוקף עליו את החוב - במלואו, במקרה זה - החוב פוקע מאליו בסוף שנת השמיטה.

ו. מי שחייבים לו כסף מחמת פסק של בית הדין - החוב אינו פוקע בסוף שנת השמיטה, מאחר שחוב שנובע מחמת פסק ביה"ד - נחשב כגבוי, אפילו אם עדיין לא שולם בפועל.

מהו פרוזבול, ולשם מה תוקן

ז. שביעית משמטת רק חובות שתובע אדם פרטי את חברו או שתובע מכמה אנשים השותפים בפרעון החוב, אבל אם ביה"ד תבעו חובות אלו מאותו אדם - שביעית אינה משמטת אותם. שנאמר בפסוק "ואשר יהיה - לך - את אחיך, ולא כשביה"ד תובע את אחיך.

לאור האמור גם כששמיטת כספים היתה מהתורה, יכל המלוה למסור את שטרות החוב לביה"ד בשנת השמיטה ולומר להם, שהם יגבו את חובותיו עבורו, והשביעית לא היתה משמטת אותם. ובמקרה זה, לא היה צריך המלוה לעשות פרוזבול כדי לגבותם, כי לביה"ד מותר לכתחילה לגבות חובות שזמן פרעונם היה בשביעית. אמנם חובות שנבעו מחמת הלואה שהיתה בעל פה, מבלי שיהיה למלוה שטר חתום עם שני עדים כשרים שמעידים על ההלואה - לא יכל למסור לביה"ד חוב זה.

לפיכך כשראה הלל הנשיא שנמנעו האנשים להלוות בשנת השמיטה כסף, כי חששו שהשמיטה תפקיע את החוב, תיקן - "פרוזבול". שהינו שטר שמצד אחד מועיל למלוה שילוו ולא יפסידו את כספם לאחר שנת השמיטה. ומצד שני הוא גם מועיל ללווים, שיוכלו ללוות כסף כמו שלוו בשאר השנים.

ח. מהות הפרוזבול הוא - הרחבת הדין של מסירת השטרות לביה"ד. כלומר, שהמלוה אינו צריך למסור בפועל את שטרות החוב לביה"ד, אלא מספיק אם המלוה ימסור הודעה לבית הדין שכל חוב שיש לו בין אם הוא נעשה בשטר, ובין אם הוא נעשה בעל פה או מחמת כל סיבה שתהיה, הוא מוסר לביה"ד. וביה"ד כותב לו שטר על כך שנקרא - פרוזבול, וחותרים עליו שלושת הדיינים. ולכן כשגובה את חובו אח"כ מהלוה - הוא עושה זאת כשליחו של ביה"ד. והתבאר לעיל, שחובות שחייבים לביה"ד - אין השביעית משמטת.

ט. לדעת הרמב"ם, והשו"ע (שם, יח) ניתן לכתוב פרוזבול רק בפני ביה"ד חשוב. כלומר, ששלושת הדיינים בקיאים בהלכות שמיטת כספים, ואנשי העיר מינו אותם ונתנו להם כח להפקיר ממון מהמוחזק בו. אולם הרמ"א שם פסק כרוב הראשונים, שבזמן הזה מכיון ששמיטת כספים היא מדרבנן, לכן ניתן לעשות פרוזבול בפני כל שלושה אנשים. וכך נוהגים העולם למעשה, ואמנם ישנם שחוששים לדעת הרמב"ם עכ"פ לכתחילה.

י. וכיון שפרוזבול אינו עשיית דין, אלא רק מסירת חובותיו לביה"ד שהם יגבו זאת עבורו או שהוא יגבה אותם כשליח ביה"ד, לכן ניתן לכתוב פרוזבול בלילה.

כמו כן אם הדיינים שחתמו על הפרוזבול קרובים ללוה או למלוה - הפרוזבול כשר. [ואם הדיינים קרובי משפחה אחד לשני יש מתירים, ועיין בהגהות מהריק"ש אות יח, ובסעיף לא. ובשו"ת תשובה מאהבה מתלמיד הנוב"י (ח"א סי' עב)]

יא. אמרו חז"ל, אין כותבים פרוזבול - אלא על קרקע. דהיינו, שיש ללוה קרקע ואפילו קטנה ביותר. ואפילו אם יש לו עציץ נקוב או ששאל או ששכר דירה. ואפילו אם אין ללוה קרקע - יכול המלוה לזכות לו קרקע שברשותו גם ללא ידיעתו, ומחמתה יכתוב המלוה את הפרוזבול.

והטעם לכך פירש רש"י, מכיון שתקנת פרוזבול היתה עבור סתם הלואה, ואדם מלוה למי שיש לו קרקע, שסומך עליה, שאם הלואה לא יפרע לו כסף - יגבה ממנה את חובו. ויש ראשונים שפירשו, שאם יש ללוה קרקע, נחשבת ההלואה כאילו היא גבויה בידי ביה"ד (ועיין בסמ"ע שם, ס"ק מא).

לאור האמור, עיקר נוסח הפרוזבול על פי המבואר בשו"ע, וברמ"א (שם, יט) הוא:

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא [פירוש, ישבנו שלושה דיינים כאחד] ובא לפנינו הר"ר _____ ואמר לנו: היות והשנה היא שנת השביעית, ויש לי חובות בשטר, ובעל פה, ובכל אופן שהוא מאנשים או מחברות בע"מ שחייבים לי. לכן הריני מוסר בפניכם, שכל חוב שיש לי, שתגבו אותו עבורי או שאני אוכל לגבות אותו מכוחכם מתי שארצה.

באנו על החתום בתאריך _____
נאום: _____
נאום: _____

וישנם נוסחאות שמוסיפים בפרוזבול גם את הקנאת הקרקע.

פתרונות נוספים לגביית החוב, ללא פרוזבול

יב. רב נחמן הוסיף על תקנת הלל הנשיא, שלא צריך שביה"ד יכתבו לו שטר פרוזבול, אלא מספיק אם אדם יאמר לפני ביה"ד את נוסח הפרוזבול האמור לעיל. ומספיק שיאמר זאת בפני שלושה אנשים שישבו ביחד כביה"ד, וכך פסק להלכה הרמ"א (שם, כ).

ולכן אע"פ שלכתחילה ודאי שצריך לכתוב שטר פרוזבול כתקנת הלל הנשיא, גם לדעת הרמ"א, כדי לצאת ידי חובת כל השיטות בהלכה. אולם בדיעבד ניתן לסמוך על דברי רב נחמן, שהרמ"א הכריע כמותו. ולכן כשאדם עושה התרת נדרים בערב ראש השנה לאחר תפילת שחרית כמקובל, יאמר לאחר התרת נדריו בפני אותם הדיינים: שכל חוב שיש לי, אוכל לגבותו מתי שארצה, ולא צריך שיכתבו לו שטר פרוזבול על כך. כמו כן רצוי שיחתים את אותם הדיינים על שטר פרוזבול שידאג מראש שיהיה ברשותו, ופתרון זה עדיף יותר מאמירה בלבד.

יג. בדיעבד מועיל אפילו אם יאמר בפני שני עדים, שהם עדי שמוסר את חובותיו בפני ביה"ד פלוני שנמצא בעירו או בעיר אחרת. ואפשרות זו מועילה למרות שאותם הדיינים לא יודעים מכך. (שו"ע שם, כא).

חיוב נשים בעשיית פרוזבול

יד. מאחר וגם הנשים מוזהרות על הלאו של "לא יגוש" ועל מצוות עשה "שמוט" האמורות בפרשת שמיטת כספים, ואין העשה הזה נחשב בגדר מצוה שהזמן גרמא, לכן אם חייבים להן כסף או מוצרים שהלוו לאחרות, או שחייבים להן שכר עבור עבודתן, ותאריך פרעון החוב יחול בשנת השמיטה, צריכות לכתוב פרוזבול או שיאמרו בפני שני עדים, שהן מוסרות את חובותיהן לביה"ד פלוני שיגבה אותו עבורן, כמבואר בסעיף יג.

כמו כן אם המלוה התנה עם הלוה בשעת ההלוואה, שלמרות ששביעית משמטת, אבל הוא מלוה לו על מנת שהלוה לא ישמט את חובו - אין השביעית משמטת חוב זה, כי רשאי אדם לחייב את עצמו לשלם ממון כפי רצונו.

כא. למרות שכתוב בגמ' במכות (ג) שסתם הלוואה שלא נקבע לה זמן פרעון, ניתנה לשלושים יום, ולפיכך אם ההלוואה נעשתה באחד מימי חודש אלול של שנת השמיטה, פרעונה היה צריך לחול בשנה השמינית, ושביעית לא היתה משמטת אותה. אולם כתב המגן אברהם אור"ח (סי' שז, ס"ק יד) שנהגו במדינתו [פולין] לתבוע סתם הלוואה בתוך שלושים יום, וכך נוהגים בכל המקומות גם בזמן הזה. לפיכך מכיון שניתן לתבועה בתוך שנת השביעית, יש לחוש ששביעית משמטת גם הלוואה זו, ולכן צריך המלוה לעשות פרוזבול מחמתה.

כב. מלוה שעשה שטר פרוזבול כראוי, ואבד לו השטר, נאמן לטעון שהיה לו פרוזבול ואבד ממנו, ואינו צריך להישבע כדי לאמת את טענתו, ויוכל לגבות בשנה השמינית את חובו. [שו"ע שם, לג].

עצה לרוצה לקיים מצוות שמיטת כספים

כג. חובות שנעשו בשנה השביעית לאחר שהמלוה עשה את הפרוזבול - השביעית משמטת אותם. לפיכך רצוי לעשות את הפרוזבול ביום האחרון של שנת השמיטה.

לאור האמור, מי שהינו בעל נפש, ורוצה לקיים את מצוות שמיטת כספים, לאחר שעשה את הפרוזבול - ילוה לחבירו סכום כסף קטן, ויתנה עמו, שתאריך פרעון ההלוואה יחול שעה לפני תום שנת השמיטה. ובזמן הזה לא יתבע ממנו את חובו, וכשיבוא הלוה בשנה השמינית לשלם לו את חובו יאמר לו: "משמט אני" כלומר - נפטרת מהחוב.

ומבואר במרדכי בגיטין (סי' שפ) בשם הרב אביגדור הכהן ז"ל, שאע"פ ששביעית משמטת מאליה את החוב, ואפילו אם המלוה לא יאמר שמשמט את חובו, למרות זאת התורה, ואח"כ חז"ל אמרו, שישנה מצוה על המלוה לומר בפיו בשנה השמינית כשיבוא הלוה לפרוע את חובו - "משמט אני". כי כך כתוב בתורה: "וזה - דבר - השמיטה" ודרשו חז"ל: שידבר המלוה בפיו שמשמט.

מי שלא עשה פרוזבול, כיצד יתנהג בשנה השמינית

כד. מלוה שלא עשה פרוזבול, ולא אמר בפני ביה"ד שמוסר להם את חובותיו, שתאריך פרעונם היה בשנה השביעית, כשיגיע הלוה בשנה השמינית לשלם לו את חובו, צריך המלוה לומר לו - משמט אני, והינך פטור מהחוב. ואם לאחר מכן יאמר הלוה למלוה, שאף על פי כן ברצוני לשלמו - רשאי המלוה לקבל זאת ממנו בתור מתנה בלבד. ולא כפרעון חוב ההלוואה.

לוה שמחזיר חוב שעברה עליו שמיטה, למרות שהמלוה לא כתב פרוזבול - רוח חכמים נוחה ממנו, וראוי לעשות כך.

כה. מי שלוה מאדם שאינו שומר תו"מ, ותאריך פרעון החוב חל בשנת השמיטה, וסביר להניח שהמלוה לא עשה פרוזבול, ישתדל הלוה לפרוע את חובו לפני תום שנת השמיטה, אולם אם לא פרע הלוה את החוב, והגיעה השנה השמינית, והלוה יודע שהמלוה לא ימחל לו על החוב - ישתדל הלוה להקדים ולשלם למלוה מעצמו לפני שיתבענו, ויאמר לו בשעת הפרעון, שנותן לו את הכסף בתור מתנה ולא כפרעון החוב, אולם הוא מתנה זאת בקבלת שטר ההלוואה או קבלת אישור מהמלוה שאינו חייב לו מאומה. [ע"פ השו"ע שם, לו].

או שימנו את אביהן את בנן או אחיהן שמעל גיל בר מצוה, כשליחים שלהן. וכשמתירים את נדריהם בער"ה שיאמרו - שמוסרים לביה"ד הזה, כל החובות שיש לאמא שלהם או לאחיותיהן שיגבו עבורן.

בנים ובנות שסמוכים על שולחן הוריהם שהלוו כסף, ואין להם קרקע - יקנו עציץ נקוב וימלאו אותו בחול שיקחוהו ממקום הפקר או שיקנו את העציץ עם החול, וללא כל פרח או שתיל. ומעתה נחשב הדבר שיש להם קרקע שיכולים לכתוב עליו פרוזבול. או שימנו שליח שיכתוב עבורם פרוזבול, מחמת העציץ הנ"ל שברשותם.

טו. אשה נשואה יכולה לסמוך על הפרוזבול שעושה בעלה. אולם אם הלוותה מכסף שהיה שייך לה בלבד, ואין לבעלה רשות בו - היא צריכה לעשות פרוזבול בנפרד או לבקש מבעלה שיהיה שלוחה ושיעשה עבורה פרוזבול בפני שלושה דיינים.

החוב גם לבעלי עסק או חברה בע"מ לעשות פרוזבול

טז. מנהלי חברות שיש להם השתעבדות אישית, בעלי חנויות, בעלי מפעלים, ספקי סחורה וכדו', צריכים לעשות פרוזבול עבור העסק שלהם. ונוהגים לעשותו גם כשהעסק הינו בערבון מוגבל [בע"מ]. וניתן לרשום את העסק בתוך הפרוזבול הפרטי שעושה, ולציין זאת שם.

יז. לגבי בנקים, רצוי שחברי הדירקטוריון של הבנק יעשו פרוזבול כללי עבור כל סניפי הבנק, ועבור חברות הבת שבבעלות הבנק באופן מלא או חלקי. אולם כשלא עשו זאת, יעשה כל מנהל סניף פרוזבול עבור החובות שחייבים האנשים או חברות בע"מ לסניף. ויש לעשותו לאחר סגירת הסניף בערב ראש השנה.

יח. כספים ששייכים לצדקה, גמ"ח, קופות צדקה שכוונתיות או ארציות, כספי ביהכנ"ס, מוסדות תורניים, ישיבות, כוללים וכיוצא בזה, מכיון שביה"ד בכל עיר הינו אביהם של היתומים, וכל כספי ההקדשות למיניהם, לכן נחשב הדבר שביה"ד עצמו תובע את החוב ולא האנשים הפרטיים, וגבאי הצדקה וההקדש הינם שליחי ביה"ד בלבד, ולפיכך מעיקר הדין - גבאי הצדקה, ומנהלי המוסדות לא היו צריכים לעשות פרוזבול, כי שביעית לא משמטת חובות אלו.

אולם מכיון ששכיח שמעורב במקומות אלו גם כספים פרטיים שהופקדו ע"י אנשים, ושמנהלי הצדקה, וההקדשות השונים אחראים להם באופן אישי, לכן נהגו שגם במקומות אלו יעשו גבאי הצדקה ומנהלי מוסדות ההקדש פרוזבול עבור חובות אלו. או שיכניסו בפרוזבול הפרטי שעושים לעצמם, גם את החובות שחייבים לצדקה או למוסד ההקדש שאותו הם מנהלים.

יח. המלוה כסף על פי היתר עיסקא, וכן מי שיש ברשותו שיקים או שחייבים לו כספים מסיבות שאינן מחמת הלוואה, אבל נקבע להם זמן מסוים לפרוע חוב זה בתוך שנת השמיטה במקרים אלו הם נחשבים כהלוואה, וצריך לעשות עבורם פרוזבול.

יט. נחלקו הפוסקים [הבית יוסף וסיעתו] (שם בטור, יט, הסמ"ע שם, ס"ק כו) עם הב"ח (שם ס"ק יט, הלבוש שם, יד) ועוד, לגבי חובות שאינן נובעים מהלוואה, וגם לא נזקפו במלוה, אבל הדרך לשלמם תוך כמה שבועות או חודשים מיום ביצוע העיסקא או גמר המלאכה, וסוף התקופה הנ"ל חלה בשנת השמיטה כמו: קניה בהקפה, תשלום שכר עבודה, חובות מחמת שכירות בתים או מטלטלין וכו' האם שביעית משמטת אותם - לפיכך מחמת הספק, כל מי שחייבים לו כסף מסיבות אלו והדומות לכך - יעשה פרוזבול. ועיין גם בחלקת מחוקק אהע"ז (סי' קא, ס"ק ג), ובבית שמואל שם (ס"ק ד) ועוד.

כ. השביעית משמטת רק חובות שתאריך פרעונם חל לפני סוף שנת השביעית. אולם הלוואות, שיקים או כל חוב אחר שנקבע שתאריך פרעונו יהיה בשנה השמינית - אין שביעית משמטת אותו.

קושי שעבוד יעקב אצל לבן

לפיכך טוען הספרי, שאע"פ שיעקב הגיע ללבן ע"פ הוראת הוריו, אולם הם שלחו אותו עם ממון רב, ובמציאות שנוצרה - הוא הגיע לשם רעב ללחם כפשוטו, כשחיוויו תלויים בחסדיו של לבן, שידע לנצל זאת היטב בשיא רשעותו. וכדברי המד"ר שם (ע, ד) שלבן בכוונה שילם ליעקב עבור מלאכתו - חצי מהשכר שקיבל כל רועה צאן אחר עבור אותה עבודה, כי ידע שחיי יעקב תלויים בו, ושילם לו רק מעט כסף, שמספיק לקנות מעט לחם על מנת

קושי השעבוד במצרים

מעלת התפילה בעת הצרה

וכך גם קרה במצרים, שבזכות "ויזעקו בני ישראל אל ה' " בפ' שמות (א, כא) זכו שתישמע שוועתם בשמים, והקב"ה החליט לגאלם מאה ותשעים שנה לפני הזמן שנקבע לשעבוד. נמצאנו למדים מכאן, שהדרך לישועה והצלחה אצל כלל ישראל, ובמקרים רבים גם אצל היחידים שבהם, עוברת תחילה דרך עבדות ויסורים, ואם מחזיקים מעמד ומתפללים ללא הרף לקב"ה שיושיעם ממצבם הקשה - נושעים לבסוף וזוכים לישועה והצלחה הרבה מעבר למה שציפו.

הנוסח הרצוי להודות לקב"ה שנלמד מהביכורים

כמו כן למדנו מנוסח ההודיה בהבאת הביכורים א - שישנו חיוב לכל אדם להודות לקב"ה כשזוכה לישועה והצלחה בכל תחום שהוא, ולא להיות כפוי טובה. ב - צורת ההודיה איננה רק על עצם הטובה והישועה שזכה לה כעת, אלא שצריך להתחיל עוד מימים מקדם, מהתקופות הקשות שהיו לו או אצל הוריו, וסביו וכו', ושם המצב הנ"ל היה נשאר בעינו - לעולם לא היה מגיע לישועה הנוכחית. והיות והשינוי לטובה נעשה רק ע"י הקב"ה, ולא בגלל חכמתו וכישוריו או כישורי הוריו וכו', לכן הוא מודה כעת גם על הישועה המוקדמת - שבזכותה זכה להגיע לישועה והצלחה הנוכחית. וכשאדם מודה באופן הזה - מבואר במדרש תנחומא כי תבוא (ס' א) שהקב"ה רוצה להשפיע עליו ישועות נוספות, אם יבקש אותם ממנו בשעה זו וע"ש.

"והשבות אל לבבך"

איך נזכה להיות "בא ליטהר"?
על פי דברי החובות הלבבות

האם רצוננו לעבוד את ה' חזק מספיק?

כולנו רוצים לעבוד את ה' כראוי, אך נראה מדברי חובות הלבבות [שער עבודת האלוקים פ"ה] שאין זה כל כך פשוט שרצוננו הוא ברמה המספקת לעבוד את ה' כראוי, ואלו דבריו:

"אמר לה השכל: האם דעתך לפרוע קצת מה שאת חייבת לבורא? אמרה הנפש: כן. אמר לה השכל: והיאך יתכן לך זה עם רפיון כספך אליו, ואיננו סובל מרירות הרפואה, אלא מי שהוא נכסף לבריאות, אבל מי שאינו נכסף לבריאות לא יסבול קושי הרפואה. אמרה הנפש: כספי חזק וצערי גדול לפרוע ממה שתשיג ידי ממה שיש לאלוקי עלי, ואתה זרז אותי עוד. אמר לה השכל: אם תאמרי אמת באשר ספרת, אפשר שתצליח בך הרפואה, ואם איננו אמת כאשר אמרת, למה תפתי נפשך, כי החולה כשהוא מכזב לרופא, איננו מונה כי אם עצמו ומפסיד הרופא טרחו ויכפיל על החולה חוליו".

תוכן דבריו הקדושים: א. כדי לעבוד את ה' כראוי צריך רצון חזק לזה, כיוון שיש בזה קושי, שהרי אף שהמצב הקבוע אחר שקונים קניינים בעבודת ה' הוא "יערב לכם מכאן ואילך", אך בתחילת כל עניין חדש ודרגה חדשה אנו נתקלים ב"כל ההתחלות קשות", ובלי רצון חזק האדם לא יעמוד בקושי של ההתחלה.

ב. פעמים שהאדם סבור שיש לו רצון חזק לעבוד את ה', והוא מטעה את עצמו ובאמת הרצון שיש לו אינו חזק מספיק כדי לעמוד בקשיים ולעבוד את ה' כראוי.

איך מבססים את הרצון לעבודת ה'?

אם כן, מהי הדרך שנוכל להבטיח שיהיה לנו רצון חזק לעבוד את ה', אומר החובות הלבבות:

"אמרה הנפש: והיאך יהיה ממני הכוסף לו או הרפיון בו. אמר לה השכל: אם יהיה כספך לו אחר ידיעה ברורה בעוצם מה שאת חייבת לאלוקים מן הגמול, ומיעוט מה שיש ביכלתך ממנו, וכי בהתרפותך בו מפלתך ובהשתדלותך בו הצלתך וחיותך, כספך אמת וחפצך נחוץ ואם לא, הוא שקר".

היינו שכדי להגיע לרצון חזק לעבוד את ה' צריך שני דברים:

א. הכרה בגודל טובות ה' עלינו, והכרה שכל מה שנעשה לעבדו לא יהיה מספיק. [כמובן אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין על האדם תביעה אם עשה

מה שביכולתו, אך כשאדם בא בגישה שהוא חייב הרבה יותר, זה מביא אותו להשתדל בכל יכולתו, ולא לשקר את עצמו שעשה בכל כוחו].

ב. הכרה שהצלחתנו תלויה בהשתדלותנו לעבוד את ה', וכשלוננו בהתרפותנו מעבודת ה', היינו שלא מספיק שהרצון לעבוד את ה' יהיה מהכרת החיוב והיושר, אלא צריך שהרצון לעבוד את ה' יהיה גם רצון אישי.

נחיצות לימוד המוסר לקנות הכרות האמת

אם כן אי אפשר להסתפק במה שאנחנו מרגישים שיש לנו רצון לעבודה, כיוון שבלי שיהיה מבוסס אצלנו ההכרה בחובותינו לה' מגודל טובותיו אלינו, וההכרה שהצלחתנו תלויה בעבודת ה', אזי הרצון שיש לנו אינו מספיק רציני להביא אותנו להשקיע את ההשקעה הנצרכת לעבודת ה'. וצריכים אנו להשקיע בביסוס ההכרה בגודל חובותינו לה', וההכרה שטובותינו והצלחתנו נובעים מהשקעתנו בעבודת ה'.

ולזה נחוץ לימוד המוסר שבו האדם מברר לעצמו ומחדיר לליבו ההכרות האלו, וכמו שאומר החוה"ל [שער חשבון הנפש פ"א]: "החשבון עם הנפש הוא השתדלות האדם בענייני תורתו ועולמו בינו ובין שכלו, כדי שידע בזה מה שיש לו, ומה שיש עליו מן החובות. וכבר הזהירנו על זה הנביא עליו השלום באמרו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים".

לנטוע בימי הרצון שורשים שיגדלו אותנו בתמידיות

ויש לנצל זמן זה של החיזוק, שהרי אף שעצם החיזוק בתקופה זו של אלול ועשי"ת הוא חשוב מאוד, אך עיקר ההרגשה של החיזוק עוברת עם תום התקופה, ונראה שהדבר הגדול ביותר שאפשר לעשות בתקופה הזו, הוא לראות ב"שני השבע" את "שני הרעב", ולטעת שורש חזק שממנו יהיה צמיחה תמידית לעבודת ה' במשך כל השנה.

ועל כן כדאי מאוד לקנות בתקופה זו הרגל בלימוד המוסר, שהוא דבר המגדל ומצמיח את עבודת ה' בתמידיות, על ידי שבונה הכרות עמוקות בנפשינו פנימה בחובותנו לה' ושטובותינו תלויה בעבודתנו אותו, ואם נשקיע בתקופה זו בהעמדת לימוד המוסר בצורה קבועה ותועלתית, יהיה זה ניצול נפלא של התקופה הגדולה הזו להעמדת יסוד שיחזיק ויחזק את עבודת ה' במשך כל השנה.

דרכי ההשבה אל הלב

הדרכים לזכות בטעם בלימוד המוסר מדברי רבותינו

טעם במוסר

הלומד מוסר, מחפש תמיד דרכים כיצד הלימוד הזה ישפיע עליו יותר. והנה כדי שיהיה לימוד מוסר קבוע, וכדי שהמוסר ישפיע יותר, צריך שיהיה חיבור וטעם במוסר, ובלי זה קשה להצליח בלימוד המוסר. על כן ראוי להתבונן בדברי רבותינו על הדרכים שנוזכה על ידם לטעם בלימוד המוסר:

מדברי הג"ר יחזקאל לוינשטיין:

"גישה זו ללימוד המוסר, יכולה להיות בחינה לאדם לראות ולהכיר את מצבו הרוחני, כמה קרוב הוא ליראת שמים ולחובת עבודתו בעולמו. כי הסיבה שאין לאדם טעם במוסר, מפני שהדברים רחוקים מאתו, ואינו מבין כי הדברים נצרכים לו. והסיבה לכך, שאינו שואף להתעלות ביראת שמים". [אור יחזקאל - אלול קכ"ד] למדנו שהאכפתיות של האדם להתעלות ביראת שמים, עם ההכרה שרק לימוד המוסר נותן לאדם יראת שמים, מוסיפה בו רצון להשקיע בלימוד המוסר ונותנת לו טעם במוסר.

מדברי הגרי"ג אדלשטיין:

"וצריכים חיזוק תמיד ליראת שמים, והחיזוק הוא רק על ידי קביעות יום יומית בספרי מוסר! וצריך לעסוק בספרי מוסר שמשפיעים, שמעניינים... כל אחד לפי מה שמעניין אותו, ואם לומדים בספר שמשעמם זה לא משפיע, אבל יש ספרי מוסר שמעניינים, או פרק שמעניין, וכשעוסקים בקביעות יום יומית בדברי מוסר שמעניינים זה משפיע, וזוהי העצה היחידה שאנו חייבים כדי להתגבר נגד היצר הרע".

[מדבריו בהספד על מרן הגר"ק]

מדברי הג"ר דב יפה:

"ישנם שמתלוננים שעל אף שהינם לומדים מוסר, הם אינם חשים שלימוד המוסר משפיע עליהם, ואין להם טעם במוסר. ראשית צריך לדעת, שלימוד המוסר בהכרח משפיע, וגם אם לא מרגישים זאת במוחש, צריך לדעת שבהכרח ישנה השפעה, הן לטווח מיידי והן לטווח ארוך.

אך על פי רוב הבעיה האמיתית היא, שלא לומדים ברצינות ובקביעות. לא יתכן לבוא לסירוגין, או להגיע לפני תפילת ערבית לדקות בודדות, ועוד לשאוף לקבל טעם במוסר! אם לומדים באמת ברצינות בספר מוסר קבוע, ומתמידים בכך בכל יום, בוודאי שרואים השפעה מיידי, וממילא גם מקבלים טעם במוסר. ...אך תמיד הכלל הוא שאין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ ואם בכל הלימודים זה נאמר, כל שכן

שהדברים אמורים על לימוד המוסר, שמטרתו להשפיע על הלב, שילמד על פי נטיית ליבו.

ולפיכך מי שיש ספר מוסר המשפיע עליו יותר, אף אם הוא ממחברי זמננו ילמד בו. הוראה זו ניתנת מתוך תקווה שלבסוף ימצא טעם בספרים היסודיים, כדוגמת ה'מסילת ישרים', 'שערי תשובה', 'חובות הלבבות', 'אורחות צדיקים' וכדו', ויקבע בהם את לימודו". [ספר עבודת הימים הנוראים ל"ד, ל"ו]

טעם בלימוד המוסר על ידי עיון

בספר אורות המוסר [מהגר"י גייקובס עמ' ע"ד] כתב: "רבים מתלוננים שאינם נהנים מלימוד המוסר. תופעה זו מצויה אצל אותם אנשים שאינם מתעמקים במה שהם לומדים. אנשים אלו רואים בשטחיות כמה רעיונות, וממילא אין להם הבנה טובה במה שלמדו – לכן אינם מרגישים טעם בלימודם. הלימוד בראשיתו צריך להיות בהבנה ובהתבוננות בנלמד. על ידי העיון וההעמקה נהנים מהלימוד". ומביא כן מעלי שור [ח"ב עמ' קנ"ו] שכתב: "הנה לימוד המוסר הוא לימוד ככל הלימודים בתורה. בכולם צריכים להתאמץ להבין ולדעת – וכן גם במוסר".

העולה מהדברים שלקנות טעם במוסר צריכים אנו: א. לעורר אכפתיות ורצון לחזק את היראת שמים שלנו, על ידי שנתבונן: האם אני בטוח שהיראת שמים שלי חזקה בדרגה שאוכל לעמוד בכל הקשיים והנסיונות, ואם לא איך אוכל לקנות ולבסס יראה? יחד עם זאת עלינו לחזק את ההכרה שאין לנו דרך אחרת, אלא מה שהורונו רבותינו הגרי"ס, החפץ חיים [יעוין מ"ב סי' א' סק"ב ומכתבים ותקנות מכתב ג'], הסבא מקלם, הגרא"מ שך [שאמר שמי שלא לומד מוסר אין לו לחלוחית של יראת שמים - מעדות הג"ר אורי ויסבלום] ועוד רבים - שהדרך לקנות יראה היא רק על ידי לימוד המוסר. ועלינו להאמין לדבריהם שהלימוד משפיע אף אם לא מרגישים בכך מיד, ומזה יתעורר בנו אכפתיות ורצון להשקיע בלימוד המוסר.

ב. ללמוד ברצינות באופן קבוע יום יום. בספר מוסר קבוע.

ג. ללמוד בספר שמוצא בו טעם, ואם אינו מוצא טעם בספרי המוסר היסודיים, ילמד בספר מוסר שליבו חפץ, ועם הזמן ימצא טעם בספרי המוסר היסודיים. ד. ללמוד בהשקעה שכלית להבין עומקם של דברים. באופן זה נוזכה בס"ד לטעם בלימוד המוסר, וע"י זה נוזכה "ליראה את ה' אלוקינו לטוב לנו כל הימים".

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
מקרא ביכורים

המקור בפרשה:
וענית ואמרת (כו, ה).

פרשת כי תבוא

עקרי העניין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מצות מקרא ביכורים

א[מקור העניין. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כו פסוק ה - י, (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אָבִי וַיָּרֶד מִצְרָיִם וַיִּגְרֶשׁ שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי שָׁם לִגְדֹל עֲצוֹם וַיָּרֶב וְגו' כל הפסוקים שם עד פסוק יב הם הנקראים פרשת מקרא ביכורים.

ב[טעם המצוה. כתב בספר המצוות לרמב"ם (מ"ע קלב) היא שצונו לספר טובותינו אשר הטיב לנו והציל אותנו, ומתחיל בענין יעקב אבינו ומסיים בעבודת המצרים וענותם אותנו ולשבחו על כל זה. ובספר החינוך (מצוה תר"ו), כתב, משרשי המצוה, לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבבו האמת בבח דברי פיו, על כן בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פירות, וזכה להביאם לבית אלהינו, ראוי לו לעורר לבבו בדברי פיה ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם, ויספר חסדיו יתברך עלינו ועל כל עם ישראל דרך כלל, ועל כן מתחיל בענין יעקב אבינו שחלצו האל מיד לבן וענין עבודת המצריים בנו והצילו הוא ברוך הוא מידם, ואחר השבח מבקש מלפניו להתמיד הברכה עליו, ומתוך התעוררות נפשו בשבח השם ובטובו זוכה ומתברכת ארצו, ועל כן ציונו ברוך הוא על זה כי חפץ חסד הוא. וראה עוד מש"כ הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (חלק שלישי פרק לט) שכתב, וז"ל אבל מקרא בכורים יש בו מדת ענוה ג"כ, שהוא לוקח סל על כתפיו ומודיע חסדי השם וגמולותיו להודיע לבני האדם, שמעבודת השם הוא שיזכור האדם עתות צרתו וענייני מצוקותיו כשירחיב השם לו, וזאת הכוונה חזקה אותה התורה במקומות רבים, וזכרת כי עבד היית וגו', מפני שפחד מן המדות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת, רצוני לומר הבעיטה והגאווה ועזיבת הדעות האמתיות, פן תאכל ושבעת, ואמר וישמן ישורון ויבעט וגו', ומפני זאת היראה צוה במקרא בכורים בכל שנה לפניו יתעלה ולפני שכנתו, עכ"ל.

ג[הלשון וידוי ביכורים. כתב הערוך השולחן העתיד (הלכות ביכורים סימן קמא סעיף א) מצות עשה לקרות על הביכורים כשהביאן

למקדש וזהו נקרא וידוי ביכורים ואינו וידוי על חטא אלא לשון הודאה. ומתחיל וקורא מהגדתי היום לד' אלקיך וגו' ארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה עד אשר נתת לי ד' ואין קורין אותה אלא בלה"ק שנאמר וענית ואמרת ובסוטה [נ"ג א] ילפינן לה מוענו הלויים ע"ש והרמב"ם בפ"ג דין י' שכתב שנאמר וענית ואמרת בלשון הזה זהו ע"פ ירושלמי פ"ז דסוטה ע"ש.

ד[פסוקים הללו ג"כ במצות סיפור יציאת מצרים. מקום נוסף שמצינו שקוראים פרשה זו הוא בליל הסדר ליל ט"ו בניסן, ואותם דורשים ובהם מספרים ביציאת מצרים, כמבואר בהגדה של פסח, (ויש בהם העניין שמתחיל גמות ומסיים בשבח) ויש להבין מדוע בליל הסדר ג"כ קוראים פרשה זו, וגם יש לברר מה דינו של מי שאינו לא את נוסח ההגדה, איזה פרשה יקרא, האם יקרא פרשיות העוסקות בעניני יציאת מצרים, או שיאמר פרשה זו הנאמרת במקרא ביכורים, יעוין בקונטרס ברכת הפסח להגרא"ב פינקל צ"ל, והנה מצינו ג"כ ששניהן נקראין בלשון הגדה, ואולי זהו גילוי לגדר המצוה בליל הסדר, שענינו שבח והודיה, ולא רק מצוות חזוקה האמונה כמו שהרבה רצו לומר.

ה[יסוד מצות ביכורים - הכרת הטוב. הנה בפסוק ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך. (דברים כו, ג), וכתב רש"י ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה. וביאר מוח"ז מרן הגר"ח שמואלביץ צ"ל שבשלוש מילים אלו 'שאינך כפוי טובה' כלל רש"י את כל התוכן של קריאת ביכורים, האדם צריך להרגיש ולהבין שבחסד ה' קיבל את פירותיו, שום דבר לא מגיע לו והכל מחסד עליון ורב טובו, ואינו כפוי טובה להקב"ה. זהו יסוד מצות הבאת ביכורים, האדם מביא מן המובחר, מראשית עמלו, קשה מאד לאדם להפריד מפרי עמלו, בנתינתו זו הוא מראה שהוא מכיר בכך שבאמת אינו שלו בכלל ולא הגיע בזכותו, אלא הכל הוא רק מחסד ה' ורוב טובו, ולכן הוא יכול לומר בקריאתו שאינו כפוי טובה, הוא יודע ומכיר שהכל הוא רק מטוב ה'. כשהאדם עומד על הכרה זו, הרי הוא מבדיל ומפריש את עצמו מעניני העולם הזה, והוא בא למדרגה עליונה של השתחוויה, מהות ההשתחוויה היא

מדין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בדין כל תאחר בהבאת ביכורים

איתא בגמ' (ר"ה ד' א'), "ת"ר חייבי הדמין והערכין וכו', כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר", וכתבו שם בתוס' "וקצת תימה דלא חשיב הכא תרומה ובכורים, דכי היכי דמריב לקמן (דף ה' ב') מעשר, גרבי נמי תרומה ובכורים וכו'. ומיהו לבכורים אין לחוש, דאין דינם בשלשה רגלים אלא מעצרת ועד החג בקריאה, ומחג עד חנוכה בלא קריאה".

וכתב שם השפת אמת דאין לפרש כוונת התוס' דאינו עובר אביכורים בלא דבל תאחר, משום דזמנם הוא עד החג בקריאה, ואחר החג עד חנוכה בהבאה בלא קריאה, דאדרבה הסברא נותנת דעובר מיד לאחר חנוכה, כיון דאינו יכול להביא עוד, [כמ"ש התוס' לקמן ה' א' ד"ה ואי, לגבי פסח], אלא כוונתם הוא דהתנא לא מצי למיתני ביכורים בהדי אינך, כיון דבביכורים עובר מיד, ועל כולם אינו עובר רק בזמן דכל מר כדאית ליה, עכ"ד השפ"א. [ודבר זה מדויק בלשון התוס', שלא כתבו דליכא בל תאחר אלא כתבו "דאין דינם בשלשה רגלים"].

אמנם לכא' הוא דבר תמוה טובא, דיהיה שייכא ביה בל תאחר, דהא כיון דאחר חנוכה תו לא מצי לקיים את המצוה, נמצא דלא הוי ענין של איחור המצוה אלא ענין של ביטול המצוה, וכמו דמצינו בתוס' בנדרים ובטורי אבן בפסחים האי סברא, ומה דהביא מהתוס' גבי קרבן פסח דכתבו דאף כה"ג איכא בל תאחר, כבר ביארנו במק"א דברי התוס' שם, דמה דשייכא ביה בל תאחר היינו מטעם דפסח שעבר זמנו נעשה שלמים, והיינו דמצות הקרבת הקרבן קיימא שפיר, דלהכי שייכא ביה בל תאחר.

והנראה לומר בזה, דביטול מצוה דזמנה ארוך, אית ליה נמי שם איחור, במה שנתאחר כל משך ימי זמן המצוה, כה"ג דהאי איחור הביאו לידי ביטול המצוה. וממילא א"ש, דהא ביכורים הוי מצוה שזמנה ארוך, משא"כ גבי פסח דמצותו רק בערב פסח.

[והיה מקום לומר בכוונת התוס' באופ"א, דבאמת יעבור בבל תאחר מיד אחר החג, דהא כיון דמחג ועד חנוכה מביא בלא קריאה, ע"כ חזינו דזמן המצוה הוא מעצרת ועד החג, ולכן מהחג ועד חנוכה, אף דיכול הוא עדיין להביא, מ"מ כבר הוי איחור זמן המצוה. אכן באמת זה אינו, דהא אם הפריש קודם החד, הא קימ"ל דהפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג ירקבו, ושוב הוי ענין של ביטול המצוה, ואם אכתי לא הפריש הא לא שייכא ענינא דבל תאחר על מצות ההפרשה, אלא רק אחר שהפריש על מצות ההבאה].

ועוררני להקשות, דהנה כל זה ניחא לענין מצות ההבאה, דעובר מיד בחנוכה, ולא בג' רגלים, אמנם אחר ההבאה לעזרה, הא איכא מצות נתינה לכהן, וזהו הוי ככל תרומה דעובר בג' רגלים, ושוב יקשה אמאי לא תני זאת התם, ואמנם להאי מ"ד דליכא מצות נתינה לכהן בביכורים אלא משאיר זאת שם בעזרה לכהני המשמר א"ש.

האם נוהגת מצות ביכורים בשנת שמיטה?

מצות עשה להביא למקדש ביכורים מפירות שגדלו מאדמתו שנאמר "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוך" והם נתונים לכהנים אחר הנחתן בעזרה. אולם בזמן הזה אם הקדיש ביכורים לא חלה עליהם קדושה כלל והם חולין. וכ"כ התוס' במכות י"ט ע"א ד"ה מה, ויש מהראשונים שסוברים שמחלוקת תנאים היא אם ביכורים שהפריש בזמן הזה קדושים (עי' בשקלים סוף פרק ה'), ואף לדבריהם הלכה שאינם קדושים. אין חובת הבאת ביכורים אלא כשהפירות והאדמה שממנה יגדלו הם שלו. ולכן אם לוקח פירות תלושים אינו חייב להביא ביכורים כמובא בירושלמי ביכורים פ"א הלכה ו'. ואפילו לקח פירות מחוברים ולא קנה הקרקע אינו מביא שהרי אין לו קרקע.

מוצאים אנו דעות שונות האם מצות ביכורים נוהגת בכל השנים וגם בשנת השמיטה, או מכיון שמצוה זו תלויה בארץ אינה נוהגת בשמיטה כשהארץ שובתת ומופקרת לכל, ולכאורה בשנה השביעית לא יכול אדם לומר "האדמה אשר נתת לי" שהרי האדמה היא הפקר בשמיטה. המקור הראשון לענין זה מצינו בפרשת משפטים בפירוש רש"י עה"פ "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוך" (שמות כ"ג י"ט) "ואף השביעית חייב בביכורים לכך נאמר אף כאן ביכורי אדמתך", וכוונת דבריו דלכך נאמר פסוק זה בפרשת שמיטה, וכבר נתחבטו האחרונים היכן מצא רש"י דין זה שהרי האדמה בשביעית היא הפקר ככתוב "תשמטנה ונטשתה" שניתן להביא ביכורים. יש שהסבירו וביארו שהפרשה הרי מתחילה בעניני שביעית, והנה כאשר התורה מזהירה אח"כ "וביום השביעי תשבות", מדגיש רש"י כי בא פסוק זה לומר שלא תחשוב כי השביעית מבטלת את השבת ולכן הזהירה תורה שוב על שבת בראשית, וכן על ג' רגלים הזהירה שוב התורה "ופירש"י. "כדי שלא נחשוב שהשמיטה מבטלת את הרגלים ולכן הזהירה התורה שוב על ביכורים (מלבד הציווי בחומש דברים), ומאותה סיבה שלא נחשוב שביטלה שביעית את ביכוריהם ויש שהעירו שאיך יתכן שבשביעית שהאדמה היא הפקר ככתוב "תשמטנה ונטשתה" ניתן להביא ביכורים ומשום כך כתבו **דטעות סופר** נפל בדפוס רש"י והסבירו ובאמת אין השביעית חייבת בביכורים, וכן כתב בפירוש אור החיים בריש פרשת כי תבא.

המנחת חינוך מצוה צ"א נקט בפשיטות כדברי רש"י שהביכורים נוהג בשביעית, אולם באור החיים פרשת כי תבוא עה"פ "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוך נותן לך", כתב "לפי ששייר ה' לו חלק בארץ והוא שנת השמיטה דכתיב ובשנה השביעית וגו' שבת לה', לזה בא דברו הטוב שאינה מצווה אלא על זמן הנתניה לך שהם שש שנים אבל שנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים לפי שאינה שלו אלא מופקרת לכל. במנחת חינוך הנ"ל מעיר על דברי אור החיים דמסתימת לשונם של החינוך והרמב"ם שלא חלקו משמע דגם בשנת שמיטה יש חיוב להביא ביכורים ואין חילוק בין שנה לשנה וכמו שכתב רש"י, ובדאי שרש"י מצא ברייתא כדבריו, ולפלא הוא שלא הביא האוה"ח כלום מדברי רש"י, בעל השפתי חכמים מביא שבקצת נוסחאות לא נמצאים דברי רש"י אלו לחייב בביכורים בשנה השביעית. כמו"כ המהר"ל מפראג בס' גור אריה (שם) כותב שבדאי הוא טעות סופר דאיך שייר שתהא חיוב של ביכורים בשנה השביעית שאיך יקרא "ועתה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי" דהא לא נתן לו ואיך שייר שחייבת בביכורים, ולפי"ז י"ל דדברי האוה"ח לא היתה הגירסא כך ברש"י וכפי שכתב הרא"ם. ראוי לציין שבשו"ת תשב"ץ ח"ב סימן רמ"ז מביא את דברי רש"י, ומוסיף לחדש שלא רק שמביאים ביכורים בשביעית אלא גם קוראים פרשת ביכורים בהבאתם, ואף שכתב במהר"ל שדברי רש"י טעות סופר דאיך שייר שתהא שנה שביעית חייבת בביכורים שאיך

הגאון רבי אברהם סטוארט שליט"א
מראשי ישיבת רינה של תורה - כרמיאל

מקרא ביכורים ביום

א[ן] הקשה הטורי אבן (מגילה כ' ע"ב ד"ה ולוידוי), אמאי אשה ועבד מביאים ביכורים והלא הוה מ"ע שהז"ג לשי' הרי"ף והר"ן דמקרא ביכורים אינו בלילה, א"כ ק"ו דהבאת ביכורים גופא אינו בלילה, שלא יהיה טפל חמור מן העיקר, דאם הקריאה אינו נוהג בלילה, א"כ פשיטא שהבאת הביכורים אינו נוהג בלילה.

ואפשר לדון דבאמת הרי הרמב"ם מנא קריאה למצוה נפרדת מהבאה, ונתבאר במק"א דהוא הודאה על הפירות, וא"כ א"א להוכיח מקריאה על הבאה, דאע"ג דההבאה טעונה קריאה, דהא חזינן דיש דין בהבאה דכל שאין ראוי לקריאה קריאה מעכבת, ובע"כ דהקריאה הוא דין בהבאה, אבל מ"מ מכיון שהקריאה היא גם מצוה לעצמה, א"כ אפשר דהדין יום הוא דין בקריאה מצד עצמה שטעונה יום, אבל אינו דין מחמת שהיא מדיני ההבאה, ומה"ט אינו מוכרח דאם הקריאה ביום ע"כ דגם ההבאה ביום.

ועו"ל דהנה וידוי מעשר נמי טעון יום, וא"כ חזינן דאיכא דין בוידוי שטעון יום, וא"כ אין להוכיח דמדידוי ביכורים טעון יום ה"נ הבאת ביכורים טעונה יום.

והנה מבואר (במשנה ביכורים פ"ב מ"ד) דביכורים טעונים שירה, ובגמ' בערכין דף י"א א' מבואר דלחכמים אין שירה אלא ביום, וא"כ לכא' נוכיח מזה גופא דלא יהיה טפל חמור מן העיקר, ויהא מוכח מזה דביכורים טעונים יום. אמנם באמת זה לא קשיא, דשירה דטעונה יום אינו דין בביכורים, אלא הוא דין בדיני שירה, ומה"ט לא חשיב טפל חמור מן העיקר.

ב[ן] והנה המנ"ח במצוה תר"ו כתב בשם הרי"ף דוידוי ביכורים [דהיינו קריאה] הוא רק ביום. והטורי אבן מגילה כ' ע"ב, תמה בזה אמאי הוי רק ביום. וברמב"ם משמע דכשר בלילה, מדלא כתב דהוא פסול בלילה, ושי' הרי"ף צ"ב.

והנה הטורי אבן שם כתב דהבאת ביכורים אינה כשרה בלילה דאית ביה דיני קרבנות, וכי היכי דקרבן ביום ה"נ ביכורים ביום, ולפ"ז אפ"ל דקריאה הוה חלק מהבאת הביכורים, ובתו"י יומא ל' מבואר דשם עבודה עלה, ומה"ט בעי טבילה כשנכנס לעזרה לקריאה, דכניסה לעזרה לעבודה מחייב טבילה, וא"כ הוה חלק מדין הקדשים של הביכורים, וא"כ י"ל דגם זה ביום.

אמנם אכתי יש לעיין דסוף סוף הוה מצוה נפרדת, דהבאה מנאה החינוך בפרשת משפטים וקריאה בפרשת כי תבא. אמנם אפשר דהרי"ף לא מנאה למצוה נפרדת, ובאמת דהרמב"ן (בסה"מ בהשמטת העשין מ' ט"ו) כ' דקריאה הוא חלק ממצות ביכורים, ומ"מ נמנה לשתיים [ועי"ש שמה"ט השיג דהו"ל לרמב"ם למנות ברכת התורה ותלמוד תורה לשתי מצוות]. וא"כ כפי הבנת הרמב"ן בשי' הרמב"ם דמיא לברכה"ת, דהרמב"ם מנאה למצוה אחת, ואפשר דכן הוא שי' הרי"ף [וצ"ע].

עוד אפ"ל דהרי"ף סובר כמש"נ לעיל, דאיכא תרי מצוות הבאה, חדא עם קריאה, וחדא בלי קריאה, ולעולם הקריאה היא חלק מההבאה.

'מקרא ביכורים'

בשורשי מצוות 'מקרא ביכורים' כותב החינוך: לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומציר בלבבו האמת בכח דברי פיו, על כן, בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פרות וזכה להביאם לבית אלקינו ראוי לו לעורר לבו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם.

את מעשה המצווה של 'הבאת ביכורים' שנעשתה ברוב פאר והדר חותמת מצוות 'מקרא ביכורים' להחדיר בלבנו שכל מה שזכינו לראות פרי ברכה בעמלנו הכל הגיע אלינו 'מאת אדון העולם'.

המשנה בביכורים מתארת לנו עד כמה הידרו ישראל במצווה זו של הבאת ביכורים וכותבת: 'העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף וזהב והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה'.

עוד שם במשנה: 'השור הולך לפניו וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו' עוד מביאה המשנה בהידורים שיש במצוות ביכורים: 'שלוש מדות בביכורים. ביכורים, תוספת ביכורים, ועיסור ביכורים'.

ה'מסלת ישרים' בביאור חלקי החסידות מכוון אותנו להתבונן בזה וכותב: 'יסדר העלאת בכורים יהיה לנו לעיניים לראות מה הוא הדרון של מצוות'. 'הרי לנו בהדיא כמה ראוי לנו להוסיף על גופא של מצוה כדי להדרה ומכאן נלמד לכל המצוות'.

ה'מסלת ישרים' שם לומד זאת ממאמר חז"ל בגמ' בכתובות: 'אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו'. כי 'מי שאוהב את הבורא יתברך שמו, אהבה אמיתית, לא ישתדל ויכון לפטור עצמו בקיום המצוות שחייבנו הבורא ככתב'. 'אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל'. בן רוצה לעשות 'נחת רוח' לאביו ולכן 'לא ימתין שיצוהו יותר בפרוש או יאמר לו פעם אחרת'.

המגיד הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל היה מטעים דברי ה'מסלת ישרים' במשל על חנות גדולה מלאה קונים בערב חג. כולם ממהרים לקנות צרכי החג ובעל החנות אינו מספיק לספק רצונם ותור ארוך משתרך בקופה. בחדר פנימי יושב מנהל החשבונות של החנות, שקוע בחשבונותיו כאילו אינו שם לב לקורה בחנות. בחנות אחרת באותו רחוב, אותה תמונה מוכרת בערב חג. גם בה יש חדר צדדי בו יושב מנהל חשבונות. אך ברגע שמתחיל להיווצר לחץ בחנות מייד ממחר הוא לצאת מחדרו ומתאמץ לשרת את הלקוחות, לזרז את עריכת החשבונות ולסייע ככל יכולתו.

מה ההבדל בין שני מנהלי החשבונות? מתברר שהשני הוא בנו של בעל החנות. הוא רואה שאביו צריך עזרה ומייד נחלץ לעזור ככל יכולתו. הוא אוהב את אביו ומחפש כל דרך להקל ולסייע לו, להושיט עזרה בכל מה שגורם.

רבי שלום זצ"ל באר בזה את מאמר חז"ל: 'בזמן שאתם עושים רצונם של מקום אתם קרויים בנים'. בן רוצה להשביע רצון אביו. הוא לא עושה רק לצאת ידי חובה. הוא מחפש עוד ועוד דרכים לעשות נחת רוח לאביו.

'עושה נחת ליוצרו' אומר ה'מסלת ישרים' הוא יסוד החסידות. אפשר לקיים מצוות ביכורים כהלכתה, להביא ביכורים לבית המקדש כמו שכתוב בפסוק: 'וקמת ועלית אל המקום'. אל לנו להסתפק בקיום המצווה כהלכתה עלינו להדר בה ככל יכולתנו.

'כלל של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר: לא נצטווית יותר, די לי במה שנצטוויתי בפירוש. אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצווה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו נחת'.

מביאים מה'חסידי יעבץ' שכותב שיש הבדל בין 'עושה מצוות בוראו' המקיים מצוות ואינו עובר עבירות ויוצא ידי חובתו, לבין 'עושה רצונו'. וביאר בזה רבי שלום אלקבץ את תפילתנו בקשתנו 'ותלמדם חוקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם'.

ה'מסלת ישרים' מביא את דברי הגמ' בעירובין על 'רבי זירא כשהיה חלוש מלימודו היה משים עצמו על פתח בית המדרש, לעשות מצוה, לקום מלפני התלמידי חכמים' שיוצאים ובאים מבית המדרש. במקום ללכת לנוח התיישב רבי זירא בפתח בית המדרש וקם ונעמד לפני כל תלמיד חכם.

'כי כל אלה דברים שכבר רואים אנחנו היות הבורא יתברך שמו חפץ בס, וגילה דעתו העליון בזה. וכיון שכן, מי האיש החפץ לעשות נחת רוח ליוצרו, הנה בדרך זו ילך ויוסיף לקח בתחבולותיו ולעשות הישר לפניו יתברך'.

ועדין נצטוונו ב'מקרא ביכורים' 'כדי לעורר לבו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם'.

כמה ראויים ימים אלו של חודש אלול להתבונן ולחפש דברים בהם יכולים אנו 'לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו'. כל אחד במקומו, בדברים שבין אדם לחברו ובדברים שבין אדם למקום.

הרי כל מעשה קטן שלנו שנובע מאהבת הבורא, משמח את אבא שבשמים, עושה לו נחת רוח ומעורר בו אהבה למחול ולסלוח לנו לכותבנו ולחותמנו לשנה טובה ומבורכת לחיים טובים ולשלום.

שהאדם אינו תופס מקום כלל, התפשטות הגשמיות, איך מגיעים לדרגה זו? על ידי התנתקות מהגשמיות, על ידי הכרה שאין לו שום שייכות לגשמיות, על ידי כך מגיעים למדרגה של השתחויה. ובכח הכרה זו שהכל מחדס ה' מגיעים לעבדות, אם הכל ממנו הרי ודאי שצריך להיות לו לעבדים, הכרת הטוב מחייבת עבדות להקב"ה.

[ו] מקרא ביכורים נאמר רק בלשון הקודש. כמבואר במשנה בסוטה, וכן הביאה בערוך השולחן העתיד (שם) 'ואין קורין אותה אלא בלשון הקודש, שנאמר וענית ואמרת ובסוטה [נ"ג א] ילפינן לה מועבו הלויים ע"ש והרמב"ם בפ"ג דין י' שכתב שנאמר וענית ואמרת בלשון הזה זהו ע"פ ירושלמי פ"ז דסוטה ע"ש.

[ז] וידוי ביכורים ביום. כ' השפת אמת (מגילה דף כ ע"ב) עי' בר"ן שכ' דוידוי ביכורים נמי ביום מדכתי' הגדתי היום. ובטו"א השיג עליו דהיום אצטריך להורות דפעם א' בשנה הוא מגיד ולא ב' פעמים, ונ"ל דא"כ הוי מצי למכתב הגדתי עתה, ומדכתיב היום נשמע לאפוקי לילול.

[ז] מצות הבאת ביכורים האם במצות הידוי או לא. הנה מצינו בכל המשניות בפרק הראשון של ביכורים שיש אופנים שמביא וקורא, ויש אופנים שמביא ואינו קורא, והנה מוני המצוות כהרמב"ם והחינוך מנו את זה לב' מצוות, ובמנ"ח במצוה תר"ו נסתפק דאף יהיה אפשר להביא את הביכורים היום ולקרות לאחר זמן. ולכאורה אינו מובן מדוע, ומאי שנא מקרבנות שהכל מצוות אחת וכפי שביאר הרמב"ם בשורשים בשורש י"ב שאין ראוי למנות חלקי המצוה כל אחד למצוה בפני עצמה וא"כ מדוע הכא מנה אותן לשתי מצוות. ובע"כ שבאמת הא גופא המצוה של הקריאה היא מצווה נפרדת ששייכת רק ע"י ההבאה, אמנם איננה חלק מגוף המצוה של ההבאה, ולכן שפיר משכח"ל שיקיים מצוה בהבאה לבד אפילו שאיננו קורא.

[ח] מביא וקורא רק ביש לו קרקע. במשנה ביכורים פרק משנה ו, הקונה שתי אילנות מביא ואינו קורא ור"מ ס"ל שמביא וקורא. ובגמ' בפ' המוכר את הספינה (דף פא ב) מפרש דמספקא להו לרבנן אי קנה קרקע אי לא לפיכך מביא דשמא קנה קרקע ואינו קורא דשמא לא קנה קרקע, ור' מאיר פשיטא ליה דקנה קרקע לפיכך מביא וקורא. אמנם יהיה מקרה שאפילו שאין לו קרקע ואעפ"כ מביא וקורא, וזה כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מבכורים ה"ג) דהקונה ג' אילנות מביא וקורא אע"פ שאין לו קרקע. ועי' ראב"ד שהשיג והגר"ח שביאר דעת הרמב"ם. וכמו"כ פסק הרמב"ם בה"ל בכורים פ"ד ה"ז דגר דאין לו קרקע וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ופסק דמביא וקורא.

[ט] אין קריאת מקרא ביכורים אלא בשעת שמחה. עיקר זמן הבאת ביכורים הוא מעצרת ועד החג ואם הביא אחר החג אינו קורא כדתנן בפ"א מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא ואף על פי שהפרישן קודם החג דכתיב ושמחת בכל הטוב ולכן אין קריאה אלא בשעת שמחה שהיא מעצרת ועד החג שבזה הזמן אדם מלקט פירותיו ותבואתו ושמח בהם [רע"ב] וכתב הערוך השולחן (שם) נראה דאם אפילו יצא מביתו קודם החג ואירעה לו סיבה בדרך ונתעכב מלבוז לירושלים עד אחר החג אינו קורא דהקריאה צריך להיות בזמן שמחה.

אביב סימן ו' להמתיק את דברי רש"י, דהנה לאחר שכתב רש"י דשביעית חייב בביכורים הביא דברי המשנה במסכת ביכורים פ"ג דאם ראה תאנה שביכרה כורך עליה גמי ומקדישה, ולפמ"ש הרי ב' הלכות אלו תלויין זה בזה דלכן שביעית חייב בביכורים משום דחייב ביכורים חל בעוד הפירות מחוברין לקרקע דעדיין אין הפירות הפקר, ולכן רש"י הסמיק זה ששביעית חייב בביכורים לדיון של רואה תאנה וכו'. (עי' במהר"ם שיק בס' על המצוות מצוה ק"א בס' חמדת ישראל קונטרס נר מצוה מ"ע קל"ד ובס' צפנת פענח הלכות מתנות עניים פ"ב הלכה ט') שו"ת מעשה איש חיר"ד סימן ט' תורת זרעים ביכורים פ"א מ"ו ובס' משנת יעבץ להגר"ז זולטי צ"ל הלכות שמיטה ויובל דף מ"ט).

והנה כתבו האחרונים לציין מש"כ בספרי פרשת פנחס פיסקא ו' "משל למה"ד לב' נשים שהיו לוקות בב"ד אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פגי שביעית (עי' יומא פ"ו ע"ב). ולכאורה תמוה אין שייך איסור גניבה בפגי שביעית, הרי הפגים הפקר הם ואין להם בעלים, וכתב בפירוש עמק הנצי"ב דאין האיסור שגנבה דאין לפירות שביעית בעה"ב, אלא האיסור שאכלה פגים ובפירות שביעית כתוב לאכלה ולא להפסד וכמובא בפסחים נ"ב ע"ב עיי"ש. אולם בס' שארית יוסף ח"ה סימן מ"ג כתב ד"ל דרך כשהפירות נגמרו וראויים לאכילה הם הפקר אבל פגין שעדיין אין ראויין לאכילה וכמש"כ רש"י ביומא פ"ו ע"ב דהם תאנים שלא בישלו כל צרכן אכתי לא הפקר הם, דהתורה לא הפקירה אותן כל זמן שאינן ראויים לאכילה. בקהילות יעקב עמ"ס בכורות סימן ב' כתב דעד שלא הביא שליש לא חל על התבואה קדושת שביעית ולא הוה הפקר, דהא מבואר בפ"ק דר"ה ד"ב ע"ב, דהבאת שליש קובעתו לתורת שביעית, וכ"כ בס' מקדש דוד (רפפורט) זרעים דף רכ"ד דלא חל קדושת שביעית עד שתבוא לעונת המעשרות. אולם החזו"א בשביעית סי"ט ס"ק כ"ב נקט דקדושת שביעית חל מיד קודם שבאו לעונת המעשרות. (עי' קהילות יעקב זרעים חלק שביעית סימן ט').

כתבו האחרונים להעיר לדעת רש"י דשביעית חייב בביכורים, מדוע זה שונה מתרו"מ, דבתרו"מ נפסק ברמב"ם פ"ו מהלכות מתנות עניים ה"ה וז"ל "שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני. (עי' מהרי"ט ח"א סימן מ"ג). הרי להדיא ששנת השביעית פטורה מן המעשרות, ומדוע בביכורים פירות שביעית חייבים. אולם י"ל דדווקא תרו"מ דיסוד חיובן הוא בקדושת החפצא של הפירות בזה הוא דנאמר דפירות שביעית מופקעין מיסוד חיוב תרו"מ, משא"כ ביכורים יסוד חיובן הוא חובת גברא דנתחייב בהבאתן ולכן לא איכפת לנו אם הפירות פירות שביעית, וכך משמע בדברי התוס' ב"ב פ"א ע"א וז"ל "ונראה דלא תשיבי ביכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ולמעשר וחלה, דהתם גוף הפירות מחויבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכן חשובין הם תלוים בארץ אבל ביכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרים באכילה אעפ"י שלא הפריש ביכורים. (עי' שו"ת בנין אב חלק ה' סימן פ' ס' משמיע שלום עה"ת פרשת כי תבא ובס' מאמר מרדכי סימן כ"ב).

יקרא "ועתה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי" והפירות הם הפקר. הגרש"י זמן בס' לאור ההלכה בעמוד קל"ג דוחה טענת המהר"ל כי אם משום כך היה אפשר להביא ת הביכורים ללא קריאה וכפי שמצינו בכמה מקומות במסכת ביכורים פ"א שמביאין ולא קורין.

ולכאורה צריך להבין דעת רש"י הרי השדות כן הפקר בשנת שמיטה ואין יכול להביא ביכורים, מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב צ"ל ד"ל דלאחר שבעל השדה זוכה בפירות שביעית הרי הם שלו לכל דבר ומביא ביכורים, או נאמר דאפשר לזכות בעודן במחובר וכפי שכתב הרש"ש ר"ה ט' ע"א וכיון שהקרקע שלו חייב בביכורים. (עי' חזו"א שביעית י', ה'). ועי' בירושלמי ביכורים פ"א ה"ו "מכר לו פירות ושייר לו קרקע המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות אבל אם חזר ולקחן ממנו מביא, וכ"מ בקידושין נ"ב דהמקדש בפירות שביעית מקודשת, ופירש"י דלא אמרינן לאו ממנו דזוכה בהן נינהו, אלא כיון דזוכה בהן ממנו הוא לכל דבר, (עי' בס' שי' למורא מסכת בכורות דף כ"ז ובס' שלמי ירוחם (ורהפטיג) סימן י' ובס' תורת הארץ להגר"מ קליערס עניני ביכורים פ"א אות כ"א).

הגאון רבי מאיר אריק בחידושיו טל תורה יבמות ע"ג כתב להביא ראיה ממשנה תרומות פ"ג מ"ז "ומנין שיקדמו הביכורים לתרומה וכו', אלא יקדמו ביכורים שהם לכל" ותיפוק ליה דביכורים נוהג בשמיטה ותרומה אינה נוהגת, וא"כ הוי ביכורים תדיר, אלא משמע דבשמיטה אין נוהג ביכורים, בשו"ת בית זבול ח"ג מ"א הביא ראיה לדעת הפוסטרים מביכורים פ"ב מ"ד "יש בביכורים מה שאין בתרומה ובמעשר, שהביכורים נקנין במחובר לקרקע", וממה שלא כתוב גם שהביכורים נוהג בשביעית, משמע דאינו נוהג.

והנה הגאון ר' צבי פסח פרנק צ"ל בירחון תורת ארץ ישראל סי' נ"ט כתב להעיר ממש"כ במס' ביכורים פ"א דנשים חייבות בהבאת ביכורים אלא שאינן קוראות משום שאינן יכולות לומר "אשר נתת לי ה'" ואם נאמר דשביעית פטור מביכורים א"כ הוא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות. אמנם י"ל דזה לא קשה דהנה הטורי אבן במגילה דף כ' כתב להעיר ממה ששנינו דאין מביאים ביכורים אלא מעצרת ועד חנוכה, וא"כ נאמר שהוא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות, וכתב דכלל הוא שאינו נקרא מ"ע שהז"ג אלא מצווה שמצד עצמה אינה נוהגת בזמן מסוים, אבל כל שהסיבה אינה בגוף המצווה אלא דבר אחר, כגון הכא שאינם באים בימים אלו לא מפני שהימים אינם ראויים למצוות ביכורים, אלא שהפירות אינם מצויים אז על הארץ, וה"ה אומר הגר"צ פ"צ ל' לענין ביכורים בשביעית שהפטור אינו מצד הזמן אלא שהפירות הם הפקר בזמן זה, ולא הוי מ"ע שהז"ג, ולכן כתב האוה"ח דבשביעית פטור להביא ביכורים. (עי' שו"ת האלף לך שלמה סימן קצ"ז ובשו"ת הר צבי או"ח סי' רכ"ו), ומוסיף הגר"צ פ"ד דון בדברי רש"י, דהנה יש להסתפק אימתי חלה קדושת שביעית על הפירות (בין למהרי"ט בתשובותיו ח"א סימן מ"ב לשביעית היא אפקעתא דמלכא ובין לב"י בתשובותיו אבקת רחל סימן כ"ד שהוא הפקר בעלים), אפשר לומר שמתחילת גידולם הם גדלים בקדושת שביעית, או שנאמר שרק כשנגמרים, שראוי למאכל אדם אז נתפסת בהם הקדושה בשביעית, דרך כל היכא דקרינן ביה "לאכלה" קרינן ביה "ולא לשריפה ולא להפסד", ומוכיח מדברי הקרית ספר להמבי"ט ספ"ה משמיטה ויובל דלא חל קדושת שביעית אלא אחר שנגמר הפרי וראוי לאכילה, אולם מצוות ביכורים הרי היא גם במחובר לקרקע, וקודם שנגמר הפרי כשעדיין לא חל עליה שם שביעית, וכפי שמובא במשנה ביכורים פ"ג מ"א "כיצד מפרישין את הביכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה קושרה בגמי ואומר הרי אלו ביכורים", ועי' בתוי"ט (שם) דיש חיוב בביכורים קודם שבא לידי חיוב מעשר, ובירושלמי (שם) כתוב מפורש דאפילו פגין אפשר לקרוא שם ביכורים, ומכיון שחל קודם חובת ביכורים י"ל שלא יפקע ע"י חלות שביעית ושפיר חייב בביכורים בשביעית. וכתב בס' ביכורי

הנושאים הבאים:

נצבים - עניני יום הדין, עניני דיומא.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

כי תבא תשפ"ב ❖ גליון תצ"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מקצת בפנים ומקצת בחוץ

וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְגו' (כ"ו ב')

הנה איתא בגמרא (מכות י"ט א') בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם, שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם. [ואזיל למאן דאמר בכורים חייבים עליהם משיראו פני הבית].

א. אינו זוכר היכן החלק שהכניס

הנה אם הכניס מקצת הבכורים ואחר כך הוציאו, ואינו זוכר היכן החלק שהכניס, בטל ברובא ונעשה חולין.

[והיינו כשיש כמה אופנים של הכנסה ונמצא דרוב מקומות הספק הם חולין, אבל אם זוכר אופן ההכנסה והספק כמה הכניס, בזה ליכא רובא אלא הוי ספק שקול. וכעין זה יש לעיין בעשה תרומה גדולה והפירות נעו, דלא שייך לומר דהמעשר ראשון יתבטל בתרומה במקומות הספק, דהוי ספק השקול. וצריך תלמוד].

ב. שוב הכניס הכל

מעתה יש לדון אם שוב הכניס הכל, דעכשיו הוי הכל בכורים, האם החלק שנכנס בתחילה נעשה בכורים למפרע, דלחד גיסא יש לדון דנעשה בכורים למפרע משעה ראשונה דהרי ליכא השתא מי שיבטלנו דהכל נעשה בכורים. אך לאידך גיסא יש לדון דלא נעשה בכורים, דלגבי אתמול הא היה בטל ברוב.

ג. נפקא מינה בקונם

הנה נפקא מינה, בהיה קונם במיעוט הפרי ולא ידענו מקומו, והתפיס בהקונם, ואחר כך עשה גם המותר לקונם, האם תחול ההתפסה, דנימא דנתברר למפרע דהקונם לא נתבטל וחל ההתפסה.

קריאה בבכורים

וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' (כ"ה ה')

הנה ילפינן מהכא מצות קריאה על הביכורים, שבשעה שמביא הבכורים למקדש קורין עליהם הכתובים הנזכרים בפרשה זו. ומסתפק במשנה למלך (פ"ג מהל' בכורים ה"ד) באלם לענין בכורים, האם קריאה מעכבת.

א. בעינן ראוי לקריאה

הנה אמרינן בגמרא (בבא בתרא פ"א ב') דאע"ג דאין קריאה מעכבת, מכל מקום בעינן ראוי לקריאה, מדין הא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. הלכך בלא הביא הבכורים עד החג, נפסלו הבכורים וירקבו, מכיון דלאחר החג אינו יכול לקרוא.

אך כל זה בהפריש קודם החג אבל בהפריש לאחר החג לא חיילא תורת קריאה כלל ומביא ואינו קורא.

ב. שורש הספק באלם

מעתה מסתפק במשנה למלך באלם אם הקריאה מעכבת, דלחד גיסא יש לדון דאינו מעכב, דהרי מבואר בתוספות (בבא בתרא פ"ב א' ד"ה בדרך) דאם מתחילה הפרשת הבכורים לא היה ראוי לקריאה שפיר

דמי. והוה כהפריש לאחר החג דאינו בתורת קריאה. והכי נמי באלם הרי מתחילה אינו ראוי לקריאה.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דמעכב, דהרי אלם ישנו בתורת קריאה וחל עליו חיוב קריאה, אלא שאינו יכול לקרוא דפומיה כאיב ליה.

ואם כן דמי להא דאמרינן בגמרא בבא בתרא (פ"א ב') דהקונה ב' אילנות דהוי ספק אם חייב בבכורים, מביא ואינו קורא, ומקשינן הא לא הוה ראוי לבילה, [ומשני דשלחן על ידי שליח והלכך מפטר מקריאה], דלא דמי להפריש לאחר החג דמביא ואינו קורא, דהכא להצד דקנה קרקע יש חובת קריאה אלא דאינו יכול לקרוא.

ג. שומע כעונה

וכי תימא אמאי איכא צד לפטור אלם מבכורים משום דאינו יכול לקרוא, הרי יכול לשמוע הקריאה מאחר מדין שומע כעונה.

אך הרי אמרינן לענין חליצה (יבמות ק"ד ב') דאע"ג דקריאה לא מעכבא, מכל מקום אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה משום דינא דכל הראוי לבילה. חזינן דלא אמרינן דראויין לקריאה על ידי שומע כעונה.

ד. אמאי ליכא שומע כעונה

אלא צריך ביאור אמאי באמת לא אמרינן באלם שומע כעונה. ובגליון יד אברהם (ו"ד ס"א א' בשי"ד ס"ק כ"ט) הוכיח מהכא דבאלם לא אמרינן שומה כעונה, דדין שומע כעונה רק כשיכול לאומרו בעצמו, משא"כ באלם שאינו יכול לומר כלל. והקשה מהכא על השאגת אריה (ס"ו ו') דכתב דלא כן.

אמנם בספר זכר דבר (סוף ס"ב כ') כתב לדון לבאר הא דחליצה באופן אחר, דיש לומר דליכא כלל דינא דשומע כעונה לענין הקריאה של חליצה.

דהרי לא מצינו דין שומע כעונה אלא רק באמירות שתוכנם וענינם הוא מילי דשמיא, כגון תפילה והודאה ולימוד תורה, משא"כ בכגון קריאת היבם והיבמה בחליצה, אף שיש באמירתם מצוה, מכל מקום אין תכנם מילי דשמיא ואם כן לא שייך בזה שומע כעונה.

[תו כתב לחלק דשאני בחליצה דתכנם ענין פרטי של היבם ואין לאדם אחר שום התייחסות לתוכנה של אמירה זו ואם כן לא שייך בזה שומע כעונה].

ולפי זה יש לדון דאף לענין קריאה של בכורים לא מהני שומע כעונה, דאף שהוא מצוה אבל אין תוכנו מילי דשמיא כמו תפילה. ועיין.

ה. מהו בודיו מעשרות ופרשת עגלה ערופה

במנחת חינוך (מצוה תר"ז) דן לענין שומע כעונה בודיו מעשרות, ודייק מהרמב"ם דלא מהני שומע כעונה, והקשה מהו הטעם שלא יהני שומע כעונה.

וכתב בנחל איתן (ס"ו ט"ו סע' ב' ס"ק י"א) דאם בודיו מעשרות ליכא שומע כעונה, אם כן נימא דהכי נמי לענין פרשת עגלה ערופה.

ולחאמור מהזכר דבר יש לדון אם שייכי בהני קריאות דינא דשומע כעונה.

עניני פרוזבול

מטעם אחר, דנימא דאיתא בגוביינא משום דכשיצטרך לקיים התנאי של החזרה, יתן דמים לבית דין ויחזור אליו השדה, כעין הא דאמרין (בבא מציעא ל"ה א') דשומא הדר לעולם.

וכעין הא דכתב בכפות תמרים (סוכה מ"א ב' על תוספות ד"ה הילך) דיכול להקדיש מתנה על מנת להחזיר, דיקדישו ואחר כך יחזור ויפדנו ומחזירו לבעליו.

ה. לא פלוג

וכי תימא דמועיל מתנה על מנת להחזיר אע"פ דליתא בגוביינא, משום דאמרין לא פלוג, ובכל אופן מהני אם יש לו קרקע.

אך הא חזינן בר"ן הנ"ל (שם ד"ה און) דלא אמרין הכא לא פלוג, דהרי כתב בר"ן ב' טעמים אמאי בעינן קרקע, או משום דדרך בעל חוב להלוות על קרקע, או דעל ידי זה נעשה מוחזק בבית דין, וכתב (שם ד"ה מסתברא) דנפקא מינה בין ב' הטעמים, היכא דזיכה המלוה ללוה קרקע ואחר כך כאשר נודע ללוה מהזכוי, מחה על הזיכוי.

דלטעמא קמא מהני הפרוזבול, דאע"פ דודאי תועיל מחאתו ולא יזכה בהקרקע, מכל מקום בשעת כתיבת הפרוזבול היתה החוב כרוב שטרות שהם נגבין מן הקרקע, דבאותה שעה הקרקע היה בחזקתו ורק אחר כך מחה בו. [וצריך עיון קצת, הרי בטל הזכייה למפרע. וצריך לומר דמכל מקום חשיבא כהיתה לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול].

אמנם לטעמא בתרא לא מהני הפרוזבול, דהרי בעינן שיהא החוב גבוי ביד בית דין בסוף שנת השמיטה בשעה שחל שמיטת הכספים, והרי אז כבר מחה ולא זכה בו.

תו כתב בר"ן (שם) עוד נפקא מינה כעין זה, אם היה ללוה קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול אבל מכרו קודם כלות השביעית, דלטעם הראשון מהני, אמנם לטעם השני לא מהני וכתב"ל. [אמנם בריטבי"א (גיטין ל"ז א' ד"ה רב אשי) פלוג דגם לטעמא תניינא שפיר דמי, דכיון ששעה אחת היה להלוה קרקע, ובאותה שעה החוב נגוש היה, שוב אינו משמט].

חזינן מכל הלין דלא אמרין לא פלוג. הלכך במתנה על מנת להחזיר כיון דליתא בגוביינא לא יועיל, אלא יועיל רק מפאת הגוביינא של השימושים.

ו. מתנה על מנת להחזיר בלא שימושים

הנה נפקא מינה מכל האמור, בנתן ללוה קרקע במתנה על מנת להחזיר והתנה עמו שלא ישתמש בה כלל, ומהני מדין תנאי, או מדין שיור שהרי יכול לשייר לעצמו קנין פירות. ואז יהא הנידון מצד עצם זכות בקרקע, ובזה אמרין דהא לא שייך גוביינא.

[וכתבנו לעיל (אות ד') למידן דמהני משום שיעשה גוביינא ואחר כך ישומו בדמים ויפדהו. אבל בגוונא דהתנה על השימוש גם זה ליתא, דמאי שייך גוביינא בדבר שאינו יכול להשתמש].

ג. ספק פרוזבול

הנה הבאנו לעיל (אות ה') דהנידון אם מהני פרוזבול אף אם מכר או מיחה לאחר כתיבת הפרוזבול, תליא בתרי טעמי הנ"ל דהר"ן.

וכתב במשנה כסף (ח"ב עמוד קמ"ב, בשערים מצויינים אות שמ"א) דהפוסקים לא הכריעו בזה. ויש לדון היאך דיינינן בספק פרוזבול.

א. ספק דרבנן לקולא

הנה לכאורה בזמן הזה יש להקל, כמו דכתבו בפוסקים (רא"ש ריש מכות ס"ג ג') במלוה לעשר שנים דאיכא תרי לישני אם שביעית משמטתו, ומקילין דאין שביעית משמטתו מפאת ספיקא דרבנן לקולא. והכי נמי בנידון דידן.

ב. החוב ודאי נשמט

אמנם העירוני דיש לחלק דזה דוקא כשדיינינן על החוב אם הוא נשמט או לא, אבל כאן החוב ודאי נשמט ודיינינן רק אם מהני פרוזבול, ובזה נימא דשאני.

ג. פרוזבול בבין השמשות דראש השנה

אך הנה כתבו בפוסקים (עיין במשנה כסף עמוד קנ"ט) שאם שכח המלוה לעשות פרוזבול בשנת השמטה ונזכר רק בערב ראש השנה לאחר שקיעת החמה, ובתוך הזמן של בין השמשות מסר חובותיו לבית

א. כתב פרוזבול ונמלך

הנה יש לעיין במי שכתב פרוזבול, ואחר כך נמלך שאחד מן החובות רוצה שישמט, האם מהני.

א. כבר מסרו לבית דין

הנה לחד גיסא יש לדון דלא מהני, דכיון שכבר מסר החוב ביד בית דין לאו כל כמיניה לבטלו.

ב. מוחזק בכלות השמיטה

אמנם לאידך גיסא יש לדון דיכול לבטלו, דהרי בדינא דאין כותבין פרוזבול אלא בלוה שיש לו קרקע, כתב בר"ן (גיטין י"ט ב' בדפי הר"ן) שאם בסוף השביעית אין לו קרקע, לא חייל הפרוזבול, דבעינן שיהא מוחזק ביד בית דין בכלות השמיטה. [והיינו לפי הטעם דבעינן קרקע משום דעל ידי זה מוחזק ביד הבית דין].

מעתה להר"ן יש לומר דגם כן יכול לבטל הפרוזבול עד כלות השמיטה. אך אינו מוכרח. ומכל מקום לעני"ד היה נראה כן יותר.

ג. מוחזק חדא שעתא

הנה בריטבי"א (גיטין ל"ז א' ד"ה רב) פלוג על הר"ן וסבירא ליה דגם אם בסוף השמיטה אין לו קרקע, חייל הפרוזבול, דכיון שבית דין היה מוחזק בהחוב חדא שעתא שפיר דמי. אמנם גם לריטבי"א יש לומר כהנ"ל דיכול לבטלו.

ב. מתנה על מנת להחזיר

הנה איתא בגמרא (גיטין ל"ז א') דאין כותבין פרוזבול אלא אם יש להלוה קרקע.

והנה קיימא לן (שו"ע חו"מ ס' ק"צ סעי' ב') דמתנה על מנת להחזיר שמהי מתנה. ויש לעיין האם מהני לענין הנ"ל, והיינו באופן שהלוה אין לו קרקע אלא רק קרקע שקיבל במתנה על מנת להחזיר.

א. תרי הטעמים לא שייכים

הנה לכאורה לא מהני, דהנה בטעמא דהאי מילתא דבעינן קרקע, כתב בר"ן (גיטין י"ט ב' בדפי הר"ן) תרי טעמים, חדא, משום דלא תיסקן הלל פרוזבול אלא בזמן שהחוב הוה כרוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע, דהרי הוי מילתא דשכיחא שמלוה רק כשיש להלוה קרקע כדי שיוכל לגבות ממנו.

שנית, מפאת דעל ידי הקרקע חשוב החוב כגבוי ביד בית דין ולא קרינא ביה לא יגוש וכמלוה שיש עליה משכון דמי.

מעתה במתנה על מנת להחזיר תרווייהו ליתנייהו, דאין יכול לגבות הימנה, וגם אינה חלוטה ביד בית דין.

ב. מטעם שכירות

אבל באמת מטעם אחר תועיל מתנה על מנת להחזיר, שהרי אמרין (שו"ע חו"מ ס' ס"ז סעי' כ"ג) שאם הלוה שוכר קרקע נמי מהני, דהרי המלוה יכול לגבות השכירות. וכמו כן מהאי טעמא חשיבא ביד בית דין.

מעתה הרי בכל מתנה על מנת להחזיר, המקבל יכול להשתמש בו, ואם כן זה איתא בגוביינא מפאת השכירות.

[אגב, יש לעיין אם הלוה השכיר ביתו או הקנה בו קנין פירות לאחר, האם כותבין עליו פרוזבול. ונראה פשוט דכותבין דהרי יש כאן גוביינא על קנין הגוף כאשר תיגמר השכירות או הקנין פירות].

ג. האם בשכירות מהני כל שהוא

הנה קיימא לן (שו"ע שם סעי' כ"ב) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, ואפילו קרקע כל שהוא סגי.

ולכאורה הכי נמי שכירות סגי נמי בכל שהוא וכמו בבעלות. אך ראיתי שכתב בספר משנה כסף (להג"ר משה נחום שפירא שליט"א, עמוד קמ"ה) בשם חתם סופר (גיטין ל"ז ב') דבהשאלו קרקע לא סגי בקרקע כל שהוא כמלא מחט, אלא צריך דוקא קרקע קלח של כרוב, נוכחשון הגמרא בגיטין שם. דכיון דאין הקרקע שלו ממש בעינן דבר חשוב קצת.

ולפי זה חוזר הנידון במתנה על מנת להחזיר, באופן שהשכירות של זמן המתנה אינו שוה כקרקע בגודל של קלח של כרוב.

ד. יתן דמים ויחזור הקרקע

הנה קצת יש לדון דבמתנה על מנת להחזיר תועיל פרוזבול

שטר פרוזבול

עם הוראות והנהגות ממרן החזו"א זצוקללה"ה

כפי שנכתבו ע"י מו"ר מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה

בספרו "קונטרס הזכרונות"

*

יו"ל ע"י כולל "דרך אמונה"

לע"נ הרבנית בת שבת אסתר קניבסקי ע"ה

מיסודו של מו"ר מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה

שטר זה נדפס ע"י בשמיטה קודמת שנת התשע"ה, ואיזה שבועות קודם סוף השנה מסרתי לרבינו הקדוש זצוק"ל השטר, וביקש שאתן לו עוד כמה שטרות כאלה בשביל כמה מבני משפחתו, ולקחם והצניעם במקום שמור, ובזמן שהלך לחתום לקח עמו שטר זה וחתם בו. יה"ר שנוכח לתחיית המתים בקרוב, ונוכח לראות את רבינו בראשנו יחד עם משיח צדקנו אבי"ר.

הוראות והנהגות מרן החזו"א זצ"ל בעניני פרוזבול

א. עשה פרוזבול ע"י שליחות וחתם ג' עדים שמסר בפניהם חובותיו לב"ד שבירושלים ושלחו ע"י שליח לירושלים. (ועי' חו"מ סי' ס"ז סי"ח וסכ"א ובפ"ת שם סק"ג בשם הח"ס). ובשנים האחרונות כתב פרוזבול אצל הרב ואזנר נ"י שהוא ב"ד קבוע כאן וצירף עוד שני ת"ח מהכולל, נוסח הפרוזבול מוסרני לכם הרב פלוני והרב פלוני פלוני הדיינים היושבים בעת בזכרון מאיר שכל חוב שיש לי שאגבנו כ"ז שארצה באתי עה"ח יום ה' כ"ח אלול תשי"ב פה זכרון מאיר נאם פב"פ, וקרא לפנים הנוסח מוסרני לכם הדיינים (בלי להזכיר שמותם) היושבים כו' (ועי' פ"ת חו"מ סי' ס"ז סק"ד בשם הח"ס שמצדד שצ"ל בפיו ג"כ מלבד הכתיבה) נוסח הפרוזבול שכותבין בירושלים לא הוה ניחא לי', (לשון רבינו זצוק"ל בספרו קונטרס הזכרונות, וע"ע דרך אמונה צפ"ט מהל' שמו"י סקל"ט, ועי' צס' ארחות רבינו ח"צ עמ' קל"א שהדפיס כת"י החזו"א בנוסח הפרוזבול, וע"ע צקו"ת שצט הלוי ח"ה סי' רי"ג).

ב. ר' אלי' דושניצר זצ"ל שאלו אם אפשר לעשות פרוזבול עבור א' שלא מדעתו משום זכי', והשיב אם הוא שכח ואילו זכר הוה ניחא לי' אפשר לעשות אבל אם הוא איש שאינו חושש בזה כלל א"א לעשות עבורו מדין זכי' (ועי' גיטין י"א א' ועי' תוספתא ב"ב פ"א ה"ד) (לשון רבינו זצוק"ל בספרו קונטרס הזכרונות, וע"ע דרך אמונה צפ"ט מהל' שמו"י סקל"ט וצאה"ל אות רל"ה, וצס' נחלת אליהו בהערות וחידושי דינים אות ק"ד, וצמה שכתתי בספרי שיערי ליון סי' כ"ד אות ה').

ג. העידו שמרן החזיר לא' חוב לאחר שביעית ואמר משמט אני ולקח מרן המעות בחזרה ולא א"ל אעפ"כ כי הכיר בו שרצונו לקיים מצות שמיטת כספים, (לשון רבינו זצוק"ל בספרו קונטרס הזכרונות, וע"ע דרך אמונה צפ"ט מהל' שמו"י צאה"ל אות סס"ו, וע"ע צס' דרך שיחה ח"א עמ' קל"ב).

ד. מרן החזו"א זצוק"ל אחר שכתב בידו הפרוזבול עמד על רגליו והקריא בע"פ מה שכתב בכתב (עי' סו"ת שצט הלוי ח"ה סי' רי"ג ודרך אמונה פ"ט משמו"י סקל"ב וצאה"ל אות ט"ו).

ה. יש מדקדקין לכתוב פרוזבול גם ערב ראש השנה של שביעית לצאת גם דעת הרא"ש וכן נהג מרן הקה"י זצוק"ל ולפעמים מסר מילי' (ועי' בארחות רבינו ח"צ עמ' קע"ח) אבל מרן החזו"א זצוק"ל לא נהג כן (עי' דרך אמונה פ"ט משמו"י סקל"ו וצאה"ל אות מ"ד).

פרוזבול*

מוסרני לכם

הרב _____

והרב _____

והרב _____

הדיינים ביושבים בעת ב_____

שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה

באתי עה"ח יום _____ אלול _____ פה _____

נאם _____ בן _____

[לאחר שכותב הנ"ל יקרא לפניהם הנוסח מוסרני לכם הדיינים (בלי להזכיר שמותם)
היושבים וכו' ואח"כ כותבים הדיינים כדלקמן]

במותב תלתא הוינא ושמענו דבריו והכרנו חתימת ידו הנ"ל וייפינו כחו דלא
תשמט ליה ויגבה כל חובותיו ע"י פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל

ובאנו עה"ח היום _____ לחודש אלול _____

(מקום _____)

נאם _____

נאם _____

נאם _____

* ע"פ הנוסח שעשה מרן החזו"א זצוק"ל כמבואר בדרך אמונה פ"ט מהל' שמו"י סקצ"ט, והודפס בס' ארחות
רבינו ח"ב עמ' שצ"א.

סדר עשיית הפרוזבול של מרן החזו"א זצוק"ל

בקובץ "מבית לוי" (תשרי תשנ"ה) מובא פרטים נוספים בנוגע לכתיבת פרוזבול של החזו"א. רבי יצחק צבי שפרינצלס מעיד שבזמן כתיבת הפרוזבול ישבו הוא והר"ר נתן בנימין לוי בביהמ"ד בישיבה, וקול קורא הביאם לבית רבה של "זכרון מאיר". הם ראו את רבינו מגיע ועמו עוד שני רבנים מכולל חזו"א. החזו"א ביקש נייר כתיבה, והרב נתן לו מניירות שלו, וביקש להסיר את הכותרת מהנייר בו מוזכר שם הרב, כיון שהחזו"א הוא הכותב לא רצה שיהיה מתנוסס מעליו שם הרב. החזו"א כתב הפרוזבול, חתם מתחתיו וקרא בעל פה: לפני הדיינים היושבים כעת בזכרון מאיר. אחר כך הבית דין אישר את הכתוב, וכתבו: רבינו מו"ה אברהם ישעי' בן הגאון ר' שמרי' יוסף. לא רצה שיכתבו עליו "הגאון", כי אמר בענוותנותו במליצת לשונו שלא ידעו מי הגאון הזה... אבל על אביו הסכים שיכתבו "הגאון". והוסיף רי"צ להעיד, שהחזו"א לא הזכיר שמוסר בפני עדי מסירה. ואח"כ כתבו וחתמו הדיינים על הנייר הנ"ל.

הרב נ. ב. לוי מעיד, כי כאשר רצה הרב וואזנר לכתוב אישור ביי"ד למסירת הפרוזבול ורצה לכתוב "הגאון" וכו', אמר החזו"א: זה יהיה שטר פסול כי אין בן אדם כזה... אבל הסכים שיוסיפו לשמו בעל החזו"א. כשיצא אמר בחיוך: אתם חושבים שמישהו חייב לי כסף...

והוסיף על כל הנ"ל הגר"ש וואזנר זצוק"ל להעיד כדלהלן: ירדתי מהקומה העליונה שבה היתה הישיבה, לדירה בקומה הראשונה, והנה רואה אני את החזו"א עם מקלו בדלת. שאלתי: מה רואה החזו"א לבוא לביתי בערב יו"ט, ערב ראש השנה? ואמר לי: הרי סוף שמיטה עתה וצריך לעשות פרוזבול, ובאתי אל המרא דאתרא לעשות פרוזבול. החזו"א נהג בענוה ובחכמה נפלאה, והוה בדיחא דעתיה מאוד. אמרתי לי: אין עמי עוד שני דיינים לצרפס לבי"ד? והשיב: הבאתי עמי. נכנסו ולא רצה לשבת בראש השולחן, באמרו בדיחותא: היכן שאני יושב שם המזרח. בעת מסירת הדברים בעל פה בפני הבי"ד נעמד החזו"א, וגם אני רציתי לעמוד ולא הניח לי ואמר: הבי"ד צריכים לשבת.

הוסיף על כל אלו הגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל שבא עם החזו"א לערוך הפרוזבול, ולא רצה לצרף סתם ב' אנשים, ושלחו לכולל חזו"א שיביא שנים מבין ג' אברכים שמסר לו את שמם, ואמר בלשונו המליצית: שיהיה ביי"ד חשוב שבדור. הלך השליח ומצא בכולל את הג"ר משה דויטש זצ"ל ואת הג"ר רפאל יצחק ווסרמן זצ"ל.

(הובא בס' מעשה איש ח"ז עמ' ר"ב-ר"ג)

דין בעל פה בפני שני עדים, יכול המלוה לגבות חובותיו, דשביעית בזמן הזה דרבנן וספיקא לקולא. חזינן דגם בספק פרוזבול אמרינן ספק דרבנן לקולא.

ד. פרוזבול היה לי ואבד

הנה איתא בגמרא (גיטין ל"ז ב') נאמן אדם לומר פרוזבול היה בידי ואבד ממני, מאי טעמא, כיון דתקינן רבנן פרוזבול, לא שביק היתירא ואכיל איסורא.

ולחאמור תיקשי אמאי נאמן רק מפאת לא שביק, תיפוק ליה דאף בספק מהני.

אך יש לומר דנפקא מינה היכא דשמיטה דאורייתא. תו, דאולי נימא דבדברים גרידא לא משוי ספיקות.

ה. להאמור

מעתה להאמור במסופק אם יש לו קרקע או לא יועיל הפרוזבול בזמן הזה. וכמו כן בהא דאמרינן (גיטין ל"ז א') דאם אחד שחייב לו ממון יש לו קרקע נמי סגי, אם כן במסופק אם יש למי שחייב לו קרקע, נמי יועיל בזמן הזה.

ד. פרוזבול מאוחר

הנה איתא במשנה בשביעית (פ"י מ"ה) פרוזבול המוקדם כשר, דהרי בזה מפסיד רק את עצמו, אבל פרוזבול המאוחר פסול, דבזה קא עביד פסידא לחובות שלוה לאחר הזמן האמיתי של הפרוזבול ובאמת אין עליהם פרוזבול.

ויש לעיין אמאי מוקדם כשר, הרי בחוב שהיה מקודם כתיבת הפרוזבול, אם אז היה ללוה קרקע ומכרה, לפי הזמן המוקדם שפיר דמי, אבל לפי האמת הרי בשעת עשיית הפרוזבול לא היתה לו קרקע ולא חל הפרוזבול.

הנה תליא בהא דכתב בר"ן הנ"ל בהיתנה לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול ואחר כך מכרה, דתליא בב' הטעמים, ולטעמא בתרא דלא מהני אתי שפיר, דהרי לא מהני אלא אם יש להלוה קרקע בזמן כלות השמיטה, אמנם לטעמא קמא דמהני אכתי תיקשי.

ויש לדון ליישב, אם הוה אמרינן דנהי דשפיר דמי אם יש לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול אע"פ דלא היתה לו בשעת ההלואה, כמו דחזינן (גיטין ל"ז א') דמזכה לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול, אך הכי נמי אם היתה לו קרקע בשעת ההלואה אף שלא היתה לו בשעת כתיבת הפרוזבול נמי שפיר דמי, שהרי הללוה כדרך המלוים. אבל הוא חידושא.

[א"ה. וצריך עיון דאכתי תיקשי דלילמא לא היה לו קרקע, לא בזמן ההלואה ולא בזמן עשיית הפרוזבול, אלא רק לאחר ההלואה ולפני שעשה הפרוזבול, נמצא דאכתי תיקשי דלילמא כתב הפרוזבול מוקדם בתאריך שהיה לו קרקע, ובאמת אותו תאריך לא היה זמן ההלואה ולא זמן הפרוזבול.]

ה. אודיתא

הנה איתא בשולחן ערוך (ח"מ ס"ז כ"ב) דאע"פ שאם אין ללוה קרקע, מכל מקום אם יש למלוה קרקע, מזכהו אפילו על ידי אחר ואפילו שלא בפניו.

אמנם כתב ברמ"א (שם) דאם לפני הזיכוי הלוח צווח לפנינו שאינו רוצה לזכות בקרקע של אחרים, אין מזיכין לו לאדם בעל כרחו ולא קנה הקרקע.

ולכאורה אכתי יש תקנתא שהמלוה יקנה ללוה קרקע באודיתא וכך לא יוכל למחות בו.

א. באודיתא אינו יכול למחות

הנה הא דכתבנו דבאודיתא אינו יכול למחות, לכאורה מבואר הכי ברמ"ה (בבא בתרא קמ"ט א', דהוכיח הכי בחזון איש בבא קמא ס"י י"ח סק"ו) דאודיתא מהני אף בדבר שלא בא לעולם ובדבר שאינו ברשותו, חזינן דהקנין על ידי שם הודאת בעל דין, ואם כן מהני גם אם המקבל מוחה. [הנה ביאר בחזון איש (שם) דאודיתא אינו קנין, אלא הוה כח לדון על פי תוצאות הודאתו, כל שאינו חב לאחרים אלא לעצמו, וממילא קובע הדין כל תוצאות כפי הודאתו].

ולפי זה כתב בחזון איש (שם) ליישב הא דאמרינן (בבא בתרא מ"ג א') בספר תורה שנגנב, דמסלקו מהספר תורה תרי מאנשי העיר כדי לדון על הגניבה, והקשה הגרע"א (גליון השי"ס שם) הא הספר תורה אינו ברשותם שהרי גנוב ואם כן היאך יסתלקו. וכתב בחזון איש דיש לומר שמסלקין על ידי אודיתא דהרי מהני אודיתא גם בדבר שאינו ברשותו.

ומיד דברי עם תלמיד חכם חשוב אמר שלדעתו אין שייך שיקנה באודיתא בעל כרחו. ואני הנלעני"ד כתבתי.

[והעירוני מלשונות הפוסקים בס"י רמ"ה משמע דאינו קונה בעל כרחו. ויש לדחות דהתם משום ההודאה דכנגד. עיין שם].

ב. מוצא חמץ בפסח

הנה אמרינן (נפחים ו' א') במוצא חמץ בביתו ביום טוב או בשבת שבפסח, כופה עליו את הכלי.

וקשיא לי מכבר, הא איכא תקנתא על ידי אודיתא, שיודה שהיא של נכרי שהקנה לו קודם הפסח, וכך ינצל מהלא תעשה דבל יראה.

ויש ליישב דהנה דן בקצות החושן (סי' ת"ו סק"ב) באיסורי הנאה מי אמרינן דלא הוה שלו כלל, או דילמא הוה שלו אלא שאינו יכול להקנותם כיון דחשיבי אינו ברשותו.

ולכאורה טענה הנ"ל היינו דוקא אם איסורי הנאה שלו רק אינו ברשותו, אך אם אינם שלו לא יועיל, דהרי אם היה לו חפץ והפקירו ואחר כך הודה שקודם שהפקירו הקנהו לאחר, לא תועיל אודיתא. אך אכתי תיקשי להסוברים דאיסורי הנאה הוה שלו.

[אך באמרי בינה (דיני הלואה ס"י ט"ז) סבירא ליה דלא מהני אודיתא למכירת חמץ, דלא מהני קנין אודיתא רק אם מונח ביד מי שאם היה חפץ ורוצה לזכות בעד המקבל היה מהני הזכיה לכך ממילא זוכה המקבל על ידי הודאתו, ונחלק על קצות החושן (סי' קצ"ד ס"ק ג'), ולהאמרי בינה ליתא לתקנתא דידן שבאודיתא יזכה לו קרקע בעל כרחו].

ו. בחורים

הנה יש לדון לענין בחורים הסמוכים על שולחן אביהם האם חשיב שיש להם קרקע.

א. ליתא בגוביינא

הנה כתב בספר משנה כסף (ח"ב עמוד קמ"ה) דשפיר דמי, כיון שיש להם זכות לישון ולהיות בבית אביו הוה כקרקע שאול.

ולעני"ד צריך עיון דהרי האי שאילה ליתא בגוביינא, ולא אמרינן דהוה ביד בית דין, והרי ודאי דבחור שלוה כסף אין הבעל חוב יכול לגבות מדירת אביו.

ב. אביו זכי מינה

אך הביא (שם) בשם הספר שביעית כהלכתה (מהגר"מ שטרנבוך שליט"א, עמוד קכ"א) דבאמת בבחורים חשיבא אין להם קרקע ולא מהני בהם פרוזבול ואין להם לדרוש חובם, אלא אם כן יזכו להם קרקע על ידי אחר.

אך יש לעיין מה מהני זיכוי קרקע להאי בחור, הא כיון דסמוך על שולחן אביו, אביו מניה קא זכי.

אך תליא בגדול הסומך על שולחן אביו אם יש לו זכיה לעצמו, וקיימא לן (שולחן ערוך ח"ב ס"י ע"ר ס"ב) דיש לו זכיה והוה ידידה, ואם כן שפיר יכולין לזכות לו קרקע להפרוזבול, ואע"פ דהוה רק מספק אם יכול לזכות, מכל מקום הבן הוי מוחזק.

ג. שמיטה דאורייתא

הנה יש לומר דמהני אף בשמיטה דאורייתא דהרי מכת מוחזק חשיב ודאי שלו. אך הא בספיקא דדינא מהני תפיסה והוה רק ספק ידידה ואם כן בשמיטה דאורייתא מספק יהא פטור מלשלם. וצריך תלמוד.

ז. מקום הלוח או מקום המלוה

הנה דן הגאון מנחת שלמה (מוצא בספר כרם ציון השלם עמוד שפ"ד) כשהמלוה באמריקה והלווה בארץ ישראל, והרי בארץ ישראל ראש השנה מתחיל לפני חוץ לארץ, האם יכול המלוה לכתוב פרוזבול סמוך לראש השנה ידידה כשבאותה שעה בארץ ישראל כבר

ושורש הספק היינו מי אזלינן בתר זמן הלווה או בתר זמן המלוה.
ולא הכריע.

א. לדון דאזלינן בתר מקום המלוה

הנה כתב במשנה כסף (עמוד קס"ה, בפנים חדשות אות ב') דבפשוטו אזלינן בתר מקום המלוה, וכמו דחזינן דהמלוה צריך לומר משמט אני, והרי קרא כתיב על המלוה "שמוט כל בעל משה ידו" וכיון דמצוה דמלוה היא אם כן תלוי במקום המלוה ואין הלוה אלא היכי תמצא.
אך לענין אכתי יש לומר דתליא בלווה.

ב. בספק מהני

הנה אם הוה ספיקא אם מהני הפרוזבול, שוב יועיל בזמן הזה, וכמו דכתבנו לעיל דאמרינן בהו ספיקא דרבנן לקולא.

ג. בין השמשות בחוץ לארץ

אך אם יעשה בין השמשות באמריקה, הוה ספק ספיקא לחומרא, ספק דכבר לילה, וספק אם אזלינן בתר מקום הלווה.

ותליא בדין ספק ספיקא לחומרא בדרבנן. ובשער המלך בהלכות מקואות (פ"י ד"ה כלל ה') ובמשנה ברורה (ס"י ת"ד בשער הציון ס"ק י') שמעינן דאף בספק ספיקא לחומרא יש להקל בדיני דרבנן. [אך עיין בדרכי תשובה ס"י ק"י בכללי ספק ספיקא דאיתיי דדעת רבנן בתראי טובא דמחמירין בדרבנן בספק ספיקא להחמיר].

והעירוני דמכל מקום לא יועיל זכוי בקרקע דאצל המקבל יום טוב ואסירא ליה לקנות.

ח. שבועה לפרוע החוב

הנה איתא ברמ"א (ח"מ ס"י ס"ז ע"ב) מי שחייב ממון לחבירו ונשבע לשלם לו החוב, אם שביעית משמטת החוב, אם כן פטור לשלם גם מכה השבועה, דלא נשבע לשלם רק כל זמן שחייב לו ממון, וכששביעית משמטת הוה כאילו התקבל חובו, ולא גרע מאילו מחל לו החוב דאין חיוב שבועה חל עליו. ומקורו משו"ת הרשב"א (ס"י רנ"ו).

א. שבועה מספק

הנה במשנה כסף (ח"ב עמוד מ"ו) מביא בשם מהרי"ק (שורש צ"ב) דמכל מקום היכא דספק אם יש שמיטה, כגון שספק אם עשה המלוה פרוזבול, והלוה נשבע לשלם, נהי דפטור לשלם בשמיטה דאורייתא, מכל מקום השבועה תחול אף שפטור מלשלם, וחייב לשלם מכה השבועה.

ולא דמי להא דתשובת הרשב"א, דהתם פקע החוב בתורת ודאי, משא"כ כאן פקע החוב רק מחמת ספק, ולצד הספק שלא פקע הא יש כאן שבועה, ואם כן יש כאן שבועה אך השבועה רק מספק ולא בודאי.

ב. לענין שבועה על כיבוד אב

הנה אמרינן בגמרא נדרים (ח"א) שרי לישבע לקיים המצווה כדי לזרוז נפשיה לקיים המצוה. [ובזמן הזה כתב בספר חסידים (ס"י ת"כ, ס"י תתש"י) דלא עבדינן הכי דחשישין שיעבור על שבועתו. ויליף לה מקרא בתהילים דנשבעתי ואקיימה].

והקשה בפנים יפות (בראשית מ"ז ל"א) הרי איתא בקרא (פרשת ויחי) דיעקב אבינו אמר ליוסף שיקברנו בארץ ישראל ואחר כך השביעו,

חידושי דהלכות קטנות

[ד' א' - אות כ']

הנה כתב בדרך אמונה (פי"ג מהל' תרומות ס"ק ר"ו) בפשטות דלא כהלכות קטנות, והביא (ציון ההלכה אות ת"א) ראייה לכך, מהא דאיתא בירושלמי תרומות (פ"ב ה"א) דאם התנה את התרומה גדולה בתנאי, ולא נתקיים התנאי, בטל התרומה מעשר, [וגם כל המעשר ראשון], דלא עלתה על דעתו שיעבור באיסור מקדים.

חזינן דאע"פ דבשעת מעשה עשה כתיקונו, אך אם יתבטל התרומה, נמצא דעבר על האיסור, דנתברר דהקדים תרומת מעשר לתרומה, ומוזה יליף הדרך אמונה, דהוא הדין בנשאל, ודלא כהלכות קטנות.

והעירו ליישב דעת הלכות קטנות, דשאני תנאי משאלה, דבתנאי לכתחילה הדבר היה בספק, משא"כ בשאלה דרק נתברר אחר כך,

אך דעת הדרך אמונה דודאי שאלה פועלת למפרע, אלא רק הצד להבין דברי הלכות קטנות היינו רק דנימא דלענין דינא דסדר מעשרות אזלינן בתר מעיקרא בשעת ההפרשה, ואם כן אין לחלק בין שאלה לתנאי.

הנה איתא בקרא דווי מעשרות, וביאר רש"י דהא דאמרינן בודוי 'ככל מצותך', היינו דנתתם כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה, ולא שני לראשון, דהרי ילפינן מקרא ד'מלאך ודמעך לא תאחר' (שמות כ"ב כ"ח), דאסור לשנות סדר המעשרות.

ויש לחקור מהו בהפריש כדון, מעשר ראשון ואחר כך מעשר שני, ואחר כך היה מוכרח לישאל על המעשר ראשון, כגון שנתערב בחולין, מי אמרינן דמכיון דנעקר המעשר ראשון למפרע, נמצא דנתברר למפרע דעבר על האיסור, דחשיב דהפריש מעשר שני לפני מעשר ראשון, או דילמא אין איסור, דאע"פ דנתברר דהקדים מעשר שני למעשר ראשון, מכל מקום הא בשעתו עשאו כדון.

ובהלכות קטנות (ח"א ס"י קל"ט) מבואר כהצד השני, דאין בזה האיסור, אך לולי דבריו היה נראה כהצד הראשון, דהרי נעקר המעשר ראשון למפרע, ונמצא דנתברר למפרע דהפריש מעשר שני לפני מעשר ראשון.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תבא תשפ"ב

התפילה - הדרך אל הבטחון

וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ

בפרשת כי תבא אנו קוראים אודות מצות הביכורים; היה זה מחזה מרהיב עין - אבותינו היו מתאספים יחד מכל רחבי ארץ ישראל ומביאים את הפירות הבשלים הראשונים של שדותיהם אל בית המקדש, כביטוי של הודיה לקב"ה. יחד עם הבאת הביכורים, היה גם נוסח מיוחד של פסוקי הודיה, אותם מביא הביכורים היה קורא עם הגעתו לעזרה, ובמסגרת דברינו כאן ננסה ללמוד חלק מאותם פסוקים.

בין היתר, הביע הבן-ישראל את הכרת הטוב שלו אל ה' על כך שהוציא את בני ישראל ממצרים, וכה היה אומר: "וְנִצַּעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ וְנִשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ... וְיִוָּצְאוּ ה' מִמִּצְרַיִם... וְיִבְאֲנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה..." (דברים כו, ח-ט). מביא הביכורים מתאר כאן כיצד שמר השי"ת את הבטחתו לאבות והציל אותנו מבית עבדים.

אך ישנה נקודה אחת בפסוקים שצריכה לעורר את תשומת ליבנו: בפסוק משמע שהסיבה שה' הוציא אותנו מצרים היתה מכח "וְנִצַּעַק", אבל לכאורה יש כאן שאלה גדולה. מה ענינה של צעקה זו? אם בני ישראל לא היו צועקים, האם הם לא היו נגאלים? האם לא הובטח לאברהם ליצחק וליעקב - כל אחד בנפרד - שהקב"ה יוציא את בניהם ממצרים? הלא היתה על כך ברית! זה אף מוזכר בפירוש בנוסח קריאת הביכורים: "הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לָהּ אֱלֹקֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לָתֵת לָנוּ" (שם פסוק ג). ה' כבר הבטיח הכל לאבות הקדושים - האם זה לא מספיק?

חתימת העסקה

התשובה היא, שזה וודאי שדבר ה' יקום ויהיה, השבועה והברית שכרת ה' עם האבות תתקיים -

דבר ה' יצא אל הפועל במוקדם או במאוחר. אבל כל זה לא פטר את הבנים מהחובה להיות כאלו שראויים שתתקיים בהם ההבטחה לאבות. ולכן הגאולה ממצרים היתה תלויה בתפילתם וצעקתם של עם ישראל אל ה', כשמגודל צרתם הכירו עם ישראל בכל לבם ששום דבר לא יושיעם, והאמת היא "וּמִבְלָעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ, פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמַפְרִיֵּס וּמַרְחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה - אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֵלָּא אַתָּה", ומעומק לבם צעקו אל ה' שיושיעם מהמצרים, זכו בני ישראל לצאת ממצרים.

ולא היתה זו רק צעקה אחת; הם זעקו במשך זמן רב. זה מוזכר שוב ושוב בפסוקי התורה: "וְאֵת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי" (שמות ג, ז), "צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי" (שם פסוק ט), "וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם ו, ה). רק כאשר נשלמה הכרת לבם באמונה שה' הוא הגואל ומושיע, הגיעה השעה שתתקיים ההבטחה לאבות ונגאלו ממצרים.

נאקה בקהל עם

והנה, ניתן היה לחשוב שכל אחד מהם נאנק בפני עצמו, בכל פעם שיהודי סבל, הוא צעק. אך לא, טעות גדולה לחשוב כך. מחשבה זו מורה שאיננו מבינים את דרכי אבותינו. נאקתם היתה מאורגנת! הם התאספו יחד כדי לזעוק ולהיאנח בקהל עם. כך הם עשו. בכל פעם שהיתה להם הזדמנות, הם התאספו יחד וצעקו: "אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא".

אבל הם לא אמרו זאת כמו שאני אומר את זה עכשיו, "אנא ה'", בשקט. הם צעקו בקול גדול, הם הרעידו את אמות הסיפים! כך התפללו אבותינו; זו היתה דרכם של בני ישראל בימי התנ"ך - לזעוק מ"קירות ליבם" (עיין ירמיה ד, יט), לזעוק מכל הלב, עד שישמע ה' את זעקתם.

אחרים שסובלים. זו הדרך להתפלל - לזעוק מכל הלב!

"יהודי פשוט" של פעם

אחד הצדיקים מלפני כמה דורות היה רבי דוד מלעלוב זיע"א, אשר היה צדיק מאז היותו תינוק קטן; כן, בתור ילד קטן הוא כבר היה צדיק. אבל כעת אני מדבר עליו, אלא ברצוני לספר לכם על אביו.

פעם הגיעו כמה תלמידי חכמים אל אמו - היה זה אחרי שאביו כבר נפטר - אז הם באו אל אמו ושאלו אותה, "איך אירע הדבר שבנך נולד קדוש מרחם?" הוא היה קדוש כבר כשהיה תינוק קטן!

"כיצד זכיתם לדבר כזה? אולי בעלך - אביו של רבי דוד - אולי הוא היה צדיק גדול?" שאלו אותה.

"לא, היא אמרה, "הוא היה אדם פשוט".

אולם אותם תלמידי חכמים לא וויתרו. "האם אינך יכולה להיזכר באיזה דבר יוצא מגדר הרגיל שהיה בו? האם היתה בו איזו מעלה מיוחדת?"

אולם היא התעקשה. "לא היה בו שום דבר יוצא דופן", אמרה. "הוא היה יהודי פשוט. רק דבר אחד אני זוכרת. אני זוכרת שבכל שבת, הוא נהג להסתובב סביב השולחן ולהתפלל לבן. כשרנו את הזמר 'ברוך ה' יום יום', והיינו מגיעים למילים, 'וְיִזְכּוּ לְרֵאוֹת בְּנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹכָהּ וּבְמִצּוֹת', הוא היה שר את המילים שוב ושוב, ובכל פעם הוא התרגש יותר ויותר.

"ואז הוא התחיל לזעוק ולקרוא בקול גדול, עד שבסוף היה מתעלף!"

"זה כל מה שאני זוכרת", אמרה להם האשה.

באותו זמן היה נראה כאילו הוא אדם קיצוני - להתלהב כל כך מתפילה! אבל כך נראה "יהודי פשוט" של פעם.

מוכנים לגאולה

גם אבותינו במצרים היו "קיצוניים" בתפילתם. הם קרעו את ליבם וביקשו מה' שיצילם מהמצרים הרשעים, מהכאות בשוטים ומהלבנים ומהשעבוד. וזו הסיבה שהם יצאו לבסוף ממצרים.

אכן הדבר נשמע מוזר לאנשים "משכילים" כמונו, שחונכו לחשוב שהצלחת חייהם וחיי משפחתם תלויה בהתנהלות נכונה ומוכשרת של המקצוע והפרנסה שאנו עוסקים בה. וגם כאשר אנחנו מתפללים, איננו קורעים שערי שמים בזעקה, אנחנו מתורבתים מדי בשביל זה.

לא רק שאנחנו לא צועקים, אלא שאנחנו גם לא מתפללים יותר מדי. ישנם הרבה אנשים מאוד נחמדים, שסומכים שיסתדרו בכוחות עצמם, אינם רוצים לגרום ל'עומס יתר' אצל ה'. אמנם, בקטעים מסויימים בתפילה הם מבקשים, מתפללים, אבל בלי להגזים. הם יזכירו איזה ענין בשקט, "אני זקוק לפרנסה", או "אני מבקש בריאות איתנה". אבל להתחנן ולהפציר בתפילה, מתוך הרגשה שבלא עזרת ה' הנני "אבוד", להרים את הקול ולזעוק אל ה' - את זה הם לא יעשו. הם לא "יטרידו" את ה' כך. מדי פעם הם מזכירים לו את בקשתם, וזהו.

לזעוק ברחובה של עיר

אבל דרך זו רחוקה עד מאוד מדרכם של אבותינו. אתם חושבים שהם עמדו שם ואמרו איזו "תפילה רשמית"? אולי הם קראו איזה נוסח של "יהי רצון מלפניך" מתוך הסידור, ובזה סיימו עם הענין? לא! לא כך הם התפללו. הם קרעו את השמים לגזרים בתפילותיהם, הם זעקו: "אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֶתָּה!" לא פרעה, לא משה רבינו, אף אחד לא יוציא אותנו מכאן מלבדך! איני יכול לתאר מה שהתרחש שם, אבל אין ספק שזה היה מעמד מעורר רחמים! הם בוודאי התפללו מתוך הרגשה שללא ישועת ה' הם "אבודים" לגמרי! "וְנִצָּעֶק!"

כדאי לכם לנסות זאת פעם. כאשר אתם הולכים ברחוב ראשי שיש בו הרבה רעש מהתנועה, אף אחד אינו עומד על ידכם, אף אחד לא שומע אתכם, אז אפשר לפתוח את הפה ולזעוק אל ה' בכל הכח, "אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֶתָּה!"

אף פעם לא עשיתם את זה? למה אתם מתכים? נסו זאת מדי פעם. תצעקו אל ה'! על מה? על שידוך, על ילדים, על בריאות - ישנם אלפי דברים שכל אחד ואחד מאיתנו זקוק להם. אינך זקוק כלום? זה בלתי אפשרי, אבל גם אם "תרבות החיים" שלך מונעת ממך להרגיש כך, אז תזעק עבור אנשים

חיים מבולבלים

והנה, ישנו יסוד חשוב ביותר בענין נפש האדם ותפקידו בעולם הזה, אותו עלינו להבין. נפש האדם עמוקה היא עד אין תכלית. הקב"ה נפת באפו של האדם את הנשמה, ו"מאן דנפת מדיליה נפת" - מי שנופת, נופח מתוך עצמו. משמעות הדבר היא שבתוך כל אחד ואחד מאיתנו קיימת גדלות בלתי מוגבלת ואפשרויות אינסופיות.

ידועים דברי הגמרא (נדה לא, ב), שכאשר העובר נמצא במעי אמו, יש מלאך שמלמד אותו את כל התורה כולה. העובר לומד שם את כל המושגים הגדולים של חיי התורה. ואז, ממש לפני שהוא יוצא אל העולם הזה, המלאך סוטר אותו על פיו והוא שוכח הכל. ולכאורה הדבר תמוה: מהי מטרתו של לימוד זה, אם בין כה וכה התינוק עתיד לשכוח הכל?

התשובה היא שהוא לא שוכח! התורה הזו נשארת בתוכו לנצח נצחים. כאשר המלאך סוטר על פיו, הוא "מאבד את ההכרה", וככה אנחנו נולדים בעולם הזה; אנחנו מבולבלים ולא מודעים מי אנחנו ומה יש לנו, אולם התורה חיה וקיימת בתת-המודע שלנו.

עוֹרָה כְּבוֹדִי

ולכן תפקידנו בעולם הזה הוא להעיר את הגדולה שבתוכנו ולגרום לה להגיח החוצה. זהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים נז, ט), **"עוֹרָה כְּבוֹדִי"** בתוך כל אחד ואחד מאיתנו קיים כבוד מפואר, אבל הוא שקוע בשינה עמוקה, ועבודתנו היא לעורר ולהצית את הגדולה הזו כפי שעשה דוד המלך, ובכך לגרום לה לעלות אל פני השטח.

והנה, אחת ממעלות הגדולה הנמצאות בתוך נפשנו היא תפארת הבטחון - לבטוח בה' ולסמוך עליו. אולם "בטחון" אינו רק לסמוך על ה' כמי שאומר, "אין לי מה להפסיד, אז אבקש גם מה' את מה שאני זקוק לו" - לא זו היא תפארת הבטחון שה' נפח אל קרבנו.

מהו בטחון? נמחיש לעצמנו אדם שנמצא במצב כלכלי דחוק ביותר; הוא ניסה כבר הכל, הוא פנה לכל מי שרק היה יכול, אבל אף אחד לא מתכוון לעזור לו. אף בנק אינו מוכן לתת לו הלוואה, אין לו שום חברים ומכרים, וכך הוא מגיע לבסוף אליך. הכרתם אי פעם בעבר, למדתם יחד בחיידר, והוא

אולם כעת ברצוני לומר לכם דבר חדש שככל הנראה עוד לא שמעתם. הקב"ה לא הוציא את בני ישראל ממצרים בגלל שהם בכו וזעקו, ובכיים גרם לה' לרחם על עמו. לא ולא! כמובן שגם זה נכון, אולם יש כאן הרבה מעבר לזה - היה זה משום שבאמצעות כל זעקותיהם, הם הפכו לאנשים אחרים. עד כמה שהם בטחו בה' קודם לכן, כעת, לאחר שזעקו מקירות ליבם אל ה', בטחונם גדל פי אלף. הם הפכו לבעלי בטחון גדולים ביותר.

הם זעקו בכזה להט, בכזו עוצמה, בכזה קול רם, שהקב"ה ראה שהם בוטחים בו וכעת הם מוכנים להיות האומה שלו - כעת הם מוכנים להיגאל ממצרים ולעמוד לפני הר סיני על מנת לקבל את התורה. "אם אתם בוטחים בי בצורה כל כך חזקה", אמר ה', "הרי שעכשיו אתם מוכנים למתן תורה".

לבטוח וללמוד

למען האמת, אנחנו אומרים את זה כל יום בתפילת שחרית, אלא שרובם של האנשים אינם שמים לב למה שהם אומרים. בברכת "אהבה רבה" אנו אומרים: **"בְּעֹבֹר אֲבוֹתֵינוּ שִׁבְטָחוּ בְךָ וּתְלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים"**. פירוש, **בגלל** שאבותינו בטחו בך, **לכן** בחרת להוציא אותם ממצרים, להביאם לפני הר סיני על מנת להפוך לעם התורה הנצחי.

זו הרי היתה תכליתה של יציאת מצרים. מטרתה של גאולת מצרים לא היתה רק להפוך אותנו לעם חופשי, וזה בהחלט לא נועד רק להציל אותנו מדיכוי וצער, או להעניש את פרעה ואת עמו על כך שעינו אותנו, אלא היה זה עבור מטרה הרבה יותר גדולה נעלה. יציאת מצרים היא ההקדמה למתן תורה.

וכיצד התחיל הכל? מה הביא את עם ישראל לידי המעמד הגדול והנצחי של "עם התורה"? היה זה **"בְּעֹבֹר אֲבוֹתֵינוּ שִׁבְטָחוּ בְךָ וּתְלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים"**.

אמנם הדברים נשמעים לנו מחודשים. אם היו שואלים אותנו מה גרם לאבותינו להיות ראויים **"לְאֲשֹׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ"**, לא היינו מעלים על דעתנו שהתשובה היא משום שהם זעקו לה' מתוך צרתם. אבל זוהי משמעותה של תפילה זו: תפילתם החוזרת ונשנית של אבותינו, שבטחו בך וזעקו אליך מקירות ליבם, שוב ושוב, היא זו שהקנתה בנפשם את השלמות הנצרכת להיות ראויים ליציאת מצרים וקבלת התורה.

לו אל תוך הראש. התפילה סוללת בפנינו דרך להשיג זאת.

תנועת המוסר

הדבר דומה למה שלימד אותנו מרנא רבי ישראל סלנטר זי"ע"א בענין לימוד המוסר. רבי ישראל המציא מערכת של לימוד מוסר. האמת היא שזו מערכת עתיקת יומין, אבל הוא המציא אותה מחדש.

ניקח לדוגמא אדם שהתנגד ללימוד המוסר בישיבות - היה אדם כזה. הוא לקח לידו ספר מסילת ישרים, קרא כמה שורות ואמר: "אז מה!? קראתי את זה. האם זה שינה אותי?"

לא, זה לא שינה אותו. אבל הוא לא הבין מה הפירוש של לימוד המוסר - הוא למד את זה בדרך הלא נכונה. רבי ישראל לימד את הדרך הנכונה. הוא אמר שקודם כל צריך לומר את הדברים "ברגשת הנפש וסערת הרוח, ובשפתיים דולקות" - צריך לצעוק את זה! שנית, צריך לחזור על הדברים שוב ושוב. מי שילך בדרך זו, אמר רבי ישראל, אחרי זמן מה יהפוך לאדם אחר.

האין זו טרגדיה - לומר מילים כל החיים, מבלי להרגיש אותם אפילו פעם אחת? רבי ישראל לימד אותנו שצריך לחזור על המילים הגדולות הללו שוב ושוב - אך עלינו לצעוק אותם בכל ליבנו.

"סדר מוסר" נוסח סלבודקה

כך למדו מוסר בסלבודקה. הם רקעו ברגליהם וצעקו בקול רם; כל אחד צעק את המאמר האהוב עליו. הרעש היה אדיר וכמעט גרם לתקרה לקרוס. במשך חצי שעה היה בישיבה קול רעש גדול. ובתום חצי השעה, כבר לא הייתה אותה בן אדם. מילים אלו, שנאמרים על ידי אחרים בקרירות, מבלי שתהיה להם כל השפעה, נכנסו כעת אל תוך עצמותיהם של תלמידי הישיבה. הם התחילו לחיות את הערכים והמושגים האדירים אותם למדו.

במשך ימות השבוע הסדר מוסר ארך רק חצי שעה, אולם כליל שבת הסדר התארך. בבית המדרש לא היתה בו תאורה, וכך היתה בידינו שעה שלמה לפני שהחלה תפילת מעריב, שעה שלמה של ישיבה בבית המדרש החשוך. ובמשך אותה שעה התקיים סדר מוסר בעוצמה שלא תתואר. היינו מקדישים שעה שלמה למאמר אחד! כל אחד בחר את המאמר

בא אליך ואומר: "אנא! אתה חייב לעזור לי!" הוא זועק אליך, "אין לי על מי לסמוך חוץ ממך". והוא מתכוון לכך בכל הרצינות - הוא לא מנסה לסמא את עיניך. אתה היית מעדיף לשלח אותו מעל פניך, אבל הוא לא מסכים לשמוע תשובה שלילית, כי אתה תקוותו היחידה. הוא נמצא במצב נואש. הוא יודע שאין דבר מלבדך.

כך היה אצל אבותינו! אלא שהם לא חיפשו תחילה כתובות אחרות שיוכלו לעזור להם. הם לא ניגשו לבנק כדי לבקש הלוואה וגם לא ניסו להתקשר לדוד העשיר. הם ידעו כבר מההתחלה כי "אין לנו מֶלֶךְ אֱלֹהִים אֶתָּה". והם זעקו עם כזה להט ועם כזו עוצמה, הם צעקו בקול גדול, בכל ליבם ובכל כוחם, שכל תפילה, כל נאקה וכל זעקה הפכה אותם לבעלי בטחון גדולים יותר ויותר. הם עלו והתעלו במדרגות הבטחון, עד שהקב"ה אמר, "עכשיו הגיע הזמן לגאול אותם!"

הדרך הסלולה אל הבטחון

אנו לומדים כעת את אחת הדרכים הנהדרות, אחת השיטות הטובות ביותר להוציא אל הפועל את הגדולה החבויה בנשמתנו ולהפוך את עצמנו למה שאנו מסוגלים להיות. הדרך הזו היא התפילה. וזה בדיוק מה שעשו אבותינו במצרים - הם הוציאו אל הפועל את כל גדולתם בבטחון באמצעות התפילה.

והנה, למילה "תפילה" - אין כל משמעות עברונו. המושג "תפילה" נתפס אצלנו כאמירת מילים ותו לא. ועל כן, הדבר הראשון שאותו עלינו לעשות הוא למחוק מראשנו את כל מה שנמצא שם בנוגע למושג זה ששמו תפילה, שכן אנו עומדים ללמוד על תכלית שונה לגמרי ממה שאנו מכירים לגבי התפילה. כעת נראה שהתפילה היא הדרך הסלולה והמוצלחת להשגת הבטחון.

כולנו שמענו על "שער הבטחון" המפורסם שבספר חובות הלבבות, אשר מהווה את אחד המקורות החשובים ביותר לנושא האדיר הזה. אולם מתי תלמד אותו? ללמוד את שער הבטחון הוא דבר מצוין, אבל כמה אנשים אכן לומדים אותו? חובות הלבבות אינו נושא קל כלל ועיקר. וגם מי שילמד את שער הבטחון, עליו לעבוד על זה ולתרגל את הדברים המבוארים שם בכל יום. עליו ללמוד את הדברים ולומר אותם בפיו שוב ושוב, עד שזה יכנס

תוך הראש שלנו. זו אחת המטרות העיקריות של התפילה, ללמוד שהקב"ה הוא זה שעושה הכל, שהוא שולט בכל.

ולמרות שאתה רחוק מהבנה זו - לא למדת את שער הבטחון וגם לא שום ספר אחר העוסק בבטחון, אבל עצם העובדה שאתה מבקש בקשות מאת ה', ואתה מנסה לעשות זאת במטרה להשיג מעלה זו, באמצעות דיבור עם ה' ובקשת דברים ממנו יתברך, בזה אתה מתחיל לקנות בנפשך את הגישה הזו, שה' הוא זה שיכול ועתיד לתת לך את כל הדברים הללו, וכך אתה הופך לאיש של בטחון.

כל אחד ואחד מאיתנו צריך "לקחת את עצמו בידים", ולהפוך את התפילה לתכנית לחיים - כל יהודי שומר תורה ומצוות, כל איש ואשה, צריך לתפוס את עצמו בדש מעילו ולצאת מתוך השגרה הזו של התפילה כפי שהורגלנו אליה.

"קירוב" הפוך

לעתים ישנו אדם בעל שאיפות גדולות, למשל יהודי בעל תשובה; הוא הגיע מהעולם שבחוץ, וליבו מלא באש של התלהבות בעבודת ה'. הוא מגיע למקום בו נמצאים אנשים שמאז ומעולם זכו להיות בכלל שומרי המצוות, והוא מביט בהם בהערצה - הם המודלים לחיקוי עבורו. ומה הוא מגלה? הוא רואה שהם לא עושים עסק גדול כל כך מהענין הזה ששמו תפילה. הם ממהרים לסיים את תפילת העמידה, שכן מדובר במשהו פורמלי שצריכים לעשות אותו.

מיועדנו בעל התשובה מרגיש נבון; מה הוא, זה שמקורב בא, אמור לעשות? האם הוא זה שילמד את הוותיקים הללו כיצד להתפלל?! הרי מי שמראה שהוא מעט יותר "פרום" מכפי שמצפים ממנו כבר נתפס כאדם תמהוני. ולכן, כעבור זמן לא רב, הוא נופל גם כן אל תוך השגרה כמו כולם, ומצטרף לאלו שמבזבזים את חייהם לריק.

לא! אל תסתכל על האנשים סביבך! נצל את ההזדמנות המפוארת של התפילה, גם אם זה מחייב

חז"ל האהוב עליו, והדמעות זלגו כמו מים. כל אחד ישב בפינתו וזעק את המאמר חז"ל. "העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא!" אי אי אי! "התקן עצמך!" אי אי אי! "התקן עצמך!" כך שוב ושוב.

בסוף אותה שעה, כשיצאת שם, היית אדם חדש. ראית דברים בצורה כל כך ברורה, באופן שאף אחד אחר לא הבין. אותם מאמרי חז"ל שקודם לכן היו שטחיים, הפכו כעת לחדים ובהירים בשכלך.

"פצצת אטום" של בטחון

זוהי המציאות של תפילה. תפילה היא סדר מוסר - אתה מדבר ישירות עם המלך. אנחנו אומרים "ברוך אתה ה'". א-ת-ה. אני צריך אותך, ה'! האם אתם מבינים את משמעותה של המילה "אתה"? פירושו של דבר הוא שאתה מדבר ישירות עם הקב"ה, כי אתה זקוק לו.

וכך אתה מתחיל לשאוב מליבך את כל הבטחון שטמון בקרבו. אין לנו צורך לצאת החוצה ולמצוא אמונה כדי להכניס אותה אל תוך ליבנו; יש בקרבנו "פצצת אטום" של בטחון. בנפשנו קיימים מאגרים אינסופיים של אנרגיה רוחנית, ובידינו הדבר להתחיל ולהוציא אותם מן הכח אל הפועל.

מה שעושה התפילה, אף דבר אחר אינו מסוגל לעשות. אנחנו עומדים בתפילה ואומרים שוב ושוב: "אני זקוק לך בשביל הדבר הזה ובשביל הדבר הזה, וכך גם בשביל הדבר הזה". התפילה שואבת מתוך נשמתך גדולה של בטחון שלא ידעת כלל על קיומה, לא העלית על דעתך שתיתכן גדולה שכזו, אבל היא קבורה בתוך נשמתך. כאשר אנו קוראים שוב ושוב אל בורא העולם, ועושים זאת בהתלהבות ובהתרגשות, זה מלמד אותנו ומחדיר בנו את הבטחון. באופן זה, אנחנו משיגים על ידי התפילה גדולה נפלאה.

על הבוטח - להיות "איש של בטחון"

למעשה, זו המטרה הבסיסית ביותר של התפילה; מטרת התפילה היא לא לקבל אל תוך הכיס את הדברים להם אנו זקוקים, אלא להכניס בטחון אל

הדרכים הנפלאות לטפס במעלה ההר. וכמה שתתפלל יותר, כך תטפס מהר יותר ותגיע גבוה יותר.

אבק יהלומים

זו טרגדיה של ממש, שכל כך הרבה אנשים טובים אינם מטפסים על ההר הזה של הבטחון. אני מדבר כעת על אנשים טובים שחיים חיים של עבודת ה'. ובכל זאת, כל כך הרבה מהם אינם מצליחים לנצל את אחת ההזדמנויות הגדולות ביותר שהחיים יכולים להציע לכל אחד ואחד, את ההצלחה שזוכה האדם להשיג על ידי חיים של עבודת התפילה. האין זה חבל שכל כל הרבה בני עליה ובעלי שאיפות, מאפשרים לחייהם לעבור, בעודם מתפללים באופן של "מְצוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה", מבלי לחשוב על מה שהם אומרים? הם עומדים שם ומתפללים שלוש פעמים ביום או יותר, יום יום, והם אינם מבינים שכל מילה בתפילה היא הזדמנות לטפס גבוה יותר בהר.

לפני שאמשיך הלאה, ברצוני להסביר נקודה קטנה. יתכן ותטענו כלפי, "נו, כמה בטחון כבר אוכל להשיג על ידי תפילה אחת? המושג 'בטחון' הוא גבוה ונעלה כל כך, מה כבר יכולה לעשות תפילה אחת קטנה?"

התשובה היא כזו: אני מכיר אדם שיש לו חנות יהלומים, ובמשך כל היום כולו הוא משפשף ומלטש יהלומים באמצעות גלגל. מדי יום, כאשר מגיעה שעת סגירת החנות, הוא יורד על ברכיו עם כף ומברשת, ומטאטא אל תוך הכף את כל האבק שנשר מתחת למכונה שלו, כי הרי זה לא סתם אבק - זהו אבק יהלומים, ואבק יהלומים הוא דבר יקר. לפעמים הוא אף מוצא על הרצפה שבב קטן של יהלום.

ולכן, כאשר מדובר בבטחון, כל פירור קטן הוא יקר-ערך, אפילו יותר מיהלום. והתפילה היא המקום שבו תמצאו את אותם יהלומים. תמצאו שם אבק יהלומים ושבבי יהלומים, ואם תתנו דעתכם לכך, תמצאו אפילו גוש של יהלום.

מי משיב את הרוח?

אם תעברו על נוסח התפילה, תגלו קטעים רבים המכריזים על כך שהקב"ה הוא זה ששולט בכל פרט ופרט בחיינו. ואפילו אם פעם אחת במשך כל השמונה עשרה תהיה לאדם הרגשה, הרגשה

אותך להתעלם מכל הסובבים אותך. גם אם הם אנשים מעורכים בחברה, אם הם תקועים בשגרת ההרגל - תתעלם מהם. לפעמים, אם אתה רוצה להפוך למשהו, עליך להיות עצמאי. אינך יכול להישען על דעותיהם של אנשים אחרים; אתה חייב לצאת לדרך אל הקב"ה לבדך. הצל את חייך! אתה חי רק פעם אחת!

טיפוס הרים מהסוג הרצוי

אך אל תדבר איתם על העניין הזה, כי הם יקראו לך שוטה. אם תאמר לסתם אנשים, "אני רוצה להפוך לאיש של בטחון בכך שאני מבקש מה' על כל מה שאני צריך ורוצה", הם יתפלאו מאוד, כי הם מעולם לא שמעו מי שמדבר כך, ולכן הר זה של הבטחון הוא הר שתצטרך לטפס עליו בעצמך.

מדובר בשביל שמעט מאוד הם אלו שצועדים בו. משל למה הדבר דומה, להר גבוה שרבים הם אלה ששואפים לכבוש את פסגתו. בתחתית ההר ניצבים אנשים רבים, כולם עומדים שם עם ציוד הטיפוס שלהם - עם אהלים, מכוסים רתמות ועוד. אולם ככל שאתה עולה גבוה יותר ויותר בהר, מתחיל להעשות פחות צפוף, כי מעטים מאוד הם אלו ששורדים את הטיפוס עד לגובה רב. אך אותם אלו שעושים זאת, אלה שממשיכים לטפס, הם אלו שמגיעים לבסוף אל הפסגה.

אכן, אנחנו לא מעוניינים כלל וכלל לטפס על הרים מהסוג הזה - לתחביב של טיפוס הרים אין כל משמעות עבורנו. אבל העלייה והטיפוס בהר הזה ששמו בטחון, זהו ההר המשמעותי מבחינתנו! כמובן, זהו הר גבוה מאוד ואתה עדיין נמצא למטה, בתחתית ההר. בטחון אמיתי פירושו שאתה מאמין שה' הוא היחיד שיכול לעזור לך, ושלאף אחד אחר אין כל מילה בעניין, ואנחנו עדיין רחוקים מזה. אבל כעת יש לנו דרך סלולה - יש לנו את כלי הטיפוס החשוב ביותר.

כאשר אדם פונה אל ה' לעזרה, אותה פעולה חיצונית גורמת לו להרגיש שה' הוא זה שיכול לעזור לו. ורגש זה מתחיל לשאוב מתוך נפשנו את הבטחון העצום שאליו אנו מסוגלים להגיע. ככל שתעסוק יותר בלהתפלל לקב"ה - לא רק להתפלל אלא לקרוא אליו כי הוא האחד והיחיד - כך אתה מבין יותר ויותר שהוא היחיד שיכול לעזור לך. זו אחת

המסובכים שמתרחשים בגוף שלנו מדי יום ביומו. העובדה שאנחנו ממשיכים לחיות היא נס של ממש.

חישבו על הנימים הדקים הקיימים במוח האדם, שבהם הדם זורם לאט לאט. הדם עשוי מתאים זעירים הקרויים "גופיפים", וכלי הדם דקים כל כך, עד שגופיפים אלו חייבים לזרום בשורה ערפית. והנה, דם זה עסק דביק, כך שבצינורות דקים כל כך, גופיף אחד עשוי להיתקע, מה שעלול להוביל ח"ו לשבץ מיידי. אז מדוע זה לא קורה?

כי "רופא חולי עמו ישראל" שומר על הדם בצורתו הנוזלית, כך שימשיך לזרום בכלי הדם ללא הפרעה. לפעמים קורה מצב שבו גופיף אחד כמעט ונתקע; זה הרגע שבו הקב"ה שולח תא דם נוסף שדוחף קדימה את התא התקוע. אה! ב"ה השטח פנוי והאדם ניצל.

מיליוני דברים מעין אלו מתרחשים בגופנו כל היום וכל הלילה. כשאנחנו אומרים, "בָּרוּךְ אַתָּה ה' רֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" - אתה הוא זה ששומר על בריאותנו; אתה זה שמרפא אותנו כל הזמן, בזה אנחנו עובדים על הבטחון. כמובן, כאשר יש צורך ליטול תרופה עלינו לעשות זאת, אבל עלינו לדעת שהרפואה היא מ"אתה" - ממך ה'. הוא זה שמרפא אותנו. המצווה שלך היא לקחת את התרופה, אבל כשאתה מתפלל אתה מזכיר לעצמך שרק ה' הוא רופא חולי עמו ישראל.

להימנע מצרות

כל ברכה היא סדר מוסר בפני עצמו; ככה זה בכל ברכה וברכה, עד סוף התפילה ועד בכלל. "שִׁים שְׁלוֹם" - ה', עשה שלא תהיה שום מלחמה בביתי. שיהיה שלום גם בביתם של בני ובנותי. יש שקט בכל החזיתות? כולם בסדר? הבנות הנשואות לא מתלוננות? הקב"ה הוא זה שעושה את זה! הכל רק בגללו יתברך!

"ה', אנא! איני רוצה שום התדיינות עם השכנים שלי!" עברתם את זה פעם? יש איזו בעיה קטנה עם השכן, עד שלפעמים זה נגרר לבית המשפט. היה יהודי שנהג להגיע לכאן, שהיה ממצמץ בעיניו כל הזמן; ראיתי שהוא מאוד עצבני. דיברתי איתו פעם והוא סיפר לי שיש לו בעיות משפטיות תמידיות עם שכניו. מריבה על החניה, על נושא כזה ונושא כזה; שוב ושוב היה עליו להתייצב בפני בית המשפט. זה

אמיתית, שה' הוא השולט, המעט הזה הוא כבר הישג גדול. דע לך שאם זכית לכך - היום חיית למען מטרה!

אתן מספר דוגמאות לדבר, על מנת שתבינו למה כוונתי. בעוד מספר שבועות נתחיל להזכיר בתפילה "מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם". בלשון הקודש, לא "יורד גשם", כפי שאומרים באנגלית. באמריקה אומרים "יורד גשם", וכך גם באידיש. או למשל אומרים "בחוף נושבת הרוח" - אבל זה שקר וכזב! הרוח אינה "נושבת" מעצמה! הגשם לא "יורד" מעצמו! המציאות האמיתית היא "מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" - אתה ה', אתה משיב את הרוח, אתה מוריד את הגשם. זכרו זאת כשתתחילו לומר את המילים הללו בתפילת מוסף של שמיני עצרת. בכל פעם שאתם אומרים מילים אלו, אתם מתאמנים על הבטחון שלכם. אתם מלמדים את עצמכם שה' הוא זה ששולט בעולם.

מקור השפיות

"אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת" - יש לשאול, מדוע מקדימים ואומרים מילים אלו? באף ברכה אחרת אין הקדמה מעין זו, אלא ניגשים אנו ישירות אל הבקשה: שְׁמַע קוֹלֵנוּ, רַפְּאֵנוּ, בְּרַךְ עַלְיֵנוּ, ורק כשזה מגיע לדעת, רק אז אנו פותחים במילה "אתה".

התשובה היא שגם מי שהוא בעל בטחון, כשזה מגיע לדעת, עלול לחשוב לעצמו, "הלא יש לי דעת. זה חלק ממני; מה זה קשור לבטחון?"

אולם זה לא נכון! בלי השי"ת אין לך שום דעת! לכן יש צורך בהקדמה של "אתה!" אם לא "אתה", הייתי עכשיו שוטה חסר דעת. אתה זוכה ללכת ברחוב כמו אדם הגון ומתורבת, בלי לדבר שטויות? זה רק בגלל "אתה חונן"! אתה זוכה לחיות עם אמונה בה', זה רק בגלל "אתה חונן"!

הו, עכשיו אנחנו לומדים בטחון מהו! שלוש פעמים ביום אנחנו מזכירים לעצמנו שהשי"ת הוא זה שהופך אותך לשפויים. זה רק "אתה"! עבור מי שחושב על מה שהוא אומר, מדובר ביהלום של ממש, אותו קונה האדם בנפשו שלוש פעמים ביום.

הרופא האמיתי

כאשר אנחנו אומרים את המילים "רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא", עלינו לחשוב על מאות אלפי המצבים

לבקש, לבקש, ושוב לבקש

כשאתה הולך ברחוב, אתה יכול לדבר עם ה'. הרי בכל מקרה הוא היחיד שיכול לעזור לך. אתה מחפש שידוך? בקש מה' שידוך טוב. אתה כבר נשוי? בקש ילדים טובים; בקש שידוכים טובים עבור ילדיך. בקש חתנים טובים, מחותנים טובים. בקש ממנו פרנסה. יש לך כבר פרנסה? בקש שתצליח במקצוע שלך. בקש שתמיד ישררו השקט והשלווה בשכונה שלך. בקש ממנו שתהיה לך בריאות טובה, שתהיה לך ראייה טובה. שתוכל תמיד ללכת ללא מקל הליכה. שלעולם לא תצטנן, שלעולם לא תידבק באף מחלה. יש כל כך הרבה על מה לבקש.

בקש מה' שתהיה מקובל בחברה. למה לא? בקש מה' להיות חכם. תוכל גם לבקש ממנו שיהפוך אותך ללמדן. כמובן שעליך גם לעשות משהו בנידון, אבל אתה עדיין יכול לבקש מה' שיעזור לך להצליח לדעת את מסכת בבא קמא וגם את בבא מציעא. אתה רוצה לדעת את בבא בתרא? תבקש מה'. שמא תאמר, "אני לא באמת אמור לבקש על זה, אלא עלי להתחיל לעשות את זה בעצמי". בקש ממנו אף על פי כן. פנה אליו ואמור לו, "ריבונו של עולם, תן לי חלק בתורה; הכנס בי חשק ללמוד". בקש את זה תמיד.

אתה מנסה להספיק את האוטובוס? אז בזמן שאתה רץ - כמובן שעליך להסתכל לאן אתה הולך ולהיזהר לא ליפול, כי לפעמים המדרכה עקומה - אבל בזמן שאתה מסתכל לאן אתה הולך, תאמר, "אנא ה' הושיעה נא!" או, "הקב"ה, עזור לי להספיק את האוטובוס!"

בהחלט! אין כל הגבלה בזה; אתה יכול לבקש ממנו כל דבר, גם הדברים הקטנים ביותר, וזאת משום שכשזה מגיע לבטחון, שום דבר הוא לא קטן. אין זה משנה כמה הדבר שאתה מבקש הוא קטן, התפילה עבורו היא גדולה. מה שחשוב זה לא **על מה** אתה מתפלל, אלא **עצם הדבר** שאתה מתפלל. הקריאה התמידית אל ה' היא **זו** שהופכת אותך לאדם גדול.

בטחון הוא המפתח

לא היציאה ממצרים היא זו שהפכה אותנו לאנשים גדולים. אמנם היה זה דבר אדיר; הניסים אותם ראינו ביציאת מצרים ייזכרו על ידינו לנצח.

נקרא צרות! הקב"ה בלבד הוא זה שמונע ממך דברים כאלה!

אל תתנו לשמונה עשרה שלכם להתבזבז! תפילת שמונה עשרה היא מכרה זהב, וכשעומדים בתוך מכרה זהב, גם אם אתה תופס רק חופן אחד, אתה כבר אדם עשיר. אבל צריך לדעת לתפוס! בגמרא (ברכות כט, ב) מבואר, ש"כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים" - מי שאינו מתחנן וזועק לה, תפילתו אינה תפילה. כשמתפללים, צריך לעשות זאת "כְּרֵשׁ הַמִּבְקֵשׁ בַּפֶּתַח" - כמו עני שמתחנן בפתחו של אדם עשיר (שו"ע או"ח סימן צח ס"ג). מה הפירוש "רש המבקש בפתח"? מדובר באדם שעומד בקור ללא נעלים לרגליו, הוא רעב, והוא מתחנן לקבל משהו לאכול. זהו אדם שיודע לצעוק! וככה אנחנו אמורים להתפלל.

הלוואי שיתפלל אדם כל היום כולו

אבל התפילה היא לא רק בבית הכנסת. הבוטח - איש של בטחון, חייב לצעוק לה' כל הזמן, כי אם ה' הוא הכתובת האחת והיחידה לכל דבר וענין, הרי שהתפילה אליו היא עסק שנמשך על פני כל היום כולו. אם אתה יכול לצעוק אל ה' בכוונה בתפילת שמונה עשרה - טוב מאוד, אבל זה לא אומר שאינך יכול לעשות זאת מחוץ לשמונה עשרה. אתה יכול לדבר עם ה' סתם כך באמצע היום, גם שפה פשוטה שאתה רגיל בה מילדות, טובה ומתאימה לזה.

מדי פעם, במשך היום, אמור לקב"ה "ה'! הגן עלי מפני כל צרה!" אנשים חוצים את הכביש, ויש כבישים שידועים כמקומות מסוכנים, שבו אנשים נהרגים ונפצעים ל"ע בתאונות דרכים. אז כאשר אתם חוצים את הכביש, כדאי להתפלל שתגיעו בשלום. אל תחשבו שזו בדיחה. אדם יוצא בלילה, לבוש בחליפה שחורה ומגבעת שחורה, והנהגים אינם יכולים להבחין בו - עליו להתפלל, "ה', אנא החזר אותי הביתה בשלום".

דעו לכם, שעצם העובדה שביקשתם, זו כבר הצלחה. גם אם התברר שמשום מה לא היתה כלל סכנה מלכתחילה. באיזשהו אופן, כל המכוניות נמצאות במוסך ואף אחד אינו נוסע ברחוב, עדיין יש כאן הצלחה גדולה, כי בתפילתך סמכת על ה'.

בואו נהיה מעשיים

מנצלים את התפילה כדי להפוך לאיש של בטחון

השבוע נזכור את השיעור החשוב של "וְנִצְעֵק" - היתה זו זעקתם של אבותינו שהפכה אותם לראויים לצאת ממצרים ולקבל את התורה. בלי נדר, לפני כל תפילת שמונה עשרה שנתפלל השבוע, נשהה לרגע ונבחר ברכה אחת שאותה נתפלל עם תוספת כוונה, מתוך מחשבה שאנחנו קוראים אל ה' משום שאנחנו רוצים לגדול בעבודת הבטחון.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כשהילדים רבים, האם על ההורים להתערב?

תשובה:

בהחלט! צריך ללמד את הילדים לא לריב אף פעם. אני מבין שילדים תמיד רבים, ובכל זאת ההורים צריכים תמיד להתערב, שוב ושוב ושוב. צריך לחנך את הילדים ל"הנהגה טובה ומה נעים שבת אחים גם יחד" - ילדים צריכים ללמוד להסתדר אחד עם השני. הבית שלכם צריך להיות בית שבו אתם מכינים אותם לחיים. אם תחנכו אותם להסתדר בבית, הם יוכלו להסתדר מאוחר יותר עם האשה, עם המחנות, עם השותף לעסק, עם המעסיק ועם כל השאר. עליכם להרגיל אותם לזה בבית; עליך לדבר תמיד על חשיבותו של השלום.

חייבים לדבר ולדבר ולדבר, כי ילד הוא בן אדם ובסופו של דבר, משהו נכנס לתוך הראש הקטן שלו. אז דברו עם הילדים תמיד על שלום ואחדות עם אחיהם. אמרו לבן: "תאהב את אחיך". אצלו זה נשמע כבדיחה - לאהוב את אחי? כרגע הוא רוצה רק להרביץ לאחיו הקטן, אבל עליכם ללמד אותו לאהוב אותו ולא להרביץ לו. לאחר זמן מה הוא יתחיל להקשיב לכם; זה יחדור פנימה. זה נכנס. יש עוד הרבה מה להאריך בנושא זה.

אבל עוד לפני שיצאנו ממצרים הפכנו לאנשים גדולים. כיצד זכינו להיות עדים לניסים של יציאת מצרים ולהתקרב להר סיני על מנת לקבל את התורה? כי עוד קודם לכן הפכנו לגדולים בכך שזעקנו לה'.

ארץ מצרים נקראה "כור הברזל" (דברים ז, כ). כיצד הופכים מתכת לטהורה ונקיה? נניח שאדם רוצה להכין כלי או תכשיט מזהב, אבל הוא רוצה שיהיה זה זהב טהור, זהב מושלם. איך מטהרים זהב? מרתיחים אותו בסיר זיקוק, בתוך כבשן האש.

הצרות שהיו במצרים היו בית הזיקוק של עם ישראל. כיצד הם זיקקו אותם? כי הצרות גרמו להם לזעוק אל ה' במשך זמן ממושך כל כך ומתוך להט גדול כל כך, עד שהם הזדקקו והפכו לזהב טהור. זה היה מה שהושג בגלות מצרים.

ואחרי הטיפול הארוך הזה, אחרי כל השנים הארוכות של "וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה" שגרמו להם לזעוק אל ה', הם הפכו כל כך מושלמים עד שהגיעו ל"בטחו בך"! כעת היה להם בטחון מלא בה'! גם קודם לכן הם בטחו, אבל כעת הם השיגו מדרגה אליה מעולם לא זכו להגיע.

כך מצהיר מביא הביכורים כאשר הוא נכנס אל בית המקדש: "ונצעק, ואז - ורק אז - הוצאת אותנו משם". כי יציאת מצרים היתה תלויה בזה! על ידי אותה צעקה, הפכנו לראויים לכל מה שבא אחר כך. הכל היה "בעבור אבותינו שִׁבְטוּ בך" - בגלל שבטחנו בך ועסקנו בתפילה - בטיפוס על גבי ההר הגדול הזה של בטחון. כך זכינו לצאת מתוך גלות מצרים, לבא לפני הר סיני ולהגיע לארץ ישראל. וכך עתיד השי"ת להוציאנו שוב מגלותנו ולהשיבנו לארץ ישראל - על ידי הבטחון.

שבת שלום ומבורך!

במבט בוחן
המחנך הרב שמואל קובר שליט"א

אוצר הספרים
הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

קיצור הלכות שמיטת כספים ופרוזבול
הלכה למעשה * נידונים אקטואליים
הגאון רבי נתנאל חרוז'נסקי שליט"א

סוף מעשה במחשבה תחילה

ספר

במחשבה אחרת

מבט בוחן לחיים

המחנך הרב שמואל קובר שליט"א

בעולם שבו רבו הספרים עד אין קץ, רוכש לו פינת יקרת הספר המיוחד שיצא לאחרונה לאור עולם, וכבר כבש את כותל המזרח של עולם הישיבות ובני התורה מחד, מרביצי תורה ומחנכים מאידך, בדבר הספר הייחודי 'במחשבה אחרת', הנותן כשמו כן הוא מחשבה אחרת המבט בוחן לחיים.

הספר פרי יצירתו רב השנים של הרה"ג שמואל קובר שליט"א מחשובי מנהיגי הדעת בעיר רחובות, הגיע נוכח שאילת רבות של צעירים עמם הוא משוחח ומלמד, שמבקשים לקבל מחשבה אחרת להעניק לחייהם תוכן פנימי עמוק יותר מהרדידות הפושה בכל מקום ואיש.

הספר שיצא בהדרגה ובפאר, נותן מבט בוחן לחיים, על צורת התנהלות האדם כיום - על המתח הנוצר מדרך חיים מהירה וחוסר השלילה, התקדמות הטכנולוגיה, האפשרויות הרבות הניתנות ביד האדם, בכמות ובמהירות, גורמת לרצון לתפוס את הכל בתוצאה מכך, מכל דבר נלקח מעט - ומכאן הדרך לרדידות ושטחיות, קצרה מאוד. בדור הקודם לנו, האפשרויות היו מצומצמות יותר, לכן האדם הסתפק במעט שיש לו, והחיים היו שלווים ונינוחים. כך גם ניתן היה לאנשים לחשוב ולהתבונן יותר, להעמיק בחובת האדם בעולמו ולשם מה הגיע לכאן.

חיבור זה, נותן לחשוב 'במחשבה אחרת', לראות שניתן גם כיום להיות פחות כהול, ממוקד יותר בעשיית החשובה של האדם, וכך גם להיות מאושר יותר. בספר הייחודי שמעומד בהסכמות נלחבות של גדולי התורה בהם ברכת מרן שר התורה הגרי"ח קנייבסקי וצוק"ל שעבר עליו ואמר כי הוא ספר 'טוב מאוד', המשגיח הגה"צ רבי אורי וייסב"ל שליט"א, הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א, והגאון רבי אברהם יצחק הכהן רובין שליט"א. המחבר בדין שארית ישראל ורב קהילות בני התורה ברחובות, המעיד על החשיבות שיש בחיבור יצירתי זה, שלא היה כדוגמתו בשדה הספר התורני עד היום, כמי שנוגע בנבחי הנפש, וגם באפשרויות לחינוך הילדים בדרך נכונה, ובעיקר כיצד להיות בשלום ובהבנה טובה עם המשפחה והאנשים הסובבים לנו. הנושאים הללו, יכולים לתת לאיש המבקש, כח לחיים מלאים יותר ושונים במידה רבה, אפשרות לקבל כוחות חדשים, לפעול ולעשות בחיו עשייה גדולה ומבורכת.

מלבד זאת נופו נפחים חשובים, אודות 'החכמה הגדולה שישנה בבריאה' - הנותן לנו לראות את גודלו והכמתו של הקב"ה 'לשון המקרא והמשנה - והבנתם' - הבנה של חכמת הלשון שבה השתמשה התורה וחכמינו ז"ל. ללמוד את העושר הטמון בלשון הקודש, ומשדו אישי מנסיון מוכח, 'החינוך כמושב יסודות' - תיאור מעניין של החיים שחיה המחבר בילדותו כמושב. צורת התנהלותו וחינוך להסתפקות במעט, מושגים של קיום התורה ומצוותיה וכבוד רב ללומדיה, ועוד, המחבר כדרכו בשיחותיו המאלפות, יורד לתכני החיים, האם מאושרים אנו בחיינו, מהי צורת החיים הנכונה, כיצד חיים עם סיפוק, מה הרווחים הגדולים שניתן לחיות עמם, איך מגיעים לקרבת אלוקים בטחון ואמונה בדורינו, ופרקים נרחבים על החינוך לגדל ילדים עם ערכים נכונים ושמירת מצוות, נכבדות וצניעות, כוחות הדרושים.

אין ספק שמי שרק יקרא את החומר יראה כמה הוא יכול להוסיף לפנימיותו לכל ימי חייו.

דבר בעתו מה טוב - אור חדש על ציון תאיר

קו'

שמיטת כספים ופרוזבול

קיצור הלכות למעשה

מאת הגאון רבי נתנאל חרוז'נסקי שליט"א

בעמדנו בשלהי שבתא - שנת השמיטה, בו נהגו עם ישראל לקיים תקנת הלל ולעשות פרוזבול, התבשר עולם התורה וההלכה בהוצאת הקונטרס רב האיכות 'קיצור הלכות - שמיטת כספים ופרוזבול' אשר נתחבר מתוך עיונה של תורה וירידה לעומקא של הלכה ע"י הגאון רבי נתנאל חרוז'נסקי שליט"א מטובי הלומדיו בממלכת התורה כולל הליכות משה (גרמלר) בבני ברק.

הקונטרס מכיל כ"ב פרקים המקיפים ומבררים היטב את כל העניינים הנוגעים לשמיטת כספים ופרוזבול בצורה בהירה ומפורטת כדרכה של תורה, וכמו"כ מתמקד המחבר שליט"א בשאלות מעשיות הנוגעות מאד לכל א' וא' ירדנו לקט קצת מהנושאים המתבארים בחיבור הנ"ל, והעלנו בידינו אוצר בהיר, וירידה לנידונים אקטואליים מהם נידונים המסעירים את עולם ההלכה בימים אלו, כגון ההתייחסות אל תוכנית חסכון לכל ילד המחוייבת מטעם השלטונות, האם על הילד לעשות פרוזבול, ונידוני הבעלות על הכספים, ואם יש חילוק בין כספים המופקדים בבנקים לבין כספים המופקדים בקרנות השקעה, כמו כן דן המחבר שליט"א שם בצורת עשיית הפרוזבול בין ילדים לנערים מעל בר מצוה, ובין ילדים מעל גיל י"ח שנים. הכל נידון כדרכה של תורה עד למסקנת ההלכה. עוד נידון מעניין ממה שצדה ענייניו היחס לצ'קים וצ'קים מוסבים ממי שאינו שומר תו"מ ולא עשה פרוזבול. כמו"כ אם מותר לקנות תלושי מזון של חנויות וכיוצא במו שאלנו שומר תו"מ ולא עשה פרוזבול. זאת ועוד נידונים רבים הכל עשה יפה בעמו ודבר בעיתו מה טוב. ולתועלת והשלמת העניין עוד הביא המחבר בסוף החיבור ליקוט של נוסחאות הפרוזבול, ממה שנעשו בבתי דינים שונים במשך הדורות.

הקונטרס מעומד בהסכמות הנלהבת של הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב בני ברק ומחבר הספר הנודע שמיטת כספים כהלכתה, אשר כתב בתוך דבריו יזכרתי לראות וכו' ונחית לעומקה של הלכה ברוב עמל ויגיעה לברר וללבן את כל ההלכות הקשורות לענייני שמיטת כספים ופרוזבול, וראוי לפרסם על דבריו שנאמרו בסוב מעט ודעת! ***

מדור 'אוצר הספרים' מצטרף לברכות ולשמחת עולם התורה בצאתו של חיבור מקיף זה, לא נותר אלא לברך את המחבר שליט"א שיזכה ליישב באהלה של תורה כל ימיו ברוב נחת ובריאות ויפוצו מעינותיו הוצת.

להשיג | בבית הרב המחבר שליט"א
רחוב בן שמח 3 ב"ב או בטלפון 077-345-67-66
או חינם במייל A42028966@gmail.com

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

ובדרוש ה' בתו"ד כתב וז"ל: ...שאינו דומה קדושת בית הכנסת שהוא מקדש והקב"ה מצוי בו, וכשאתם נכנס לבית הכנסת יצר הרע נעקר מליבו ודומה לקדושת ארץ ישראל והתפילה עולה למעלה במסלה העולה בית אל כי השר אין לו שליטה על אויר בית הכנסת, משא"כ כשמתפלל בבית שחסר כל המעלות ומכל שכן אם מתפלל ביחיד בלי מנין שאז עונשו מרובה וכו'.

ובדרוש י"ז כתב וז"ל: ...והנה כבר הוכחתי ואמרתי שבדאי בשעת מיתתו של אדם הנשמה רוצה לעלות למעלה, עיין מנחות ק"י ע"א ובתוס' שם, והנה הנשמה אם היא זוכה לעלות למעלה עולה היא דרך בית הכנסת ומיכאל הכהן הגדול העליון מקריב אותה למעלה אבל כשכל ימיו או רוב ימיו לא בא לבית הכנסת איך תעלה נשמתו דרך שם? והמקום הזה הוא לו מזכרת עון ונשמתו משוטטת בין הקליפות, וזה שאמר הכתוב 'לא הבאת לי שה עולתיך' לא הבאת לי' שלא הביא קרבנו למקום השראת השכינה בבית הכנסת רק התפלל בביתו ובודאי שהתפילה נפסלת בפסול חוץ למקומו, 'וזבחיך' פירוש זבחיך בשעה שהוא נזבח בשעת מיתתו גם כן 'לא כבדתני', כי אין הנשמה עולה למעלה כי אפס מקום לעלות ומכ"ש אותן שבאים לבית הכנסת ומשיחין שיחה בטלה, וריב לי עם בעלי הבית המדרש שפקרו בדבר הרבה עכ"ל.

והמגיד מקאונ'ץ בספרו עבודת ישראל (אבות פ"ה מ"ה) כותב: לכן צריך להיזהר שלא לדבר בביהכ"נ שום דיבור קל חוץ מן התפילה, כי כשמדבר דברים בטלים דומה כמי שמדבר עם המלך והופך פניו ממנו ואומר אדוני המלך אי אפשר לדבר עמך רק אדבר חפצי והוי בזה דוחק רגלי השכינה ח"ו, ואף שאר העם המתפללין בכוונה תפילתן ג"כ יוכל להיות שלא תקובל תפילתם ח"ו בעון האחרים וכו' ע"ש.

והנה עובדא ביהודי שנתגלתה אצלו מחלה קשה ר"ל ובצר לו פנה אל רבו רבי אביגדור מילר להתחנן על נפשו שיתפלל עליו שיושע. שאלו הרב: האם אתה מתפלל בביהכ"נ אשר שם משוחחים בעת התפילה? והשיב לו כן, אמר לו הרב א"כ אין לי תקנה למחלתך, מאחר שמבואר בזוהר ובספרים הקד' שבביהכ"נ אשר מדברים בו בשעת התפילה, התפילה נשאת שם ואינה עולה למעלה, וא"כ כל התפילות שלך אינן עולות למעלה. התלמיד העתיק את מקום תפילתו לביהכ"נ אחר אשר לא מדברים בו בעת התפילה ונתרפא.

וכמ"כ הנה עובדא באחד מבתי הכנסיות של חניכי הישיבות, ביהודי שנחלה במחלה קשה רח"ל ומצבו היה קשה מאוד והרופאים אמרו נושא לחייו, נכנסו למרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל ושאלוהו מה לעשות בכדי שהחולה יבריא, ענה להם שכל המתפללים באותו ביהכ"נ יקבלו על עצמם שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה וכן עשו ובס"ד נתרפא החולה.

והגר"ח פלאג' זיע"א בספרו 'תוכחות חיים' (ח"ב פר' תרומה) כותב: ע"י שנוהג קדושה בביהכ"נ זוכה שה' שומע תפילתו ומצילו מיד האויב שלא יעשה כליל. ובסוף דבריו מביא: מי שנוהג שלא לדבר בביהכ"נ שיחה בטילה בחיים חיותו שיראה זרע ויארץ ימים וחפץ ה' בידו יצליח ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו... וכי לאחר מותו תנוח נפשו בקבר לבטח ואינה לרקבים גופו ועצמותיו... כי אף בשרו ישכון לבטח שלא ירקב בקבר ואפילו במיתתו קרוי חי והיהו בחיים.

הסמ"ק בסוף מצוה י"א (ומובא במשנ"ב קנ"א סק"א) **כותב בתו"ד:** ומצינו במדרש ובתלמוד גם ספרו לנו אבותינו וראינו בעינינו כי כמה בתי כנסיות אשר נהפכו להיות בתי עובדי אלילים על שהיו נוהגין בהם קלות ראש וכן הנביא אומר 'המערת פריצים היה לי הבית הזה'... ולכאורה כוונתו לגמ' ביבמות צ"ו ע"ב מעשה בבית הכנסת של טבריא בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי עד שקרעו ס"ת בחמתן, קרעו ס"ד, אלא אימא שנקרע ס"ת בחמתן (ומפר' בגליון: זה היה מושכו אצלו וזה היה מושכו אצלו עד שנקרע), והיה שם רבי יוסי בן קסמא, אמר תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים, וכך הוה. (וברור שאין אנתנו ברי הבנה במעשיהם של תנאים, ועיין בערך לנר שם בביאור למה נקרע הס"ת).

ובשר"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רס"ד) נשאל גבי ביהמ"ד שנמצאו המזוזות חתוכות האם צריכים הציבור לקרוע ולהתענות ובתוך דבריו מביא מסוגיא זו שנקרע ס"ת שע"י עון שעשו רק מקצת אנשים ואפילו שהיו עסוקים במחלוקת לש"ש וגם נקרע מאליו ולא בשאט נפש ח"ו, למרות זאת נענשו כל אנשי ביהמ"ד שנהפך המקום לבית ע"ז. ולכן השיב בתשובתו ע"ד ביהמ"ד שנמצאו חתוכות המזוזות, שצריכים לבקש רחמים שלא יענשו בחורבן ביהמ"ד ח"ו, אבל אין בידנו להטיל תענית בדור חלוש וע"ש שביאר להם אופן של כפרה. חזינן מכאן כמה חומרה יש למעשה בזיון (אפילו של יחידים) בביהמ"ד עד כדי חורבנו.

ומצאנו ג"כ שהזלזול ושיחה בטילה בביהכ"נ גורם ח"ו שהתפילות לא יתקבלו:

הזוהר הקד' בפר' תרומה (מובא בח"ח עשין ז' בהג"ה) כותב וז"ל: מאן דאשתעי בבי בנישתא מילין דחול, וי ליה דאחזי פרודא וכו' דאחזי דהא לית אלהא ולא אשתכח תמן ולית ליה חולקא ביה ולא דחיל מיניה וכו' [תרגום: מי שמספר בבית הכנסת דברי חול אוי לו שהראה פרוד וכו' שהראה שאין אלוקים ואינו נמצא שם ואין לו חלק בו ואינו ירא ממנו וכו']. ובפר' ויקהל כתב הזוהר וז"ל: מאן דמשתעי בבי כנישתא אנהיג קלנא בשכינתא ועל דא מתעכבי ישראל בגלותא ולית ליה חולקא באלוקי ישראל וכו' [תרגום: מי שמדבר בבית הכנסת מנהיג זלזול בשכינה, ועל זה מתעכבים ישראל בגלות, ואין לו חלק באלוקי ישראל...].

היערות דבש (ח"א דרוש ד') כותב וז"ל: 'סכנותה בענן לך מעבור תפילה' (איכה ג, מד) הענן נוצר מהאידים וההבל היוצא מפייהם של המדברים בשעת התפילה ומונע את התפילה מלעלות רח"ל.

החתם סופר בדרשות (ח"ב עמ' שטב) כותב: ...כי הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו 'מקדש מעט' בתי כנסיות ובתי מדרשות אם אנו נוהגים בהם קודש אזי הם עתידים לקבוע בא"י (במגילה טז). ויש להם גם עתה קדושת א"י והתפילות נשלחות לשער השמים, אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו ומדברים בהם דברים בטלים, וההבל של דברים בטלים הוא טמא ומתלבש בו שר של חול' והוא גם הוא נעשה בעה"ב בבית הכנסת ר"ל ומקבל התפילות ומכניסם אל החיצונים והו"ל כעובד ע"ז ככל הדר בחו"ל שדומה כמי שאין לו אלוך.

הצל"ח בדרוש ד' כתב וז"ל: כי בעיקר התפילה נשמעת על ידי קדושת המקום, ובעונותינו הרבים נתפשט המנהג הרע לעשות מנינים איש איש בביתו קצתן כגדול אין מוחה ואין מעכב ... משא"כ בית הכנסת המקודש מעולם ונבנה בקדושה לשם בית הכנסת וכו'.

ביחורי הלכה

בעניין עשיית שאר מצוות ועשיית פרוזבול בביהכ"נ

מלבד מה שביהכ"נ מיועד לתפילה ולתורה (וכמבואר בברייתא במגילה כח:) מצאנו שהתירו חז"ל לעשות מצוות נוספות בביהכ"נ, דהגמ' בכתובות

הא, אומרת, וא"ר יעקב א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. ובדף סג, בעניין מורדת מבואר בברייתא

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל, ולישועה שרה אסתר בת מיכל מיטל

בדברים המביאים חיזוק והתעוררות לציבור.

וכן לעניין הקרוא לתורה מבואר במשנ"ב ס' קמ"א סקכ"ה דאין לרוץ, דלמרות שרצונו לרוץ לדבר מצווה, מ"מ כיון דהוי בזיון לביהכ"נ אין לרוץ.

והרמב"ם בפ"א מהל' תפילה ה"ח בעניין קפנדריא כותב שאין נכנסים בהם אלא לדבר מצווה, ובפמ"ג ר"ל שיהיה מותר לעשות קפנדריא לצורך מצווה שמחוץ לביהכ"נ. ובביה"ל כותב דמדברי הרמב"ם אין ראיה להקל, דהרמב"ם מיירי דהכניסה לביהכ"נ היה בשביל דבר מצווה דאז ממילא מותר אח"כ לקצר דרכו, אבל אין להתיר קפנדריא לצורך מצווה הנעשית מחוץ לביהכ"נ. ולכאורה זהו כדלעיל דלמרות שמטרתו לצורך מצווה מ"מ כיון דהוי בזיון לביהכ"נ אין להתיר. ובדעת הפמ"ג י"ל דס"ל דהזלזול בקפנדריא הינה מחמת מחשבתו שרוצה לקצר דרכו דרך ביהכ"נ שהרי אם נכנס שלא ע"מ לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא, א"כ בכה"ג שכוונתו למצווה ולא לשם עשיית קפנדריא יש להתיר.

ובעניין עשיית פרוזבול בבית הכנסת

לכאורה אין בעשיית הפרוזבול מצווה אלא רק הצלת ממונו וגריעה ממכירת חמץ דש מקום לזון להקל מחמת דמצילו מאיסור ב"י וב"י. ואולי י"ל דבעצם עשיית הפרוזבול ומסירתו כלול בו ת"ת דהיינו לימוד הלכותיו בכדי לעשותו על הצד היותר טוב, וכעין מה שמצאנו בעולת שבת (ס') שח"ה לטלטל גט בשבת משום דכול ללמוד בו את דיני הגט, ודוחק. וכן אולי יש לזון מצד צרכי רבים [דחשיב כדבר מצווה וכדלעיל] אם ירצה להחמיר במסירה בפני ב"ד חשוב דווקא, ובגוונא שהב"ד יהיה בביהכ"נ מחמת שהמקום מרווח.

והיותר נראה, דפרוזבול הוא עשיית דין - שמוסר חובותיו לב"ד, ומותר לעשות דין בביהמ"ד וכמבואר בגמ' בשבת י"א רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי איכא דאית ליה דינא ליעול ולית. וכדמצינו ג"כ שהיו בהר הבית ג' בתי דין אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית כמבואר בסנהדרין (פ'ו), ומכ"ש שמותר לעשות כן בביהכ"נ דקדושתו פחותה מהר הבית כמבואר בברכות (סב:). ולכאורה ההבנה בזה דעשיית דין הינו תלמוד תורה כמבואר בברכות (ו,א), ובנוסף נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ומשרה שכינה בישראל כשך דין אמת לאמתו כמבואר בגמ' בשבת (שם) ובסנהדרין (ו:). ולכן מבואר בגמ' שם שצריך הדיין לראות עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (ע"ש בגמ'). וזהו שמבואר ברמב"ם פ"ג דסנה' ה"ז דצריכין הדיינים לישב באימה וביראה ועטיפה וכובד ראש ואסור להקל ראש או לשחוק או לספר בשיחה בטילה בב"ד אלא בדברי תורה וחכמה. וכן מה שמבואר בירושלמי שאפשר לעשות פרוזבול ע"י שאומר לב"ד או לעדים הנמצאים פה שמוסר את שטרותיו לב"ד שבעיר אחרת, [וכהנבנת המדכין] ונפסק ברמ"א (ח"מ ס"ז, ס"ב). ג"כ נחשב לעשיית דין ע"י שחלק מהרכב הב"ד [דהיינו המוסר] נמצא בפנינו וחלק מהב"ד [הדיינים] נמצאים בעיר אחרת ומהאי טעמא מותר לעשותו בביהכ"נ דאף זה כלול בעשיית דין דהותר בביהמ"ד (הגרמ"מ לובין).

ומהאי טעמא מותר ונהוג לעשות התרת נדרים בביהכ"נ, דהת"נ הינו עשיית דין, ואין נידון זה דומה למכירת חמץ בבית הכנסת דשם אין זה עשית דין. [הדברים נכתבו ע"י הרב י.ס. כולל חז"א]

דברותינו חזרו ונמנו שיהו מכריזין עליה ד' שבתות, ובגמ' אמר רמי בר חמא אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אמר רבא דיקא נמי דקתני ארבע שבתות זו אחר זו ש"מ. ומפרש"י, ימים שאינם של מלאכה והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובמשנ"ב (ש"י, סקכ"ח) ביאר דצרכי רבים הוי כצורך מצווה.

וברמב"ם (פ"א מהתפילה ה"ז) ובטוש"ע (סי' קנ"א) כתבו דאין מחשבין בהם אלא חשבונות של מצווה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן. ובב"י כתב, דאע"ג דבגמ' לא איתמר בהדיא דשרי לחשב בהם חשבונות של מצווה, משמע להו דלדבר מצווה אינם בכלל האיסור. ולכאורה ההבנה בזה הוא דכיון דעוסקים במצווה זהו גופא כבוד ה' ולכן מותר לעשותם בביהכ"נ.

והנ"מ דהותר לעשות מצוות בביהכ"נ זהו דווקא בדליכא בזיון וקלות ראש בעריכת המצוות, וכדמצינו במג"א (קנ"א, סק"א) בשם המב"י דאין שוחטין בביהכ"נ. ולכאורה זהו משום דמלכלך את ביהכ"נ והויא בזיון.

וכן המבואר בשו"ע קנ"א, דמותר לעשות בביהכ"נ סעודת מצווה כדוגמת סעודת עיבור השנה, והוא מהירושלמי פ"ק דפסחים דבתי כנסיות צריכים בדיקה מחמץ כיון שאוכלים בהם בסעודת עיבור השנה. כתב במג"א (שם) מהגהת סמ"ק דהנ"מ סעודה שאין בה קלות ראש כדוגמת עיבור השנה דאין עולין לה אלא בפת וקטניות.

וכן אפילו במקום צורך כדוגמת להאכיל עניים או להשכיבם לא הותר אלא מטעם תנאי וכמבואר ברמב"ן ובר"ן (ומובא בט"ז ובמשנ"ב סק"ה), ובלא"ה אין להתיר. ובמשנ"ב סק"ט במה שכתב שאין למחות בעושים סעודת סיום הש"ס בביהכ"נ כשאין להם מקום אחר דיש להם על מי לסמוך, ביאר בשעה"צ דזהו משום תנאי ע"ש. אבל ללא תנאי אין להתיר, וזהו משום דגם בעשיית מצווה בביהכ"נ לא הותר קלות ראש. ולגורסים בירושלמי שהיו אוכלים בשבתות, צ"ל דס"ל דגם בסעודת שבת שייך להיזהר מקלות ראש. [ובעה"ש כתב דמה שמועיל תנאי לסעודת מצווה הנ"מ לסעודת סיום הש"ס דיש לה שייכות לביהמ"ד אבל לא לסעודה אחרת].

ובשו"ת רב פעלים (ח"ד, ל"ט) כותב, דהא דמבואר בברייתא במגילה כח,ב שמותר להספיד בביהכ"נ הספד של רבים, היינו הספד על ת"ח וזהו משום שמחויבים כל העם להספידו בתורת חיוב ולכן הקילו חז"ל להספידו בביהכ"נ שהוא מקום מרווח המכיל את הציבור, וכך מדייק מרש"י שם ומהרמב"ם, אבל אין להתיר להספיד שאר אנשים אפילו בעלי מעשים וירא"ש. ובגמ' התחדש שגם הספד על קרובו של חכם הותר דכל שהוא קרובו של ת"ח חייבין לבוא הכל להספידו בשביל הת"ח ונמבאר דזהו ג"כ המבואר בטוש"ע ב"ר"ד ס' שד"מ דמותר להספיד גם לנשי ת"ח בביהכ"נ ומוסיף דבר זה תליא במנהג אם להספיד קרובי ת"ח בביהכ"נ וכותב דזהו שכתב המג"א ע"ד המחבר ואין מספידין בהן אא"כ היה ההספד לאחד מגדולי העיר, וכתב, שמת קרובו של הגדול כגון רפרם דספדיה לכלתיה. ובמחצה"ש, דלא תימא דווקא במת הת"ח עצמו אלא אפי' קרובו, ע"ש. ולכאורה זהו כדלעיל דלמרות שההספד הינו דבר מצווה אבל הנאמר שם אינו תמיד דברי תורה וחשיבא זילותא לביהכ"נ. ונראה להוסיף שהמג"א מסיים, שהאר"י היה נוהר מאוד שלא לדבר בביהכ"נ רק תפילתו ואפילו דברי מוסר ותשובה לא דיבר פן ימשך ממנו דבר חול. וצ"ב למה הביא את מנהג האר"י בעניין ההספד ולא על תחילת הסימן שכתוב שאין משיחין בביהכ"נ שיחה בטילה (וכן במשנ"ב העתיק זאת רק בענין של הספד) ואולי אתי לאורויי דגם בהספד על ת"ח צריך להיזהר להתעסק רק

סיפור השבוע

בשמוע המשכיר את דבריו, לא ענה כלום, ותכף ומיד פנה ורץ לבית המדרש, ופתח את ארון הקדש, והתחיל להתודות: רבונו של עולם הריני מתחרט על כך שלא שמרתי את הבטחתי כדבעי, והתחלתי שוב לדבר בשעת התפלה, אבל מעכשיו אני מבטיחך באמת, שאני מקבל עלי שוב ביתר שאת וביתר שמירה, שלא אדבר עוד יותר בשעת התפלה בשום פנים ואופן, יהיה מה שיהיה אשמור את הבטחתי במלואה.

ובס"ד הענינים הסתדרו עם השוכר ויותר לא חזר השוכר למשכיר עם שום תלונה, והשכירות המשיכה והתנהלה הלאה בבטחה. (כבוד בית ה')

מעשה באיש אחד, שהיה לו בית שעמד להשכרה ובמשך שנה תמימה לא מצא שוכר. ובראותו גודל הפסדו, קיבל על עצמו להתחוק בכבוד ביהכ"נ והתפילה ושלל לדבר בשעת התפלה וקריאת התורה. והנה בס"ד כעבור שלשה ימים מקבלתו, מצא שוכר אשר הינו סוחר גדול, וסכמו יחד על סכום שכירות גבוה טבין ותקילין.

והנה כעבור תקופה קצרה, מעד המשכיר בקבלתו הטובה והתחיל שוב לדבר בשעת התפילה. והנה פתאום צץ לו השוכר, והתחיל להתלונן על גודל סכום השכירות שאינו כדאי לו, ושהוא מתחרט ואינו מסכים להמשיך את השכירות.

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דחרי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 052-7101970 15335792498 | com.gmail@y0527176420

גליון זה נתרב ע"י פ.ב.ש.ה.
לע"נ בעל החזון יחזקאל
להצלחה בכל ע"י וכל מילי
דמיטב וכתובה וחתימה
טובה

כי תבוא תשפ"ב גליון ק"ח שנה ג

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר רחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא תנינכם תראנה בנים
ובני בנים כסתילי יתנים סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ונחמני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל בקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגהיק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הטאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת
שעשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגהיק מקו"י גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיימנים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפיקס דבריו
אני אסיב עמכם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים
נ"ב אשתחוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוני, אקוה שלא להיות
כפוי טובה דו', ובעולם האמת
אקוה כי לא יכוש בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארגנשטער זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אשרי הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נזר בכל יום על כל אלה שיעיינו
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים שיועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלומד בספרי זכה לירוש',
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
סגולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הנני שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלילה הכריז:
נצטרתי מואת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את תידישי תורתו.
(רבות אפרים אר"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מליץ בפי' פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען

וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרה"ק ר' יעקב אריה ב"ר שלמה מרדוקי זצ"ל יא"צ י"ח אלול

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשי ידך. אמרו בתענית (דף ח:): מאי "ולברך את כל מעשי ידך", שאפי' פרוטה שבכיס מתברכת בו ביום הגשמים, וקשה מה שייכות יש בין ברכת מטר ארצך לברכה שבפרוטה שבכיס, שהלא הכתוב מיירי בברכה לענין מטר, ומדוע דורשים חז"ל את ייתור הפסוק לענין ברכה שלכא' אין לה שייכות לענין שהכתוב עוסק בו.

ומה שפירשו המפרשים הכוונה שאם יהיה המטר בזמן אזי תהיה התבואה בזול, ובכך תבוא הברכה על הפרוטה שבכיס, קשה דלפי"ז אין כאן אלא ברכה אחת שהמטר יגיע בזמן, ושאר הברכות באים ממילא, ומדוע צריכה התורה לכתוב זאת באופן שנראה דיש כאן ב' ברכות.

ויש לתרץ ע"פ מה שאמרו (ב"ב צא:): בנוגע איסור היציאה מא"י לחו"ל בשעת הרעב, דאמר ר' יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר, אבל מעות ביוקר אפילו עמדו ארבעה סאין בסלע יוצאין מהארץ לחו"ל. והיינו דכשמועות ביוקר שקשה להשיג מעות, מותר לצאת לחו"ל אף אם הפירות בזול. ונמצא דאף אם הקב"ה היה נותן את המטר בעתו והתבואה תהיה בזול, עדיין אין זה ברכה גמורה, כי אפשר שהמעות יהיו ביוקר ולא יהיה לאנשים מעות, וכמו שאמר ר' יוחנן בגמרא שם שזוכר שמחירי התבואה היו ממש בזול והיו הרבה אנשים בטבריה שמתו מרעב היות ולא היה בידם אפילו סך מעות אלו.

ובזה מובן היטב מדוע הוסיפה תורה אחר ברכת המטר, עוד ברכה לפרוטה שבכיס שתהיה מצויה, שבכך יהיה להם ברכה גמורה, הן תבואה בזול והן מעות בזול, ולא יחסר להם כלום. (זרע שמשון אות ח').

לע"נ הר"ר דוב בן הרה"ק ר' אברהם מטשארקוב זצ"ל י"א צ"ב אלול

ולא נתתי ממנו למת. ב' במסורה, הכא, ואידך "אל תבכו למת". יראה לפי שאם מתוודה שעשה והפריש המעשרות כהוגן, אז בא הברכה שאומר הכתוב "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך", [ועל ידי זה יתקיים בו "אל תבכו למת", כי ברוך ומבורך יהיה ביתו].

והיו חיין תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיין. ב' במסורה, הכא "חיין תלואים", ואידך "ועמי תלואים למשובתי". ונראה דאמרו בשבת (דף קנג.) שרבי אליעזר אמר לתלמידיו שוב יום אחד לפי מותך, אמרו לו וכי יודע באיזה יום ימות. והשיב כל שכן שכל ימיו בתשובה. וזה כוונת המסורה, כי לסיבת ש"חיין תלואים", ואיך יודע באיזה יום ימות, לזאת "עמי תלואים למשובתי".

לע"נ הר"ר דוב בן הרה"ק ר' ישראל מטשארקוב זצ"ל י"א צ"ב אלול

תוכחה. איתא בספר מגיד מישירים, שבתוכחות נמצאת אהבה יותר מבברכות. והפירוש הוא, דיש חילוק בין בן לעבד, דאם העבד חוטא לאדוניו, אז מרחיקו מפניו, אבל הבן שחטא, האב מייסרו פעם אחר פעם עד שמוכרח לשוב למצוות אביו, כן בתוכחות כדכתיב "ואם עד אלה וגו' עד "והתודו".

וכמו שהוא בכלל ישראל כנ"ל, וכנאמר "אם לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם", כן הוא בפרט, דאיתא בספר חסד לאברהם (אזולאי) שמי שבכוהו לברר ההלכה הוא בבחינת "בן", ואורייתא וקוב"ה חד, ולכן התורה מכריחה אותו לשוב, ואינה מניחה אותו להשתרש בחטא, וזה שאמרו חז"ל דהמאור שבה מחזירו למוטב, כי כמו שמעביר המסכים המבדילים בעד אור התורה ומיישר ומברר ההלכה, כן יוסרו ממנו המסכים המבדילים בינו לבין המקום. (נאות הדשא ח"א עמוד רכד)

שבת וי"ט. שבת לא בעי קידוש ב"ד, כמו יו"ט. והטעם הוא, כי ענין קידוש ב"ד הוא כמו קידושי אשה שנאסרת לכל אדם, כי קידוש המועדים בב"ד הוא שלא יתאחזו החיצונים בכנסת ישראל, וכדי לבער את החיצונים צריך ב"ד דוקא, שכל המלחמה בסט"א תלוי במידת הדין, [וזה בית דין] וכו'. ועיין פירש"י (פרשת שופטים) "אם עשית משפט צדק אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח", והכל שורש אחד, כי מידת הדין [של משפט צדק] מכלה אויבי ה'.

אולם בזאת יתירה מעלת השבת, שהחיצונים בורחים ממילא מבהירות קדושת השבת, כמ"ש בזוה"ק במאמר כגוונא "וכל שולטני רוגזא ומארי דדינא כולוהו ערקין", שאילו היו מתקרבים, היו כלים ממילא, כמו גוי ששבת, ואין צריך ב"ד לכלות החיצונים.

לע"נ הרה"ק ר' אברהם ישכר דוב ב"ר שלמה מרדומסק זצ"ל י"א צ"ב אלול

ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלינו ואת לחצינו. איתא במדרש (הובא באהל יעקב): וישמע ה' את קולינו זה האנקה והאנחה. ויש לומר על פי מה שפירש יד"נ החו"ב המופלג מו"ה יצחק ווייס נ"י מפרעשבורג בעמח"ס אבני בית היוצר, הפסוק "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו", דהמב"ט (שער התפילה פ"ו) כתב על מה שאמרו (ברכות כד:) שהתפלה צריך להיות בלחש, [דהמשמע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה], היינו בתפלות הסדורות בכל יום שלא

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליין מליצי יושר

וועט מען מוודיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - ויען, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות

אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקה בלייבט מקה"!

תולדות רבי יוסף ענגיל זצ"ל:

רבינו כותב בספר החלומות שלו כך: בליל הושענא רבה חלמתי שבא אצלי הגאון, ושאל כמה זו המהצית של תשעים ושמונה, אמרתי לו מ"ט, אך הוא התווכח עמדי ועמד על דעתו שאינה מ"ט רק חמשים, וכאשר לא הסכמתי לדבריו, אמר: אם כך הדבר, אין מה לעשות. ויצא, ויתן ה' שהחלום הזה יהיה לטובה, עכ"ל.

ובשולי הדף בו רשם את החלום, הוסיף רבינו בימים המאוחרים כך: הבל שלא הבינותי, אותו הגאון שבא אצלי בחלומי נפטר בינתיים, וידע מראש שנגזר עליו הדין המור, והיה מחפש המתקה על הקללה מצ"ח קללות "מכה אשר לא כתובה בתורה - זו מיתת צדיקים". ולא עלתה בידו.

בעת צרה, אבל התפילות שמתפללים בעת צרה וצער, אי אפשר בלחש". ועיין בשערי תשובה (או"ח סי' ק"א ס"ק ו'). ויש להביא ראיה ממ"ש במגן גיבורים (סימן ק"א בשם תמים דעים ס' קפ"ד), דאף דאסור ליחיד להתפלל בלשון ארמי, מ"מ המתפלל בדמעה וצעקה מתוך צער, תפלתו נשמעת, ע"ש.

וזה שאמר הכתוב "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו", דתפלותינו היה בקול רם ובצעקה, ואף שאסור להתפלל בקול רם, עם כל זה "וישמע ה' את קולינו", לפי שתפלותנו היתה בעת צרה, כדכתיב "וירא את ענינו ואת לחצינו". וזה כונת הפסוק (תהלים ע"ז) "קולי אל אלקים ואצעקה קולי אל אלהים והאזין אלי", דלפי שהיה ביום צרתי, על כן האזין השי"ת גם בקול צעקה, עכ"ד.

וזה שמרמז המדרש "וישמע ה' את קולינו", שאף היה בקול רם, מ"מ כיון שזה היה ע"י אנקה ואנחה, לכן האזין ה', כי בעת צרה הקב"ה שומע כל תפלת עמו ישראל ברחמים.

לזכות ב"ר ב"ר ע"י לזכות"ט והצלחה בכ"ע

בדרך אחד יצאו אלקי ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. וצע"ג הלא יותר ברכה אם לא יצאו כלל, ועוד מה נפ"מ אם ינוסו בדרך אחד או בשבעה דרכים. ונראה לי דהתורה

היא נצחית, ואין לך שונא כהיצר הרע, כדאמרו בב"ב (דף טז.) הוא השטן הוא היצר"ר, והוא בא בכל שנה ומקסרג בראש השנה שהוא יום הדין, ו"דרך" נקרא עבודה, כמה שנאמר "הורני ה' דרכיך" (תהלים פ"ו), וראש השנה יש רק עבודה אחת, יום תרועה, ויום א' מן התורה, עד שבא סכות שבעה ימים, וגם שבעה דרכים בעבודה: סוכה, לולב, אתרוג, ערבה, הדס, שמחה, והושענא רבא שהוא יסוד ערבה. והבטיח הקב"ה בראש השנה "בדרך אחד יצאו", אמנם עד סכות שבו "שבעה דרכים" וז' ימים, אז "ינוסו לפניך". (תורת יחיאל)

בנוסח יהי רצון אחר תהלים. ביהי רצון אחר תהלים, אומרים: "בזכות י"ג מידות שאין חוזרות ריקם". וקשה דרש"י (ר"ה יז:) על הגמרא שם שאמרה דברית כרותה ל"ג מידות שאינם חוזרות ריקם שנאמר הנה אנכי כורת ברית, כתב וז"ל: לשלש עשרה מידות הללו שאם יזכירום ישראל בתפילת תעניתם אינם חוזרות ריקם, עכ"ל. וקשה דמנא ליה לרש"י לחדש כן שזה דוקא בתפילת תענית. ועוד קשה, דאם כדברי רש"י, איך אנו אומרים הנוסח הזה "שאין חוזרות ריקם" גם באמירת תהלים בלא תענית.

וכאשר קבלנו פני הגאון [מהר"ל דיסקין] דבריסק נ"י ברגל, היתה תשובתו כי רש"י למד דבר זה מאחר דאיתא דאין הקב"ה משהה גזירה יותר מן ג' ימים, וגזירה זו דעונש העגל היה ב' תשרי (ע' שו"ע או"ח סימן תקפ"פ), ואין הקב"ה משהה גזירה יותר מג' ימים, א"כ מה שאיתא בקרא (שמות לד:) "אנכי כורת ברית" היה ביוה"כ, א"כ היה משה בתענית, ועל זה איתא בגמרא ד"ג מידות אינם חוזרות ריקם, ומכאן למד רש"י שרק בתפילת תענית הוה ברית כרותה שאין חוזרות ריקם. וכי תימא איך אנו אומרים הנוסח הזה גם שלא בתענית, אמר הגאון נ"י דבכלל ישראל נמצא תמיד עדה שמתענים ומצטרפים להם², עכ"ד. ופלפתי עמו ולא התיישב דעתי בזה.

והנראה לי לפום ריהטא, כי אין הספרים בידינו עתה מפני טילטול הדירות והייתי נע ונד עדי ירחם במהרה, דרש"י דייק כן מפני דהיה קשה לו מנא לן ללמוד על הכלל ד"ג מידות אינם חוזרות ריקם, הרי הקרא "הנה אנכי כורת ברית", נאמר למשה, ודילמא רק למשה נאמר כן, ומנא לן שלכולם גם כן כרת ברית. ועוד, דמפורש בקרא שם "אשר אני עושה עמך", ואולי רק "עמך" מובטח כן, ולא לכולם. אלא על כרחך צריך לומר ד"עמך", הכוונה 'בדומה לך', ומשה היה אז בתענית מ' יום, א"כ זך מינה ומינה

¹ ז"ל: התפלות הסדורות בכל יום שלא בעת צרה, הוא שאין ראוי לאומרם בקול, כיון שהוא יכול לכיון בלחש, אבל התפלות שמתפללים בעת הצרה והצער, אי אפשר שיחפלו אותם האדם בנחת מצד צערו, ולכן הוא צועק בקול רם, להורות שהוא מכיר ומרגיש הצער שהוא בו, ואין מי שיצילהו כי אם הוא יח'.

² ב פ"י, כאן דמה שכתב רש"י "בתענית", אין הכוונה שהאומר י"ג מידות הוא צריך לישב בתענית, אלא אם איכא תענית בציבור באחד מקצוות תבל, זה נקרא יום תענית, וגם אז האומר י"ג מידות מובטח שאין חוזרות ריקם. וע' שו"ת דברי יציב (או"ח סי' רמ"ט).

תפילתו של הכהן גדול

למרות רצונו העז של בעל הבן לאשרי צ"ל להסתיר עצמו, התגלה והתפרסם כמי שתפילותיו נשמעות במרום, וראייתו היא למרחוק, היה לו די בפחות מקב חרובין, הקיסון הצר בה התגורר, בקושי היה ראוי לדיוור, צריף ישן וחלוד, פרוץ מכל עבריו, מקום צר ומחניק. את הכספים הרבים מליוני לירות שקיבל מהבאים אליו שנושעו מברכותיו, העביר למוסדות תורה עבור הקמת ישיבות וכוללים וביסוסם, כשלעצמו אינו נוטל מאומה.

כשהיו באים לבקש ממנו ברכה עבור בנים זרע חייא וקיימא, וזה היה לקראת סוף השנה, היה אומר בפשטות: "נגמר לי המלאי, ואני מקבל מלאי חדש בראש השנה, תבואו ותיכנסו אלי לאחר ראש השנה". פעם כשביקר במעונו אחד ממקורביו לאחר ראש השנה, פנה אליו רבינו ואמר לו בשמחה רבה: "קיבלתי השנה מן השמים לראש השנה חמשה בנים זכרים, ושרה בנות נקבות, וכבר חילקתי את כולם ליהודים הצריכים ישועה". ידוע ומפורסם שראש השנה היה אצלו אחד מן הזמנים החשובים ביותר, בהם היה יכול לפעול ישועות בקרב הארץ יותר מכל השנה כולה.

מסופר שפעם באו אליו שיברך איזה ילדה שהייתה חולה מאוד, ואמר לבני משפחתה: "תחכו עד ראש השנה ואפעל בעדה ישועה". ולמורבה הפלא, בעיצומו של יום ראש השנה לפתע החלימה הילדה וקמה על רגליה ונעלמה המחלה במקום כלא הייתה, וכיוונו את השעה, וזה היה בדיוק כשרבינו התפלל תפילת מוסף והזכירה לרפואה בתפילתו.

פעם בא אליו מקורבו בעת שהחל בתפילת ערבית, ובהגיעו לתפילת שמונה עשרה ראה כי המקורב ממתין עבורו, רבינו רמז לו שלא ימתין, כי הדבר ייקח זמן, אותו אדם לא החמיץ את ההזדמנות לראות את תפילתו של הכהן הגדול, תפילת שמונה עשרה לקחה למעלה משעתיים עד שסיים את תפילתו, כשבמשך התפילה היה מנותק מסביבתו, וראו שאינו כאן, כעין עליית נשמה, פניו הק' היו להבים, ועיניו פתוחות נשואות לשמים, ומסתכלות כלפי מעלה כשדמעות רבות זולגות מעיניו, כשידו מדפדת מהפתקאות הרבות עם השמות שהביאו לו לברכה ולרפואה שהיו מונחות על הסידור פתק אחר פתק, כשאינו מוריד את עיניו להסתכל בפתק כלל, ומועתיר ומפציר בתפילה במרומים עליהם, ופועל עבורם ישועה בשמי שמים. (ברכה משולשת לבעל הבן לאשרי עמוד כ"ב).

דדוקא בתענית דומיא ד"עמך" דמשה, ולכן עיקרם של י"ג מידות הוא בתענית וביה"כ פ' דומיא דמשה, אך פעולתם עומדת לעד, ובהזכרתם בכל זמן מעורר השורש, כאשר נאמרו ביה"כ פ' שהוא כלליות השנה, וכל רגל יש בו שורש לכל השנה, כגון חג הסוכות "זמן שמחתינו", בו נשרש שמחת מצוה לכל השנה, וכן בפסח נשרש סור מרע הכללית לכל השנה, וכן בשבועות שורש התורה לכל השנה, וכן ביה"כ פ' שורש התשובה וכפרה לכל השנה, וי"ג מידות הם בשורש הרחמים אשר מזכירים לעורר שרשם אשר נאמרו ביה"כ פ', והזכרה בכל השנה הוה כעין מצא מין את מינו וניעור כאשר נאמרו בשרשם במידת הרחמים בעת תעניתם, לקיים העולם בחסד עליון בל ימוט. וכבר כתב בספר הפרדס כי בכל יום עשירי מיוה"כ ואילך, בא הארה מן יוה"כ פ', א"כ כשי"ב שבו נתעורר י"ג מכילין דרחמין ומסוגלים להאיר עולם במידת הרחמים, וחסדו ואמיתו אל יעזבני נצח סלה. (ש"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' קפ"ד).

ליכנס מאד בך בבורה דהוה לזלחה בכ"ע וכו' ח"ט

ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה. אמרו בעבודה זרה (דף ה'): אמר רבה, שמע מינה דלא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין. ומפרש רש"י שם דמשה רבינו לא הבין טענת הקב"ה עד ארבעים שנה אח"כ.

והנה תנן באבות (פ"ה מ"א): "בן ארבעים לבינה". וכתב רש"י שם וז"ל: כדאמרין על הפסוק "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה", דמכאן לתלמיד שאינו עומד על דעת רבו עד שהוא בן ארבעים, עכ"ל. והקשה הגר"י ענגיל (גליוני הש"ס שם), וז"ל: צ"ע דברי רש"י, ד"בן ארבעים לבינה" הכוונה על בן ארבעים שנה משנולד, ואילו הגמ' בע"ז הכוונה על ארבעים שנה משעה שלמד. ועיין תוס' סוטה (דף כב: ד"ה ועד) [שכתבו על הא דאמרו שם דת"ח יכול להורות רק מבן ארבעים שנה, שסופרים ארבעים שנה משעה שהתחיל ללמוד, ולא משעה שנולד], וז"ל: "עד ארבעים שנה" היינו משנה שהתחיל ללמוד, עד ארבעים שנה, ולא משנה שנולד, כדאמרין בע"ז ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה, ש"מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין, וזה היה ממתן תורה עד ארבעים שנה¹.

אם ב"ד של מעלה עונשין פחות מבן עשרים. אמרו חז"ל (שבת פט: ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א, סנהדרין פ"א ה"ה), תיקוני זוהר תיקון מ' דף פא.) דאין ב"ד של מעלה עונשין קודם ששרים שנה. וכתב הגר"י ענגיל

¹ אבל במשכיל לדוד (סוף פרשת כי תבא) כתב, דהא"נ דשיטת רש"י היא ד"עד ארבעין שנין" אינו משעה שלמד, אלא משנולד, כדפירש באבות, דאינו עומד על דעת רבו עד שהוא בן ארבעים שנה.

והנה גוף קושיית הגר"י ענגיל, כבר מובא בחו"ט שם, וז"ל: בן ארבעים לבינה, ופי' הר"ב שלאחר מ' שנה שהיו ישראל במדבר אמר הכתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", ואמרו בגמ' מכאן דלא קאי איניש אדעתיה דרביה עד מ' שנה. וקשה דזו אינה ראייה מאנשי מדבר, שבעים שנה במדבר אחר מות תורה היו יותר מבני ארבעים שנה הרבה. וי"ל דישראל בשעת מ"ת גרים היו, וכל גר קטן שנולד דמי, עכ"ל, וע"ש תירוצו נוסף.

(גליוני הש"ס שבת שם) וז"ל: מה שאמרו (שבת שם) "יד שרין דלא ענשת עליה", ע' מהר"ו (סי' קצ"א) דזהו בכל עבירות לבד ממחלוקת, דעל מחלוקת אפי' יונקי שדים נענשין. ועיין בשו"ת לחמי תודה (מהר"י באסאן סי' ה') שחידש, דגר שנתגייר, אין מענישין אותו מן השמים עד כ' שנה אחר הגירות, מטעמא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכן חכם חתן ונשיא עבדין להו רווחא מן שמיא שלא להענישם עד כ' שנה מיום שנתמנו החכם, והנשיא, ונשא החתן. ועיין ברבי"א (בראשית לח:י) [שכתב, דגם פחות מבן עשרים נענש אם הוא בר דעת], וכ"כ בבנין אריאל (פ' וישב עה"כ וישב ראובן אל הבור).

וע"ע בשו"ת חות יאיר (סי' קס"ו) [שכתב וז"ל: כל דבר דמפורש בתורה קלות וחמורות, וכן כל גזירות ותקנות חז"ל שג"כ נכללים במצות ל"ת, ודאי ב"ד של מעלה ושלמטה שווין, ועונשין מבן י"ג. אמנם בדבר שלא מפורש ביה כלל אזהרה ומצוה, רק דש ללמדו מסברא דרע ומוך הוא, כגון מחלוקת של

קרח, (דאפילו לרמב"ם דחשיב "לא יהיה קרח" לל"ת, מ"מ בעת המחלוקת לא היה אכתי הציווי, רק אח"כ), בזה שפיר אמרו חז"ל שאין מענישין ביד שמים בפחות מבן כ', ורק קשה מחלוקת שנאבדו אפילו יונקי שדים].

וע' שו"ת חכם צבי (סי' מ"ט) שכתב וז"ל: הא דאין ב"ד של מעלה מענישין אפי' עונש כרת לפחות מבן כ', היינו לענין עונש עוה"ז, אבל בעוה"ב יש עליו עונש כרת¹. או דאף שיתחייב כרת פחות מבן י"ג, הקב"ה ממתין עד

¹ ז"ל לחמי תודה: איתא בירושלמי פ"ג דבכורים דחכם חתן ונשיא - גדולה שלהם מכפרת, חכם דכתיב "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", וכתיב בתריה "וכי יגור אתכם גר", מה הגר מוחלין לו כל עונותיו, אף חכם שנתמנה מוחלין לו כל עונותיו. חתן דכתיב "ויולך עשו אל שבעה ימים ויחם את מחלת" שמה, והלא "בשבת" שמה, אלא שנמחלו לו כל עונותיו. נשיא דכתיב "בן שנה שאלו במלכו", וכי בן שנה היה, אלא שנמחלו לו כל עונותיו כתיב בן שנה. הרי דכולהו בחדא מחתא תני להו, דכי היכי דגר קטן שנולד דמי, הנהו נמי קטן שנולד דמו, וכיון דגר קטן שנולד דמי לגבי שמיא, מסתברא דמן עבדי ליה רווחא בקטנותו קודם שנת י"ג צריך לעשות תיקון ביוזמו ותשובה בחייו כדי לצאת ידי חובתו. וז"ל: וא"ת למה נענשו ער ואונן, והלא לא היו אלא בני ח' שנה, והרי אמרין דב"ד של מעלה אין מענישין עד כ' שנה. ותירץ ר' יהודה החסיד דאין הדבר תלוי אלא בדעת ובמחשבה, כי יש פחות מ"ג שנה ערום בדעת ובמחשבה לרעה או לטובה, ועל זה נאמר כי כל לבבות דורש ה'.

² וכ"כ בנודע ביהודה (תניא י"ד סימן קס"ד), וז"ל: רק בעוה"ז אין הקב"ה עונשו בחייו קודם כ' שנה, אבל אחר מיתה כל מעשה אדם כל ימי חייו משגיג על כלל דעת אפי' לעניות הפעוּטות כשכבר יודע שהיה עבירה צריך לסבול כפי מעשיו. וכ"כ בשו"ת תורה לשמה (סימן שפ"ה) דמכרח לומר כן, דאם אין מענישין בשמים על מה שעשה קודם כ' שנה, א"כ הנפטר קודם כ' שנה, למה אומרים עליו קדיש ועונשין לו מילי דמעלי לכפרה. וז"ל: דבשמים אחר פטירתו של אדם מענישין אותו על עונות שעשה מעת שנכנס בחיוב דהיינו משנת י"ג אם לא עשה תשובה עליהם קודם מותו ולכן בעי כפרה, ומה שאמרו שאין מענישין בשמים עד בן עשרים היינו בעודו חי בעוה"ז, וזה ברור. וגדולה מזו אמרו אפילו על חטאת נעורים שעשה בקטנותו קודם שנת י"ג צריך לעשות תיקון ביוזמו ותשובה בחייו כדי לצאת ידי שמים, והיינו בעבור דין וחשבון של אחר פטירתו מעוה"ז. ומה שיאמר יצחק אבינו ע"ה להקב"ה "ול עשרים לא ענשת עליה" (שבת פט:), היינו עונש בהאי עלמא ולא על עלמא דאתי קאמר, ויצחק אבינו ע"ה השתדל לטעון בעדם להצילם מעונש דהאי עלמא, וקטח כי אחר שיצילם מעונש דהאי עלמא וישארו קיימים, אז דאין א"כ יעשו תשובה מעלייא ויתחרטו על הכל, וממילא יהיו ניצולים מעונש דעלמא דאתי.

אחר כ' אם ישוב, ולא יכריתנו אם יחטא עד אחר כ', ואם לא ישוב, אז יכריתנו על העון אשר חטא בו בהיותו פחות מכן כ'.

[האבני נזר (חול"מ סימן קכ"ו אות ב') כתב באופן אחר, וז"ל: אדם מושגח מהקב"ה בכל רגע, ואם הקב"ה יסיר השגחתו רגע אחת ממנו הוא עלול לפגועים רעים וממילא דינים פוגעים בו ונכרת, ובחטא שיש בו כרת אף שאין עונשין אותו עד עשרים שנה, מ"מ שוב אינו מושגח מהקב"ה, ונכרת ממילא].

לכות מ.ר.ב.י. להצלה בל"ע וכח"ט

והיה כי תבוא אל הארץ. "והיה" לשון שמחה, דהיה לך שמחה גדולה בעת שתזכה "כי תבוא אל הארץ", ומה שאנחנו אין מרגישים השמחה בעת שזוכים להיות בארץ ישראל, הסיבה לזה הוא "אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה", ראשי תיבות של תיבות אלו גימטריא "קולא", דהיינו לפי שרואין בעונותינו הרבים הרבה אנשים שקל אצלם ציווי ה' ועוברין על כל התורה, וכואב לבנו, ועי"ז אין יכולים להרגיש השמחה שזכינו לבא לארץ ישראל. על זה תנחמנו חורתינו הקדושה "וירשתה וישבת בה" ראשי תיבות גימטריא "דוד", דעכשיו קרב להזמן של "בעתה", דמשיח בן דוד יבא ויגאלנו, ואינו בא אלא בדור שכולו חייב, אבל בבואו, יכניס הרהור תשובה בלב כל בני ישראל ויחזור הדור להיות כולו זכאי והעונות יתהפכו לזכיות, אמן כן יהי רצון תיכף בימינו.

והיה כי תבוא אל הארץ. "והיה" לשון שמחה, "כי תבוא אל הארץ", שתזכה למדת הכנעה ושפלות, ד"א"ר"ק מרמז למדת הכנעה, בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה". אך אם היצה"ר ירצה ע"ז זה ח"ו להפיל עליך יאוש וימנה לך כל החטאים כדי להכשילך שאין תקוה, וא"כ על כל פנים תהנה מתענוגי עוה"ז. לזה נתן לך תורתנו הקדושה עצה אשר שעל ידה תחזק את עצמך, וזה שמסיים "ה' אלקיך". כי מסופר על הקדושת לוי ז"ע מברדיטשוב, שפעם אחת בא לבית הכנסת להתפלל, וכשאמר ברכות השחר, דילג ברכת "שלא עשני גוי", ושאלוהו על זה, והשיב, שבקומו בבוקר ועשה לו חשבון הנפש וראה שהוא חוטא ומחטיא רח"ל וגרוע מן הכל, אז הפיל עליו יצה"ר יאוש גדול כזה עד שלא היה יכול להגיד אפילו מלה אחת לפני הבורא יתברך. ואחר שהתיישב בדעתו שלא זה רצונו יתברך, עלה בלבו שהלא הוא ישראל שהקב"ה מתפאר בו, וקפץ בשמחה רבה וביקר "שלא עשני גוי". וזהו שאמר הכתוב "ה' אלקיך", דיש לך להתחזק שאחר כל זה עדיין בחר בך ה' והוא אלקיך, והבטיחנו בלילת ידך ממנו נדח, א"כ אין צריך להתיאש.

לכות מ.ר.ב.י. לרפ"ש וכח"ט

תשובה. היינו ששב מחטאו, והתודה על חטאתו או על עונו לפני ה', ויתנחם על מה שחטא, וקיבל עליו שלא ישוב עוד לאותו עון לעולם. בודוי והפרישה מן העון נאמר בקרא (משלי כ"ח) "ומודה ועוזב ירוחם", ובחורטה על העון כתיב (ירמיה ל"א) "כי אחרי שובי נחמתי".

ואם תאמר הלא מושבע ועומד הוא שלא יעבור, ולמה לך קבלתו על להבא. ויש לומר, אמנם דכן מצווה הוא בכל עת ובכל שעה שלא יחטא במעשה בפועל, אבל אינו מוטל עליו שיגמור עתה בלבו שלא ישתבש במעשיו לעולם. אבל מענין התשובה הוא, דאחרי שחטא כבר, שייסר החוטא את חטאו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד. שמעיקרי התשובה הוא לתקן מה שפגם החטא בנפשו, שהעון מסבב חולי רב בנפש. ועל זה התפלל דוד המלך ע"ה "הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני, תחטאני באזוב

¹ וכ"כ בש"ת ישכיל עבדי (ח"ב אה"ע סימן ב'), ובהגהות ר"א גוטמאכר שבת (דף פט:.) וע' נחל קדומים (ריש פרשת חיי שרה), שר"ת יהודה יעלה (י"ד סימן קנ"ח), דעת תורה (סימן ה' סק"א), תיבת גמא (פרשת חיי שרה).

וע' שר"ת תחת סופר (ח"ב י"ד סימן קנ"ה) שכתב דרך בעונשים על חטאים המחודשים לשעה כגון עונשי דור המדבר, נאמר הכלל ד"אין עונשין פחות מכן עשרים", אבל בשאר עונשים משהביא שתי שערות נעש. ובכסא דוד (דרוש ל"ז) כתב, דדוקא לאחר החורבן הדשכניה למעלה, אין מענישין פחות מכן עשרים, אבל בזמן שביהמ"ק היה קיים דהיתה השכינה למטה נעש מכן י"ג. וביוסף אברהם (פרשת וישב דף פב.) כתב, דדוקא כשדנין לכל העיר אין מענישין פחות מכן עשרים, אבל ליחיד מענישין אפי' לפחות מכן י"ג.

² ואב"י ב"ל"ד (סימן תנ"ד אות מ"ו) מביא מה דאיתא בתקוני זוהר (סוף תקונא ארבעין) ששאל ר"א לר"ש אביו מי שמת בין י"ג לכ' שנה באיזה עון מת. והשיב ר"ש דעונותיו ילכדונו את הרשע, דנהי שאין הש"ת מעניש אותו מ"מ מסלק השגחתו ממנו. וכן הוא בכתבי האר"י ז"ל בשער יצ"מ שבס' לקוטי תורה.

ואטרה, כתבסני ומשלג אלביק", כלומר שתנקה הנפש כאילו לא חטא מעולם.

ואם התודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב חטאו, הרי זה דומה לטובל למען טהר את גופו מטומאתו, ושרץ בידו, שאין הטבילה במי המקוה שהוא טובל כדי להתטהר מועלת לו, כל זמן שהטומאה בידו, ואינו נטהר עד שישליך השרץ מידו. כך התשובה שהוא משקיע את מחשבותיו ודעותיו במי הדעת כדי לטהר נפשו מטומאת הנפש, אינו עולה בה מטומאת הנפשות עד שיכון לבו לפרוש ממנה לעולם וירחיקנה ממחשבתו ומדעתו.

איר קענט באשטעלען פאר שבת באווארפען-שבע ברכות-בר מצוה

א סטעציעלע גליון מיט די נאמען פון די בעלי שמיחה ארויפגעדרוקט אין דאס פארטיילען ביי די שמיחה! אין די זכות פון די צדיקים ויעט נמשך ווערען שטענדיג

בשורה טובה

שוב יצא לאור הספר המבוקש ביותר
חלת לחם על הלכות חלה - ברכת הבית על מסכת חלה

במהדורה מפוארת בתכלית ההידור והיופי
ע"י מכון עבודה ברורה

אפשר להשיג הספר בארה"ב
הרב יצחק מיטניק שליט"א 732-987-4733
בירושלים: מכון עבודה ברורה 02-6576577

סגולה פאר ערליכע קינדער

סגולת אריה"ק כהדרת הרה"צ מ'אדאד זצ"ל

ארינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.

וואס טוהט מכון דורות ישרים:

- א ת"ח יר"ש וואס טוהט עס שוין - מ'לאזט איר וויסען ווען די נעצין אסאך יאדן צו העלפן אידן. חערט געבאקען, שהוא עת רצון וועט עס טוען פאר אייער ישועה פרייזאט, בנאמנות, קאנפידענצלע.
- יעדע נאמען איז א באזונדערע שטיין, באזונדערע עבודה און חפלות פאר א לענדערע צייט. אלעס ווערט געזעהן מיט מ'אין איבערגעגעבענדייט, מיט כוונה, במתינות, אזוי האט עס די ריכטיגע כח.
- מ'שרייבט די נאנצע נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די חלות און סיי נאכדעם אזוי ווי אלע שיטות. די שטיין בלייבט אין רעם איינעם פאר 2 וואכען.
- מ'זאגט די תפילה 18 מאל אויפן שטיין, ביי די ריכטיגע צייטען.
- מ'קען אויך אכנעמען די שטיין און עס אליין אראפלייגען ביי וועלכע צווייט איד ווילט.
- מ'קען באשטעלען אסאך שטיינער כדי מזל עס לייגען ביי אסאך צדיקים.

דוקא איר דעם מקובלדיגע אופן פון מכן דורות ישרים ווערט מען זי עס ווערט מ'אין די ווערטער פון אריה"ק מיטן הארץ יצחק הלב (אנצווען זיין הארץ צו ארישקייט), מ'האט לכו לשמים לשמח (ס'רשיט די נאנצע מעשע), וזאתה מלאים (העטע ווען האנדער), מ'קען עס געבען פון מעשה.

פאר פרטים וופט-טקסט מכון דורות ישרים

917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

צופרידענע עלטערען פון מכון דורות ישרים זאגן:

מ'קען איר מענטש, ער לערענט מוסר, ער וויל ענדיגען א מסכתא

מ'קען ווען בעהט מ'אין 5 מינוט פאר סוף זמן הריאת שמע

מ'קען יצחק האט ארויפגעלייגט א פילטער

א'ר האב נישט געהאט קיין מנוחה פארדעם, נישט וויסענדיג וואס מ'קען בחור טוהט

מ'האט גענומען זעהן מ'האט מיט מ'האט קינדער נאכען מ'האט זיין פאר מ'האט חסר קינד

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

ג'ליון 18 – כי תבא תשפ"ב – פרקים ג' – ד'

בביקוש האמת זוכים

ובברכות (ל"ב ב') אמרין ד' דברים צריכים חיזוק, ואחד מהם זה תורה דהיא צריכה תמיד חיזוק, אמנם יש דבר נוסף דא"א תורה בלי יר"ש, ומה קודם, בפסוק (תהילים ק"א י') כתוב ראשית חכמה יראת ה', שזה הדבר הראשון, ובאבות (ג' י"ז) תנן אם אין יראה אין חכמה, ובפשוטו היינו חכמת התורה, דאילו חכמות אחרות למה אם אין יראה אין חכמה, מה זה נוגע לחכמה, יש לדאבונינו אנשים שיש להם חכמה אע"פ שאין להם שום יר"ש, אמנם גם בחכמת התורה לא כ"כ רואים, דכל אחד שהוא למדן, בודאי שאינו ח"ו, אבל החדור בחכמה ה"ו צריך להיות עם יר"ש באותה מידה, ולא תמיד רואים שהחכמה הולכת באותו מידה עם היר"ש.

אבל היסוד הוא באמת דא"א שיהא חכמה בלי יר"ש, דבלי יר"ש טבע האדם שמתכל על כל דבר במבט ראשון בלי התבוננות אמיתית, בדרך כלל כשאנשים פשוטים רואים איזה דבר, הם רגילים להביע מיד את דעתם, אדם אפי' לא מספיק לחשוב רגע אחד וכבר אומר את דעתו, תמיד כשיש איזה מאורע שכולם מדברים מה קרה, בדרך כלל אף אחד לא ממתין להתבונן אלא תיכף הוא מביע את דעתו, איך הוא כבר יודע מה לומר, הרי בכל דבר צריך להגיע לעומקו של דבר, צריך ללמוד את הסוגיא, וזה נראה כאילו שכל העולם עילויים מופלגים דכשרואים איזה דבר כבר תיכף יודעים את כונת הדבר.

ובמק"א אמר רבינו: והנה באבות (ג' ט') תנן כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת.

וחכמתו קודמת אין הכונה שלומד ומשיג חכמה ואינו מקיים, דעל זה נאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, אלא הביאור שאין חכמתו גודלת באותו מידה של היראה, דהיראה אינה מגיעה עד כדי השיעור לעכל ולקיים את החכמה, וחלק מן החכמה נשאר למעלה מן היראה וזו אינה מתקיימת, וההתעלות ביראה מוכרח להיות שזה להתעלות בחכמה.

וכך י"ל דבעקידה ה"ו תביעה על חסרון יראה, דמש"כ שהביט בשכינה היינו שהתעלה מאד במדרגתו והשיג השגה גדולה בשכינה, דגם לפני העקידה מסתמא ה"ו נביא, אלא שבשעת העקידה הוא התעלה בבת אחת למדרגה הרבה יותר גדולה ממדרגתו הקודמת ע"י ראיית שכינה.

וחז"ל למדו דחסרה לו מידת היראה שהיתה צריכה להיות אצלו כנגד השגה זו, דלא הספיקה היראה כנגד ההתעלות הגדולה שבאה בבת אחת בשעת העקידה, וחז"ו הגיעו לעונש מיתה על תביעה זו, וזה נחשב שה"ו חסר במידת היראה כנגד החכמה, ונחשב כמביט בקלות בשכינה, והקב"ה אמר אם הורגו אני עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי, אלא גוזר אני שיכהו עיניו דסומא חשוב כמת.

הנה הדברים האלו רחוקים מאוד ממדרגתינו, אבל עלינו ללמוד מענין זה, שכל אדם צריך לראות שעד כמה שגדל בחכמתו צריך לגדול כנגד זה ביראה, וכדאיתא בשבת (ל"א א') דלולא יראת שמים אין כלום, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין, א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העלית.

תן לו משלו שאתה ושלך שלו

מעשה בגביר שתרם שני מיליון דולר לארגון פלוני. ביום מן הימים ערך הגביר חתונה לבנו, ורבני הארגון, אשר ביקשו לכבדו, כתבו לו מכתב הוקרה

וברכה. אחד מהם אף העלה רעיון לצרף לחתימותיהם של הרבנים גם את חתימתו של רבינו, ונציגי הארגון באו לבקשו שיעשה זאת. הרב שטינמן עבר על המכתב וכשהגיע למילים וכידוע, מי שדואג לילדים של הקב"ה, הקב"ה דואג לילדים שלו. בשלב זה עצר את הכתיבה והעיר: משפט כזה איני כותב. שאלוהו למה?

ענה רבינו זהו משפט של חנופה, שאלוהו הלא מדובר ביהודי הנותן שני מיליון דולר, ולכתוב עליו שהוא דואג לילדים של הקב"ה זה שקר וחנופה? ראה רבינו שאינם יורדים לסוף דעתו והסביר: כמה מדברים שיהודי זה הרוויח השנה? שבעים מיליון דולר השיבו, מה עושה אדם עם 70 מיליון דולר? שאל והמשך: הוא תרם שני מיליון לארגון פלוני, חצי מיליון לישיבה פלונית, ועוד רבע מיליון למוסד פלוני. בסך הכל הגיעו תרומותיו לסכום גדול של שלושה מיליון. יפה, אבל נשארו לו עדיין 67 מיליון דולר. מה הוא אמור לעשות בהם? לאדם רגיל באמת אין מה לעשות עם סכום כזה, אבל לילדים של הקב"ה יש הרבה דברים טובים שהיו יכולים להיעשות ב" 67 מיליון דולר, אילו היה אותו גביר משאר אצלו שלושה מיליון ונותן לילדים של הקב"ה את כל השאר, יכולים היינו לכתוב עליו שהוא דואג לילדים של הקב"ה אך כל עוד עשה ההיפך, אין הדברים הללו אלא חנופה ושקר

כיצד יהיה מאושר

הדבר הראשון שמפריע לאנשים לעלות זה המידות, אדם שעובד על המידות הוא מאושר, באבות (ד' כ"א) תנן הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מהעולם, ועוד תנן שם (ד' א') איזהו עשיר השמח בחלקו, חושבים דלהיות עשיר צריך הרבה כסף, אבל האמת צריך להיות מאושר, ומי המאושר, השמח בחלקו, תמיד הכל טוב לו, דאנשים מקנאים באחרים שזה עשיר וזה יש לו יותר הצלחה, לזה יש יותר חן בעיני אנשים, מה שיש לאחרים ואין לו הוא לא מרוצה, העיקר זה קנאה, לולא זה אדם ה"ו יכול לאכול פת במלח ולשתות מים במשורה וה"ו מרוצה, אך כשרואה שיש לאחרים יותר הוא לא מרוצה ומקנא ונשבר, קנאה זה דבר שאוכל את האנשים, כתוב (תהילים ס"ט י') כי קנאת ביתך אכלתני.

בדרך כלל אנשים לא מרוצים הם מרגישים שחסר להם משהו, זה נדיר שאדם מרגיש שיש לו את הכל, וכשצריך משהו ואין לו הוא כבר מתהלך שבור, כיון שהוא מרגיש שכל מה שהוא רוצה צריך להיות לו, וכל זמן שאין לו את כל רצונו הוא שבור, כי חסר לו, לאדם יש צרכים בכל מצבים בין בחור בין נשוי בין מבוגר.

וזה כי אדם לא מרגיש שכל מה שיש לו זה חסד, וכי מגיע לו משהו, הקב"ה נותן, אבל הוא לא צריך לתת, ואם אדם ה"ו מסתכל בראיה נכונה על הבריאה ועל עצמו, יראה שאין דבר שמגיע לו, אדרבה הקב"ה ברא את האדם כמש"כ במסילת ישרים (פ"א) להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, זה תענוג שאף אחד לא יכול לתאר, עין לא ראתה א' וזולתך יעשה למחכה לו, נמצא דרצונו לתת את השכר והעונג הכי גדול לבני אדם, ולכן הוא ברא אותם ועשה את כל הקושיים והנסיונות בכדי שיגיעו להתענוג האמיתי, אבל אדם בשעת מעשה לא מרגיש את זה וחושב שלא טוב לו, הרי אדרבה מה שיש לך יותר קושיים זה סימן שיוכל להיות לך התענוג, אדרבה לפום צערא אגרא, על שמתייגע ללמוד תורה ולקיים מצוות.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

בסוד שיח

דברים שנשא ונתנו מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל [חלק ו']

המזפת של החזון איש

סיפר רבינו: חורף אחד לא היה גשם, והבד"ץ בירושלים הכריזו לומר תפלה על עצירת הגשמים. והנה כיבדו אותו להיות חזן במנחה בבית של החזו"א, ובא ושאל את החזו"א האם לומר את התפלה על עצירת הגשמים, החזו"א שאלו למה לומר תפלה זו, ענה לו שכך אמרו הבד"ץ, שאל אותו החזו"א למה הם אמרו, והשיבו כי אין גשם, אז אמר לו החזו"א אין גשם? אל תדאג עוד יהיה הרבה גשם!!! ולפתע באמצע תפלת מנחה ירד גשם זלעפות!!! ולאחר מנחה נכנס לחזו"א ואמר לו מופת אירע פה!! והחזו"א חיך. וציין על כך רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א, דברי הגמ' כתובות ה' א' מיתבי השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר. (דרך שיחה)

זריזותו ותביבותו למצות

ידוע שהיה מתפלל שחרית תיכף בזמן ותיקין, וכן מנחה היה מתפלל בשתיים עשרה וחצי, ומעריב היה מתפלל מיד בזמן. ופעם הגיע אצלו אדמו"ר חשוב לפני זמן מנחה, וכשהגיע הזמן אמר רבינו שצריך לרדת למנחה, ואמר לו האדמו"ר אתם תמיד חושבים שמא תמותו עוד רגע, ולכן אתם הולכים תיכף להתפלל... ורבינו לא השיב כלום. ואח"כ בשבת אמר הגר"א מן לרבינו שאותו אדמו"ר אינו מבין מעלת הזריזות לתפלה, ורבינו השיב: לא, לא, הוא צודק, אכן אנו חוששים שנמות לפני שנסיים לקיים המצוה, על כן אנו מזדריזים לקיימו מיד כשהיא ביכלתנו. וסיפרתי זה למו"ר הגראי"ל זצ"ל, וחישב עם הסוגיא בגיטין (דף כ"ח א-ב) אי חיישינן לשמא ימות לזמן קצר, והעלה דמן הדין אין לחוש לזה.

ללדת אחר ארבעים

רבינו חי את כל הבריאה כולה דרך התורה, מה שאינו מתאים עם התורה אינו קיים, לא ענין אותו מדברי הרופאים, ולא מחקרי המומחים, ולא הוכחות מציאותיות, אם בתורה כתוב אחרת, הכל בטל ומבוטל. זכורני שפעם באו בשאלה למרן רה"י בעל "אילת השחר" על אודות שידוך של בחורה בת ארבעים ואחת, שכפי האמור בגמ' (ב"ב ק"יט ב') אינה יכולה ללדת, ואמר רה"י: אצל ר' חיים אם כתוב בגמ' שאינה יכולה ללדת אז אינה יכולה ללדת, אבל במציאות אנו רואים שגם שנה שנתיים אחרי, עדיין יכולה ללדת... [יש דברים שקבלנו מהראשונים שנשתנו הטבעים, עיין תוס' ע"י (דף כ"ב ב' ד"ה פרה), וחזו"א אבה"ע (סי' י"ב סק"ז), אבל מה שלא מסרו לנו שנשתנו הטבעים, אין המציאות מוכיחה מאומה].

זה מוכר ספרים

ועוד סיפר רבנו ששמע מגר"ח קניבסקי, שהלך עם החזו"א לים בשעות הבוקר המוקדמות, פעם עוד לא היו הרבה אנשים בבוקר... ומישהו שאל את הגר"ח"ק על החזו"א: מי זה הרב הזה, וענה הגר"ח"ק: זה מוכר ספרים... ואמר אח"כ הגר"ח"ק שהחזו"א נהנה מזה.

גדל המצוה למחול לשני

שאלו את רבינו על אחד שיועד ש"ס בבלי וירושלמי ודיבר לשון הרע על פלוני ומפציר בו שימחלו לו והלה אומר קשה לי למחול לו ע"פ מה שכתב החפץ חיים שהמדבר לשוה"ר כל זכויותיו עוברות לזה שספרו עליו וחובותיו עוברות למספר וקשה לי לותר על זכות בבלי וירושלמי. ואמר רבינו: "אם ימחלו לו יקיים מצוה יותר גדולה". והזכירו קמיה רבינו את דברי מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שלא יתכן שהמחול יפסיד מכך אלא נשאר הזכויות לזה שדיברו עליו וגם יהיה למספר. וכששמע רבינו את דברי מרן הגראי"ל אמר בזה"ל: "כבר הורה זקן". וכשסיפרו כל זה למרן הגראי"ל, ביאר דברי רבינו שהטעם שזה מצוה יותר גדולה למחול מפני שזה חסד.

טעם העונש בערה"ז

תלמידי רבי עקיבא נענשו כאן בעולם, על שלא נהגו כבוד זה בזה מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל למד מכאן, עד כמה חמור עוון בין אדם לחבירו וביזוי תלמידי חכמים, עד שאין ממתניים עם העונש לעוה"ב, אלא מענישים כבר כאן בעוה"ז. כאשר הביאו את הדברים קמיה רבינו אמר כי הדבר אמת, וטעמו מכיון שכאשר חוטאים בעוון

שבין אדם למקום, הרי החטא הוא כלפי מעלה, ובהתאם לכך גם העונש ניתן בעולם האמת, אולם חטא שבין אדם לחבירו, הוא כאן בעוה"ז, ועל כן העונש ניתן אף הוא כאן בעולם.

לבקש ברכה לזיווג - לא לשידוך

הייתי אצל מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן ואחד ביקש ברכה לשידוך ומרן הגראי"ל אמר לו: שידוך זה אירוסין, וזה יכול להתבטל, צריך לבקש - זיווג. ואמר רבינו: נכון. אף דבמס' שבת (ק"נ א') איתא "משדכים על התניקות ליארס", כי בשבת הנידון הוא השידוך ולא הזיווג.

תאריך לרעזי

שמעתי מאחי הגר"ר יחיאל שליט"א, חמותו מרת רחל ע"ה אשת רבי עזריאל בר שליט"א נפטרה בעש"ק ויגש ע"ג והוא תאריך לועזי ללידתה ושאלו את מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אם יש בזה ענין של 'את ימך אמלא' והשיב לנו היהודים יש רק תאריך עברי ואין לתאריך לועזי כל משמעות, אמנם כשהאבלים שאלו את מרן הגר"ח"ק אמר, הסברא אומרת שיש לזה משמעות וכך מצונו בתורה שנאמר לאברהם כעת חיה והראה לו על הקיר עד שחמה תגיע לכאן רואים שמתייחסים לימות החמה.

ילמד עם תוס'

הנה בחור שאל את פי הגראי"ל בנוכחותי: בשעות בין הסדרים יש לו ב' ברירות או ללמוד גמ' רש"י ואז יספיק הרבה, או גמ' רש"י ותוס' ואז ההספק יהיה פחות, הגראי"ל אמר לו - שילמד גמ' ורש"י, והביא על זה מש"כ ב'כתר ראש' תלמוד תורה ס"ק מ"ט - ולא לעיכובא ללמוד כל התוס', וכן מה שכתב ב'מעשה רבי' - לימוד גמ' רש"י. והוסיף הגראי"ל לומר לו היה אחד גאר הגרויסער שאמר על עצמו - בגיל 18 ידעתי הש"ס גמ' רש"י (מפי השמועה שהכוונה לאחד מגדולי הדור האחרון) האם אח"כ הוא ידע גם עם התוס' אינני יודע, ע"כ דברי מרן הגראי"ל. אך כאשר שאלתי כנ"ל את פ"ק דרבינו, והוא אמר: אם לומדים עם התוס' זה נשאר יותר [נחקק יותר] ולכן כדאי יותר עם התוס'.

מי שמתעקש מצליח

אני זוכר אמר רבינו שלמדתי בישיבה בפתח תקוה היו חברותא שני בחורים שלמדו אחד כשרוני ואחד חלש, בתחלה הכשרוני היה נחשב לרבו של הבחור החלש, ולבסוף לאחר עשר שנים התהפך הדבר ואותו הבחור הלא כשרוני נהפך להיות רבו של השני כיון שהוא יותר התאמץ, והכשרוני לא השקיע. הזכרתי בפני רבינו מה שאומר הגראי"ל שטיינמן שאיתא בגמ' ב"ב קלד א' תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכניה כמשה רבינו שלשים מהן ראויים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. מזה יש ללמוד שלא לזלזל בשום תלמיד אף אם נראה כקטן התלמידים, דהנה הגמ' אומרת על ריב"ז שהי' נחשב לקטן התלמידים, ולנו ממי יש הכי הרבה תורה, והתורה שנשאר לנו זה מריב"ז, ר"א ור"י היו תלמידיו, ר"ע ג"כ, כולם היו תלמידים של ריב"ז. רבינו הוסיף על כך את דברי הירושלמי בנדרים שחלה הלל נכנסו תלמידיו לבקרו ולא הי' מקום לריב"ז ונשאר בחצר לבד, שאל היכן הקטן שבכם שיכנס שעתיד להנהיג את הדור. וז"ל הירושלמי נדרים פ"ה פעם אחת חלה ונכנסו כולן לבקרו עמד לו רבן יוחנן בן זכאי בחצר. אמר להן היכן הוא הקטן שבכם שהוא אב לחכמה ואב לדורות אין צ"ל הגדול שבכם. אמרו לו הרי הוא בחצר. אמר להן יכנס. כיון שכנס אמר להן (משליח) להנחיל אוהבי יש ואצרותיהם אמלא. ואמר רבי יוחנן ניכר זה שהוא תלמיד חכם. ביאר רבינו שאב לדורות פ"י להנהיג את הדור. סיים רבינו ואמר הוא הדבר שדברנו מי שמתעקש מצליח. (מנחת תודה)

כבוד הבריות

חשון תשע"ג. בשכונת רמת אלחנן הודיעו כי אין גנרטור בשבת זו, ויהודי יר"ש שואל כיון שיש לו אקוריום עם דגים ואם לא ישתמש בחשמל הם ימותו כיצד ינהגו? הראה רבינו שבספר הזיכרונות שלו [שכתב לעצמו מזכרונות מה ששמע מהחזו"א] כתוב בשם החזו"א שמשום כבוד הבריות התיר להוריד מים של בית הכסא, ואולי זה דומה לזה, אבל אינני רוצה לפסוק הלכה למעשה, שישאל את רבי אהרן לייב. הוא שאל את מרן הגראי"ל ואמר שאסור

דיני חובות הנשמטים ועשיית פרוזבול
גליון זה הינו לעיני הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב בני ברק וגאב"ד בד"צ שערי הוראה
מחבר ספר שמיטת כספים כהלכתה

נשמת/לא נשמת	צריך/עזר פרוזבול (בכל מקום שיש מח' הורה הגרש"א שטרן שיעשה פרוזבול, ובדיעבד ישאל חכם)	הנפק"מ השכיחה בדין זה
חוב שהגיע זמן הפרעון	נשמת	צריך פרוזבול
חייב כסף לאדם שלא יעשה פרוזבול	נשמת	לכתחילה יפרע קודם סוף השנה כדי לא להכשיל את המלוה בעבירה כשיתבע
עבר שמיטה ולא פרע לו מקודם	נשמת	ישתדל לפרוע קודם שיתבענו, ובכל אופן כשיפרע יכין לשם מתנה
גבה חוב שחל בו דין שמיטה וחזר בתשובה	נשמת	לכתחילה יש להחזיר לאחר שחזר בתשובה, ואם יש כאן הפסד גדול וענין של תקנת השבין יגרום לו שיאמר לו אעפ"כ, וכשאינן ברירה אחרת הקילו הפוסקים למצוא היתר להשאיר הכסף, ואין להורות היתר ללא הוראה מחכם
לווה שאין למלוה עליו אלא שעבוד נכסים ללא שעבוד הגוף	לדעת התומים אינו נשמת, ויש חולקים	מח' אם צריך
חברה בע"מ כגון בנקים וכיו"ב	מח' אם נחשב לשע"נ ללא גוף ויהיה תלוי במח' הנ"ל	מח' אם צריך
זמן הפרעון לאחר השמיטה	אינו נשמת	אין צריך פרוזבול
חוב שזמן הפרעון שבע מיום התביעה ולא תבע	מח' אם נשמת	מח' אם צריך פרוזבול
חוב כה"ג הנ"ל ועשה פרוזבול ואח"כ תבעו	לדעות שבתחילה לא נשמת ילה"ס אם עזר הפרזבול או צריך חדש (כה"ג שהיה דעתו על זה)	
הגיע זמן פרעון ומחמת חסרון צדדי אין יכול לגבות	נשמת	צריך פרוזבול
סתם הלואה ליום	מח' באחרונים אם נשמת, ובזה"ז כתבו האחרונים דבסתמא ניתן ליתבע קודם ומשמת	מח' אם צריך, ובזה"ז לכו"ע צריך
האריך המלוה את זמן הפרעון בע"כ של הלווה לאחר ההלוואה	מח'	מח' אם צריך
הלואה המצויה בין שכנים	דינה כסתם הלואה דבזה"ז משמת	צריך פרוזבול
הקפת החנות במקום שדרך המקום להקפי קניה בחנות שאין דרכה בהקפה ולא תבע התשלום מיד	אינו נשמת	אין צריך, וילה"ס אם עזר הפרזבול על זה (כשנהפך אח"כ לחוב שנשמת וכדלהלן) כשהיה דעתו ע"ז מעיקרא
שכר פועל שאין דרכו לשלם מיד	מח' הפוסקים אם נשמת או לא, ויש להחמיר	מח' אם צריך, ויש להחמיר לעשות
באופנים הנ"ל כשסיכם את סכום החוב או קבע זמן לפרעון	אינו נשמת	אין צריך פרוזבול, וילה"ס אם מהני וכנ"ל
סיכום שנעשה בצורה אוטומטית במחשב מיד בשעת הקניה	יש להסתפק אם נחשב כזקיפה	לצד שנחשב כזקיפה כל בעל חנות וכיו"ב שנעשה אצלו מיד סיכום אוטומטי יצטרך להקפיד לעשות פרוזבול רק לאחר סגירת החנות

הדברים נתבארו בהרחבה בקונטרס "קיצור הלכות – שמיטת כספים ופרוזבול" שנתחבר ע"י הרב נתנאל חורזינסקי
ניתן להשיג את גליון זה וכן את הקונטרס בטלפון 0773456766 או במייל a42028966@gmail.com

דיני חובות הנשמטים ועשיית פרוזבול
 גליון זה היה לעיני הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב בני ברק וגאב"ד בד"צ שערי הוראה
 מחבר ספר שמיטת כספים כהלכתה

נשתמש ללא רשות ולא שילם	אינו נשמת כדין גזל שאין בו דין שמיטה	אין צריך פרוזבול	מי שנכנס למקוה ללא תשלום או נסיעה ללא תשלום אינו נשמת
תלושי קניה של צרכניות וכיו"ב	הרבה פוסקים נקטו שאינו נשמת ויש שנסתפקו בזה	מח' אם צריך	יש נציגים שקנו מהחברות תלושים בסכום של מאות אלפי שקלים (ושלמו על זה) ולא עשו פרוזבול, ולדעות שיש בהם דין שמיטה לכאורה יאסר להשתמש בכל מה שקנו בשנה השביעית
כרטיסי רב קו, או כרטיס הטענה למקוה	דינו כתלושי קניה	דינו כתלושי קניה	הטעינו כרטיס לאחר עשיית פרוזבול לדעות שמחמירות ישמט כ"ז שלא עשה אחר
יתרת זכות בכסף הנמצא בבנק בעו"ש	נחשב כהלואה לבנק, ותלוי במח' אם בנק נחשב כשע"נ בלא גוף שי"א שאין בו דין שמיטה	מח' אם צריך, ולכתחילה יעשה	מעיקר הדין יעשה פרוזבול אף כשאין לו כלל חוב אחר, ובדיעבד כשלא עשה יאמר משמט אני למנהל הסניף, ובדרך כלל יאמר לו אעפ"כ, ואם א"א ויש לו הפסד אם לא יתבע ישאל חכם
כסף המופקד בתכניות חסכון, פקמ"ם	תלוי במח' הנ"ל, וכן במח' בחוב שלא נפרע מיד בתביעתו, וכן י"א שחציו נחשב כפקדון	מח' אם צריך, ולכתחילה יעשה	מעיקר הדין יעשה פרוזבול ובדיעבד יש כאן יותר צדדים להקל, ובפרט על חלק מהסכום שיתכן שנחשב כפקדון, ובכל מקרה כשיכול יאמר משמט אני, ואם א"א ישאל חכם.
פק"מ יומי	דינו ככסף המופקד בתכנית חסכון	מח' אם צריך, ולכתחילה יעשה	למחמירים יש ליזהר שאם יעשו פרוזבול מוקדם ישמט הכסף שנכנס לאחר עשייתו, ויעשו לאחר שיותר לא נכנס או יהפכו סמוך לר"ה לפק"מ שבועי (באופן שאין בזה חשש)
תכנית חסכון המופקדת בקרנות לכל ילד לילדים על גיל יח' כשהכסף מופקד בקרנות כשרות	הפוסקים דנו בזה רבות ויש כמה צדדים להקל, ובפרט אם בעל החברה יעשה פרוזבול (ובכל אופן בכל התכניות האלו לא מדובר על כל סכום הכסף ואכמ"ל)	-----	לכתחילה עדיף שיעשו פרוזבול ע"י האב, ועד גיל יג' מהני בלא דעתם מדין אפוטרופוס, ומעל גיל יג' יש לדון אם צריך שליחות או דכיון שהוא אחראי מהני בלא דעתם, ויש מקילים דבזה סגי באמירה בלא כתיבה
כנ"ל מופקד בבנקים	אינו נשמת כיון שא"א להעבירו כלל	אי"צ פרוזבול	-----
כנ"ל בקרנות שאינם כשרים	יש צדדים יותר להחמיר ודינו ככל כסף בבנק	דינו ככל כסף הנמצא בבנק	נפק"מ בבחור שחזר בתשובה ומופקד בקרן לא כשירה ויעשה פרוזבול בעצמו על חוב זה, ובדיעבד דינו ככסף המופקד בבנק בעו"ש
תכנית חסכון בקרנות או בבנק לילד מעל גיל יח'	חלק מהקולות לא שייכים כאן ויש צד יותר שנשמת	דינו ככל הכסף הנמצא בבנק	כשלא עשו דינו ככסף הנמצא בבנק שלא נעשה עליו פרוזבול ונתבאר דינו לעיל
יתרת חובה בבנק	הבנק נחשב המלוה ונשמת חובו	צריך הבנק לעשות פרוזבול, ואם לא עשו דינו כפריעת חוב למלוה שלא עשה פרוזבול ונתבאר לעיל	-----
הלואה מהבנק שהגיע זמנה ולא פרע	דינו כדין הקודם	דינו כדין הקודם	-----
צ"ק סחיר שהגיע זמן הפרעון (כשאינו למוטב בלבד)	מח' אם נחשב כגבוי ואינו משמט או לאו כגבוי ומשמט, (ובזמניו יתכן שצ"ק נחשב פחות סחיר ואינו כגבוי וצ"ע).	מח' אם צריך פרוזבול	קיבל צ"ק לאחר עשיית הפרוזבול תלוי במח' הנ"ל אם צריך לעשות ע"ז פרוזבול נוסף
צ"ק שאינו סחיר (למוטב בלבד)	כיון שאין יכול להעבירו לאחר לכו"ע אינו נחשב כגבוי ומשמט	צריך פרוזבול	אם קבלו לאחר עשיית הפרוזבול יעשה נוסף
לקבל צ"ק מאדם שאינו שתו"מ לאחר שנת השמיטה	אם אין לו כסף חדש (מהשנה הנוכחית) כנגד סכום הצ"ק בחשבון אסור לגבות מהבנק (לדעות שיש דין שמיטה בבנק)	-----	עדיף שלא לקבל, ובשעת הדחק כשיפסיד כספו ואין דרך לומר משמט אני יש לשאול חכם, ואם זה צ"ק על חוב שהיה חייב לו מקודם עשיית הפרוזבול יש שכתבו דמהני ע"ז עשיית הפרוזבול מדין שעבודא דר"נ
לקבל צ"ק מאינו שתו"מ שקבלו מלווה שלו קודם סוף השנה (ולא עשה פרוזבול)	תלוי במח' אם צ"ק כגבוי או לא, (ובזה"ז יש לדון דלכו"ע אינו כגבוי)	מח'	לכתחילה לא יקבלנו, ובדיעבד ישאל חכם, ואם החוב הזה היה קודם עשיית הפרוזבול יש שכתבו שמהני מדין שעבודא דר"נ
כה"ג הנ"ל וקיבל הצ"ק בשנה השמינית	לא שייך כל הקולות דלעיל, אלא רק מדינא דר"נ, וכשהיה חייב קודם	-----	-----
הלואה לאחר הפרוזבול	נשמת	לא עזר הפרוזבול הקודם	כל הלואות שנעשו לאחר הפרוזבול יזהר לקבוע זמן הלואה לאחר ר"ה, ואם לא קבע אסור לתבוע

הדברים נתבארו בהרחבה בקונטרס "קיצור הלכות – שמיטת כספים ופרוזבול" שנתחבר ע"י הרב נתנאל חורזינסקי
 ניתן להשיג את גליון זה וכן את הקונטרס בטלפון 0773456766 או במייל a42028966@gmail.com

דיני חובות הנשמטים ועשיית פרוזבול
גליון זה היה לעיני הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב בני ברק וגאב"ד בד"צ שערי הוראה
מחבר ספר שמיטת כספים כהלכתה

כסף הנכנס לבנק לאחר עשיית הפרוזבול	כנ"ל	כנ"ל	דינו ככל כסף המופקד בבנק וכתבאר לעיל, ויש ליזהר במלגות המופקדות בכוללים וכיו"ב
הפקיד כסף או צ'ק בחשבון ונרשם רק למחרת	יש להסתפק אם נחשב ככר הלוואה	יש להסתפק אם מהני ואם צריך	א. פרוזבול שנעשה לפני שנרשם ספק אם מהני ב. הפקיד לאחר שעשה ולא נרשם לפני ר"ה ספק אם צריך פרוזבול
מלוה ולוה הגרים במקומות שונים וזמן הפקעת הממון שונים בהם	מח' באחרונים אם זמן השמיטה, נקבע לפי המלוה או לפי הלווה	מח'	לכתחילה יחמירו כזמן המוקדם, ובדיעבד ישאל חכם
מלוה שנוהג כר"ת ועשה (באמירה) לאחר זמן שנחשב לילה לפי הלווה	בפשוטו מותר למלוה לתבוע, ויתכן דאין הלווה חייב לפרוע, ובדרך אמונה נקט שאינו חייב	מח'	
מלוה הנוהג כרמ"א ועשה כבי"ד שאינו חשבו והלווה נוהג כשו"ע שצריך בי"ד חשוב	דינו כנתבאר בדין הקודם	מח'	
מלוה שנוהג כשו"ע ועשה כבי"ד שאינו חשוב	אסור לו לתבוע ונשמוט, ואם תבע יש לדון אם חייב הלווה לשלם, ותלוי במח' בתר מי אזלינן	-----	-----
מלוה ולוה שנוהגים כרמ"א ועשו באינו חשוב אם מי שנוהג כשו"ע יכול לסמוך ע"ז	מח'		י"א דגם בזה לנוהג כדעת השו"ע אי"ז פרוזבול ונפק"מ שיאסר לו לקנות את החוב ולתבוע (או לקבל צ'ק של הלווה באופנים שנתבאר לעיל שיש בעיה), וי"א דבזה לכו"ע כיון שנפסק ביניהם הדין דאינו נשמוט מהני לכו"ע
מלוה שקיבל צ'ק ועשה פרוזבול ונתנו לאחר	יש להסתפק אם מהני הפרוזבול של המוכר		
גמ"ח שכולו כספי צדקה	אינו נשמוט	אין צריך	ואם מופקד בו גם ממון פרטי צריך פרוזבול
גמ"ח של אדם פרטי	נשמוט	צריך	

דיני עשיית פרוזבול

פרוזבול בבי"ד חשוב	אינו נשמוט		
פרוזבול בבי"ד שאינו חשוב	לשו"ע נשמוט ולרמ"א אינו נשמוט		י"א דלכתחילה אף הנוהגים כרמ"א יעשו בחשוב, ויש חולקים דאין להחמיר וסגי בפני ג' ת"ח הבקיאים בדין
פרוזבול בפני ג' הדיוטות שאינם יודעים הלכות שמיטה ופרוזבול	מח' אם לדעת הרמ"א מהני		לכתחילה עדיף בפני ת"ח הבקיאים ולא בפני הדיוטות גמורים, ובדיעבד כשא"א יעשה, והורו הפוסקים דבזה עדיף למסור בפניהם מדין עדים לבי"ד חשוב שלא בפניהם, והגריש"א עשה תנאי וכפי שיבואר להלן
פרוזבול באמירה ללא כתיבה	לשו"ע לא מהני, ולרמ"א מהני		לכתחילה כתבו הפוסקים להחמיר בכתיבה ולא באמירה, ובשעת הדחק לנוהגים כרמ"א אפשר להקל
מסירה (בכתב) בפני עדים לבי"ד שלא בפניהם (חשוב, ואינו חשוב)	לדעת הרמ"א וכן הוא בפשוטו דעת השו"ע מהני, והתומים נחלק		בפשוטו נראה בראשונים דבמסור לבי"ד חשוב מהני אף שלא בפניהם (ודלא כהתומים שהחמיר גם בזה), וכן נהג הגריש"א, אמנם למסור לבי"ד שאינו חשוב שלא בפניהם יש להחמיר יותר דבזה מצינו בראשונים דלא מהני וכדעת התומים
אמירה בפני עדים שלא בפני הדיינים	מח' אם לדעת הרמ"א מהני		בשעת הדחק גדולה לנוהגים כרמ"א יש לסמוך ע"ז,

הדברים נתבארו בהרחבה בקונטרס "קיצור הלכות – שמיטת כספים ופרוזבול" שנתחבר ע"י הרב נתנאל חורזינסקי
ניתן להשיג את גליון זה וכן את הקונטרס בטלפון 0773456766 או במייל a42028966@gmail.com

דיני חובות הנשמטים ועשיית פרוזבול
 גליון זה היה לעיני הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב בני ברק וגאב"ד בד"צ שערי הוראה
 מחבר ספר שמיטת כספים כהלכתה

מסירה בפני עדים לבני"ד חשוב בתנאי שאם לא מהני מוסר בפניהם	לנוהגים כרמ"א ואינם יכולים לבוא לבני"ד חשוב יש בזה הידור, וכן נהג הגריש"א	בתומים נראה שאף לבני"ד חשוב לא מהני שלא בפניהם ולכן יש בזה מעלה, (אמנם כנתבאר לעיל בדברי הראשונים נראה לא כך עייש')
פרוזבול ע"י שליח	מח' אם מהני, וכשא"א המנהג להקל	כשנעשה ע"י שליחות צריך לפרט, ואם הם רבים יכתוב כמפורטים בדף, ויפרטם בהמשך, ואם צריך גם בצד השני יכתוב כמפורטים בדף בשני הצדדים
ע"י הרשאה	י"א דבזה לכו"ע מהני	
ע"י זכין	מח' אם מהני, ולאדם שאינו שתו"מ י"א דלכו"ע לא מהני	כשאין אפשרות לעשות אפי' בשליחות בע"פ יש מקילים בזכין, ויכתוב את הזמן של עשיית הפרוזבול
לאדם שאינו יכול לשלוח (כגון חולה או שוטה) אפוטרופוס או מנהל וכיו"ב	י"א שיעשה זכין, וי"א דימנו לו אפוטרופוס והוא יעשה	וצריך להוסיף ולפרט שמוסר את כל החובות של....., ואם רבים יעשה כנ"ל לענין שליח
מוסר כתבו לבני"ד והם מכירים את זה	אפשר לעשות וצריך שיכירו שזהו כתב ידו אן ע"י עדים שיעידו כן, וי"א דבאין מכירים יוסיפו שכתבו על סמך מה שהגיע לידם	בחת"ס כתב שיכתבו את הזמן של כתיבת השטר ולא את זמן עשיית הפרוזבול
נשים נשואות ושאינם נשואות	צריכות פרוזבול	אם יש להם בעל ואין להם כלל ממון שאינו שלו אי"צ, אמנם בזמנינו יש הרבה מקרים שיתכן שאין כל הכסף נחשב של הבעל, ולכן יש להדר שתעשהו שליח, וימסור גם את חובותיה ויפרט וכו"ל
ילדים	אם יש להם כסף שאין לאביהם רשות בו צריכים לעשות, ויעשה האבא מדין אפוטרופוס	וצריך לפרט אותם, ובתכניות חסכון שיש כיום לכל ילד הורו הרבנים דטוב לכוללם, וי"א דבזה סגי באמירה ויש שהוסיפו גם בשטר
ילדים מעל גיל בר מצוה	אם יש להם כסף שאין לאביהם רשות בו צריכים ואינו אפוטרופוס, ואו יעשו בעצמם או בשליחות	בתכניות חסכון מעל גיל בר מצוה יש שהצריכו שישלחו את האבא, וי"א דגם בזה יכול לכוללם בלא דעתם, אמנם בשאר דברים ששייך להם לכו"ע צריכים בעצמם או בשליחות
דיינים קרובים בפרוזבול	מח', ולדעת השו"ע יתכן שיש יותר ליזהר בזה	בקרובים לדיינים יותר חמור מאשר למלווה וללווה, ויש שהקילו בכל אופן, ובמקום שאפשר עדיף להחמיר
עדים (במסירה) הקרובים	לדעת הפוסלים בקרובים ג"כ פסול, ואף למכשירים שם יש שפסלו בעדים	
נוגע (כשהעושה חייב להם וכן להיפך) עשה בפני שני דיינים	לדעת הפוסלים בקרובים ג"כ פסול, ואף למכשירים שם יש שפסלו בנוגע מח', ובשעת הדחק יש להקל	יש ליזהר בעשיית פרוזבול בין שכנים שלא יהיו חייבים זה לזה, וכן בעל גמ"ח לא יוכל לעשות פרוזבול לחייבים לו, וכן דיין שחייב לעושים בפניו
מסר בפני שני עדים	מח', ובזה אפשר יותר להתיר בדוחק בב'	
פרוזבול בפני נשים או קטן	פסול לכו"ע	ויש ליזהר במי שלא הביא ב"ש דאינו יכול לשבת כבי"ד
אין ללווה קרקע	נשמט החוב ולא מהני הפרוזבול	
זיכה לו קרקע	אם לא מחה מהני ולא נשמט	אם מחה בזיכוי יש בזה כמה פרטי דינים ואכמ"ל
יש לערב של הלווה או אם הוא הלווה לאחר ויש ללווה שלו קרקע	לא נשמט החוב ומהני הפרוזבול	י"א דבזמנינו כמעט ולא מצוי ילדים או בחורים שאין להם קרקע (עד גיל מסוים) כיון שיש להם בבנק תכנית חסכון, ולבנק יש קרקע ומהני כדין יש קרקע ללווה שלו
בחור בבית הוריו או בישיבה	מח' אם נחשב כיש לו קרקע	ואם השאילו מפורש י"א דסגי בהכי, וי"א דבשאלה צריך קרקע שיש בה שימוש חשוב

מהמשגיח הגה"צ

רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א

יוצא לאור לרגל גיליון המאתיים

© כל הזכויות שמורות

דברים אחדים

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו שזכינו בסייעתא דשמיא מרובה לבוא לגיליון המאתיים בעלון 'ארחות חיים' היוצא לאור עולם מדי שבת בשבתו מהמשגיח הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א. ועתה עלה בידינו להמשיך במלאכת הקודש ולהביא אל הדפוס קונטרס על חודש אלול.

אלול - כחלק מהשבועה דנחמתא

כבר ידוע בשם הלבוש שחיבר כל הפטרות הז' דנחמתא להיותם 'אחד'. וכך פירש, שאחרי שעם ישראל חטאו ונתגרשו מבית המקדש אומר להם הקב"ה "נחמו נחמו עמי", התנחמו ביניכם לעצמכם, אני לא נמצא אתכם בזה, וזהו הפטרת ואתחנן - נחמו. ואז עם ישראל אומר - והוא הפטרת עקב - "ותאמר ציון עזבני ד', וד' שכחני", הוא לא בא להיות בין המנחמים, ולכן גם באה כהמשך הפטרת ראה "עניה סוערה לא נחמה", דהיינו שעם ישראל לא יכול לקבל ניחומים בלי הקב"ה - "מאנה להנחם כי איננו", וכשרואה הקב"ה כמה עם ישראל משתוקק אליו באה הפטרת שופטים - "אנכי אנכי הוא מנחמכם", [א"ה ויתכן וכפל האנכי הוא כנגד 'נחמו' 'נחמו' עמי], ואז מגיעים הרגעים הגדולים והמנוחמים בהפטרות כי תצא - "רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וכו'", ובהמשך בהפטרות כי תבוא - "קומי אורי כי בא אורך, וכבוד ד' עליך זרח", ואז מגיע השיא באחרונה דנחמתא שהוא בערב ראש השנה "שוש אשיש בד' תגל נפשי באלקי - כי הלבישני בגדי ישע וכו'".

והנה אנו עומדים עדיין בתחילת הז' דנחמתא כאשר עדיין אין הקב"ה שותף בנחמתינו - ואיך אומר לנו נחמו נחמו - ובמה נתנחם.

הג"ר משה שנרמאן שליט"א סיפר שהוא היה תלמיד של הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל תקופה בישיבה בקרית יערים (טלז סטון), והיה זה לאחר חורף קשה. והנה בתחילת האביב יצאו יחד ולפתע ראה רבי מרדכי פרח נרקיס קטן וכולו התרגש עד כדי דמעות. וכששאלו הגרמ"ש מה מקום לרגש ודמעה? השיבו, ראה, כרגע כל העלים אחרי שלכת, ערומים הם מבגדיהם - העלים עומדים מבוששים ונכלמים והרי עוד מעט תשוב הארץ ותלבש עדיה ויתכסו בעלים ויפרחו בכל סוגיהם וגווניהם. ומי מספר לנו את העתיד הקרוב - הנרקיס הראשון... וכאן פרץ בבכי מתי כבר יבוא הנרקיס הראשון שיבשר לנו את גאולת נפשנו ב'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך זרח'.

והנה אם נשים לב הרי מיד אחרי חורבן הבית בירח מנחם אב אשר יצא מן הכלל להיות נידון 'בממעטין בשמחה' מיד קמה וגם נצבה אלומת האמרים בדמות האלול, חודש של 'ואני קרבת אלוקים לי טוב' סליחת ומחילת עוון. והרי הנה לנו ה'נרקיס' שמבשר לנו וזועק בקול 'אהבתי אתכם בית ישראל' (מלאכי א - הפטרת תולדות).

ונבארו ביתר שאת, דהנה טעות ישנה נתאזרחה בלב רבים, המשווה בנפשה את חודש אלול לתחילת ימי הדין אשר עליהם נאמר 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי' (תהילים קיט, קכ). אכן, אין הדברים כן, שהרי אלול הם ימי רחמים ורצון וימי הכנה לפני בוא יום הדין, אשר קל לאיש הישראלי להתקרב לבוראו, ובו תשובתו מתקבלת לרצון מהר יותר, וגם כשאנינה שלימה לגמרי. והראיה שבאותות השמים מזל תשרי הוא 'מאזנים' המורה על המשפט אבל מזל אלול הוא 'בתולה' שמראה על חיבה יתירה ואהבה נפלאה, וכן דרשו חז"ל 'אני לדודי ודודי לי', ר"ת 'אלול' כי כולו קרבה וידידות, להקל עלינו שנזכה להתקרב ולהתעלות, ועל ידי זה לזכות במשפט.

וכי נשמע כדבר הזה אשר מי שחטאו נגדו הוא זה שממציא לאדם את האפשרויות להקל עליו משא התשובה מיד אחרי החטא כדי להיטיבו בדין - היש לך חיד מתוק מזה?!

וכבר אחז"ל (במדבר רבה י - א) "חכו ממתקים זה הקב"ה - ראה מהו אומר 'כי כה אמר ה' דרשוני וחיו' (עמוס ה) ויש לך חיד

מתוק מזה? 'חי אני נאום ה' אלוקים אם אחפוץ במות הרשע וכו' (יחזקאל לג) ויש לך חיד מתוק מזה? 'ובשוב רשע וגו' [מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה] (שם) אין לך חיד מתוק מזה? עכ"ל.

והרגשה נוספת 'בחכו ממתקים' כבר הזכרנו את מה שכתב מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל בסידורו [בהשיבנו ה' אליך - שביום כיפור קטן] דהנה מובא באיכה רבה (ה, כא) אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה 'השיבנו', אמר לה שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם'. והיינו שנחלקו מי צריך להתחיל, והקב"ה אמר שהם צריכים להתחיל, והיינו, דאל"כ אין כאן בחירה כמו שכתוב ברמב"ם (תשובה ה, ד), וזה רצון הקב"ה שהאדם יבחר מעצמו בלי שום הכרח דאל"ה אין בחירה, עיי"ש שהאריך.

ויש לתמוה א"כ איך אמר ירמיה השיבנו ה' אליך ונשובה שמקדים 'השיבנו'? וי"ל שירמיה סבר דכיון שאמר 'השיבנו' זה כבר נקרא שהקדים, והקב"ה הסכים לדבריו כדמוכח בעבודה זרה (ה, א) דהו"ל למימר תן אתה, דכיון שמבקשין הו"ל בא על ידיהן, (והיינו שכאשר האדם פותח בזעקת השיבנו ומוכיח על כנותו לשוב, זה מהווה להחשב שהוא פותח בתשובה) כמו שכותב מרנא החזו"א זצ"ל בליקוט סוף אורח חיים.

והדברים מדברים בעד עצמם - לזעוק 'השיבנו' אמיתי, הרצון וההשתוקקות לזה הוא כבר 'שובו - אלי' שע"ז מבטיח הקב"ה ואשובה אליכם - היש לך חיד מתוק מזה?!

והנה בסליחות (לשני קמא וי"א בחמישי) אנו אומרים 'ומתוך צרה המציאם פדות ורווחה', ולכאורה מה הכוונה ב'מתוך'? ואפשר כוונתו למש"כ הרבינו יונה בשערי תשובה (ש"ב אות ה) 'ויש על הבוטח להוחיל במעוף צוקתו - כי יהיה החושך סיבת האורה'. וכבר האיר לנו בעל ה'פחד יצחק' שמבואר ברבינו יונה שאין שלימות הבטחון בזה שיטתו בדעתו שיתכן ויתחלפו המסובבים לטוב, אלא כי יהיה 'החושך סיבת האורה', שהקב"ה שכולו טוב, ברא בריאה מיוחדת שגם כאשר מביא צרה לאדם אם ישוב יהיה החושך עצמו סיבת האורה.

אכן יש כאן אולי עוד מכוון שבצרה עצמה כבר מונח 'הפדות ורווחה', וכמו שראינו בנס חנוכה שבשעת הכעס והעונש שנכנסו יוונים להיכל, כבר אז שמר הקב"ה על 'פך השמן הטהור' שמיד שישבו ויחזרו לביהמ"ק יהיה להם שמן להדליק.

עוד מצינו ביומא (נד, ב) בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורים זה בזה. והקשה המהרש"א מהא דאיתא בב"ב, שבשעה שהיו עושין רצונו של מקום היו הכרובים 'פניהם איש אל אחיו' ובשעה שלא היו עושין רצונו של מקום היו 'פניהם לבית' וא"כ בשעת החורבן שלא עשו רצונו של מקום היאך היו מעורין זה בזה? ומיישב הגר"ח שמואלביץ זצ"ל כיון שבא הקב"ה להחריב את ביתו ולהגלות את עמו, באותה שעה היתה כביכול לפניו יתברך חבה גדולה ואהבה יתירה לישראל, ורק אז התיר הקב"ה למידת הדין לשלוט בהם.

אכן מטיין בי מדרשא בשם רבי צדוק הכהן ש'המעורין זה בזה' הוא על פי הגמרא (יבמות סב, ב) שחייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, שהוא ההרגשה שאין כאן 'פרידה' עדיין דעתו עליה ולשוב, ואדרבא כעת הוא זמן החיבור והקישור.

והוא מה שפירש רש"י (ריש שיר השירים), ואומר אני שראה שלמה ברוה"ק שעתידין לגלות וכו' ויסד ספר זה ברוה"ק בלשון אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעורים אליו, ומודה על פשעה, אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה, וכשרון פעליה בהם נקשר עמה באהבה עזה, להודיעם כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה, והוא עתיד לשוב אליה.

בשעת החורבן הגדול, כבר מודיע לה הקב"ה כי הקשר נשאר, והוא עתיד לשוב אליה, - היש לך חיד מתוק מזה? ויתכן שזה שאמר (תהילים כג, ד) 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני' שלכא' מה שייך שה'שבטך' שהוא מקל היסורים הוא יהיה סיבה לנחמה? ועיי"ש במפרשים. אכן להאמור יתכן עוד שבצורה כזו שבא ה'שבטך', כבר מונח שם להרגיש אהבת ד' ש'המה ינחמוני'.

[ויתכן עוד לפרש על פי מה שכתב הרד"ק שבטך אלו יסורים ומשענתך זו התורה, שהרי התורה היא הרפואה לכל, כמבואר בעירובין (נד, א) החש בכל גופו יעסוק בתורה, ושם מפרט עוד לגרונו, למעיו, לעצמותיו, לראשו, וא"כ מיד כשנותנים היסורין כבר נותנים אתם את הסממן המרפא - תורה].

והלא הכתוב אומר ומצווה - 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלוךך מיסרך' כי בתוך היסורים אדם מרגיש את ה'איש את בנו' - את אהבת ד' וכמבואר.

ויתרה על זה כ' הגר"א במשלי (ג, יב) 'כי את אשר יאהב ד' יוכיח וכאב את בן ירצה' ומפרש שמזה שאני מוכיח אותו סימן שאכפת לי ממנו ואני לא רוצה ליתן לו ליפול, ועל כרחך שאני אוהבו ונוהג בו כאב רחמן, שהרי דרך העולם

במלמד שמנסה כוחו בתלמיד שאינו לומד שמוכיחו כמה וכמה פעמים, וכשרואה שלא מועיל מניחו לנפשו ומייאש נפשו ממנו, משא"כ אב האוהב את בנו לא מניחו בשום פנים ואופן, כי יודע כמה הוא יפסיד בהמשך החיים. [וכבר ציינו לדבריו לקמן (כז, ה) המפרשו ביתר שאת] ויתכן שזה גם מה שכתב המצודות דוד עה"פ שבטך ומשענתך המה ינחמוני 'כי בזה אראה שלא עזבתני להמקרים'. אך מוסיף הגר"א וכאב את בן ירצה, הסימן שמחמת אהבה הוא, שאח"כ כאשר יסיר שבטו ממנו, "הוא חפץ למלאת רצונו" ומדבר לו תנחומים לפייס דעתו וכו', [ועיין בשערי תשובה ש"ב אות ד'].

וגם את הרשעים אוהב ד'. ועיין בסידור של מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל בסוף ברכת אהבה רבה, ה'בוחר' בעמו ישראל באהבה. אמר 'הבוחר' בלשון הוה - אפי' בדור שיש הרבה רשעים והבחירה בעם ישראל 'בעבור אבותינו', ע"כ. והברכה מסיימת 'באהבה'.

אכן, עיין עוד בפירוש 'תפילת מרדכי', שמביא בברכת מגן אבות וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם, אכן למען שמו אף כשתמה זכות אבות, גאולתו קיימת לעולם למען שמו וכו'. ומציין לטור (או"ח קי"ג) וממשיך 'באהבה' דהיינו אפי' כשהגאולה באה לא בזכות האבות. והוא מציין למקורו בפ"י עיון תפלה.

ומה נפלאה היא קריאת הקב"ה לעמו (מלאכי א' - הפטרת תולדות) אהבתי אתכם בית ישראל. ומה נוראה היא התביעה ריש דברים (א, כז) - 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים וכו' ופרש"י והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר מה דלבך על רחמך מה דלביה עלך, והוא מספרי.

האם היה גלויי אהבה גדולים יותר מיציאת מצרים? אבל כשהאדם לא אוהב, הכל מתהפך - נורא!

לטהר את הלב ולפתוח העיניים כמה אהבה גם בשעת חטא. גם בשעת העונש להרגיש שה' צועד אתו ואוהבו. וכשישוב יגאלו - וגם בשעת החורבן נתן את ההרגשה שעוד לא עזבנו. ומזכיר יופי מעשינו ועתיד לשוב אלינו - וכמו שנתבאר כבר לעיל - נחמו נחמו עמי!

ימי אלול - כהכנה לימי הדין

ידועה אמרתו של הסבא מקלם ושל ר' ירוחם שימי אלול הם ימי הבראה של הנפש - ומהו?

ובפשטות הרי אמרו חז"ל (אבות ד, כח) רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. באים ימי אלול והאדם מתרומם בעבודת המוסר, והנפש יוצאת להבראה, ומשתחררת מהכבלים והאזיקים של המדות הללו.

ועוד שהרי אמרו חז"ל במדרש רבה (קהלת ו, ו) על הפסוק וגם הנפש לא תמלא, שהנפש יודעת וכו' משל למה הדבר דומה לעירוני שנשא בת מלכים, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובין לה כלום לפי שהיא בת מלך. כך הנפש אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה. למה, שהיא מן העליונים.

ולכן באלול כאשר האדם מתקן דרכיו ושב וממעט בדברי גשם אשר הם לה לזרה, ומרבה בתורה ומצוות אשר היא מן העליונים, ואז ושב ורפא לה.

[וכבר הבאנו בשם הדוד הגאון רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל ראש ישיבת כפר חסידים - שאמר משיב הרוח ומוריד הגשם - אם ברצונך שתנשוב הרוח למעלה תוריד את העסק בעניני גשם].

ויש בחינה נוספת שהנה הרב ר' שלמה הופמן הביא בשם הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל לבאר מהי 'קדושה'? על פי מה שאחז"ל (מו"ק כח, ב) וקדשתו [לכהן] לכל דבר שבקדושה, ולברך ראשון 'וליטול מנה יפה ראשון'. ומה זה שייך לקדושה? וע"כ שהכוונה 'נכבדות' דהיינו לעשות אותו 'נכבד'.

והגאון רבי משה שפירא זצ"ל הביא מדברי הרמב"ן ריש קדושים תהיו (יט, ב), דהיינו לא מעבירות רק ממוותרות וכעורים 'עד שיכנס בכלל זאת בצוואת הנקיות בידיו וגופו', וכמו שאמרו (ברכות נג, ב) 'והתקדשתם' אלו מים ראשונים, 'והייתם קדושים' אלו מים אחרונים 'כי קדוש' זה שמן ערב', [שסך את ידיו], והיינו כהנ"ל שבכך הוא נראה 'נכבד'.

[וכבר ידוע מה שכתב החינוך לבאר הלאו של 'עצם לא תשברו בו' בקרבן פסח (מצוה ט"ז) שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים].

והנה הנפש שואפת ל'נכבדות' וקשה לה איך שמבזים אותה לנהוג כמו המון העם חסרי הבנה והנהגת האדם השלם, ומבזבזים זמנם לריק [וכדוגמת אם נראה אדם בא בשנים משחק עם בובה הרי זה בזיון וחוסר נכבדות לנהוג כקטן וכשוטה], הרי אפשר לרכוש בכל רגע חיי נצח אשר כל העוה"ז כאין נגדו, וכהולך הזמן היקר על הבל וריק. הנה זה כאדם שיש לו הרבה דולרים ונהנה משריפתם ומשליך עיקר כספו לתוך האש ועוד נהנה, הרי וודאי לשוטה גדול יחשב,

ובזו יבוזו לו, ורחוק הוא ממדת הנכבדות.

ובלכוויטש היו אומרים מוסר ה' בני אל תמאס, מוסר ה' אשר אומר לבנ"י זכור כי אתה 'בני', בנו של מלך מלכי המלכים ושייך לארמון המלוכה כבן מלך - אל תמאס - לא מתאים לך להתעסק בדברים מאוסים ומלוכלכים.

ועד כמה האדם נכבד ומרומם וראשו לשמים ופסגתו אל על, שהרי השריש בנו רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג אות יז) שכ' 'ודע כי המעלות העליונות נמסרו לנו במצות עשה' דהיינו שהוא חיוב גמור על כל יהודי, ובהכרח שכל יהודי הוא במעלה גבוה ויכול להגיע אליהם.

וכאשר היא מרגישה עצמה 'נכבדת', בהיות האדם עסוק בדברים שתפארת להם לעושיהם ומרגישה מרוממת - הנה היא בריאות הנפש שלה.

אכן, אין אנו צריכים לכל זה, שהרי כל חטא הוא חולי בנפש האדם, וע"י התשובה שעורך בחודש הנה נתרפאה מזה והוא לה כפשוטו 'ימי הבראה של הנפש'.

וקול קורא: אלול, דע לך בשבילך נברא העולם, נתנו לך כוחות להעפיל לשמי שמיא, אל תבזבז על שטויות, זה הזמן לעשות תשובה, ולהיות לה' 'עבד נאמן' ולחזור לרוממות והנכבדות אשר יאתה לך כבן מלכו של עולם.

וכיצד נשיל מעלינו הבגדים הצואים ונלביש עצמנו בגדי מחלצות? ומה התייחד אלול ממצות תשובה של כל השנה? כבר הקדמנו כי טעות נתאזרח בלב רבים, אשר גובה מחיר כבד, ויש שהיא מונעת את אור ימי האלול מלהגיה הולכי חשכים - ואין נוגה להם.

יש שרואים את ימי האלול שהם הגדלת זמן המיועד למשפט ולדין והפחד המלווה אותו בשלושים יום קודם, ומסתייעים גם במה שכתבו הקדמונים על הפסוק 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' (תחילת פ' כי תצא), שקאי על חודש אלול. אכן יש פחד מהדין, ואלול בא להכין אותנו לזה, אבל יש להתבונן איך הקב"ה מכין, ויתבאר בהמשך.

אבל - זה בהיפוך גמור מהאמת, וכידוע (ונזכר) שמזל 'מאזנים' שמורה על משפט הוא של חודש תשרי, ואילו מזל חדש אלול הוא 'בתולה' שמורה על חיבה יתירה ואהבה עצומה של הבורא לבניו, וכבר דרשו את הכתוב (דברים לב, יא) 'כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף' ופרש"י רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש, ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו.

אדרבא ואדרבא, בדוקא אינו נכנס מיד למשפט, ומקדים שלושים ימי אהבה - ימי רצון - אני לדודי ודודי לי (ר"ת אלול) ימי קירבה להקל עלינו 'מלאכת התשובה' למען נוכל לזכות בדין.

וכך כותב החיי אדם (כלל קל"ח) באהבת הקב"ה את עמו ישראל, הרבה להיטיב אתנו, וציוונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא. ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שתקובל תשובתו משאר ימות השנה וכו' ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה, והם ימי רצון.

ועד היכן הדברים מגיעים, שמלבד שבאלול קל יותר לעשות תשובה ולהתקבל ברצון, כבר כתב המבי"ט בספרו 'בית אלוקים' (פט"ו משער התשובה) שהתשובה בין ר"ה ליוהכ"פ מועילה יותר ומקובלת, גם אם לא תהיה תשובה כ"כ גמורה.

[ועי' בספר 'לעבדך באמת' של המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל שהביא גם את דברי המבי"ט בפי"ב משער התשובה, שתשובה שונה משאר המצוות. שבכל המצוות אם חסר משהו מהמצוה כג' כנפות במקום ד' לא עשה כלום, אבל במצוות התשובה אפי' אם קיים רק חלק מעיקרי התשובה כגון רק חרטה על העבר או קבלה לעתיד יש בה ממש]. והעולה על כולנה הוא הגמ' בקידושין (מט, ב) המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא 'הרהר תשובה' בלבו. ומרן רה"י זיע"א דייק שאפילו לא הספיק לעשות כל עיקרי התשובה נהפך מרשע גמור לצדיק! הנשמע כדבר הזה או הנראה כמוהו. (וודאי שעדיין אין זה תשובה שלימה - אבל כבר נקרא צדיק). ועוד אמרו (שם) ואפי' רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שוב רשעו, שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו.

...כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו (דברים ד, ז)...

וגם מה שהוזכר בשם הקדמונים 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' אלו דמעות ובכי של געגועים, ואלו הדמעות של אלול, כאשר הנפש מתרפקת על אביה שבשמים, בדמע געגועים, להסיר המחיצה המבדלת של 'כי אם עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם' ולשוב להיות בנים סמוכים על שולחן האב - מלך מלכי המלכים הקב"ה... נפשי חולת אהבתך...

וודאי שאנו מסתייעים בפחד הנובע מזכירת ימי הדין הקרבים עם עומק המשפט בזה ובבא, כדי להעירנו מתרדמת

הזמן, כי רק הוא אשר יכול לטלטלנו טלטלה עזה לשוב אל ה' אלוקינו בחזקה ולנצל את הימים הנפלאים האלו - ימי האהבה והרצון - ימי אלול.

אך ודאי שאין המכוון להשאיר בפחד מבלי יכולת להתקדם, אלא להיות מנוף עצום לדעת לנצל את חיינו, לשוב על העבר ולקבל לעתיד, ולא להפסיד שני עולמות, העוה"ז ועולם הנצח.

וכבר משלו לשני בנ"א שנודע להם על המחלה שמקוננת בהם, האחד התחיל לפחד ונשאר בו, והשני רץ לרופאים ונתרפא לגמרי והיה ככל האדם.

והביאו לדוגמא את 'השוואה' האיומה שכלתה שליש מהעם היהודי, והיו כאלו שנשארו בפחד, ולעומתם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שראה כי כלתה הרעה לעולם הישיבות, מיד נפנה לבנותו מחדש וזכה להיות מהמיוחד שבמקימי עולה של תורה מאז.

והנה מנהיגינו בני אשכנז מתחילת ר"ח אלול לתקוע בשופר ואח"כ לומר מזמור כ"ז בתהילים - לדוד ד' אורי וישעי וכו' והנה ענין השופר עפ"י מה שכתב הרמב"ם רמז יש בו שנאמר 'עורו ישנים משנתכם הקיצו מתרדמתכם' ואומר 'היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו'. כלומר מטרתו להעיר להחריד להזכיר דין ומשפט, אך כתב החיי אדם בטעם הדבר שאומרים אח"כ 'לדוד ד' אורי וישעי' דאיתא בחז"ל אורי זה ר"ה, וישעי זה יוכ"פ, כי יצפנני בסוכו זה סוכות.

והדבר פלא שהרי זה כתרתי דסתר, נאמר שאחד שמע התקיעות והתעורר ונזכר ומפחד שהרי זה הוא מטרת השופר, אך אז במקום שימשיך בזה, אנו באים ומרגיעים, ממה אתה פוחד מר"ה, 'אורי' זה ר"ה וכי מי מפחד מהאור. אולי מיוכ"פ, ו'ישעי' זה יום כפור אדם חל ישע מפחד, לנו אדרבא יוכ"פ ישעי. ואולי מסוכות - יום דין של הוש"ר - כי יצפנני בסוכו זה סוכות. אולי מסתם מלחמה ממשיך דוד המלך ע"ה 'אם תחנה מחנה לא ירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת בוטח' נוסך בנו רוגע ושלחה הפך ממטרת השופר?

אכן, הוא הדבר המבואר כאן וודאי השופר נועד להפחיד ולהרעיד, אבל לא כדי להשאיר בפחד, אלא להבין שיש מי שכבר מחכה לנו שנה שלימה ורוצה לעזור לנו והוא אבינו שבשמים, ולרוץ אליו בתשובה ובקרבת אלוקים, ואז באמת ר"ה זה אורי ויוהכ"פ ישעי וכו'. ואסור לנו לשכוח שאותו ר"ה שגזר את הגזירות הכי קשות גזר גם את הגזירות הכי טובות למי שזוכה.

וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות (סוף פ"ד דר"ה) בטעם שאין אומרים בו הלל 'לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו - ומברח ומנוס אליו ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה'

והרי הדבר דומה לאחד שמאיימים על נפשו, ומנגד עומד לו אב אוהב עם זרועות פתוחים ואומר לו בוא אלי. כאן הוא לא יכול לעשות כלום - היש לך חיד מתוק מזה?...

היש לך בית הבראה ברמה כזו גבוה ואתה מוזמן אליו כאורח כבוד רם המעלה כבנו של בעה"ב, וכי פלא שדווקא המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהיה מגדולי היראים כינה את הימים האלו 'הימים הנחמדים'. והסבא מקלם אמר שכמו שכולם מחכים לצאת לבית ההבראה בשמחה (ראה ערך בין הזמנים) כך גם עם גודל פחד הדין צריכים לרוץ לזה בשמחה, כי אכן זה בית הבראה של הנפש [וכאמור ברמה כזו גבוהה מחד ונוחה מאידך].

ומסופר על הגרי"ח זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים, שלעת זקנתו יצא פעם אחת לשאוף אויר לבריאותו, וראה שהמלוה מבקש להסיטו מן הדרך כדי שלא לעבור ליד בית קברות שהיה במקום, כי לעת זקנה זה יכול להפחידו, וא"ל הגרי"ח אדרבא, אני לא מפחד, זה בסה"כ מזכיר לי, כמה שיותר לזכות לעשות מעשים טובים בעולם הזה ולא לבזבז את הזמן, שאוכל לזכות בחיי נצח.

ומסופר שהגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל כשהגיע בפעם הראשונה ללמוד בישיבת נובהרדוק בביאליסטוק, שלחו אותו קודם לביהכ"נ מסוים להכין עצמו, ואז הוא נכנס ושמע קול מלא רגש העולה על גדותיו, החוזר על הגמ' בעירובין (נד, א) שינא - חטוף ואכול חטוף ואישתי דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי, (ועי' פרש"י היום ישנו ולמחר איננו - דומה לחופה שהולכת מהר) וחזר ע"ז פעמים רבות, וידוע שזה היה מרן הסטייפלר הקדוש זיע"א בימי בחרותו.

ובסוף הספר של מגילת קהלת עם פירוש הללי נפשי (מהרה"ג רבי הלל קופרמן שליט"א) מביא ששאל קמיה מרן ראש הישיבה זיע"א מדוע נגמר ספר קהלת בענין שאינו טוב לכאורה, עד שצריך לחזור ולכפול את הפסוק שלפני האחרון [סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם].

והשיב מרן זיע"א: כמה פעמים שתגיד [את האלוקים ירא] עדיין לא ישמעו. וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט, ב) תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה הזהירה תורה בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר, מפני שסורו רע. והיינו שצריך

לומר הרבה פעמים בשביל שאנשים יקבלו וישמעו, וה"ה הכא בשלמה בא לומר לעולם 'סוף דבר הכל נשמע' וגו', סידר ותיקן שיכפלו פסוק זה לחזרה, אולי בעבור זה יכנס הדבר ללב האנשים, יש דברים שצריך לחזור הרבה פעמים, אחרת זה לא נשמע. עכ"ד.

וכן ידוע מגדולי המוסר שהיו לוקחים פסוק אחד וחוזרים עליו בהתעוררות פעמים רבות שיכנס ללב [והשבות אל לבבך].

וכמובן, עלינו לדאוג שלא להכנס למצב של עצבות וכדודך שהוא היפך עבודת ה' בכלל, [עבדו את ה' בשמחה], וכ"ש היפך הרגשת חודש אלול שהוא מלא אהבה חמלה ורחמים מהבורא יתברך שמו, והוא מנוף להתעלות ולא ח"ו בהיפוך.

והגר"י זינגר זצ"ל אמר שמרן החזו"א זצ"ל לא אחז מאלו שמרבים להפחיד עם יום המיתה, כיון שהדבר מביא לידי עצבות, וכששאלו והרי חז"ל אמרו בברכות (ה, א) א"ר לוי בר חמא אמר רשב"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה? והשיב מרן החזו"א, נכון אבל זו העצה האחרונה המוזכרת שם.

ומטיין בשם מרן שר התורה הגאון רבי חיים זצ"ל שאמר בשם החזו"א שהרי הגמרא אומרת (שבת ל, ב) שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה שנאמר 'ויהי כנגן המנגן ותנח עליו רוח ה'', וממילא גם כאשר ירמיה כתב את מגילת 'איכה' זה הרי היה נבואה - ברוח הקודש נאמרה, וגם אז היה צריך להיות מתוך שמחה של מצוה. [ואעפ"כ אין זה סתירה לצער החורבן] (עיין בארוכה בס' לעבדך באמת - אלול - עמ' רמד).

ושמעתי מהמשגיח של ישיבת 'גאון יעקב' הגה"צ רבי נחום ברנשטיין שליט"א שהיה פעם אחת אצל מרן ראש הישיבה זיע"א והגיע אדם הנראה מהגרועים ביותר. ואמר למרן זיע"א אני רוצה לספר לך משהו אבל אני מפחד שתזרוק אותי מהבית, א"ל מרן אני לא זורק אף אדם מהבית, אמר אותו אדם היו עוד שאמרו לי כך ואחרי שספרתי להם זרקו אותי, ושב מרן והבטיח לו, ואז סיפר לו על נסיון נורא שיש לו בעבירה מסוימת מכוערת ונכשל בה פעמים רבות, ושאל אותו מרן כל פעם אתה נכשל? א"ל ח"ו. הרב לא יודע כמה פעמים אני מתגבר, אבל אני גם נכשל. א"ל מרן א"כ כל פעם שאתה מתגבר אתה צדיק. נכון כשאתה נכשל זה גרוע מאד אבל אתה גם הרבה פעמים 'צדיק'. אמר אותו אדם הרב צוחק עלי, אמר מרן תשאל פה בבית אני לא אומר דבר שאני לא חושב. לאחר כמה שבועות שוב חזר אותו אדם ואמר שהרב ידע שמאז שהוא אמר לי שכשאני מתגבר אני צדיק, אני כבר מתגבר הרבה יותר, רק שעדיין לא לגמרי. לאחר זמן הוא הגיע בפעם השלישית ואמר למרן זיע"א החלטתי לעשות לדבר סוף. בערתי אותו מן העולם שיותר לא אחטא ואני יהיה רק צדיק, ואמר מרן זיע"א לרבי נחום שליט"א אם היה בטבעי הייתי מנסקו ברוב חיבה (והדברים נוראים ויש לזה המשך נורא, שאפשר לשמוע ממקור ראשון ה"ה המשגיח שליט"א).

וכך כל אחד צריך לשמוח בכל הצלחה, ולדעת שאין ערוך לה, ולהשתדל להרבות בה, כי כל פעם שכרו לאין שיעור וגדולה מדרגתו. ומצוה גוררת מצוה, וככל שישתדל יותר כן יעלה וכן יצליח.

ועוד יסוד חשוב ממרן רה"י זיע"א, שאמר שכל ה'משברים' שיש לבחור זה בגלל שמסתכל על השני ונדמה לו שהשני מצליח יותר וכך נכנס לדכדוך עד שנשבר, וישב שם פסיכולוג אחד ולא הסכים עם זה. לאחר זמן חזר ואמר שבדק בכמה מקרים קשים שהיו לו ואכן התברר שזה אמת לאמיתה, (מהספר הנפלא 'חכימא דיהודאי').

ומאידך שנינו בסוכה (מה, ב) - ואמר חזקי' א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטין, אם אלף הם אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הם אני ובני הם. וכבר פירשו שרשב"י בא לומר שאין להתפעל ממה שאין הרבה הנוהגים כמוהו, ועל ידי זה להחליש את עבודתו, שהרי לא יתכן שאם זה הדרך, איך אין עוד הרבה כמוני. וע"ז אמר שאפי' שנים הם, אני ובני הן.

יסוד וכלל בכל הצלחת העבודה לא להסתכל על השני כלל רק על עצמו הן לטוב והן למוטב - ובזה יעשה ויצליח.

ועי' בספר לתתך עליון (ספר שמות פ' יתרו עמ' שי"ט) שמביא מרבי יצחק הוטנר זצ"ל שישבו באסיפה של כמה גדולי הדור בארה"ב, ושם סיפר אחד הרבנים על המהרי"ל דיסקין שבא לפניו אחד שלקח חתן לבתו, ומאד הפליגו בשבחו, אבל כעת התברר לו שהוא בינוני בכשרונותיו, והרי חז"ל אמרו בפסחים (מט, א) ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בתו לת"ח. אמר לו המהרי"ל דיסקין שיעקר סגולת ההצלחה בלימוד הוא מתוך הדחק, ולא דוקא דחק פרנסה, אלא אפי' כשאין לו כשרון ומשתדל להתייגע ולעמול, גם זה נקרא תורה מתוך הדחק, וע"ז אחז"ל (ברכות סג, ב) 'במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משדי אמו' ממילא יש לו סכויים גדולים לצמוח, ואולי דוקא לאדם נעדר כשרונות יש יותר אפשרות להגיע לגדלות מיוחדת, יותר מבעלי הכשרון.

לאחר שסיפר אותו גדול אחד את האמור, לפתע הבחין רבי יצחק שהגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שהיה מראשי

האסיפה יוצא, המתנינו לו וכאשר נקפו כמה דקות יצא רבי יצחק לחפשו ומצאו בחדר השני יושב ובוכה, וכששאלו מה קרה, א"ל שהיה לו חלישות הדעת, כיון ששמע סיפור זה והוא עצמו אין לו את הזכות ללמוד תורה מתוך הדחק באופן זה, שכן הוא מוכשר מאד, וא"כ בחינה זו של עמל בהבנה אין לו.

ובכלל צריך לדעת שהרבה פעמים רואים בחור כשרוני לא מתמיד ומצליח, ולעומתו בחור עמל יותר ולא מצליח, וע"ז יש תשובה בתורה בפרשת ראה (יג, ב-ה) 'כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות ומופת וכו' ומסביר רש"י על אתר וא"ת מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות? ע"ז קאי המשך הפסוק 'כי מנסה ד' אלוקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם' אדרבא - זו אפשרות מיוחדת להראות להקב"ה עד כמה אהבתנו שלימה ודבוקה בו בכל לבנו ונפשנו בלא משים אל הקשיים המטעים ראיתנו.

בהיכלו של עולם התשובה

עוד מצינו כמה דברים לחזק לבבות לראות עד כמה 'קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו' וכשיטות הראשונים דקאי אתשובה.

א. ראש ישיבת חברון הגר"י סרנא זצ"ל אמר כשקוראים את השערי תשובה נראה שהוא היה מחמיר גדול, והאריך לנו הדרך בעשרים עיקרים איך לזכות בעשית תשובה וכפי המבואר בכל שער א', אכן אין מקיל גדול מהשערי תשובה שכתב בשער א אות ט 'ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה אך לא תטהר הנפש טוהר שלם להיות העוונות כלא היו, זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר'. אין שום פעולה בתשובה שהולכת ריקם, כל דבר מועיל ויש לו לפי התשובה שעשה תמצא סליחה. [ועי' באות ח' כדברים אלו בשם המבי"ט בספרו בית אלוקים].

ב. חידושו הגדול של רבי ישראל מסלנט (המופיע בס' 'אור ישראל' אגרת ח') שהנה מה מקטרג בראש, עבירה שהיה קל לי להתגבר עליה או עבירה שקשה? פשיטא זו שהיה קל לי, ומאידך ממה קל לחזור בתשובה יותר, ממה שקל לי. יוצא שאני מקבל ע"ע להשמר מהדבר היותר קל ומוריד את המקטרג היותר גדול. והלשון של הגר"ס: 'ובזה ינזר כמעט ברוב עוונותיו בנקל, ולכן גם אם אדם למשל מקבל ע"ע להישמר מביטול תורה כשאין לו קושי מיוחד, הרי כבר נחשב בבחינת בעל תשובה בחטא זה, ויורד המקטרג הגדול [אלא שעדיין מי שרוצה לזכות בכפרה גמורה עליו להמשיך גם לנסיון היותר גדול לעמוד בו].

ג. מה שהראה לנו מרן רה"י זיע"א את דברי הגר"ח מולאז'ין (המובא ב'כתר ראש' - ארחות חיים בסוף סידור הגר"א אות קל"א) תשובה עצמית עפ"י דינא דגמרא בנקל לצאת היינו שיגמור בדעתו שלא ישוב לכסלה עוד, ומרירות הלב ליתר שאת.

ויבין המבין וידע היודע שאין אנחנו באים להרפות ידים במי שעסקו בתשובה לכל פרטי עיקרי התשובה שבשערי תשובה פרק א', אלא שכן כתב הגאון רבי ישראל מסלנט (אור ישראל אגרת ז') 'שבכל בחינה קטנה שבקטנות אשר יכין האדם את עצמו להגדיל בחינת יוהכ"פ, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו, להנצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רוח גדול מזה'.

וכל דבר הקטן ביותר שהרי ראינו לעיל שרשע גמור שהרהר לרגע תשובה בלבו כבר יצא מכלל רשע גמור ונקרא צדיק, והרי זה רווח שאין לו תפיסה ופרופורציה, רק שכל תשובה תמצא סליחה ועוד איזה סליחה, ומ"מ להגיע לתשובה השלימה והגמורה, ככל שיותר משתדל בה כך זוכה יותר ויותר בזו ובבא. והנה אין ספק שאין להסתפק במועט אלא לשאוף להגיע ל'תשובה שלימה' וכמו שמבקשים והחזירנו ב'תשובה שלימה' לפניך, אבל מאידך צריך לדעת שכל תזוזה שווה מליונים, וככל שהיא מעולה יותר, היא שווה עשרות מונים.

אלול - במצוות שבין אדם לחבירו

עיין בספר דרכי החיים למרן רה"י הגרמ"י לפקוביץ צוק"ל (עמ' רצט) שהביא מה שסיפר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, שעוד זכה לשמוע שיחות מהסבא מסלבודקה זצ"ל, ופעם בחודש אלול הסבא דיבר בכל השיחות על עומק חומר מעשה האדם כי הוא נורא מאד, וכי איך שייך שנוכל לעמוד בדין של ראש השנה? עד כדי כך הטיל רבינו הסבא ז"ל פחד על כל השומעים שקראו לאלול זה 'אלול השחור'.

ובליל ראש השנה שהיה נהוג לא להגיד שיחה, אולם באותו ראש השנה אמר ג"כ שיחה על דבר זה ועוד ביותר חריפות, ובסיום אותה שיחה אמר: ואיך אפשר לעבור את ימי הדין? אך בשחוק על פניו (ובאמירת גוט מארגען) ובהקדמת בוקר טוב ואופני קירוב לבבות ודברי עידוד לאלו הזקוקים לזה יכולים לעמוד בדין של ראש השנה ולזכות בדין. והיינו ע"י מדות טובות להתייחס עם כל אחד ביחס של כבוד.

ועוד מסופר שפעם אחת ביקר חכם אחד אצל הסבא מסלבודקה וא"ל הסבא ברצונך ברגע אחד לקיים שלש מאות

מצוות גדולות ונכבדות, כנס להיכל הישיבה ובה כשלש מאות בחורים ותרצה באמת שלכל אחד יהיה טוב ויזכה למה שצריך, לאחד שידוך, לשני קצת אמצעי קיום וכיוצ"ב, הנה מצוות בין אדם לחבירו תעלה לראש משביר, והוא דבר שעבודתה קלה ופריה רב.

ומסופר שפעם אחת אמרו למרן רה"י זיע"א שבישיבת 'ארחות תורה' נוהגים בשעת הסעודה לעשות 'תענית הראב"ד' (שמקורה באגרת התשובה לרבינו יונה) כשעודנו תאב לאכול יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו ואל יאכל כפי תאוותו. והגיב מרן: בסדר גמור, אבל שישאירו זאת בצלחת המרכזית, לא בצלחת הפרטית [דהיינו שהשני יוכל ליהנות מזה - וכ"ש שלא יחסר לו] (חכימא דיהודאי עמ' 331).

ובכלל ידוע שמרן זיע"א אמר שנראה שעיקר הגזירות הקשות הוא בגלל ה'בין אדם לחבירו', ועיין מה שהביא מפירוש הרא"ש ריש פאה.

והנה ראש הישיבה הגאון בעל ה'ברכת מרדכי' שליט"א פירש את דברי חז"ל המובאים ברש"י (דברים כא, ז), בעגלה ערופה 'ידינו לא שפכו את הדם הזה, ועינינו לא ראו' - וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה. ולכאורה הדבר תמוה שודאי אם פטרנוהו בלא מזונות ולוויה הוא חוסר גדול בבין אדם לחבירו אבל מכאן ועד לשופכי דמים הדרך רחוקה.

וביאר שהרי נמצא חלל ומישהו רצחו נפש, רק לא נודע מי הכהו, והנה אחד שבא על השני לרצחו נפש, אם הוא מרגיש עצמו איתן וחזק ויודע שיש לו ידידים, דואגים מסביב, מנסה להשיב מלחמה שעה, כי החיים טובים לו, ואולי יבוא אחד מידידיו ויעזרהו. אבל אם אדם מרגיש בודד ואף אחד לא מתעניין בו, הנה הוא נפול בנפשו, ולא מוצא הרבה ענין וטעם בחייו, ומיד נופל כרוע שדוד - 'ידינו לא שפכו את הדם הזה'.

והמשיך שכך באים בחורים חדשים לישיבה כל אחד ממקומו שלו, אם באים הותיקים ומקריבים אותם ונותנים להם יד חמה ואוהדת ומשימים על לב, הנה הוא מקבל כוחות ללחום את מלחמת החיים, ולהתגבר על כל הנסיונות, ולהנצל מהרוצח הגדול ה'יצר הרע' אשר רוצה להפילו במכמוריו, ואדרבא מקבל עוז ואומץ להוסיף חיילים בהתמדה ובעמל, וגדל כתלמיד חכם חשוב ונכבד. אכן, אם הוא מרגיש עצמו בודד, ואף אחד לא מתעניין בו מיד נופל ברוחו, והתוצאות לא מאחרות לבוא, ולפעמים הפסדנו בזה לא רק ת"ח שהוא לבד אין לתאר ערכו, אלא גם גדול בישראל, חובה עלינו לשום אל לב שנוכל לומר 'ידינו לא שפכו את הדם הזה'.

וידוע שפעם אחת מרן רה"י זיע"א הגיע מישיבת 'רינה של תורה' בכרמיאל ע"מ למסור שיחה בישיבה"ק, ואמר שאין לו כח בכלל, אבל הוא בא רק לומר ולבקש שהבחורים הותיקים יקרבו את הצעירים.

ובכלל ידוע שמרן רה"י זיע"א ביקש שסימן הזהות של בחור מ'ארחות תורה' שיהיה ניכר עליו חוץ מתורה ויראת שמים גם המידות הטובות.

קצת מהקבלות והחיזוקים

והנה כידוע שבימים אלו נוהגים להתחזק ולהשתפר, ומרן בעל ה'אבי עזרי' זצ"ל (הובא בס' מחשבת מוסר) אמר שהחיזוק הראשון של בחור ישיבה צריך להיות לשמור על סדרי הישיבה, לראות את לוח הזמנים, וכזה ראה וקדש.

והג"ר אריה לייב שפירא מנהל רוחני בישיבת פוניבז' לצעירים נוהג לספר לצאן מרעיתו, שכאשר בא כבחור צעיר לישיבה ושמע את גודל החשיבות בלהתחזק בחודש אלול, פנה אל מו"ר מרן רה"י זיע"א במה וכיצד להתחזק, והשיבו שזה כתוב בלוח מודעות של הישיבה, וחזר ואמר למרן זיע"א שלא כתוב שם כלום במה להתחזק, ושאלו מה כן יש שם, והשיבו רק את לוח הזמנים של סדרי הישיבה, וא"ל מרן זיע"א לזה התכוונתי, שבזה צריך להתחזק.

וודאי שזה כולל יום שישי ושבת קודש ומוסר ותפילה. ודבר מאד מענין מביא המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמת - אלול (עמ' רמד) פעם אחת הייתי עם בחור אצל מרן החזו"א זצ"ל, שאל החזו"א את הבחור האם הוא קם לתפילות בישיבה, בהוסיפו 'אם פעם קמים ופעם לא, אז גם כשקמים כאילו לא קמו'. ומפרש שם בכוונתו, שמי שלא קם בקביעות, אין לו קניין בזה וחסר לו את מעלת הקניין של 'לבוא לתפילה בישיבה'...

ועוד הוא מביא בספרו עה"ת סוף פ' עקב, מעשה באברך שהתגורר בסמיכות לישיבה וקבע בה את תפילתו, ולימים התעורר אצלו ספק אולי ראוי לותר על המעלה של מגורים סמוך לישיבה ולעבור להתגורר סמוך לחמותו האלמנה כדי לשמח את לבה, וכששטח את ספיקו בפני הגרש"ז אורבך זצ"ל השיבו שאם המעבר כרוך בהפסד של תפילה בישיבה עליו להעדיף את המגורים ליד הישיבה... והוא נורא - למי שיודע עד כמה מסר הגרש"ז נפשו להחיות לב יתום ואלמנה.

ובספר זכרון שמואל (עמ' תקנט) כ' הגר"ש רוזנבוסקי זצ"ל על עצת ר' ישראל מסלנט לזכות בדין ע"י זיכוי הרבים, שבן תורה יכול

להיות בבחינת רבים צריכים לו ע"י שהוא מתחזק בתורה ובתפילה ובשמירת סדרי הישיבה, כי השפעה של יחיד רבה על כולם.

[והמשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל החכימו בסוגיא זו שמלבד כל המעלות והקנינים של לקום בתפילה בישיבה, עוד יש בזה שאחד שמזלזל בזה הוא חסר במדת ה'דרך ארץ', שהרי אחז"ל לעולם לא ישנה אדם ממקום שהלך אליו, שהרי המלאכים כשבאו לאברהם ויאכלו וישתו, ואילו משה רבינו ע"ה כשעלה למרום ארבעים יום וארבעים לילה לא אכל ולא שתה, וכשבאים לישיבה הרי יש מנהג המקום והוא חוסר דרך ארץ גדול לעשות ככל העולה על רוחו].

בשם החזו"א זצ"ל אמרו שהוא באלול משתדל יותר להתחזק בלימוד התורה, וכבר הביא בספר לעבדך באמת - אלול (עמ' ע) שהיות והגר"א (שנות אליהו פאה א, א) כ' שבכל תיבה ותיבה הוא מצוה בפני עצמו, והוא עצמו (התיבה האחת הזו) שקולה כנגד כל המצוות, ולכן ת"ת קודם למצוות שאפשר לעשותם ע"י אחרים, כי בגמרא יש לו מצוות מרובות ולכן עדיף על מצוה אחת.

והחפץ חיים בתורת הבית (פ"ב) כותב שבדקה אפשר ללמוד מאתיים תיבות, א"כ אין לזה שיעור וערך להרבות ולהוסיף זכויות.

עוד יש בזה גם לאדם שבכל זאת נעצבת רוחו, ומדוכדך מרב עוונותיו הנה כנגד זה נאמר על דברי תורה 'ומתוקים מדבש ונופת צופים', ובשם ר' ירוחם כתבו 'וגילו ברעדה' שיהיה משקל זה כזה.

[ועיין ל' המדרש רבה פ' נשא (פרשה יג באמצע אות ב) והיו עוסקים בתורה המתוקה מדבש וכו'. ועיין עוד באור החיים פ' ראה (דברים יא, כז) עה"פ 'את הברכה אשר תשמעו' כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש כאומרו שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו עליו לשלם גמול טוב למתן מתנה טובה מופלאת ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה].

עוד קבלנו ממו"ר הגאון רבי הלל זאקס זצ"ל שאמר בשם החפץ חיים [דהנה השערי תשובה כתב (בשער א' אות כח) 'להעביר על מדותיו ומעבירים לו להתכפר על עוונותיו' כמו שאמרו ז"ל (ר"ה ז, א) המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, מדה כנגד מדה, וזה פתח תקוה נכבד מאד]. שיש לו עצה שבה יש כח מסוים במדה כנגד מדה שלו, שהנה כל שאר העצות המקטרג דיבר ושמעו אותו אלא שמדת הרחמים לחוננו, אבל אחד שלא מדבר ולא שומע לשון הרע, בבי"ד של מעלה לא רוצים לגמרי לשמוע את הקטרוג, והוא עצה נפלאה.

עוד שמעתי שאיתא בזוהר הקדוש שאדם נענש לא רק על דיבור רע שדיבר על חבירו, אלא גם על כל דיבור טוב שיכל לדבר על חבירו ולא דיבר. והרי לנו מכאן עוד ועוד בחשיבות של הבין אדם לחבירו - להיות לו עין טובה, ולהיות לו משיב נפש ב'מלבין שיניים', בכל מיני צורות.

עוד עיין בהקדמת הספר 'קדוש אלול' (עמ' 71) שמביא בשם המשגיח הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל, מגדולי תלמידי הגר"ש שקופ זצ"ל, ובסוף ימיו מנהל רוחני בישיבת 'תורה אור' שעבודת אלול היא להתקרב לה', שהרי אלו ימי רצון וקרבה 'אני לדודי ודודי לי' ולזכור ולראות שעבודת ה' תהיה בבחינה זו להתקרב אליו יתברך ע"י שאני עושה רצונו, ולחשוב שאני מתפלל כי זה רצון ה' [ולצאת מחיי ה'מלומדה' אשר לא מרגישים קשר לבורא עולם]. ומסופר על בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים שספרו לו פ"א על אדם גדול, ושאלם שיאמרו לו מה זה 'גדול' וכ"א ניסה לתאר בתפיסת קטנותו מה זה גדול, ואמר להם שהוא יודע רק דבר אחד מה זה גדול, והוא הכתוב בתחילת ואתחנן כי מי גוי 'גדול' אשר לו אלוקים קרובים אליו כד' אלוקיני וכו'.

סוף דבר "הקול" נשמע

והיות והימים האלו ימי רצון ורחמים, הנה זה הזמן לבקוע שערי שמים בתפילה.

וסיפר לי הגר"א שגריינמאן שליט"א (ראש ישיבת דבר שמואל בכפר גנים שבפ"ת) שלפני שנים היה בחור שלמד בכזו מתיקות ועריבות כמה וכמה שעות ארבע וחמש ברציפות ובנעימות. ובחור אחד בא אליו ושאלו איך אתה מסוגל לעשות את זה? א"ל מה הבעיה תעשה כמוני. א"ל הרי אני לומד זמן קצר וכבר עייף וקשה לי, ואתה לומד ארבע וחמש שעות בכזו מתיקות איך אני יכול לעשות כמוך? א"ל לא לזה התכוונתי, אלא אני הייתי בדיוק כמוך, פעם אחת שמעתי בדרשה שימי האלול הם ימי רצון שהתפילה תתקבל, ואם אחד מבקש בכל לבו ומתחנן לפני ה' התפילה מתקבלת. והיות ומאד רציתי להיות מתמיד עם חשק ואהבה, מיום ראשון של ר"ה אלול ועד סוף נעילה הייתי ב'אחת שאלתי' אותה אבקש, להיות מתמיד בחשק באהבה במתיקות בכיתי ביקשתי התחננתי בלי סוף, וב"ה אח"כ קבלתי מיד, תעשה את זה אתה השנה ותקבל גם אתה.

לפני כשלוש ארבע שנים בא אלי בחור מאחת הישיבות החשובות בירושלים, ששמע אותי מספר את זה, ובאמת התאמץ בכל כוחו כהנ"ל ולא הפסיק, וכלשונו 'אני לא בטוח בכלל שהבחור מכפר גנים התאמץ יותר ממני', וכ"כ

חיכיתי לראות שזה יעזור, עבר נעילה, עבר סוכות, לא נס חנוכה, לא פורים ולא פסח, וכבר רציתי לבוא אל המשגיח ולומר לו שהרב לא יאמין לכל סיפור ויהפוך אותו לנחלת הכלל ובסוף גורם לאכזבה רבה, אבל התביישתי. אבל הגיע סביבות חג השבועות וללא שום סיבה בעולם לפתע התהפכתי לאיש אחר בכזו התמדה בכזה מרץ בכזה מתיקות שעות ע"ג שעות. אכן - נודע שאמת הדבר.

וכל המקדים הרי זה משובח, וחבל על כל יום שמפסידים אותו.

אחרי כל מה ששמענו אם עדיין אדם לא מנצל את יופי הימים הנחמדים האלו, ומתעצל ומרפה את ידו, ומפסיד מליונים שהיו במחי יד, אין לנו רק לחזור ולספר את ששמעתי ממקור נאמן, שהיה אחד שרצה לעזוב הכל ולהיות חילוני ואכן כך עשה, ולבסוף חזר לגמרי, וכששאלו גיסו מה גרם לו את המהפך, סיפר לו שבשעתו אבא שלו ביקש ממנו שלכל הפחות יבקר קודם אצל גדולי ישראל. וכשהגיע למרן רה"י זיע"א [לפי מה שהבין אותו] א"ל מרן זיע"א אתה רוצה לדפוק את כולם ההורים המורים וכיוצ"ב, תדע לך אתה דופק רק את עצמך! והדבר חלחל בו כארס של עכנאי, ולאט לאט ראה כמה זה נכון בחיים, והמילים לא נתנו לו מנוח עד שחזר בתשובה שלימה וגמורה כימים ימימה.

על התקופה

הנה בשנה שעברה עברנו ימים קשים גם עם מחלת הקורונה ואח"כ עם קרבנות מירון, קרלין, ומיאמי וראינו בחוש את מה שהיה מרן רה"י זיע"א מביא את דברי הרמב"ם עת לעשות לה' הפרו תורתך, שלפעמים ה' רוצה להביא גזירה רעה אבל לא יכול כי לומדים תורה וזה תריס ומגן בפני הפורענות, ואז הוא עושה סיבה שלא ילמדו, וממילא יוכל להביא את מה שהתחייבו ע"י הפורענות, ותמיד היה אומר שרוב האסונות המוחלט בבחורי ישיבה זה ימי בין הזמנים, שאז אין כ"כ תורה שתהיה מגנא ומצלא.

וראו ראינו שאחר הביטול תורה הגדול שהיה בקורונה מיד הגיע אסון מירון וקרלין ומיאמי ושלטון זדון שרוצה לעקור ולשבר ולמוטט כל דבר אשר זיק ריח יהדות נודף ממנו.

והנה נשים לב כל הפורעניות היו הפעם בנפילה מהגבוה, כך במירון, כך בקרלין, וכך בהתמוטט הבנין במיאמי.

בפסוק כתוב 'מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קודשו' אמר הגאון ר' לייב חסמן זצוק"ל, הרבה עלו בהר ד', אבל לא כולם נשארו שם 'ולא קמו במקום קודשו'.

וגם השנה נגעה בנו יד ד' בכמה אסונות נוראים שלא כדרך הטבע, מי במים ומי בשאר אסונות, והכל בימי בין הזמנים שאין בו זכות של לימוד התורה כדבעי.

אם רוצים קצת להבין את המידה כנגד מידה הרי יש לנו תביעה שחייב להיות גם 'מי יקום' ודבר זה לא יתכן כלל בלי לימוד המוסר, ומי לנו גדול מרבן של ישראל בעל החתם סופר זצ"ל שאמר שביום שלא לומד מוסר מרגיש שמצטנן ביראת שמים. ומרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א אמר לאחרונה שצריך לדעת שלימוד המוסר זה לא מותרות, בלעדי זה - זה פיקוח נפש ממש.

והנה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מביא לפרש את תחילת פרשת עקב, שכתוב והיה 'עקב' ודרשו חז"ל מצוות שאדם דש בעקביו, והיינו שאינו מבין רום ערכם, ואם כן מה תקנה היא לו, 'תשמעו' שיסכית וישמע לקול המורים שיורוהו חשיבות העניין וגודל ערכו.

והרי אנו שומעים שהוא 'פיקוח נפש' וכנראה הוא לא רק פיקוח נפש רוחני כ"א גם גשמי, בהרס שנובע ממי שמחסיר לימוד זה, ומביא לידי תוצאות הרוג אסון.

ומרן רה"י זיע"א היה מוסיף לעשות כמה דקות ביום חשבון נפש, בשביל מה באתי לעולם, ומה התפקיד שלי, ואם אני אכן ממלאו כראוי, ואם מוצא שהתרפה במשהו מיד מתחזק בו. ולשון מרן הרה"י זיע"א שהדקות האלו חשובות יותר ממוסר, רק שאי אפשר להגיע אליהם בלי לימוד המוסר [ומרן הסתייפלר זצ"ל אמר פעם לאחד שיעשה טבלה וירשום במה שרוצה להתחזק, ויעשה רק סימן לחיוב או לשלילה ואח"כ יבדוק ויתקן עצמו לפי זה].

...התחזק במוסר - אל תרף - נצרה כי היא חייך..

עבודת הימים הנוראים

על פי משנתו של הגאון רבי אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

סידרה של וועדים שנמסרו בישיבת נתיבות חכמה שמציגה לפני המבקש הדרכות ברורות ומעשיות להתעלות בימי אלול והימים הנוראים

נערך מתוך הקלטות

הקדמה

זכיתי.

זכיתי להיות במחיצתו של רבינו זצ"ל.

אבל לא זכיתי להיות במחיצתו באלול ובימים נוראים.

זכיתי לתרום כליה, ובזכות זה זכיתי להכיר יהודי יקר מאד, עובד השם בכל נפשו ולבבו, אהוב למקום ואהוב לבריות - הגאון רבי אברהם ישעיהו הבר זצ"ל. אבל כמעט כל ההיכרות שלי עמו היה סביב הנושא של תרומת כליות. רק אחרי שהוא נפטר לדאבון לבינו, נודע לי שיש הקלטות של שיחות שהוא מסר בענין אלול וימים נוראים. כאשר שמעתי את השיחות הרגשתי שקיבלתי איזו טעימה מלהיות במחיצתו בימים אלו. אני מקנא באלו שבאמת זכו לראות אותו בעבודתו. אפילו הטעימה שקיבלתי הצליחה לרומם אותי.

כאשר רבינו היה נפרד ממני, הוא היה רגיל לברך אותי שאזכה להרבות כבוד שמים. אני תפילה שבהפצת קונטרס זה ברבים ברכתו תתקיים.

(יש בידי גם הקלטות מוועדים שרבינו מסר לחתנים. אני מקווה שבקרוב הרבים יזכו ליהנות גם מהם. מי שיש לו הקלטות משיעורים או שיחות שרבינו מסר, אבקש מאד שתיצרו עמי קשר במייל questions631@gmail.com).

העורך

עבודתינו באלול

פעם קרה אירוע מצער מאד. היה אברך שהיה לו קשר ידידות עם בחור. אותו אברך יצא לטיול משפחתי, והציע לצרף אותו לטיול. אביו לא רצה כי הוא פחד מסכנות שבטיולים כאלו. האברך שכנע אותו לשלוח את הבן והבטיח שהוא יהיה זהיר. בסופו של דבר אביו השתכנע לשלוח את בנו - וזו היתה הפעם האחרונה שהוא ראה את בנו.

כולם שמעו על המקרה ונזדעזעו. מה שעבר לי בראש היה - כמה צריך להיות עוצמת החרטה של האברך שלקח אותו לטיול. בטח הוא אומר לעצמו - מה הייתי צריך את זה? למה שכנעתי את אביו? גם אביו בטח אכול חרטה, אבל נדמה לי שהחרטה של מי שלקח אותו הוא אפילו יותר.

היה מקרה אחר שאני מכיר מלפני שנים - אשה שנתקעה באמצע הכנת עוגה ללא אבקת אפייה. היא ביקשה מבתה של שכנתה לרדת לקנות מהמכולת. הילדה הלכה, עברה את הכביש, ופגע בה רכב והיא נהרגה במקום. אותה אשה כמעט השתבשה דעתה עליה מרוב חרטה על זה שהיא בקשה מהילדה ללכת בשבילה.

כל פעם שאני מנסה בימי אלול ועשי"ת לצייר לעצמי חרטה - אני חושב על מקרים כאלו להבין העוצמה של חרטה. כולנו מכירים חרטה בסיסית. לדוגמא אם אכלתי סוכרייה ללא הכשר טוב, הרי ההנאה עברה מהעולם, ולא נשאר לי ממנו אלא העבירה. (כמובן שזה רק משל - אנחנו כאן לא נכשלים באכילה לא כשרה - אבל יש לנו את הענינים שאנחנו נכשלים בהם ולא נוהגים כראוי, לדוגמא בהסתכלות או דברים כאלו). ההנאה חלפה ונשאר לנו רק העבירה. זה חרטה בסיסית. עוצמה של חרטה היא כבר מעלה גדולה.

תשובה רגשית ותשובה שכלית

נסביר עכשיו ענין בתשובה שלא מרבים לדבר עליו בישיבות - הוא קצת ברמה יותר גבוהה.

כולם יודעים חלקי התשובה - חרטה, קבלה על העתיד, וידוי.

החידוש בתשובה הוא שהאדם יכול לתקן את העבר. מה שאדם משתפר לעתיד אינו תשובה, אלא שהוא מתחיל לקיים חובותיו כראוי. כלומר, אם עד עכשיו הוא ביטל תורה והוא החליט להשתפר ולהתחיל להתמיד יותר - זה לא תשובה, אלא שהוא מתחיל לקיים חובת תלמוד תורה כמו שצריך. אם הוא זייף בברכות - שלא כיון או שלא נהג כהלכה לגבי שינוי מקום וכדומה והוא מתחיל לעשות כהוגן, זה לא תשובה, אלא שהוא מתחיל מעכשיו לעשות כדן. תשובה זה לתקן את העבר.

הרמב"ם בפ"ב תשובה ה"ב כותב ומה היא התשובה, שיעזב החוטא חטאו ויסרנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד. אח"כ כותב הרמב"ם וכן יתנחם על שעבר. היינו - עזיבת החטא, קבלה לעתיד ואח"כ חרטה.

בפ"א ה"א הרמב"ם כותב שהוא מתודה ואומר הרי ניחמתי ובשתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה. כאן כתב שחרטה קודמת לקבלה לעתיד.

מה הביאור בזה. נסביר את הענין, ובזה נבין עבודתנו בימים אלו, ונבין תשובה ביתר עומק ממה שהבנו עד עכשיו.

יש שני סוגים של תשובה. יש סוג שמגיע ממיאוס של החטא. לדוגמא אם האדם נכשל בחטא גועלי, או לדוגמא שפגע מאד באחר, או שפיטרו משהו מעבודה שלו בגללו. במקרים כאלו קורה שאדם נמאס מעצמו ממה שהוא עשה. זה לפעמים מביא אותו לרצון גדול לחזור. בפרט בדור שלנו, יש בעלי תשובה שהגיעו למדריגות שפלות מאד, וזה מביא אותם לרצון גדול לחזור. לעומת זה, אנשים שהעבירות שלהם הם יותר סבירים (אם אפשר לקרא לעבירה דבר סביר) הם מסתדרים עם עצמם.

במצב שהוא נמאס מהעבירה שהוא עשה, החרטה מתפרצת, בדומה למקרים שתיארנו מקודם. הוא מרגיש חרטה עוצמתית, שהוא רוצה לקרוע את העור מעצמותיו. זוהי תשובה רגשית.

יש גם תשובה שכלית, רגועה וחשיבתית. אדם מתבונן בעצמו ומבין שהוא יכול, וצריך, לעשות יותר מעצמו. הוא חושב בשביל מה אני עובר כל ה'נווה התלאות'¹ הזה להיות בינוני כזה. הוא מבין שהוא צריך לשפר דרכיו. בכל אחד מאיתנו, יש את שני הענינים האלו.

עכשיו נבין את הרמב"ם. התשובה שהיא מתוך חרטה עצומה, אינה צריכה שהוא יקדים עזיבת החטא, כי מעצמו יש את עזיבת החטא. הוא מתחיל עם חרטה ואינו צריך קבלה, כי מונח בתשובה שלו הקבלה על העתיד. לכן כשהוא מתודה הוא מקדים את החרטה לעזיבת החטא, שהרי החרטה הביא את עזיבת החטא. משא"כ מי שחוזר בתשובה שכלית צריך קודם להחליט שהוא משנה את דרכיו, ורק אח"כ הוא יכול להמשיך בדרכי התשובה ולהגיע לחרטה.

בשבילי אישית, דוגמא לחרטה שכלית היה להתבונן בקטע הזה - 'זכור את הראשונים אשר היו לפנינו שכל אהבתם וחמדתם ושמתם כבר עברה, ומקבלים על זה דינים מרובים'. זה קטע שכתוב באגרת הגר"א שהוא הכי מעורר אותי לתשובה.

לדוגמא, אני הלכתי אלפי פעמים על רחוב גבעת שאול בדרכי לכולל. במשך הזמן היו לי על רחוב זה כל מיני מחשבות והסתכלויות וכו'. אולי היה לי הנאה מזה באותו רגע. אבל ההנאה הזו הרי כבר עברה מזמן, ונשאר רק רישום פלילי בשמים על העבירה הזו. ההתבוננות הזו מביא אדם לידי חרטה על כל העבירות שהם בשביל הנאות חולפות.

למה אני זוכר הקטע הזה כל כך טוב? פעם כשהייתי בחור בישיבת פוניבז לקחתי דף ועט וכתבתי קטע זה ליד המיטה שלי, והייתי מסתכל עליו, והייתי חושב לעצמי איך שלפני נשכב על מיטה זו בחור אחר, ולפני ארבעים שנה בחור אחר - ואיפה ההנאה שלהם עכשיו. זה היה בשבילי מקור לראת שמים כשהייתי בישיבה.

אדם שעשה על חבירו איזה תחכום לפני שנים והרוויח ממנו מאה שקלים, איפה הם עכשיו. הם כבר עברו, הוא כבר קבור, או שהוא בבית אבות ולא נהנה כלום מהם.

1. הרב זצ"ל היה מכנה את העולם 'נווה התלאות'. כוננו בזה הוא שהקב"ה שם אותנו בעולם שנעבור בו תלאות שונות ודוקא עי"ז נגדל ונגיע למדריגות יותר גבוהות.

נסכם - יש תשובה מהרגש ויש תשובה שכלית. תשובה רגשית לא חייבת קבלה על העתיד אלא מתחילה עם חרטה ווידוי. תשובה שכלית צריכה להתחיל עם קבלה על העתיד, ואח"כ לעורר בעצמו את החרטה.

להגיע לתשובה רגשית על ידי שמיים ברמה גבוהה יותר של קדושה

מה שיוצא לנו מזה למעשה הוא שצריכים לחפש דרך להגביר בעצמינו החרטה העוצמתית מהעבירות שעשינו. מה גורם לנו תחושת מיאוס מהעבירות? חיים ברמה יותר גבוהה של קדושה.

הרי עבירה גוררת עבירה, ומקרה את תחושת המיאוס מעבירות. א"כ צריכים להעלות את הרמה שלנו באופן כללי, לחיות באטמוספירה יותר טהורה. בחודש זה צריך שילמד קצת יותר בהתמדה, ולהקפיד יותר בברכות, ולהתרחק מדיבורים אסורים. אלול הוא לא כמו בכל השנה. אדם צריך להעלות את רמת הקדושה שלו, וזה מגביר אצלו תחושת המיאוס מעבירות.

יש בזה שני מישורים. אדם צריך להכניס לבית מודעות לזה שאלול זה לא זמן רגיל כמו כל השנה. לא כל מה שעושים במשך השנה מתאים לאלול. מוטל על האיש להכניס את האוירה הזו לבית - אוירה של אלול. האישה פחות חשה את חודש אלול. מי שהיא מורה - יותר נזכרת בזה. אני יודע מחברות של אשתי שאומרות לה - את כבר חודש מדברת עם הבנות על ההכנות לר"ה. אני עסוקה עם בקבוקים ומטרנה וכו'. הבעל צריך להכניס לבית אטמוספירה אלולית.

איך עושים את זה? הוא צריך לדבר בבית על חיזוקים שצריכים לעשות, ועל דברים שלא עושים עכשיו בגלל שהוא אלול.

החיזוקים של אלול - אע"פ שיודע שלא יחזיקו למשך השנה, בכל זאת הם חשובים כי האדם חי עכשיו במצב של יותר קדושה, וממילא יגיע יותר קל לתשובה רגשית שדיברנו עליו.

יש עוד תועלת בחיזוקים של אלול. כמה שאדם מרום עצמו באלול, כשהוא יורד במשך השנה הוא יישאר יותר מרום. אילו לא היה עולה באלול, במשך השנה הוא היה יורד יותר ויותר. הימים נוראים שומרים עלינו שלא נרד יותר מדי.

ממשילים את זה לספינת דייג, שיש עליו הרבה ספינות קטנות, ובכל יום הספינות הקטנות מתפזרות לדוג, ובלילה חוזרות לספינה הגדולה. היה אחד שהציע שיישארו במים במשך הלילה, וככה יחסכו את כל הזמן שנדרש כדי לאסוף אותם בכל יום. אמרו לו שבמשך כל יום הספינות הקטנות מתרחקות קצת מהספינה הגדולה, אבל לא מספיקות להתרחק מדי הרבה, ולכן מצליחים למצוא אותם בלילה. אבל אם לא יאספו אותם בכל לילה, יתרחקו כל כך עד שלא יהיה אפשר למצוא אותם. כמו כן, אילו לא היו לנו ימים נוראים אלא רק פעם אחת לכמה שנים, לא היינו מצליחים כלל לעשות תשובה. עכשיו שבכל שנה אנחנו מתחזקים באלול ועולים במדרגה שאנחנו מצליחים להגיע אליו, אנחנו נשארים במשך השנה במדרגה יותר גבוהה.

אני גדלתי בבית שאבא שלי ארבע ימים בשנה היה בתענית דיבור - ר"ה יו"כ ותשעה באב. זה הכניס לבית אוירה מאד רצינית - הרי אבא לא מדבר עכשיו. אני השקעתי המון להכניס אוירה של אלול לבית. חוזרים מבית כנסת בשבת מברכים אלול - מדברים על זה שפעם היה פלצות. עכשיו אין פלצות, אבל בכל זאת חשוב לדבר על זה. (חשוב שלא יהיה בסגנון של בדיחה, אלא שאיפה אמיתית להגיע למה שאנחנו יכולים להגיע.) צריך שיהיה מורגש בבית שעכשיו אנחנו בימים יותר מחוזקים.

(דרך אגב, אין דבר שיותר מחבר הזוגיות מאשר כשהבעל מהוה השראה של רוממות רוחניות בבית. בעל שעושה את זה משתדרג ערכו בעיני אשתו באופן מאד משמעותי, והקשר ביניהם מתעצם והולך. יש לנו בעיה אמיתית בענין זה בדור שלנו. אברכים לומדים בעיקר בכולל. בבית הם מסתכלים בעיתון, משתעשעים, ואולי מדברים לשוה"ר. האישה רואה בעלה רק בבית. היא לא יודעת איזה סברא יפה הוא אמר הבוקר לחלק בין הקצות לנתיבות, והיא לא תבין גם אם יספר לה. זה באמת בעיה, ערכו של הבעל בעיני אשתו הוא מאד חשוב. בלי הערכה אין אהבה, ואין סמכות, וחסרים הרבה דברים בבית. האישה צריכה לראות את בעלה כמנהיג רוחני. אין זמן יותר טוב בשנה מחודש זה להתוות רוממות רוחנית.)

חיזוקים קטנים מכניסים לבית אוירה מרוממת. הגעתי למסקנא שאוירה בבית יותר חשובה ממעשים בפועל. היה לי מקרה עם שכן שהכרתי. הוא ירא שמים גדול, והיה משקיע הרבה בחינוך ילדיו. המעשה היה שכן שלו רצה

להשתתף בהלוויות של ר' אלישיב זצ"ל. אשתו אמרה, יש לו חידור מחר, ואם ילך הוא יהיה עיף - ולכן הוא לא הלך. אני כעסתי. למה כעסתי? אמרתי לו - מאה שנים של שיחות ולימוד מוסר לא יהיה שווה להרגשת הכבוד התורה שהוא יקבל מלהשתתף בהלווית ר' אלישיב. צריכים לשים לב לענין הזה, לחנך על ידי שמכניסים הרגשות נכונות.

כל השנים השתדלתי שאשתי תהיה בבית כנסת לתפילות של ימים נוראים. מה לא עשיתי. אם היו לנו ילדים בבית היינו לוקחים שמרטפית. הייתי קונה לה מקום טוב בבית כנסת, שתשמע טוב את התפילות, שתהיה שותפה להרגשות של הימים נוראים. אפילו שאומרים שהתפקיד של האשה הוא לשמור על הילדים וכו' - יכול להיות נכון, אבל למעשה מפסידים שלא יהיו לה ההרגשות המרוממות של תפילת ימים נוראים.

אבא שלי היה הופך את העולם שיהיו לנו מקומות בישיבת פוניבז' לימים נוראים. אבא שלי השקיע אלפי שקלים כדי לקבל מקומות שם - כי יש עוצמה לתפילה בישיבה, להיות חלק מה'אמן' יהא שמיא רבה' בישיבה, וכו'.

אני לא יכול להגיד דבר שווה לכולכם איך להכניס את האוירה לבית. לאחד מתאים איזה ניגון שישיר בשולחן שבת, ואחד בדיבורים, אחד מחומרות שינהיג שיקפידו בהם באלול. אפילו שזה זמני, זה מעלה את הרמה לתקופה זו, וזה מביא לידי תשובה רגשית.

להגביר השאיפות לרוחניות

יש עוד ענין שצריכים לדבר עליו ביחס למה שצריכים לעשות באלול. אני לא מדבר כאן עם אנשים שצריכים לעשות תשובה על עבירות גדולות. אבל יש לנו צורך לעשות תשובה על 'השקפת החיים'. אנחנו נמצאים בעולם ויש לנו תפקיד. התפקיד שלנו הוא להביא את העולם לתיקונו, ובנוסף אחר - למצב של 'הופע בהדר גאון עוזיך'. אנחנו חיילים בכירים בצבא הזה של 'הופע הדר גאון עוזיך'. יש בצבא הזה חיילים פשוטים - הגוים - שלהם מספיק אמונה בסיסית. ויש עם ישראל, חיילים הרבה יותר בכירים. והכי חשובים - ממש בחוד החנית - הם אברכים בני תורה, שהם ממש מבחר המין האנושי. אברך שבמקום לדאוג לעוה"ז שלו יושב ולומד, הוא ממש מבחר המין האנושי.

אנחנו צריכים להגביר שאיפות. כל אחד כאן צריך לשאוף למלא עצמו בתורה ויראת שמים עד שיוכל ללמד לאחרים. כל אחד כאן יכול להקים ישיבה שמפיצה אור של תורה ויראת שמים ומעשים טובים בעולם.

נכון, מספיק שאברך ילמוד כל החיים, אבל הוא חייב ללמוד באופן שהוא מקרין לסביבה שלו. אברך שלומד ברצינות כל החיים, בסוף הוא מאיר על כל הסביבה. אני מכיר אנשים כאלו, ואין לתאר כמה אור הם מפיצים בעולם.

ענין מרכזי שאברך בן תורה צריך לעשות בימים אלו הוא שיש לשבת, לדבר עם האשה על השאיפות הביתיות. גם לשבת עם עצמו לגבי השאיפות שלו. (אפשר לדבר עם אשתו גם על זה, אבל הענין הוא להעצים את השאיפות האישיות שלך).

המגמה צריך להיות להקטין השאיפות וחלומות על עוה"ז, דהיינו הרצון להסתדר בחיים מצד פרנסה ודירה וכל הענינים האלו, ולהגביר השאיפות הרוחניות. שישאף להגיע למצב שהוא מקרין תורה ויראת שמים.

להשתפר בכיבוד אב ואם

אחד מהדברים החשובים לעשות כזוג - יש שמקבלים ענין זה לאלול ויש שמקבלים לכל השנה - זה לשוחח עם האשה על זה שמקבלים על עצמינו שמתחזקים בכיבוד אב ואם. גדלנו במצב שהאבא ואמא משרתים אותנו. (זה מזעזע כשחושבים על זה - הרי הבנים של ר' אלישיב היו מבקשים ממנו שיעשה להם דברים. לנו זה מזעזע כי הוא הרי ר' אלישיב, אבל להם הוא היה אבא.) אנחנו רגילים לבקש מאבא ואמא לעשות לנו כל מיני דברים כי ככה זה התחיל כשהיינו ילדים, ואנחנו ממשיכים להתייחס אליהם ככה. זה נוגע לאיך שמבקשים מהם דברים, וגם לאיך שמדברים אליהם, ומתווכחים איתם. לדוגמא, אומרים "אמא, למה עשית כך וכך". זה לא מתאים לנו עכשיו שכבר גדלנו. יש לסכם עם האשה שאנחנו מתחזקים בכיבוד הורים. להגביר ההערכה כלפיהם, ולדבר אליהם בדרך ארץ. (ולא לדבר לאישה על הוריה, אלא להיפוך להוסיף הערכה כלפיהם.) אלו שעשו את זה, זה הביא רוממות לבית - זה מביא ברכה גדולה לבית.

לסיכום - צריכים לעשות בבית אוירה של אלול - שיש דברים שלא עושים באלול.

צריכים ליתן לאישה אפשרות לחוות הרגשות של ימים נוראים. (לפעמים דוקא הדברים שיוצאים מן השגרה - כגון

ללכת לסליחות באמצע הלילה - תורמים יותר לרגשות של הימים נוראים).

לחזק את ההשקפה בבית - לדבר על השאיפות לגדול.

יש לדבר על מה שכתב ר' ישראל סלנטר, שבזמן התקיעות אדם ובני ביתו עומדים בסכנה גדולה ונגזר עליו מה שיהיה בשנה הקרובה. (כתוב בהלכה שאם מכר שדה שהיה זרוע מלפפונים ואמר ללוקח שהוא זרוע עגבניות, הלוקח יכול לטעון שהוא התפלל להצליח במלפפונים. זה טענה בחושן משפט.) זה ממחיש לנו איך שבר"ה הכל נגזר.

יש ללמוד בכל יום - חוץ מסדרי הכולל - שלושה דפי גמרא. (בלי רש"י).

בדברים אלו אנחנו נכין את עצמינו באלול לקראת הימים נוראים.

שיחה מהלילה הראשון של סליחות

ראש השנה הוא יום שבו לכאורה ראוי לא להתבלט - אני תמיד מעדיף לא להיות ש"ץ. אני הרבה יותר מהר מתרצה להיות ש"ץ ביו"כ. רק כשאין ברירה כי צריכים אותי לש"ץ, אני מסכים להיות ש"ץ בר"ה. לא שזה עוזר הרבה כי כל אחד עובר לפניו כבני מרון, אבל בכל זאת צריכים לנסות לא להתבלט.

להכנס לראש השנה עם הרגשה של בושא והכרת הטוב

אני רוצה להקדים לכם סיפור רב עוצמה.

התקשרה אלי בחורה כבת 24 מאשקלון. היא סיפרה לי שקוראים לה אפרת, והיא יתומה מאביה ומאמה. אין לה משפחה כלל, חוץ מאח, שקוראים לו משה. משה היה זקוק להשתלת כליה. היא התמסרה מאד להביא את כל המסמכים הנצרכים, והפצירה בי הרבה פעמים לקדם את הענינים. בסוף הצלחתי למצוא לו תורם, ונקבע תאריך להשתלה. ביום של ההשתלה תמיד יש איזה מתח שהכל יעבור בשלום, והרמתי טלפון לאשתו של משה לשמוע ממנה שהוא יצא בשלום מהניתוח. היא לא הרימה לי, אז התקשרתי לאפרת לשאול אותה. היא ענתה לטלפון, אבל לא הבינה למה אני שואל עכשיו בשלומי של משה. התברר שהיא לא ידעה שההשתלה התקיימה. התפלאתי באזניה איך זה יתכן שהיא לא ידעה מההשתלה. היא היתה נבוכה, והודתה לי שמשה לא מדבר איתה. היא הסבירה שלמשה יש הרבה טענות עליה מכל מיני סיבות. כל מה שהיא דאגה בשבילו היה מאחורי גבו כי הוא הנשמה היחידה של משפחה שיש לה בעולם, אבל הוא לא מדבר איתה.

הייתי המום. גם כעסתי. אמרתי לה שאני נעלב בשבילה.

למחרת משה התקשר אלי. הוא אמר לי "תודה רבה, אני כ"כ מודה לך על הכל..." קטעתי אותו ואמרתי לו, "משה, ממך אני לא רוצה לקבל תודה." הוא שאל "מה קרה? מה עשיתי?" עניתי לו, "קודם תתאושש מהניתוח, אח"כ נדבר." כעבור כמה שעות הוא חוזר אלי ואומר "הרב, זהו - התאוששתי. תגיד לי מה עשיתי." אמרתי לו "אתמול נעלבתי ממך, בשביל אפרת. אתה יודע כמה היא טרחה בשבילך. כל ההשתלה הזו היתה בזכותה. זה הכרת הטוב שלך כלפיה?" הוא התחיל להגיד "הרב אתה לא יודע מה היא עשתה לי..." אמרתי לו "משה, אני לא מתערב לך בחיים. אבל ממך אני לא רוצה לקבל תודה. אם אתה רוצה להכיר לי טובה, ובאמת טרחתי בשבילך המון, תשלים עם אפרת. אבל עכשיו אני לא רוצה לקבל ממך תודה." סגרתי לו את הטלפון.

כעבור חצי שעה קיבלתי טלפון מאפרת. היא היתה מרוגשת, ואמרה לי "הרב, החזרת לי את האח שלי." אחרי שבוע היא התקשרה לספר שעכשיו יש ביניהם קשר יותר קרוב ממה שהיה להם אי פעם. כעבור זמן מה פגשתי אותם, והיה ביניהם באמת קירבה גדולה, ממש יוצא דופן. בשיחה שהיה לי איתו הוא הסביר לי שמה שהביא אותו לעשות כזה תפנית - היה רגש הבושה. כאשר הוא שמע כמה היא עשתה בשבילו הוא הרגיש כאילו הוא מת מבושה. זה הביא אותו לשנות לגמרי היחס שלו כלפיה.

כאשר ר' חיים וולאז'נר היה דורש לפני הסליחות, הוא היה מתחיל עם מה שאומרים בסליחות 'אלוקי בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליך'. הוא היה מתאר קצת כמה אנחנו חייבים לרבש"ע על כל הטובות שהוא עושה לנו, ולעומת זה מה שאנחנו לא הולכים בדרך שצריכים ללכת - והוא היה מתעלף. היו מעירים אותו והוא היה עוד פעם מתעלף. אז הוא היה ממשיך קצת.

כלומר, היה מתעלף - מהבושה.

אם נתבונן קצת על כל מה שהקב"ה עשה לנו במשך השנה לעומת מה שאנחנו עשינו בשבילו - כלומר כמה פעמים התאמצנו ביותר בשביל קיום מצוה וכדומה - היה ראוי להתעלף מבושה.

פעם דיברתי עם מו"ר הגר"ח פרידלנדר זצ"ל - אמרתי לו "הרב אומר דברים כ"כ נשגבים. אני איש קטן. אני צריך שהרב יגיד לי מה עושים למעשה." הוא אמר לי שכמובן שזה אישי - אבל יש מהלך מאד מיוחד. המחשבה הראשונה שנדרש מבן אדם בתחילת ליל ר"ה הוא - שתגיד תודה על השנה שעברה. כל אחד קיבל המון דברים במשך השנה, ועכשיו הוא צריך להרגיש כמה הוא מכיר טוב על הכל.

משום מה הענין הזה לא הוזכר בשום מקום - שיתחיל את הר"ה עם הרגשת הודאה על השנה שעברה. היא פתיחה חשובה להמשך הדברים שצריך לעשות בר"ה.

שתי בחינות של דין בראש השנה

עכשיו נגדיר איזה הרגשות צריכים להרגיש בר"ה, ובכל התקופה - סליחות, עשרת ימי תשובה, וכו'.

הקב"ה ברא את העולם. ר' חיים וולאז'ין (בנפש החיים ש"א פ"ב) ביאר שבניגוד לכל יצרן, שאחרי שהוא יצר את יצירתו אין לו קשר אליו, הקב"ה ממשיך להוות את העולם - וכל קיומו של העולם הוא אך ורק מכח שהקב"ה ממשיך להוות אותו. הדברים פשוטים ואין לנו עכשיו זמן להביא את הפסוקים ואת המקורות, רק להעמיד את הדברים עצמם.

כלומר - השולחן שעומד כאן - הקב"ה ממשיך להוות אותו בכל רגע ממש.

הקב"ה חילק את השגחתו על העולם לשני סוגי השגחות. הראשון השגחה המינית, והשני השגחה האישית.

הקב"ה ברא פרות לכל מיני צרכים. אוכלים את הבשר שלהן, שותים את החלב שלהן, משתמשים בעור שלהן לקלף, לכתוב ספר תורה, וכו'. יש לפרות תפקיד בעולם.

למילוי התפקיד הזה אין שום נפק"מ איזה פרה תחיה. לכן, הקב"ה לא צריך להשגיח על כל פרה לעצמה להחליט עליה אם היא תתקיים. כיון שאין לה בחירה, אין ענין גמול מצד מעשיה שפרה זו זכתה לחיות ופרה זו לא זכתה. אלא יש אך ורק השגחה כלפי כלל הפרות - כמה פרות צריכים להיות בעולם למילוי התפקיד של פרות בעולם. לכן הקב"ה מניח גורלה של כל פרה לחוקי הטבע שהוא חקק.

כמובן שזה לא אומר שאין לו קשר לכל פרה - כמו שהסברנו, הוא ממשיך להוות את השולחן, והוא ממשיך להוות את הפרה. אלא שאינו משגיח על גורלה של כל פרה פרטית.

על ברואים שיש להם בחירה, יש השגחה אישית. כלומר הקב"ה מתייחס באופן פרטי לכל אדם ואדם לאיזה מטרות הוא נוצר, ואיך הוא ממלא ייעודו, ובהתאם לכך הוא מקבל השפעה שמימית. זו השגחה פרטית על ייצורים שיש להם בחירה.

כשמגיעים ליום שקוצבים בו לכל אחד את ההשפעה שיקבל, יש שתי הקצבות נפרדות. יש הקצבה לכל אחד מבחינה פרטית שלו, ויש הקצבה מבחינה כללית.

צריכים להבין את זה טוב, ואז נבין מה הולך להיות ביום הדין.

בר"ה עומד להיות החלטה על כל אחד כמה מעשיו תרמו למבצע הגדול של האנושות - שלזה נועד כל היצירה - והיינו להכיר את הבורא, לתקן עולם במלכות שכי.

יש שתי תרומות של כל אחד - מה שהוא תרם באופן פרטי, ומה שתרום באופן גלובלי, כחלק מכלל.

לדוגמא - יש אחד שלא עושה הרבה להוסיף כבוד שמים. אבל - הוא מסכן גדול וכמה יהודים טובים עוזרים לו. העזרה שלהם זה מצוה גדולה של והלכת בדרכיו, וזה מתקן את העולם. צריכים את המסכן הזה כיון שהוא נצרך לבריאה - לא בגלל שהוא תורם במעשיו, אלא בגלל שהוא כלי שעליו עושים מצוות. הוא יזכה בדין, כיון שיש בו צורך לעולם. הוא יקבל שפע של בריאות וכל מה שהוא צריך בשביל שיוכלו לעשות לו את החסד שלהם.

הרי גם פרעה זכה בדינו בר"ה - וזכה לקבל השפעה של חיים ושל שליטה בממלכתו כיון שהיה בו צורך לכלל הבריאה. הצורך שהיה בו היה בגלל שהוא מרד במלכות שמים, ועי"ז הקב"ה היכה בו עשר מכות, וגילה כבוד

שמים - א"כ הוא תרם לכבוד שמים. בר"ה דנו אותו לחיים כיון שלבריא היה צורך בו, כדי שיקבל שאר המכות. כל אחד מאיתנו יש לו את שתי הבחינות. יש שזוכים ל90 אחוז של ההשפעה שמקבלים בזכות עצמם, ויש שזוכים רק ל10 אחוז בזכות עצמם.

דרך אגב, מבואר בזהר הקדוש ששני דינים אלו מחולקים לשני הימים של ר"ה - ביום הראשון אדם נידון על כמה הוא זוכה בזכות עצמו, וביום השני הוא נידון על כמה הוא זוכה כחלק מן הכלל.

לכן הדין ביום הראשון הוא הרבה יותר מסוכן קשה ומפחיד, כי הרבה יותר קשה להצליח בו לקבל השפעה. הדין של היום השני הוא הרבה יותר קל להצליח בו.

כמובן שבחשבון העתידי, כמה שהוא זכה מכח עצמו הוא יקבל יותר גמול לעתיד מאשר מי שקיומו היה בזכות הכלל. ברור שעדיף לזכות ביום הראשון. צריך לחתור לזכות ביום הראשון, ולהשתדל לזכות ביום השני למקרה שלא זכה ביום הראשון.

מה שיש לעשות כדי לזכות בדין של היום השני על ידי שהרבים צריכים לו, זה שאדם יהיה יותר איש הכלל. מה שאפשר לעשות - זה להתפלל על כלל הבריא, שיהיה שפע של רוחניות וטהרה על העולם. הרי תפילה פועלת במציאות. הרי מתפללים ובכן תן פחדך על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת וכו'. יש להשקיע בתפילות אלו. זה עושה שאנחנו יותר נצרכים בשביל הכלל.

אמנם יש ענין למעט בבקשות פרטיות בר"ה, אנחנו לא במדריגה לא לבקש כלל, אבל לא להרבות בזה. אבל ודאי ודאי זה זכות גדולה לבקש לטובה רוחנית של אחרים. אני תמיד נהגתי לקבל שמות של תלמידי להתפלל לתועלתם הרוחני. (להתפלל על הגשמיות של אחרים זה רוחניות בשבילך, אבל במיוחד יש ענין להתפלל לטובתם ברוחניות).

שויתי ה' לנגדי תמיד

במה נמדד גדלותו של אדם. העיקר הוא, והוא סיכום לכל - דביקותו של אדם בהקב"ה, והרגשת שויתי ה' לנגדי תמיד. אדם מרומם חי כל הזמן עם הרגשה תמידי של נוכחות הקב"ה. אם אדם מרגיש תמיד נוכחות של הקב"ה, ההתנהגות שלו שונה לגמרי. כמו שכתב הרמ"א בתחילת השו"ע - אין ישיבת אדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו'. אדם מתנהג יותר טוב אם הוא מרגיש נוכחותו של הרב"ש"ע באופן תמידי.

שיא הדביקות בהקב"ה עושה שינוי בכל המעשים של האדם.

לכל אחד כאן יש בית, אשה, ילדים וכו'. ויש לנו רשימה של צרכים: פרנסה, בריאות וכו'. צריכים לעשות השתדלות על כל הדברים. הקב"ה מנהיג את העולם בשני אופנים. אחד - בהסתר פנים, דהיינו כפי חוקי הטבע (הטבע הוא בגימטריא אלקים) - זה למי שהוא פחות דבוק בהקב"ה. כל אחד אומר אם ירצה השם ובעזרת השם, אבל יש שפחות חווה את זה שהחיים מנוהלים על ידי הקב"ה. מי שיש לו בעיה, ועושה השתדלות מבלי להרגיש הנוכחות של הקב"ה, הוא מונהג ע"פ דרך הטבע, שזה בהסתר פנים. והוא יצליח בהשתדלות שלו רק אם זה הגיוני לפי דרך הטבע.

אם אדם חי באופן שהוא מחובר להבנה שהקב"ה מנהיג את חייו, הוא מונהג בהנהגה אחרת. לדוגמא, הוא עושה את ההשתדלות המוטלת עליו - הוא מתקשר למי שצריך למצוא עבודה לאשתו - אבל הוא רגוע לגבי התוצאות של הטלפון הזה כיון שהוא יודע שהכל ביד ה', ולכן אין תקוותיו תלויות באדם זה. אדם כזה מונהג בהנהגה יותר עליונה, אפי' ניסית.

ככל שאדם יותר דבוק בהקב"ה וחי בהבנה זו שהקב"ה מנהיג את הכל, הוא פחות תלוי בדרכי הטבע. זה יכול להגיע למדריגה שהרמב"ן כתב - מה לרופא בבית ירא ה'. אם אדם לא הגיע למדריגה זו, ונגזר שהוא יצליח לפי דרכי הטבע, אם לא יעשה השתדלות הוא לא יצליח.

כמה שיותר נחיה עם ההכרה שהקב"ה מנהיג את העולם, נהיה פחות תלויים בדרכי הטבע. גם נהיה רגועים בכל עניינינו - אם עשינו בדיקות רפואיות לא נהיה בדאגה - כי נזכור שהכל ביד ה'.

כמובן, זה לא ענין של שחור ולבן. יש שיותר דבוקים ויש שפחות, ויש הרבה מדריגות בזה. לאותו אדם, יש זמנים שהוא יותר חזק בהכרה זו, ויש זמנים שאדם נופל ממדריגתו בזה.

מידת גדלותו של אדם תלוי בכמה הוא דבוק בהקב"ה. שיא הדביקות זה יגיע התורה, וכמה שהוא יגע בתורה הוא יהיה יותר נמשך להבנה זו.

עכשיו ביחס לעבודתנו בר"ה.

בר"ה אנחנו צריכים להיות בשיא החיזוק בהכרה זו שהכל מאתו ית'. בשאר השנה לפעמים נחלש אצלינו הכרה זו, ונדמה לנו שההוא הצליח בגלל שהיה לו פרוטקציה, ואני הפסדתי בגלל שהוא עשה לי וכו'. בר"ה צריך להיות ברור לנו לגמרי שאנחנו מושגחים בהשגחה פרטית.

בר"ה אנחנו צריכים לזכות להארת פנים. הדרך לעשות את זה, זה ע"י שנכיר יותר ויותר ברור שהעולם מונהג ע"י הרבוש"ע - אם האדם חי באמונה מוחלטת שהכל בידי ה', הוא יזכה ליותר הארת פנים. הארת פנים זה שיא החלום שלנו - כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד, וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלוש.

ה' צלך על יד ימינך - כמה שאתה זוכר אותו הוא זוכר אותך.

בתורה, ר"ה נקרא יום הזכרון. יש שני ענינים לאנשים בענין הזכרון - שזוכרים את העובדות עצמם. זה לא שייך להקב"ה, שהרי הוא בכלל לא שוכח. זכרון אצל הקב"ה פירושו להגיע למסקנה בעקבות העובדות.

בר"ה מתמלאים המיכלים. נדמיין את זה כאילו שיש לכל אחד מיכלים מעליו, אחד לבריאות אחד לעושר וכו'. בר"ה ממלאים אותם כפי מה שזכה בדינו. (גם אם הוא קיבל בר"ה, אם הוא לא יתפלל במשך השנה הוא לא יקבל. התפילה היא כאילו פתיחת הברז שמאפשרת לשפע שזכה בו בר"ה לרדת אליו.)

הואיל שבר"ה זוכים לשפע של כל השנה, אנחנו צריכים לפני ר"ה - ועוד יותר בר"ה עצמו כיון שאדם נידון באשר הוא שם - להיות כמה שיותר בהבנה זו שהקב"ה מנהיג את כל העולם וכל מה שקורה בעולם הוא פעולתו ית' ממשי. כל התפילות הם בלשון הווה - רוקע הארץ על המים, עושה המאורות וכו' - והם צריכים להביא אותנו להכרה זו, היינו לזכור את הקב"ה. עי"ז הוא יזכור אותנו.

להרגיש בראש השנה שאין לנו כלום

חז"ל אומרים - כל שנה שרשה בתחילתה, מתעשרת בסופה. זה אחת מההרגשות הכי קשות, אבל לפי דברינו יותר קל להגיע אליה. שנה שרשה בתחילתה, היינו שמרגישים עצמינו רשים, כלומר חסרי כל. אם אנחנו חיים בהרגשה שהכל מתנהל לפי הטבע, ממילא נרגיש שכל מה שיש לנו עכשיו יהיה לנו גם אחרי ר"ה. מן הסתם יהיה לנו הדירה שיש לנו עכשיו, והאשה שיש לנו, וכו'.

מה האמת. האמת היא שהקב"ה מהנה בכל רגע כל ההווה, ואין שום עירבון שהמצב ימשיך. אין שום עירבון שהוא ימשיך לחדש את הכל כמו שהוא עכשיו.

צריכים להרגיש את עצמינו רשים לפני המקום, כלומר שאין לנו כלום. אין לנו חשבון בנק שבהכרח יהיה לנו אחרי ר"ה, ואין לנו דירה, ואין לנו בריאות מובטחת - הכל אני צריך לקבל מחדש. מחשבה זו שעכשיו מהווים לי את הכל, הוא זה שיביא שהשנה תתעשר בסופה.

ענין זה צריך להיות האוירה בבית. שמדברים בבית על זה שעכשיו הכל מתחדש, ושנחנו צריכים להתחזק בהכרה שהכל ממנו. הימים האלו הם מסוגלים לחיזוק בענינים אלו - זהו סגולת הימים האלו.

החודש הקרוב - כלומר עד סוף שמחת תורה שאומרים אתה הראית לדעת - מרוממת בן אדם לכל השנה. בזכות עבודתו בחודש זה לחזק אצלו הכרה זו, כל השנה תהיה יותר מרוממת.

אני זוכר מכתב ששלח לנו הגר"ח פרידלנדר זצ"ל בער"ה כשהיה באמריקה אחרי תקופה שלא היה אצלינו מחמת חליו. בערב ר"ה הגיע מכתב, והוא הדגיש את הענין שכל אחד צריך להרגיש שהוא רש. הוא אמר שבדרכי קשה להגיע להרגשה זו, אבל בשבילו עכשיו כשהוא חולה ובגלות באמריקה, קל לו להרגיש איך שאין לו שום דבר ברור.

לפחד וגם לשמוח

השאלה ידועה - האם צריכים לשמוח בר"ה, או לפחד.

זה מזכיר הסיפור על הכנר שקיבל התפקיד לנגן בטכס ליום השנה הראשון להריסת בניי התאומים. היה טכס גדול, בהשתתפות ראשי מדינות, ומליארדי בני אדם שצפו ברחבי העולם. הכנר ההוא, התבקש לנגן בפתיחה של

בלילה שלפני הוא היה במתח גדול. הרי מחר הוא עומד לנגן לפני הכי הרבה אנשים שצופים בו בפתיחה של מעמד היסטורי כזה. אחד הציע לו - אולי תוותר על זה אם אתה כ"כ מתוח מזה. אפשר להעביר את זה למישהו אחר. הוא אמר - מה פתאום, זה השיא של הקריירה שלי. אמנם אני במתח גדול, אבל אני שמח מאד שנבחרתי לתפקיד זה. זה משל להרגשות שלנו בר"ה. מצד אחד, ודאי יש פחד - בזמן התקיעות הוא ובני ביתו תלויים בדין. מצד שני - יש לשמוח מאד, הוא זה שזוכה 'לנגן בשופר' - להמליך מלך מלכי המלכים.

זה לא קל, ההרגשות המעורבות. אבל ודאי לא טוב להיות עצבניים - הרי זה מביא לידי כעס ומצבים לא טובים, בפרט בתוך הבית, וזה לא תורם לר"ה משובת. בר"ה צריכים ליזהר שלא ליכשל בדבר עבירה, לא לדבר לשון הרע או לכעוס. צריכים להתרכז בזכירה זו שהקב"ה מהוה את הכל. הרי זהו גם מלכיות וגם זכרונות, לחזק ההכרה שהוא מלכו של העולם ושהוא תמיד זוכר את כל מה שקורה בעולם ומשגיח עליו.

שנה טובה ומתוקה.

כמה ענינים מעשיים של הדרכה לר"ה עצמו

חרדת הדין

ישנה מחשבה שאילו היינו מציירים אותה במוחינו היינו נכנסים לחרדת הדין. חרדת הדין היא דבר חשובה מאד. כשהייתי בפוניבז', היינו שומעים ועדים מהגר"ח פרידלנדר. הוא היה מרבה לומר ועדים לכל מיני קבוצות. היה פעם אחת אלול שמם לגמרי. ר' חיים היה באמריקה, לטיפולים למחלתו שממנו הוא לא הבריא. היה אלול בלי שום שיחת מוסר.

פתאום בער"ה, בנו נכנס לבית המדרש ותלה מכתב שר' חיים שלח לבני הישיבה. (בסוף זה נדפס בשפתי חיים על ימים נוראים. מאד כדאי לקרוא אותו - אבל בעיון. צריכים לדעת שר' חיים במוסר היה כמו ר' שמואל בסוגיות.) חז"ל אומרים כל שנה שרָשָׁה בתחילתה, מתעשרת בסופה. ר' חיים כתב שבשבילו, במצב הנוכחי, קל מאד להרגיש שאין לו כלום. אבל בדרך כלל אדם מרגיש שיש לו חזקה דמעיקרא על החיים שלו. (באמת בהלכה יש לו חזקת חי.) כמו שאני חי עכשיו, ובריא, ויש לי פרנסה, וההורים שלי שלומם טוב וכו', מסתמא גם בשנה הבאה יהיה כן. כך היא ההרגשה שיש לנו.

אבל ההרגשה האמיתית היא שאין לנו כלום לגבי השנה הבאה. התקציב שקיבלנו בשנה שעברה, כבר פקעה. אנחנו נכנסים לשנה החדשה בלי שום תקציב. אנחנו נחיה בשנה החדשה רק אם מקבלים תקציב חדש.

בר"ה כל כמה דכייף אינש טפי עדיף. כל מה שאדם ירגיש עצמו יותר כנוע, עדיף. זו סגולה שכתובה בגמ'. התחושה ש"אין לי כלום" היא תחושה מאד חשובה לר"ה.

תארו לעצמכם שיעשו כינוס של תושבי בית וגן - ויעמוד נביא ויכריז - שמעו נא רבותי. גילו לי מן השמים, שמאותם שעומדים פה - חמישה לא יוצאו שנתם. שלושה יעברו ייסורים קשים, שבעה יתגרשו, שמונה יבטלו שידוך, ארבעה יסבלו ייסורים מהילדים שלהם וכו'. אלא שאני לא מגלה לכם מה נגזר על מי. תארו לעצמכם איזה פחד יהיה לאנשים ששמועים שדברים כאלו נגזרו על אנשים בשכונה שלהם, ולא יודעים אם הדברים לא מגיעים אליהם עצמם.

ככה אנחנו צריכים להרגיש בר"ה. וכי אתם מכירים שכונה שלא היו בתוכה סיפורים כאלו בשנה שעברה. אנחנו נכנסים לר"ה - ולא יודעים איך נצא ממנו.

פעם דמיינתי לעצמי דבר שהביא אותי להתעוררות גדולה. תארו לעצמכם שב"יתד" של ג' תשרי יהיו בכותרות כל האסונות שנגזרו בר"ה. "משפחה שלימה נהרגה בתאונה", "ארבעה נהרגו בפיגוע" וכו'. מאידך גם הפוך - כל השמחות של השנה יפורסמו - ההוא התארס, ולפלוני נולדו תאומים וכו'. נכנסים לר"ה ויודעים שבמוצאי ר"ה אלו יהיו הכותרות. תארו לעצמכם איזה חרדת הדין היה לנו.

האמונה שלנו היא אמונה ברורה שכך הוא האמת - הכל נגזר בר"ה. אילו היינו יודעים, כבר היינו יכולים לכתוב

מחשבה זו, מעוררת מאד לתפילה.

פעם אחת, בערב ר"ה עלה ר' דוד פוברסקי למסור שיחה. הוא עמד שם, וניסה לדבר, ולא הצליח. אחרי כמה דקות הוא הצליח להוציא מהפה "פחד". עוד פעם הוא ניסה, והצליח רק לומר "פחד". הוא פשוט לא הצליח למסור את השיחה מרוב פחד. ה"שיחה" הזו היתה הכי חזקה בשבילי.

אין תועלת שהפחד יביא לייאוש. אני רוצה לעבור מיד לפסים מעשיים.

פעם חזרתי הביתה בשעה שתים וחצי אחרי מוסף. אשתי אמרה לי שצריכים לעזור - יש שכנה שנאבד לה הבן, פעוט. היא כבר שעתיים מחפשת אותו, שכנים עוזרים לה. אז שמענו שמצאו את הילד. ראינו איך שהאמא רצה לקראתו ונופלת עליו בחיבוקים.

אנחנו 'הולכים לאיבוד' במשך השנה. מגיע ר"ה, אנחנו חוזרים ל"אבינו מלכינו". הקב"ה לא דוחה אותנו, הוא מקבל אותנו בחיבוק.

פתחו לי פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. במושגינו, זה כאילו להתקרב לדלתות סגורות, ודורכים על המקום שיש את הכפתור האלקטרוני, ופתאום הם נפתחים במהירות לרוחה. אנחנו עושים משהו קל, והכל נפתח לנו, כי הקב"ה מחכה לנו, לתת לנו חיבוק.

הרב שך הספיד את הבריסקר רב במוצאי יו"כ. הוא הביא דברי חז"ל שאומות העולם כשעומדים למשפט הם צמים. ישראל אינם כן אלא אוכלים ושותים ושמחים בר"ה ובטוחים שיוציא לצדק דיניהם. הבריסקר רב נשאל - איך הם יכולים להיות בטוחים. הוא ענה ע"פ לשון הרמב"ם בפיה"מ בפ"ד ר"ה שכתב שימי ר"ה ויו"כ הם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מה' ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו. לכאורה אם אני בורח ממך, אני בורח הכי רחוק שאני יכול להתרחק ממך. אבל הרמב"ם כתב שאנחנו בורחים אליו.

יש פיוט - כתנן מלכות - בסופו כתוב אלוהי אלהינו, ואם תבקש לעוונתי אברה מפניך אליך. ולא אעזבך עד שריחמתני. - זה בעצם מה שהרמב"ם כתב.

זה ר"ה. הוא יום של פחד, שאדם יכול להתעלות בו למדרגה גדולה. ועי"ז הוא משפר סיכוייו לזכות בדין.

במה צריכים להתעלות בר"ה

בר"ה ועשיית אומרים מאות ואולי אלפי פעמים - מלכות. יש לאדם לחשוב לעצמו - אני מקבל על עצמי עול מלכותו. על כל אברי, ותחושותי, ומחשבותי. ולהכביר בעצמי ההכרה שהוא מלך על הכל. מי שמפנים את זה, זה משפיע על כל החיים שלו. אם אדם מעליב אותנו, והוא חי בהכרת מלכותו ית' - התגובה שלו היא כמו שהגיב דוד המלך כשקילל אותו שמעי בן גירא - "האלוקים אמר לו קלל". אם לא הולך לו בשידוכים, הוא מבין שזה בגלל שזה לא בשבילו עכשיו.

זהו מה שאמרו חז"ל "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם".

מהו זכרונות? לכאורה לא שייך בכלל שהקב"ה יזכור בר"ה, שהרי הוא בכלל לא שוכח. ענין זכרונות הוא "כמה שאדם זוכר את הקב"ה, כך הקב"ה זוכר אותו." יש כמה אופנים של הנהגה בעולם. כמה שאדם זוכר את הקב"ה, הוא יותר מושגח. אם הוא שוכח את הקב"ה, הקב"ה כאילו שוכח אותו. כלומר, מניח אותו להנהגה של מקרים. אם הוא יותר זוכר הקב"ה, יש לו פרוטקציה. תמיד הקב"ה מנהיג אותו, אלא שיש כמה הנהגות שונות, ואם האדם יותר זוכר את הקב"ה, הוא יותר משגיח עליו. זהו הענין של זכרונות.

אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה. הגמ' אומרת (ר"ה טז:) שדנו את ישמעאל לפי מעשיו של אותה שעה, באשר הוא שם. רבינו חננאל שם מביא מירושלמי שלא דנים את האדם לפי מעשיו שבעבר, אלא לפי מעשיו של אותה שעה שהוא עומד בדין. גם אדם שהוא במדרגה פחותה, אם הוא יצליח להיות ביומיים של ר"ה במדרגה יותר מרוממת, ידונו אותו לפי מדרגתו בר"ה. זה עבודה לא קלה.

הגמ' אומרת שמה שאדם עושה בר"ה זה סימן על השנה. לאכול תפוח מתוק בדבש יכול להשפיע מתיקות על כל השנה - כך מבואר בגמ'. כל אחד מכיר שאוכלים את הסימנים. נוהגים שלא לישון בר"ה, שזה יכול להשפיע עליו לכל השנה. וכתוב בהלכה שהולך בטל כישן דמי. הולך בטל בר"ה זה בעיה גדולה ביותר. מי שהיו לו קשיים בביטול

תורה במשך השנה, סיכוי גדול שבר"ה שנה שעברה היה לו זמן של הולך בטל.

יש ליזהר שלא לדבר דברים בטלים. לא חייב להיות תענית דיבור. יש כאלו שעושים תענית דיבור, אבל אפשר לדבר גם דברים מינימליים, רק הצורך. אבל ח"ו לנהל שיחות בר"ה. בסעודות בישיבה, יש לדבר רק דברי תורה.

מצופה מבחורים ברמה של היושבים כאן שיעברו עליהם יומיים מושלמים. בלי מכשול עבירה. יש ליזהר שלא לכעוס. המ"ב כבר כתב שכעס בר"ה הוא סימן רע לכל השנה. וזה מאד מצוי - יש תפילות ארוכות, ויש מתח מחדת הדין, ולא הולכים לישון. יש הרבה סיבות לכעוס - ההוא עושה לך צפוף במקום שלך, והוא הזיז את המאוורר שלא מגיע אליך, וכו'. אין יום יותר מעצבן לאנשים מאשר ר"ה, וצריכים לדעת שלכעוס זה סימן רע לכל השנה.

יש ענין שאדם יחיה כל החיים שלו עם שויתי ה' לנגדי תמיד. זה לא כל כך קשה להצליח לארבעים ושמונה שעות הללו במדריגה זו. לחיות ככה כל החיים הוא אולי לבעל מדריגה, אבל ליומיים של ר"ה גם אנשים כמונו יכולים.

הקב"ה ציוה להרוג אנשי עיר הנידחת - אבל זה יכול לגרום אכזריות. לכן כתוב בתורה ונתן לך רחמים ורחמך. נשאלת השאלה - מבינים למה כתוב ונתן לך רחמים, כדי שלא יקנו מידת האכזריות, אבל למה כתוב גם ורחמך. מבואר כאן דבר נורא - אין הקב"ה מרחם על האכזרים. אפי' אם הוא אכזרי בגלל שעשה מצוה, זה לא עוזר. רק אחרי שהוא ית' מחדש בו טבע של רחמן הוא יוכל לרחם עליו. ולכן בר"ה אם אדם רוצה לזכות, יש להשקיע הרבה במחשבה בנושא בעול עם חבירו, עין טוב לשני, ולפרגן לאחרים. זה מעורר רחמים.

נדבר כמה מילים על ער"ה

יום האחרון של השנה, הוא יום חשוב ביותר.

נהגו להתענות חצי יום. מנהג קדוש וראוי למי שמסוגל, למי שזה לא גורם לו ביטול תורה. זה לא כ"כ ארוך, אפשר לעשות את זה.

יום זה צריך להיות כל כולו מוקדש לתשובה. יש לעשות חשבון הנפש, ללמוד מוסר. היום צריך להיות מוקדש לעבודת השם.

גם צריכים לעשות הכנות טכניות - להסתפר, להתלבש. גם צריכים לנוח שיהיה כח להתפלל מעריב כראוי. כל תפילה בר"ה צריכים להתאמץ בו מאמצים כבירים. לפעמים מאבדים את הכל - אני אומר מניסיון. כדאי להתרכז על פירוש הפשוט של המילים - "ברוך" "אתה" "השם".

מה שכתוב שלא לבכות בר"ה בגלל שזה סימן רע, אין הדברים אמורים לגבי בכי בתפילה. אבל בזמן התקיעות אסור לבכות. הגר"א היה מאד שמח בזמן התקיעות. מאידך באור ישראל כתוב בזמן שתוקעים בשופר האדם ובני ביתו נמצאים בסכנה, שבאותה שעה דנים אותו. אז מצד אחד זה זמן של חרדה, ומצד שני יש את השמחה שזה מתי שממליכים את הקב"ה.

מה לגבי בקשות פרטיות. בזהר כתוב שאדם שמבקש בקשות פרטיות דומה לכלב שאומר "הב הב". הגאון היה אומר שאסור לבקש. מאידך ר' ישראל אמר שירדו הדורות וצריכים לבקש בקשות פרטיות - אנחנו לא במדריגה שאנחנו לא מבקשים בגלל שאכפת לנו רק מהמלכת השם. יש לזה ראייה מגמ' ב"מ, שאדם יכול לטעון שלא הצליח לו השדה כי הוא חשב שזרעו לו חיטים והתפלל בר"ה על חיטים, ובאמת זרעו לו שעורים. מבואר שמותר להתפלל בר"ה על השדה שלו. זה גמ' מפורשת.

מה למעשה. בדורינו צריכים לבקש בקשות פרטיות, אבל צריכים לדעת שלא זה עיקרו של היום. עיקרו של יום זה להמליך הקב"ה עלי, ועל כל העולם. הדגש הוא להמליך אותו על עצמי, כלומר שאני אשתדל כמה שיותר שכל החושים ומחשבות שלי יהיו מוקדשים לעבודת השם.

בתחילת שמונה עשרה מבקשים זכרינו לחיים, וכתבינו בספר החיים. בסוף השמונה עשרה מבקשים וכתוב לחיים טובים. מה ההבדל. בתחילת שמונה עשרה מדברים על חיים רוחניים. כמו שאומרים למענך אלוקים חיים. לגבי חיים רוחניים אין ענין לבקש חיים טובים. בסוף השמונה עשרה כבר מבקשים על חיים גשמיים - כמו שאומרים בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה - זה דברים גשמיים. בזה שייך לבקש שיהיו חיים טובים. יש מקום לבקש על דברים גשמיים, בסוף השמונה עשרה.

יש סיפור שהיה פעם יהודי שגויס לצבא הרוסי. הוא הסביר למפקד שיש לו אמא זקנה, אלמנה, סיעודית,

שצריכה אותו לטפל בה. המפקד השתכנע, והסכים לשחרר אותו למשך שנה. בסוף השנה ייבחן מחדש אם יש צורך לשחרר אותו. עברה שנה, ועוד פעם הגיע היהודי והתחנן לפני המפקד שמצבה של אמו נהיה רק יותר גרוע והיא חייבת אותו לטפל בה. המפקד עוד פעם שחרר אותו, אבל החליט שהפעם הוא הולך לבדוק אם באמת אמו זקוקה לו. הוא הגיע לשכונה שלה, ומצא שהיא באמת גרה בבית רעוע ביותר. הוא דפק על הדלת, והציג עצמו כמי שאחראי על הגיוס של הבן שלה. הוא רק הזכיר את השם של הבן, והיא התחילה לצעוק "איפה הוא? הוא לא יודע שיש לו אמא שצריכה אותו? לאן הוא נעלם כשאני צריכה אותו?"

כשהגיע שנה הבאה לקבל שחרור, המפקד אמר לו "וכי אתה הולך לעזור לאמא שלך? כיון שאתה לא באמת הולך לעזור לה, אתה מגויס."

כך אנחנו מגיעים להקב"ה ואומרים "זכרינו לחיים, וכתבינו בספר החיים למענך". הקב"ה עונה "אתם באמת משתמשים בחיים למעני?"

אני רוצה להזכיר שתי סגולות

החכמת שלמה (ר' שלמה קלוגר) בסי' תקפג כתב "הא רגיל אדם לומר בר"ה אחר תפילת שחרית כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וגם זו לטובה". ובזאת יתהפך הדין לטובה.

סגולה נוספת - ר' חיים וולאזינר כתב שיש סגולה לקבל על עצמו בתחילת היום שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים, שיהיה מה שיהיה הוא יעשה הכל לעשות עבודת השם, ובזה יצליח. והוא בדוק ומנוסה. עפ"ז יש לקבל על עצמו בתחילת השנה שהוא מקבל עול מלכות שמים לשנה הקרובה. זה בעצם מלכויות, וזה עוזר מאד להצליח בהתמודדויות שבמשך השנה.

עוד סגולה ע"פ קבלה. יש שנהגו לומר בר"ה וביו"כ - מתי שהש"צ מגיע ל'איה מקום כבודו" אפשר לבקש אחד מג' דברים. עשירות להשתמש בו לעבודתו ית', בנים ת"ח וחכמים וחסידים וצדיקים, או רוח הקודש. יש נוסח שמוזכר בכמה מחזורים, לא בכולם.

אמנם אנחנו לא מתמקדים על סגולות, אנחנו מתמקדים בעבודה, אבל בכל זאת.

עובדים גדולים טוענים שזכו להצלחות נוראיות במנחה של ער"ה. היא התפילה האחרונה של השנה. גם מי שעברו עליו כמה תפילות רבות בהזנחה, השקעה אמיתית במנחה בער"ה שוה מאד. מי שיכול להתפלל מנחה גדולה באופן רגוע, כדאי מאד.

אברך כולכם בשנה טובה. מי שיכול להתפלל עלי בר"ה - אני תמיד צריך תפילות - לאברהם ישעיה בן הדסה. אפשר למסור לי שמות שלכם, אני תמיד נוהג להתפלל על כל אהובי.

קחו בחשבון שבעש"ת תפילות מתקבלות בנקל. יש לתפוס פינה או ללכת לכותל - ופשוט להתפלל. לא להפסיד הימים האלו.

נהגו בר"ה לסיים ספר תהילים. יש שמסיימים בכל יום, יש שמסיימים בין שני הימים ביחד. הבריסקר רב לא היה לומד גמרא בר"ה, הוא היה אומר תהילים. הוא היה מסביר עצמו שבלימוד גמרא יש תמיד רגעים שאינם לומד - שמחפש גמרא או ספר אחר. לכן היה אומר תהילים בלי לאבד רגע.

מי שיזכה בר"ה לא לאבד רגע, ובלי דברים בטלים, ולקיים שויתי ה' לנגדי תמיד - שכרו הרבה מאד, והוא יהיה נידון ע"פ מעשיו של אותה שעה, ויבורך בשנה מבורכת בעזרת השם.

הכנות מעשיות ליו"כ

מה זה יו"כ? בצום גדליה אומרים בסליחות שחיבר רש"י הקדוש - שבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם - אחד מהם זה תשובה. למה תשובה היה צריך להיבראות לפני בריאת העולם. הביאור בזה הוא שאחרי שבנינו קשה מאד להרוס אותו. אבל לפני שהוא בנוי אפשר יותר לעשות דבר שיתן לך אפשרות להזיז אותו. תשובה הוא נגד הנהגת העולם - כלומר נגד הנהגת העולם הרגילה. הסעם - כיון שהוא נגד הכבוד.

ישנם שני הנהגות: הנהגת המשפט והנהגת הייחוד

הנהגת המשפט כל אחד מבין - הוא בנוי על שכר ועונש. יסודו שיש גמול על פעולות, גמול של שכר וגמול של עונש. כל העולם בנוי על זה - גם עובד במפעל יקבל העלאה במשכורת על זה שהוא עשה עבודה טובה, ויפטר אותו על עבודה גרועה. הנהגה זו היא הנהגה ישרה ונכונה, והגיונית.

על הנהגה זו כתוב 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, קל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא'.

אבל מעבר להנהגת המשפט, יש גם הנהגת הייחוד. הנהגה זו עומדת בניגוד לכל הכללים.

בכל מדינה מתקנת יש מהלך של משפט, ויש חוקים קבועים כמה עונש ייגזר על עבריו. על עבירה זו יקבל 7 שנים מאסר, ועל זה יקבל קנס, וכו'. אבל בכל מדינה יש גם אפשרות של חנינה. חנינה עומדת בניגוד לכללי המשפט - אבל גם לחנינה יש כללים. יש כח למלך או לנשיא לחנון אסירים. (לפעמים ביום עצמאות של המדינה - מרוב שיש שמחה במדינה משחררים הרבה אסירים, שיהיה שמחה כללית יותר.)

הנהגת הייחוד היא הרבה מעבר לחנינה שאנחנו מכירים. היא כאילו ללא סיבה. יש סיבה נסתרת, עמוקה עמוקה. (א.ה. להביא את הבריא לקיים תכלית היצירה.)

הנהגת המשפט הוא יסוד ענינו של ר"ה. עומדים במשפט - יש רחמים בדין, ויש אריכות אפים וכו', אבל עדיין הכל הוא בתוך גדר המשפט.

יו"כ הוא מעבר להנהגת המשפט, הוא שייך להנהגת הייחוד

הנהגת המשפט דומה לתוכנה - מתכנת תכנת לכל מקש מה הפעולה שלו - אם אתה לוחץ על מקש זה, יצא אות 'ח'. מקש אחר, אות אחרת. אבל המתכנת יכול לשנות את כל זה, שלחיצה על "אנטר" - מוחק. לוחצים על 'א' - קופץ 3 שורות. המתכנת יכול לעשות שלא כפי הכללים. הקב"ה הוא כאילו המתכנת. הוא יכול לעשות שלא לפי הכללים.

כל פעולה שאדם עושה - משפיעה השפעה משמעותית בעולמות עליונים. או בונה או להבדיל מחריבה. מאירה או מחשיכה. החטא עצמו רודף את האדם. החטא עצמו יוצר את המלאך הרע שמתפרנס מהעונש.

אדם עושה מצוה, יוצר סניגור, שזה עוזר לו לקיים מצוות. מצוה גוררת מצוה. במצב של קדושה - קל לו יותר לקיים מצוות. הוא יוצר את המלאך הקדוש. כשהוא עושה עבירה הוא יוצר מלאך שכחו להעניש. זה ענינו וכחו של המלאך הזה. הקב"ה לא נותן שכר ועונש, אלא השכר ועונש הוא תוצאה ישירה מהפעולות שלו.

ביו"כ - הקב"ה אומר אני יחיד בעולם, ואני עושה מה שאני רוצה. אני לא מוגבל לפי כללי המשפט. יו"כ נקרא יומו של הקב"ה. ההנהגה היא מעל גדר הטבע.

יו"כ הוא יום של רחמים - והוא למעלה מהשגתנו - הקב"ה עושה בו בניגוד לכל הכללים וחוקי ההנהגות. היום אני יחיד בעולם. עושה מה שאני רוצה - זדונות נהפכים לשגגות. המצאתי כספומט - ואני ממציא שכל מי שנכנס לבנק - יוצא עם מליון דולר. הנהגה מעל הטבע. זה יום כפור. זה יומו של הקב"ה. הנהגה מעל גדר הטבע.

הוא יום נורא, נפתחים בו שערי שמים. - עיצומו של יום מכפר. לפי רבי אפי' לשאינם שבים. הוא הזדמנות מופלאה.

אין לנו מושג ויכולת תפיסה ביום הזה. נפתח שפע כזה בעולם. ר'חצקל היה קורא לזה "יום של רחמים". פשוט נפתחים כל שערי שמים, נפתח שפע כזה. פשוט הזדמנות.

חלום חיי (כל השנים אני מדבר על זה) הוא - שכאשר יגיע יומי ללכת מן העולם, זה יהיה במוצאי יו"כ. כאשר אני שומע על אחד שנפטר במוצאי יו"כ, אני חושב "איזה יופי לו". ולעומת זה כאשר אני שומע על מי שנפטר עיו"כ, ההרגשה היא "איזה פספוס". עיצומו של יום מכפר. איזה הזדמנות זו לעבור יום כפור. הקדושה של היום מכפרת.

ר' יחזקאל אברמסקי היה גר על רחוב הפסגה - בזמנו היה שם הרבה חילול שבת. עמד שם ביום כפור ואמר: 'למשפטיך עמדו היום - כי הכל עבדיך' - הכל עבדיך זה כולל כולם - גם המחלל שבת, אף שעבר על כל העבירות בשאט נפש. כי עיצומו של יום מכפר. חייבים סקילה, עוברים עברות בשאט נפש - בזים לדברים שבקדושה, אבל צמים ביום כפור - זוכים לקדושה שעוטפת את כל היקום. לא ניתן להסביר בשום הסבר טבעי.

שואלים - מה העבודה של יו"כ?

העבודה שלנו היא לזכות כמה שיותר להתכפר מעבירות שעשינו.

ננסה להבין מה זה נקרא גודל של עבירה, כמה חמורה עבירה.

אחד מגדולי המוסר מהדור הקודם עשה חשבון כזה:

אם יש אפשרות להפסיד אבר או לעבור על לאו - אדם צריך להפסיד אבר ולא להכשל בלאו אחד.

אם יש עשיר ברמה של ביל גייטס ויש לו אפשרות להפוך לעני מרוד או לעבור עברה, הוא חייב להפסיד כל ממונו. כמה צער זה? כמה צער יסורים ובזיונות - מליוני טון של צער. וכל זה אדם צריך לעבור כדי לא לעבור עבירה.

אם עד כדי כך אדם צריך לסבול כדי לא לעבור עברה - כמה עונש יש בגיהנם אם עבר עליה? חייב להיות יותר מהצער שהיה מגיע לו אם לא היה עובר עליה.

מידה טובה מרובה פי חמש מאות - אז כמה שכר אמור לקבל ממצוה אחת.

כמה בלתי ניתן לתפיסה - שכר של מצוה אחת, וכמה בלתי ניתן לתפיסה - חומרה של עבירה אחת.

אם ח"ו נשאָר עם העברות שלנו מכל השנה - ועם זה היינו הולכים לעולם העליון - אין דבר יותר נורא מזה, ד' ירחם.

אין מוצא אחר אלא ההזדמנות פז הזו - שבמאמץ קל אדם יכול לזכות בכפרת עוונות.

מה שאדם צריך לעשות ביו"כ זה - לקוות ולצפות לכפרה.

לבקש ולהתחנן לפעול לכפרה. זה עבודתינו ביום הזה - תענית ותפילה כדי להתכפר.

כולם זוכים לכפרה. השאלה היא כמה "מכובס" יצא. יש כביסה 60 מעלות, יש כביסה שיוצאת לבנה מבהיקה, ויש שפחות.

ודאי שצריכים תשובה, אבל מה זה תשובה?

תשובה הבסיסית היא לבוא ולהגיד לרבונש"ע - אני לא רוצה את היצר הרע.

עזיבת החטא - אילו היה מגיע אליך החטא עכשיו, לא היה עובר. עכשיו, לפי המצב שלך שאתה ביום כיפור בבית כנסת, לא היית מסתכל. זה נחשב שיש עזיבת החטא. שבוע הבא יקרה עוד פעם שתיכשל? זה משהו חדש. זה לא אומר שלא היה עזיבת החטא.

זהו יום שזוכים בו זכיה שאין לשער ולתאר.

השאלה היא מה נספיק עוד להגיע ליותר ויותר.

יש לנו דבר אחד נורא להוסיף בזה. מי שיסתכל בשער הציון בהלכות קריאת התורה של יו"כ לגבי קריאת התורה של מנחה. כתוב שם וקוראים במפטיר יונה - בכל הספרי מוסר יש את זה.

בעל כרחו מוכרח אדם לתקן את עצמו. לא יעזור לו שום דבר. אם לא יתקן בעוה"ז יצטרך לחזור עוד פעם. אם כן למה לו לסבול צער המיתה וחייבוט הקבר פעם נוסף, עדיף שיתקן כבר עכשיו.

לעבור יום כפור בלי תקנה - זה אומר - לעבור בלי שום קבלה לעתיד.

מי שתופס קבלה אפילו קטנה, ומקבל אותה נכון. ומשנה ביום כפור כמה דברים מעשיים כדי שיהיה בנוי נכון - זוכה ומקבל זכויות נוראיות.

עכשיו כמה דברים מעשיים:

מצות וידוי - חיב להיות בעמידה ולא להשען. (יש ליזהר לא לישען על הסטנדר באופן שאם היו לוקחים אותו מתחתיו היה נופל, כי זה לא נחשב עמידה.)

פרוט החטאים הוא לא מעכב.

יש שיטה של הרמב"ם - הרמב"ם כותב "כיצד מתודה, אומר אנא ד' חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והריני נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה". שצריך לומר בוידוי גם נחמתי ובושתי. (ראוי להיות בוש נוראית על העבירות שעשה). מבואר ברמב"ם שצריך להזכיר בוידוי שלו החרטה וקבלה של עזיבת החטא. ראוי להזכיר בוידוי את קבלה שלו. שיהיה לו קבלה חזקה איך הוא יצליח בעזיבת החטא. משום מה לא כלול בנוסח הוידוי שלנו קבלה של עזיבת החטא. אבל יש לנו בזה עיצה.

אומרים בסוף הוידוי - אלוקי, עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי. עפר אני בחיי, קל וחומר במיתתי. הרי אני לפניך ככלי מלא בוש וכלימה. זה המקום לחרטה. לעצור רגע, ולחשוב רגע. זה המקום להתחרט.

בקטע הבא אומרים יהי רצון מלפניך שלא אחטא עוד. כאן המקום של קבלה. שיחשוב לעצמו הריני מקבל על עצמי - כך וכך.

מה זה חרטה? היה מעשה שהיתה אשה מזועזעת עד עמקי נשמתה. היא בקשה מילדה של השכנה ללכת לחנות ממול לקנות לה מוצר שהיתה צריכה בשביל האפייה שהיתה באמצע לאפות. הילדה חצתה את הכביש - ונפגעה. היא היתה אכולה מהחרטה. מזה למדתי מה זה חרטה. אנחנו צריכים לשאוף להגיע לדרגה כזו של חרטה. אם חושבים הרבה על חומר העבירה, ועל עומק הדין, באופן טבעי - מתחרטים.

מיעוט חלבי ודמי - אדם חש חולשה, צמא. יש לשמוח עם המצב הזה. זו מחשבה שמרוממת וגורמת לנשגבות של הצום. יש לחשוב לעצמו על זה שהיו לו הרבה הנאות של איסור, ושהוא שמח שהוא זוכה לתקן את זה על ידי הענויים.

טבילה של עיו"כ חייב להיות ללא חציצה. יש לבדוק ציפורני ידיים ורגלים שלא יהיה שם חציצות. יש לזהר בימים שלפני שיו"כ שלא יהיה בו כתמי דיו שיהיו חציצה.

טבילה אחת היא לטהרה מטומאת קרי. שלושה טבילות זה תשובה.

יש לזכור - כל האלול אינו אלא הכנה לעשי"ת, וכל עשי"ת אינו אלא הכנה ליוה"כ.

יש לזכור שחילול השם הוא מאד חמור, ואינו מתכפר. עלול להיות לנו עוון חילול השם כיון שאנחנו ניכרים לעולם שמסביב כשומרי תורה.

כיון שאנחנו ניכרים כבני ישיבות, מעשים שלנו שלא טובים, הם מהווים חילול ה'.

נעילה - צריך לעשות כל מאמץ.

ברגע שמתחיל יום הכפורים, נפתחים כל השערים.

שיא השיאים - לפני עלות השכינה - בנעילה. מה שאפשר לפעול בנעילה אי אפשר לפעול כל השנה. האופי של נעילה הוא להספיק מהר מה שאפשר - לא תפילה איטית.

למען נחדל מעושק ידינו - עיצומו של יום מכפר, אבל על גזל אין תקנה. גזל מקטרג בראש. כל אחד צריך לחשוב עד יו"כ למי הוא חייב ומה הוא חייב. יכול להיות שחייב למישהו נסיעה ברב קו, או ששכח לשלם על נסיעה. הדבר הזה הוא מאד מסוכן. צריך לנסות לזכור מה יש אצלו שאינו שלו. למען נחדל מעושק ידינו - זו משימה לא פשוטה.

הקבלות - צריכים לייחד לזה שיחה בפני עצמה. רבע שעה או עשרים דקות של קורס איך מקבלים קבלה בצורה נכונה.

יום כפור - יום של קרבת ד' עצומה. אחרי 4 ימים של הכנה, מגיע המלך ומכניס אותנו לחדרו - לסוכה. הביאני המלך לחדרו - אלו ימי הסוכות. כך כותב הגר"א בפירושו לשיר השירים. אלו הם ימים נשגבים מאוד.

אבל שיא השיאים זה שמיני עצרת - שמחת תורה. יש סיעתא דשמיא מיוחדת לכל השנה למי ששמח ורוקד בכל הכוח. גדולי ישראל - החזו"א והגר"א היו שמחים בכל הכח בשמחת תורה.

עטת אור

בבא מצינא

הגאון הגדול רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

משנה ברורה

אבן העזר

עטת אור

הגאון הגדול רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

מהדורא חדשה

בבא מצינא

משנה ברורה

אבן העזר (כרך ג סי' ג)

להבין אבן העזר כמו אורה חיים

בהסכמה נדירה של מרן בעל האבי עזרי זיע"א

כבר נודעו בשערים המצוינים ספריו הגדולים של הגאון הגדול רבי עמנואל טולידאנו שליט"א ראש ישיבת שארית יוסף בכל חלקי הש"ס ועתה לבקשת הוגי התורה בכל אתר ואתר נאות הגאון הגדול שליט"א להביא לפני הוגי התורה שליט"א מהדורה חדשה של ספרו על מסכתא בבא מצינא וכספריו הנודעים גם הוא חיבור מקיף על סדר המסכתא פוגיא אחר פוגיא בבחירות מופלאה כנודע בהיכלי התורה.

בראש הפפר עם שאר ההסכמות שוכנת כבוד הסכמתו של רבו ומורו ה"ה מרנא בעל האבי עזרי זיע"א אשר חיבתו למחבר שליט"א היא מן המפורסמות, ומתוך הסכמתו:

וכל זה בירר וליבן את ההלכה על בורי' בדברים עמוקים ונכונים בסברא ישרה על פי שיטות הראשונים, ותועלת גדול הוא לתלמידי חכמים הרוצים לעמוד על עיקרי עניינים אלו'

ברכותינו להגאון הגדול המחבר שליט"א שיזכה להמשיך ולהרביץ תורה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

לאחר שנתקבל בחבה בקרב בני התורה קונטרס כרך א וב' של מפעל 'משנה ברורה אבן העזר' העוסק בסי' א' וסי' ב' משו"ע אבן העזר, יצא לאור זה עתה קונטרס כרך ג' העוסק בסי' ג' משו"ע אהע"ז.

כמעשהו בראשונה כך מעשהו עתה, דברי השו"ע מובאים בראש הדף ועליהם נוסף פירוש משנה ברורה כשסביבו חונים ביאור הלכה ושער הציון, דוג' משנה ברורה אורה חיים שנתחבר ע"י הכהן הגדול מאחיו מרנא החפץ חיים זיע"א.

משנה ברורה אבן העזר חובר ע"י צוות תלמידי חכמים היגעים באהע"ז וזכו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בצורה ברורה, והשכילו להביא את עיקרי הדינים עם פרטיהם באופן חתוך וברור כמשנה ברורה.

וכבר הסכימו איתם גדולי הפוסקים, והרבה תלמידי חכמים, אשר חלקם אף העירו הערותם הנדפסים בסוף הקונטרס. יהא רעווא שיתקבלו דבריהם לרצון בי מדרשא.

ניתן להשיג בנקודות הבאות:

ירושלים-גאולה- 0583228066

נוה יעקב- 0527655754

רמות- 0527615176

בני ברק- 0548456050

קרית ספר- 0504107934

אלעד - 0527134699

אשדוד- 0527665330

נתיבות- 0527665330

רכסים- 0556706923

רעננה- 0548456050

תל ציון- 0527144551

משנה
ברורה

אבן העזר

סימן
ג

להשיג | 05276-02-449

מחיר מיוחד להיכלי התורה

למשלוח בכל הארץ דרך הדואר

05331-05347

וארטים לפרשת השבוע

כו א. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. יש לעניין מדוע רק את הארץ ייחס למקריב (מארצך) ואילו את פרי האדמה נקט בסתמא ולא פרי אדמתך? וי"ל, אומר רבי צדקה חוצקין, ע"פ הרמב"ם בביכורים ב יד. שכתב שהלוקח פירות תלושים ולאמא"כ קנה הקרקע הוא מביא ביכורים. וא"כ י"ל דזה כוונת הפסוק: ולקחת מראשית כל פרי האדמה אף שהיא לא שלו, ואם אח"כ הוא קרקע אז זה נחשב לתביא מארצך ולכן צריך להביא ביכורים.

כו ב. ולקחת מראשית כל פרי האדמה. יש להקשות הרי רוב שבעת המינים הם פרי העץ ומה טעם כתב פרי האדמה? וי"ל, אומר הפרדס יוסף, שכשמניח את הגמי על הפירות (ד"ן הנחת הגמי (חוט אדום) הוא מיד כשמבכר) הוא עדיין בוסר ואז מברכים עליו בורא פרי האדמה.

כו ה. ארמי אובד אבי וירד מצרימה. יש להקשות מה הקשר בין רמאות לבן לירידת בני"י למצרים? וי"ל דהנה כל ירידת בני"י למצרים היא משום יוסף, ויוסף עצמו ירד למצרים משום שאחיו קנאו בו. ואם יוסף היה בכור לא היו מקנאים בו כי בכור נוטל פי שנים, ולולי רמאות לבן יוסף יכול היה להיות הבכור, כי יעקב היה נישא לרחל בלבד. ובגלל רמאות לבן התגלגלה השנאה ליוסף וכו'. מהר"י גיבר. עוד י"ל, אומר הש"ס, שכונות הפסוק ארמי שהוא לבן, הוא אובד אבי, תמיד הוא רצה לאבד את יעקב, והראיה לכך הוא וירד מצרימה כי לבן הוא בלעם (תרגום יונתן בלק כב ה) וירד למצרים ושם ייעץ לפרעה להרוג את ישראל ולזרקם לים.

כו ה. וענית ואמרת וכו' ארמי. אומר רש"י שעושה זה בהרמת קול וקשה ע"ז הא איתא בברכות לא. דהמגביה קולו בתפילה הרי הוא מקטני אמנה, כי הוא כאילו אומר שאין הקב"ה בחן ליבות! כח"ק בחנוכת התורה. וי"ל דכל הטעם שאסור להגביה הקול משום שכשמגביה הרי הוא כאילו אומר שאתא הקב"ה בחן לבלות ומחשבות, אבל כאן הרי הוא אומר מפורש ארמי אובד אבי ופרש"י ביקש במחשבתו לעקור את הכל וחישב לו הקב"ה כאילו עשה וא"כ הוא אומר מפורש שהקב"ה קורא מחשבות ולכן אין חשש שיאמר בקול.

כו ה. וענית ואמרת וכו' ארמי. וירד מצרימה. מה קשור ביכורים ליציאת מצרים? וי"ל שהקב"ה אמר לאברהם אבינו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם 400 שנה וגו' דודו רביעי ישובו הנה. נמצא שתנאי תנינת הארץ לעם ישראל היה רק אם נשתעבד 400 שנה. וא"כ קשה איך מביאים ביכורים, הרי הארץ לא שייכת לנו, כי השעבוד במצרים היה רק 210 שנים, והדין הוא שבקרקע שאינה שלו אינו מביא ביכורים, כי לא יכול לומר האדמה אשר נתת לנו. וידוע מה שמתרגם חז"ל, א. שרבינו הנפשות שהיו במצרים זה השלים ל-400. ועוד שקושי השיעבוד היה כמו 400 שנה. וזה כוונת הפסוק: **וירד מצרימה ויהי שם לגוי גדול עצום ורב** – דהיינו ריבוי נפשות, **ויתנו עלינו עבודה קשה ויענונו** – והיינו קושי השעבוד. ולכן שפיר מגיעה לנו הארץ.

כו ט. ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת. אומר רש"י ויבאנו אל המקום הוא בית המקדש. ויתן לנו כמשמעו. ויש להקשות דא"כ הרי קודם הביא אותנו לארץ ורק אח"כ הביא לנו את ביהמ"ק והל"ל ויבאנו אל הארץ, ויתן לנו את המקום הזה? ועני"ן מה הוסיף רש"י כמשמעו. וי"ל ע"פ תרגום יונתן שמות יט ד עה"פ ואשא אתכם על כנפי נשרים, שבליל טו בניסן קודם שיצאו ממצרים נשא אותם הקב"ה למקום המקדש להקריב את פסחיהם. וזה מה שכתוב ויבאנו אל המקום הזה כבר ביציאת מצרים, ויתן לנו את הארץ כאחרי 40 שנות מדבר. ולפ"ז כוונת רש"י שהויתן לנו! הוא כמשמעו ולא כהחידוש שהתחדש בויבאנו ש"ה כמשמעו. מהר"ד מבעלו.

כו י. ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלוכי עשיתי ככל אשר צויתני. פסוק זה מרמז למה שאמרו חז"ל בפסחים ח. האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני או שיהיה בן עולה"ב הרי"ז צדיק גמור. ועניין ב"ר"ח ר"ה ד. דהרי"ז צדקה גמורה מ"מ עדיף אם יתן צדקה לשי"ש. וי"ל דזה כוונת הכתוב ולא נתתי ממנו למת והיינו לא נתתי המעשר ע"מ שיחיה בני אלא עשיתי ככל אשר ציוותני ולא ע"מ לקבל תמורה. להורות נתן.

כו טו. ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו. לעיל גבי הקריאה בביכורים נאמר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו בלשון עתיד. ואילו כאן לגבי מעשר נאמר אשר נתת לנו בלשון עבר. ונראה דמכאן יש ללמוד החילוק בגר בין ביכורים למעשר. שבביכורים גר מביא וקורא, ואילו במעשר אינו קורא, ולמה? משום שבביכורים הקריאה היא לתת לו לעתיד, וכמשי"כ במדרש קהלת שהגרים יטלו חלק בארץ לעל"ל. משא"כ במעשר זה אשר נתת לנו בעבר, והגרים לא קיבלו בעבר. כפות תמרים.

כו טו. ארור אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר וענו ואמרו אמן. הטעם שבכל הארורים כתוב ארור מקלה, מסיג, משגה, מטה, וכו' דהיינו בלשון הווה, ואילו בעי"ז כתוב אשר יעשה, בלשון עתיד. ועני"ק למה בכל הארורים כתוב ואמר כל העם בלשון יחיד ואילו כאן כתוב וענו ואמרו בלשון רבים? י"ל שעבודה זרה זו העבירה היחידה שהקב"ה מצרף בה מחשבה למעשה, ולכן כתוב אשר יעשה – היינו שאפילו אם רק חושב לעשות משא"כ בשאר הדברים, הארור הוא רק אם עושה כעת. (המילה בסתר שכתובה בהמשך הפסוק גם מובנת, דהיינו שרק חשב, וכמו במכה רעהו שכתוב בסתר כי הרבה פעמים הוא אומר לא תתכונני, זה היה בשוגג וכדו'). ולפ"ז י"ל נמי למה כתוב וענו בלשון רבים, כי על כל העבירות יש ארור על כולם כדאיתא במדרש (שוחי"ט כאן) שעל כל העבירות יש דין ערבות על כלל ישראל וכולם בכלל ארור. משא"כ בעי"ז שחייב על מחשבה לא שייך ערבות כי מנלן לי שחושב לעבוד ע"ז, לכך הוא בלשון רבים. מעדני שמאל.

כח ב-ג. ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך וכו' ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה. יש לדקדק מה זה הנוסח כל הברכות למה לא אמר הברכות האלו, ועוד מה זה ברוך אתה בעיר ובשדה? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, דהנה כשבדך יצחק את בניו, את יעקב ברוך בברכות שלא ברוך את עשיו וכן להיפך כמו שמצינו בבראשית כז לט וברש"י שם שיצחק ברוך את עשיו שיתן לו את איטליה של יוון. והנה יעקב היה בו עיר שנאמר בו ויעקב איש תם יושב אהלים, ואילו עשיו היה איש שדה שנאמר בו איש יודע ציד איש שדה, וזה מה שאמר הפסוק ובאו עליך כל הברכות האלו והיינו גם ברכת יצחק ליעקב וגם מה שברך לעשיו, ומובן ההמשך מה שכתב ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה.

כח ד. ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו' ברוך טנאך ומשארצך. מי ששיש לב יראה שכאן בברכות הקדים פרי בטן לפרי אדמה 'טנאך ומשארצך', ואילו בקללות כתב ארור טנאך ומשארצך ואח"כ כתב ארור פרי בטןך וכו' ומה הטעם בזה? וי"ל, אומר המהר"י אסאד ע"פ חז"ל, שאין הקב"ה פוגע בנפש תחילה, וא"כ מובן, כי טוב וודאי שדבר ראשון נותנים לנפשות, ולכן בברכות הקדים נפשות, משא"כ בקללות לא נותן קודם לנפשות אבל לפירות וכו', ולכן בברכות הקדים הנפשות ואילו בקללות הקדים הפירות.

כח ד. ברוך פרי בטןך. למה כתוב כזה נוסח (פרי בטן) ולא כתוב ברוך זרעך. מבאר הכתב סופר: הנה איתא ב"שמיני להבדיל בין הטמא לטהור ובין החיה הנאכלת לחיה אשר לא תאכל, והטעם שבתחילה הקדים טמא לטהור וב"נאכלת הקדים טהור (הנאכלת) לטמא. י"ל ע"פ יומא פ. שמסופר על מעוברת שהריחה ביו"ז ולחשו לה יו"כ היום והפסיק תאוותה ויצא ממנה רבי יוחנן. ומאיידך היתה אחת שלא הפסיק לה תאוותה ואכלה ויצא ממנה רשע. ואמר על זה רבי אהרן הפסוק "בטרים אצרך בבטן ידעת"ך דהיינו שכבר בבטן רבי יוחנן ב"ש ונמ"ש בין חיה (ולדת נקראת חיה) הנאכלת דהיינו אוכלת ביו"כ, לחיה שלא אוכלת ביו"כ וא"כ הזכיר קודם את השלילי כי הנאכלת כאן הוא מקביל לטמא. ואומרים עוד שהטעם שרבי לחש לה שיו"כ ולא התייר לה לאכול דחצי שיעור, י"ל שהוא ר"ל שזה רבי יוחנן בבטן ור"י ס"ל דחצי שיעור אסור מהתורה. וזה מה שה' מברך שכבר בבטן יתברך, ולכן כתוב ברוך פרי בטןך.

כח ח. יצו ה' אתך את הברכה באסמך ובכל משלח ידך. יש סתירה בגמ', נעם אחת כתוב שרבי אלעזר לא רצה להנות ממעשה נסים, בספור שזרק חיטה אחת לתוך האוצר והאוצר התמלא. ואילו בסיפור עם אליהו והאישה הצרפתיית, שכל מה שחיסרה מהשמן נוסף עוד דהיינו שלא הורגש החסר, ושם שרי להנות ממעשה נסים? ואומרים המפרשים שהטעם הוא משום שאצל אליהו, הנס לא ניכר מאוד לעין כי זה נשאר אותו הדבר, היינו שכל מה שהוא לקח נוספה מיד הכמות שלקח. משא"כ אצל רבי אלעזר שהתמלא כל האוצר ברגע אחד, אז הנס יותר ניכר. כי לפני זה לא היה כלום, ולפתע התמלא כל האוצר בחיטים. אומר הבן איש חי, כי זה מה שכתוב בפסוק יצו ה' איתך את הברכה באסמך, איזה אסמך? בכל משלח ידך דהיינו במקום שאתה לוקח הוא יוסיף כדי שלא יהיה מעשה נסים...

כח טו. ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך. הנה בפרשת הקללות שביקרא נאמרו מט קללות ואילו כאן נאמרו צח קללות, וטעם הדבר הוא כי הקללות שביקרא נאמרו עוד קודם הערבות שקיבלו עליהם ישראל בשבועות אחר גריזים והר עיבל. אולם הקללות שכאן נאמרו לאחר הערבות, ע"כ הוכפל מספרן כנגד עוונות ועוון חבירו. כלי יקר.

כח לא. שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו, חמורך גזול מלפניך ולא ישוב לך, צאנך נתונות לאויבך ואין לך מושיע. יש לעניין מה השינוי הזה שבשור נאמר לשון טבוח לעיניך וגו' ובחמור כתוב גזול מלפניך ולא ישוב,

פרשת כי תבוא תשפ"ב

וכן בצאן שינה הנוסח, למה לא כתב בכולם נוסח אחיד? וי"ל, אומר רבי שמשון מנחמני בספרו הגדול זרע שמשון (השבוע חל סוף השנה לפטירתו של האי גברא רבי רבי שמשון זצ"ל) שא"כ שחי עמנו לפני מות שנים וחבר ספרה רבים, והבטיח ישועות ללומדים מספריו הקדושים. לא השאיר אחריו זשי"ק), בכל עניין יש את הדיוק שלו מדברי חז"ל הקדושים בגמ', הנה נאמר בב"ק עט. שהוגבנ שור ושה וטבחו ואן מכרו חייב זה רק כשעשה זאת כשיצא מהבעלים, אבל אם מכר או שחט כשהשור בבית הבעלים פטור מד' וה', ולכן אמר שורך טבוח לעיניך והיינו ברשות הבעלים ולכן לא תאכל ממנו והיינו שלא תרוויח הד' וה'. ועוד קיי"ל (שם צד:) הגולנים שעשו זשי"א והחזירו אין מקבלים מהם, ומשי"א אבר חמורך גזול ולא ישוב לך כי גם גזלן שעשה תשובה אין מקבלים ממנו. ועוד קיי"ל (שם קיד) שאם הגזלן הוא ישראל אז הבעלים מתייאש כי בדין ישראל צריך עדים, אבל בדיניהם אי"צ עדים ואם זה נגזל עי"י גוי אז הוא לא מתייאש כי לא צריך עדים, ועי"ז אמר צאנך נתונות לאויבך ואעפ"כ אין לך מושיע.

כח לט מ. כרמים תיטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגור וגו'. זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוך. בדברי הפסוק מצינו הבדל בין הנאמר אצל שמן לבין הנאמר אצל היין. דאצל השמן נאמר זיתים יהיו לך ולמרות זאת לא תסוך. ואילו אצל היין לא נאמר ענבים יהיו לך ויין לא תשתה, אלא רק נאמר יין לא תשתה, ומדוע התורה שינתה כאן? ועני"ק הלא הפסוק מדבר בקללות ומדוע נאמר כאן זיתים יהיו לך? וי"ל דמצינו בהוריות ג: . שזיתים משכח לימוד של שבעים שנה, ומובא בחז"ל ששמן מחזיר את הלימוד של שבעים שנה, וא"כ מובן היטב אצל היין כי אמרה תורה ענבים יהיו לך כיוון שמדובר כאן בקללות, אבל אצל השמן נאמר זיתים יהיו לך וזה קללה כי עי"ז ישתכח תלמודו, מה איתה אומר שיכול להחזיר תלמודו עי"י אכילת השמן אומרת התורה ושמן לא תסוך. קהלת יצחק.

כח מג. הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה. הגמ' במנחות דף כט: משפרת שבשעה שעלה משה למרום מצא את הקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידיך? א"ל אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא שמו ששאל לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין על הלכות. שאל משה את הקב"ה אם יש לך כזה אדם אז למה אתה נותן תורה על ידי אמר לו הקב"ה כך עלה במחשבה לפני. יש להבין מה אמר הקב"ה כך עלה במחשבה לפני וי"ל דמצינו שמה שעלה במחשבת הבורא מוכרח להתקיים כמו שכתוב עתה ה' לעולם תעמוד. והנה ידוע שכשרצה הקב"ה ליתן לא התורה הוא פנה לכל האומות ולא רצו לקבלה, נמצא שעלה במחשבתו לתת את התורה לאומות וא"כ מחשבה זו אינה יכולה להיבטל. ולכן עניין קשירת הכתרים והתגין ניתן לרבי עקיבא שהיה מבניו של סיסרא כדי להוציא לפועל מחשבתו של הקב"ה, וזהו שאמר הקב"ה למשה כך עלה במחשבה לפני. והנה לגרים יש אחיזה בכתרי אותיות שהם מעל האותיות, והיינו יעלה עליך מעלה מעלה. ואילו ליהודים יש אחיזה באותיות עצמן שהם למטה מהכתרים והתגין וזהו ואתה תרד מטה מטה. האהוב ישראל מאפסא.

כח מז. תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה. הנה מצינו בחז"ל ששבת נקרא יום שמחתכם (ספרי בהעלותך) ולכן כתיב גם ישמחו במלכותך שומרי שבת כיוון שבשבת יש דין שמחה מיוחדת. והנה האותיות שמתחת אשר הם שבת, כלומר: ש אחרי ר, ב אחרי א, ת אחרי ש. וא"כ זה הפירוש תחת המילה אשר והיינו שבת לא עבדת את ה' בשמחה כיוון שבשבת יש עניין מיוחד לשמור ולא שמחת אתה ענש ע"כ. שמה לונישטין.

כט ד. ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר, בל בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך. הסיבה ששלמתיכם הוזכרו בלשון רבים ונעלך מעל רגלך בלשון יחיד? אפ"ל שהנס שהנעללים לא בלו ארבעים שנה זה נס שנעשה לכל יחיד ויחיד, שהרי בדרך הטבע לא יכול להיות שעליל אדם יחזיקו מעמד ארבעים שנה של מסעות במדבר ולכן נכתב בלשון יחיד, אבל שמלות הרי היו להם הרבה מאוד, כפי שמובא בשמות יב לה יובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף כלי זהב ושמלות... וינצלו את מצרים". וינצלו אומר התרגום ורוקינו. דהיינו היה להם במדבר שפע של שמלות שרוקנו את המצרים בבית מצרים. וא"כ לא בהכרח שכל יחיד ויחיד נזקק לנס שבגדיו לא יבלו משום שיכולים להיות לו בגדים רבים להחלפה, ובכ"ז נעשה נס שהבגדים לא בלו, וזה נס שעשה לכלל ישראל, אף שלא הוצרך לכל יחיד ויחיד. ועי"ע בצפנת פענח עי"ז. עוד י"ל, אומר רבי נתן גשטטנר, שנעל היה לכל אחד פרטי כמו שכתוב בחז"ל לעולם ימכור אדם כל אשר לו ויקח מענלים דרגליו משא"כ בבגד יתכן ששאלו מחבריהם.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

ויאמר לי מה פשעי ומה חטאתי נגדו ומה חרי האף הגדול הזה: השיב לו החכם הנ"ל: ידוע תדע שאהבה גדולה ושלומה שאינה תלויה בדבר אהבתך יותר מבני, אבל תדע נאמה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על הברכה של התינוק. אמנם באמת ובתמים אני מוחל לך, רק בתנאי זה, שכל מקום ובכל קהילה אשר תדרוך כך רגליך תדרוש ברבים ותודיע להם את החטא והפגם הגדול של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה ששומע מישירא, וגם תצווה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות שיספרו את המעשה הגדול והנורא מה שאספר לך.

וכך היה המעשה. שבמדינת ספרד היו קהילות קדושות, והייתה שם עיר גדולה לאלוקים עיר ואם בישראל, והיה שם סלף אחד והיה רוצה לגרש אותם כמה פעמים, והיה שם אבידו חסיד ועניו ועשיר גדול והיה נושא אן בעניי המלך, ובכל פעם שהיה דעתו לגרש את היהודים, היה החסיד הנ"ל מפיר עצתו ומבטל דעתו. והיה היום וכעס המלך על היהודים וציוה לגרש אותם, ובאו כל בני הקהילות להחסידי הנ"ל שילך למלך להמליץ בעדם לבטל הגזירה כפעם בפעם, והצלח מעשה השטן בעו"ה, ובאו לעת מנחת ערב להחסידי, והשיב להם החסיד הנ"ל שילך עמכם, רק שרוצה להתפלל תחילה תפילת המנחה, ראשית חכמה יראת השם. ויפצרו בו ויאמרו לו, זו ג"כ מצוה רבה להציל כלל ישראל ועתה הוא ע"ד רצון לפני המלך ואח"כ תתפלל. ויעש כן החסיד והלך עמם לחצר המלך. והיה כאשר ראה אותו המלך נשא חן בעיניו, וירץ לקראתו ויחבק וינשק להחסידי הנ"ל, וסבר החסיד בדעתו שבודאי יבטל הגזירה מגירשו הנ"ל, והיה מסובב בדברים אחרים עם המלך. ובתוך כך בא כומר אחד ממדינות המלך ממרחקים לפני המלך ויפול לרגלי המלך ויברך את המלך ברכה ארוכה וחשובה. החסיד הנ"ל לא הבין דבריו וכשראה החסיד שדעתו זמן מנחה היה שך לקרן זוית אחת להתפלל מנחה, ויעבור החסיד היה שם לו שהות להתפלל קודם שיפסוק הכומר הנ"ל מלבדך את המלך. ובתוך תפילת החסיד, קם הכומר ההוא מעל רגליו, וציווה לכל העומדים בבית המלך לענות אמן על הברכה עבור שנתקיים בברכתו, וענו כולם יחדיו אמן. והחסידי לא הבין לשונם ולא ענה אמן, ולא היה רוצה להפסיק בתוך התפילה, ושאל הכומר הנ"ל אם ענו כל האומרים אמן, השיבו כן. ושאל האם הידוע ענה אמן, והשיבו לו לא בעבור שמתפלל. והיה כאשר שמע הכומר שלא ענה היהודי אמן, תלש את שערות ראשו, וצעק צעקה גדולה ומרה ואמר: הוי על המעשה הרע הזה שבעבור היהודי הזה לא תתקיים ברכת המלך שלא ענה אמן על ברכתי. והיה כאשר שמע המלך את דברי הכומר, ויצא לקצוף המלך מאד, ויתחנף על החסיד לאכזר, ויצא את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחחו לנתחים, ויעשו כן והמיתו אותו ביסורים קשים וינתחוהו, וישימו את הנתחים בתוך השמלה וישאום לביתו. ואחר זאת גרש המלך את כל היהודים. והיה שם עוד חסיד אחד חברו של החסיד הנהרג, והוא היה יודע מחסידותו של אותו החסיד הנ"ל, והיה אותו החסיד מתענה ובוכה, ומתפלל שיודיעו לו מן משמים על איזה חטא נהרג החסיד הנ"ל במיתה משונה, ויתבודד החסיד ההוא בחדר מיוחד ויבש ומשתומם על החסיד הנהרג. ויבא אליו החסיד הנהרג בעצם היום בחדרו אשר הוא ישב לבדו ומשתומם, ויחרד החי חרדה גדולה. ויאמר לו החסיד הנהרג: אחי אל תירא ואל תחת. ואמר אליו החסיד, השר לי יודע אני שחסידי גדול היית, על כן תאמר לי על מה עשה לך השם ככה ומה חרי האף הגדול אשר עבר עליך: והשיב הנהרג: אני אגיד לך האמת, מימי לא עשיתי שום עבירה, רק הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ורוב העולם אינם נזהרים בעו"ה בזה החטא, שפעם אחת עשה בני הברכה על הפת ושמתיו חלא עניתי ואמן על הברכה, והארץ לי הקב"ה כביכול אפו עד המעשה שנעשה לי בעמדי לפני מלך בשר ודם שלא עניתי אמן על ברכת הדן, ויחר המלך מאד, ובאותו שעה בית דין של מעלה דנו אותי על שלא עניתי אמן על ברכת בני. לכן אתה חביבי תספר באזני בןך ובן בןך ולכל באי העולם את המעשה הזה, ותזהירם על עניית אמן. ופרח לו איש האמת החסיד. ואחר שסיפר את המעשה הזה לרבי מרדכי יפה, אמר לו: לכן נדית אותך כי נתכוונתי למען תהיה כהרה על עוונך, אבל בתנאי שתדרוש ברבים להזהירם על עניית אמן.

סיפורים רבים מסופרים על גדולי הדורות בזמננו ואיך ניצלו אנשים בזכות עניית אמן. מעשה שהיה עם רבי אליהו לופיאן באחת מנסיעותיו בברכת מירושלים לחיפה הוצרך באמצע הנסיעה לברך ברכת אשר יצר. אחר שנטל דינו ונגבם המתין מלבדך ברכת אשר יצר. ורמז לשוטר שעמד בקרבת מקום, שיואל בבקשה לקרוא לחבריו הסדרנים ואנשי בטחון הרכבת. השוטר שהבין את מבוקשו של רבי אליהו, מילא את רצונו, ומיהר לקרוא לכמה מחבריו שיעמדו לצד הצדיק. רבי אליהו פנה אליהם והסביר את משאלתו: אני אומר רעה ברכת אשר יצר, ואתם תענו אמן בסיום הברכה. ובשובו דעתו במנוחת ושלוות נפש, אמר הברכה מילה במילה. **סיפורים רבים** מסופרים על גדולי הדורות בזמננו ואיך ניצלו אנשים בזכות עניית אמן. מעשה שהיה עם רבי אליהו לופיאן באחת מנסיעותיו בברכת מירושלים לחיפה הוצרך באמצע הנסיעה לברך ברכת אשר יצר. אחר שנטל דינו ונגבם המתין מלבדך ברכת אשר יצר. ורמז לשוטר שעמד בקרבת מקום, שיואל בבקשה לקרוא לחבריו הסדרנים ואנשי בטחון הרכבת. השוטר שהבין את מבוקשו של רבי אליהו, מילא את רצונו, ומיהר לקרוא לכמה מחבריו שיעמדו לצד הצדיק. רבי אליהו פנה אליהם והסביר את משאלתו: אני אומר רעה ברכת אשר יצר, ואתם תענו אמן בסיום הברכה. ובשובו דעתו במנוחת ושלוות נפש, אמר הברכה מילה במילה.

עניית אמן ואמן יהא שמיא רבא

בפרשה מוזכר ענין עניית האמן על ידי כלעם ישראל על הקללות והברכות בהר גריזים והר עיבל. ובמדרש רבה לפרשה אמרו: מפני שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישירא עונין. נביא כאן מאמרי חז"ל ועובדות והנהגות מגדולי הדורות על מעלת עניית אמן ואיש"ר. הגמ' בשבת קיט: אומרת: אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיא רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו. אמר רבי יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו. אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן. ואמרו בסנהדרין קי: תינוק מאימתי בא לעוה"ב משעה שיאמר אמן. ובילקוט שמועני ישעיהו רמז תכט כתב: בשביל אמן אחד שעונים רשעים מתוך גיהנם, ניצולין מתוכו, משום שעונים אמן ומצדיקים עליהם את הדין, מיד מתגלגלים רחמיו של הקדוש ברוך הוא עליהם ביותר, ואומר מה אעשה להם יותר על דין זה כבר יצר הרע גרם להם, באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא מפתח של גיהנם בידו ונותן להם למיכאל ולגבריאל בפני כל הצדיקים, ואומר להם לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם, ועומדים עליהם באותה שעה ורוחצין וסכינ אותם ומרפאין אותם ממכות של גיהנם, ומליבשים אותם בגדים נאים, ומביאים אותם לפני הקדוש ברוך הוא ולפני כל הצדיקים כשהם מכוהנים ומכובדים וכו'. ובזוה"ק פ' וילך בודל ועוצם שכר מי שהוא שומר אמונים שיושב ומצפה מתי יבא לידו לשמוע ברכה כדי לענות אמן וחומר העונש למי שאינו חושש לענות אמן באמת תסמרנה שערות אנוש מראות חומר שבו, ולבבת יכאבו על רבים מעמי הארץ שאין נזהרים כלל. ובעל ווי העמודים בנו של השל"ה כתב שכל איש ישראל מחוייב למסור נפשו על עניית אמן סימן אמ"ן אני מוסר נפשי. כי זהו פירושו של אמן ומשמעות עדות זו היא הכרה מלאה בקב"ה, נמצא אם כן שעניית אמן היא עדות על אמונותיו. אמן היא אמונה ועל אמונת ישראל בה' אלוקים מחוייב אדם למסור נפשו. **מובא** בשם הגרי"ז שאמר שפעמים רבות חשב מדוע פקדה השואה האיומה את אירופה ולא הגיעה לארץ ישראל, וכשבאתי לארץ ישראל ושמעתי את אנשי ירושלים עונים אמן יהא שמיא רבא בקול רם ובכוונה הבנתי שבזכות עניית אמן יהא שמיא רבא בקול רם ובכוונה ניצלה ארץ ישראל לא מגיע להגלול אמר כי היום לא היה הקדיש כנהוג וכמובן שקשה המחילה של המיתר רחמנא לעיל. רבי אליהו לופיאן היה אומר: היה כדאי להקב"ה לברוא את העולם למשך ששת אלפים שנה כדי שיהודי יזכה לומר פעם אחת בלבד בכל משך זמן הבריאה ברוך הוא וברוך שמו, ולקף פעמים ברוך הוא וברוך שמו לא מגיע לגודל חשיבות המילה אמן פעם אחת בלבד, ולקף פעמים אמן לא מגיע לגודל חשיבות של אמירת אמן יהא שמיא רבא פעם אחת בלבד עכ"ל. **בספר** חמדת ימים אלול ור"ה פרק ז' מזהיר מאד להתחנך בימים נוראים באמירת אמן ואיש"ר וז"ל: ובפרט בעניית האמנים שהוא עונה הן על הברכות והן על הקדישים יהא זהיר וזריז יותר משאר הימים לכון בהם ושלא יאבד אחד מהם, אשר מלבד סגולתם לכפר על פשע וחטאה כמו שאמרו חז"ל כל העונה אמן בכל כחו אפילו אלו ש שמץ מניית מוחלין לו, עוד תוסיף את כחה להועיל לקיבול תפילות כהיום הזה אשר רבים משטינים עליהן ובכח סגולת עניית האמן מסלקם כמו שאמרו בספר הזוהר וכו'. והסטייפלר בקריינא דאיגרתא כתב שעניית אמן ואיש"ר בכוונה ובקול מועילה למי שיש לו ספיקות באמונה ומחשבות לא טובות.

מעשה נורא שאירע בזמן הגאון רבי מרדכי יפה בעל הלבושים, הגאון רבי מרדכי יפה בתחילה היה אב"ד ור"מ בקהילה לימים באו שלוחים מקי"ק פוזנא לקבלו עליהם לאב"ד ור"מ. וכאשר הביאו לו איגרת רבנות כנהוג, השיב הגאון הנ"ל למשולחים, אקבל הכתב מכס ואהיה לכם למורה, אך מפני שעדיין לא למדתי חכמת עיבור החדוש על כן אסע מקודם למדינת אטליה לוונציה לחכמי הספרדים שהם בקיאים בחכמה זו ויש אלמד מהם החכמה הנ"ל. נסע הגאון הנ"ל ולמד אצל החכם אבובי הספרדי ולמד ממנו כל החכמה הנ"ל באר היטב, כאשר נראה מקצת חכמתו בספרו לבוש אדר יקר הבלכות ר"ח. והיה מקץ הימים הנ"ל, ויקר מקרה שהיה שם תינוק אחד בן הרב החכם אבובי הנ"ל, לעקר בן ה' שנים, ואכל התינוק פרי אדון ויברך בפה"ש בקול רם, וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק, ורבי מרדכי לא ענה אמן שלא במתכוין. והחכם, רבו של הגאון הנ"ל, כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק כעס עליו כמעט גדול, והיה מנדה לרבי מרדכי וגער בו בגיפה. המתין רבי מרדכי יפה שלושים יום כפי דין נידוי הרב לתלמיד, ואח"כ בא רבי מרדכי יפה ורצה לפייס את רבו, ולא היה רוצה למחול לו. ואמר לו רבינו, מיחול אדוני

מיד עם סיום ברכתו, ככלות המלים ומפליא לעשות ענו הסובבים אמן! דקות ספורות מאו... הרכבת נעצרה בפתאומיות, התגלה מוקש למנוע על פסי הרכבת, בנסים מופלאים, נעצרה הרכבת לפני עלותה על המוקש, וניצלו נוסעי הרכבת. **מסופר** כי פעם אחת באו לסבא מנוברדוק בבקשה שיתפלל ויברך לרפואת חולה במחלה קשה רח"ל הרואה שעפ"י טבעו של עולם אין מזור ומרפא לחולי זה, יצץ להם הסבא ללכת לשיבה ולשכור שני תלמידיו שיענו יהא שמיא רבא בכל כוחם וכונתם לזכותו של החולה כמבואר בגמ' שע"י עניית יהא שמיא רבא קורעין גזר דין כי כוחו פועל מעל הטבע ומשנה אף דברים שעפ"י טבעו של עולם אינם משתנים לטובה. אולם בני המשפחה חזרו והפצירו שהם רוצים לכתוב בברכת הצדיק. כאן פתח הסבא בדברי תוכחה וכך אמר הרי כל אות ואת מדברי חז"ל היא אמת לאמיתה ומה זאת שבעת צרה מחפשים סגולות שונות ועושים כל מיני השתדלויות להוצאת כספים לאין ערוך ולא מתחזקים בעצת שנתנו חז"ל הקדושים שאמרו שעל ידי אמירת יהא שמיא רבא בכל כחו קורעין גזר דינו וכי יש ברכה והבטחה גדולה, ואכן הם עשו זאת והאיש הבריא.

ומצינו רבות אצל גדולי ישראל כמה הקפידו שיענו אמן על ברכותיהם. **מובא מכתבי האר"י** שהאר"י ז"ל היה שומע ברכת השחר אפילו מאה אנשים אף על פי שהיה יכול ברגע אחד לייחד כל העולמות אפילו הכי לא השגיח על זה ולא היה מתעצל לשמוע אפילו מאה פעמים הנותן לשכוי בינה על הברכות עד כאן לשונו. **האדרי"ת כותב על עצמו:** מאד מאד הייתי נזהר בעניית אמן עד מילדותי ואני אוהב ורץ בחביבה יתירה למצווה זו עד שכמעט כטבע הוא לי שהורגלתי בכל יום לשמוע ברכות השחר ממנחה אנשים וממני ילמדו כל הרואה אותי לעשות כן לחבב עניית אמן ואמן יהא שמיא רבא ובדרך קל כזה יוכל כל אחד לקנות לו עולם ולקיים מצוות למאות בכל יום בנקל ללא לאות. **רבי** ראובן זעליג בענגיס, סיפר שקיבל את הסיפור דלהלן איש מפי איש, שהגאון רבי חיים מואלוז'ין נהג להקדיש שלא בלדך ברכה אם לא שיהיה מי שיענה אחרי ברכתו אמן. והנה, אירע ובאותה הלילות בשעה מאוחרת, והגר"ח צמא. ובני הבית ישנים, ורבי חיים אינו רוצה חס ושלום להעיר מישהו משנתו, כדי שיענה אמן. לפתע נשמעה דפיקה בלדת, ובפתח אחד במחורי הישיבה עומד ובפיו שאלה הנוגעת ללימוד הסוגיא הנלמדת, הגר"ח הורה לו להכנס, ופתח בברכת שהכל והנ"ל ענה אמן. לאחר מכן דברו בלימוד, וכשפירדו הודה רבי חיים לבחור. למחרת בבקר שכחגע רבי חיים לישיבה ניגש אל החדר והודה לו שנית על ביקורו המאמץ בלילה. לשמע הדברים, אמר הבחור: רבי, איני מבין על מה אתם מודים, הלוא לא הייתי כלל בלילה בביתו של ראש הישיבה. התברר לרבי חיים שכיון שהיה זהיר לא לומר ברכה בלא שיענו אחריו אמן, זימנו לו מהשפם מי שיענה אחריו אמן. **מעשה מופלא** על מסירות נפש למען עניית אמן, מסופר על רבי אלכסנדר זיסקינד בעל יסוד ושו"ש העבודה. יהודי אחד בשם ר' אלעזר מעיר הורדנא הלך ימים אחדים קודם פסח, וראה שנוצריית אחת נתקלה בדרך הילוכה, ונפלה לתוך בור שנכרה ליד הר חול, וההר נפל על הבור וכיסה אותה. היהודי ניסה להוציאה מתחת המפולת, ועד שהספיק לעשות כן נחנקה בתוך הבור. נוצרים שעברו במקרה אותה שעה ליד הבור וראו את האשה חנוקה ואת היהודי עומד על ידה, העלילו עליו שבזון הרג אותה, על מנת להשתמש בדמה לחן הפסח הקרוב. השלטונות אסרו את היהודי ושפטוהו ויצא דינו למיתה אכזרית, ורק אם יתנצר יבוטל פסק דינו. כל השתדלויות של יהודי הורדנא להעביר את רוע הגזירה לא הועילה. רבי אלכסנדר זיסקינד שחשש שמא לא יעמוד הקדוש בנסיון קשה ואכזר זה, השתדל והשיג רשיון לבקר בבית האסורים ושם השפיע עליו וחייק את רוחו לקדש שם שמים, ולימדו את נוסח ברכת למות על קידוש ה', ואמנם באמת זכה ועמד בנסיון. ליום ב' דחג השבועות נועדה להיות הוצאתו של פסק הדין, הגויים שבהורדת נתכנסו בהמוניהם לראות בעונשו של היהודי ואילו יהודי הורדנא התחבאו בבתים ממזד של פרעות, רק ר' אלכסנדר זיסקינד שם נפשו בכפו ומסר נפשו למען עניית אמן, עזב את בית הכנסת באמצע התפילה, וסיכן עצמו לעבור בין הגויים צמאי הדם. שמע את המוצא להורג מברך את ברכת קידוש השם שלימד אותו, ענה אחריו אמן, וחזר לביהמ"ש ועשה אזכרה לנשמתו של הקדוש.

מעשה בשני סוחרים יהודיים (בתקופת ה"בן איש חי") שסחרו בעתיקות, פגע אתם הזדמנה לידס אפטרות קניית כמה חפצים יקרי ערך, ההזדמנות שלא ניתן להחמיצה. נועדו השניים ללכת יחדיו כדי לגמור העיסקה, בדרך עברו ליד קהל מתפללים שסחר היה להם עשירי להשלמה עבור קדיש! בקשו מהם המתפללים: שמא תואילו בטובכם להצטרף להשלים המנין? נתחככו בדעתם הלוא בזה יגרס הפסד למקח המיועד, אך האחד גבר על יצרו וגמר אומר בלבו מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה עדיפה היא ודאי על סחורה

הבאה לידך, שם בטחונו בה' ונכנס לשמוע הקדיש, והשני המשיך בדרכו למקחו. אחר שענה אותו חסיד את האמנים לקדיש, יצא אף הוא להמשיך הדרך, בהגיעו נזכר לראות כי חברו קדם וקנה את מיטב הסחורה, ולו לא נשאר אלא כמה גרוטאות, ביניהם מצא כרית ארוגה ברקמה אומנתית מלאה נוצות ישנה ועתיקה, בכדי לא לצאת בידים ריקניות, לקחה במחיר מולד וחזר לביתו. והנה בהגיעו לביתו, פתח את הכרית ע"מ להציל לכל הפחות את הנוצות שבתוכה. ולפתע נגלתו לעיניו מרגלית! כשכולו מלא שמחה על מתנת ה' שאינה לידו הלב למוכרה, ובתמורה קיבל עבורה חמשים זהובים! בשבוב לביתו, טענו לו בני הבית כי ודאי אנוני אותו, והמחיר שווה לכה"פ כפול, אך לא חסיד כמותו ישנה דיבורו, ויבטל המקח. מ"מ נענה להפצרות בני ביתו והלך לשאול את ה"בן איש חי". לשמע השאלה, השיב ה"בן איש חי" בני יקירי! אתה ענית "חמש אמנים" בחצי הקדיש שהצטרפתי, וחז"ל אמרו: שכר אמן הוא פחית זהובים (ענין תוס' ב"ק צא). נמצא שכל שלוח לך משמים חמשים זהובים כנגד חמש אמנים, לך לאכול בשמחה לחמך! ופירות המצוה תאכל בעולם הבא!

בקיץ שנת תשל"ט הסתלקו ללא עת בזה אחר זה שני אברכים חשובים ממקורבי האדמו"ר מקלויזנבורג האחד בתאונת דרכים ומשהו והשני בנסיבות טראגיות רבי אהרון קריגר וז"ל ורבי מרדכי נחמיה שטרניבל וז"ל. אבל גדול ירד על צבור יראי ה' בכלל ועל קהילת צאנז בפרט בארה"ב שהשניים היו מטובי בנייה. קהל גדול ליווה אותם למנוחת עולמים כשבראשם הפך האדמו"ר וז"ל. כל אותה העת חיכו החסידים למוצא פי האדמו"ר לצאת: כי מה עשה ה' ככה לעם הזה ששרי לא עזר! אלוקים דבר כי אם גילה סודו לעבדיו הנביאים, אולם האדמו"ר שתק ולא אמר דבר. בשבוע שלאחר מכן בעת האסף העם ביום משישי לשיעור חומש שהיה מגיע על פת רב לשמוע את אמרות הקודש של האדמו"ר קהל האדמו"ר את השיעור ואמר וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו ויאמר אסתירה פני מהם אמר רב דוסטאי בן יהודה אל תקרא לא אמן בם אלא לא אמן בם שלא היו רוצים לענות אמן (דברים רבה לט) אמן ר"ת אהרון משה נחמיה על כי לא נזהרנו בעניית אמן עשה ה' לנו ככה אמר האדמו"ר ושתק.

יהודי שהיה נשוי שנים רבות ולא זכה להיפקד בזרע של קיימא. וזאת לאחר שנים שדרש ברופאים בארץ ומעבר

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שאלה ותשובה.

קריאת התורה על וידוי מעשרות יכולין על בנים הגונים העוסקים בתורה לשמה. ממעניות תלוז.

שאלה: מה קרה בבג אלול תשס"ז? **תשובה:** היה זה בזמן שסוריה היתה לפני מלחמת האזרחים הגדולה שלה והיא היתה האיום המרכזי על יושבי ארץ הקודש מצפון, באותו הזמן נודע ע"פ מידע מודיעיני נודע כי הם בשלבים מתקדמים של הקמת כור גרעיני להשמדת יושבי הארץ, ואז הוחלט להשמיד את הכור. היתה זו פעולה מסוכנת ונועזת שא"א לדעת אם תצליח ומה יהיו גם התוצאות ואכן בחסדי שמים חיסלו את הכור הגרעיני בסוריה. לאחר זמן סוריה התפלגה וקיימת בה מלחמת אזרחים אכזרית עד עצם היום הזה כך שיהיה להם זמן לנקום גם אם הם ירצו מאוד. כן יאבדו כל אויבך ה'.

שאלה: בשבוע שעבר מתה באנגליה המלכה שמלכה במדינה שבעים שנה מה אפשר להסיק מהסיפור שלה לחינוך? **תשובה:** אם הקב"ה חפץ שיישהו יעלה לגדולה הוא יעלה גם אם הסיכויים לכך קלושים מאוד. המלכה המתה כלל לא היתה אמורה למלוך כי אביה לא היה אמור למלוך לפניה אלא אח אביה הבכור היה אמור למלוך, וכן גם אם הדוד לא ימלוך יש את בניו שימלכו וגם אם לא יהיו לדודו ילדים יהיו יש אחים והבנים הם המלכים, אך מה שקרה שהקב"ה רצה שהיא תמלוך אז הדוד ויתר על התפקיד ולא היו לדוד ילדים ולאביה לא נולדו בנים ממילא היא מלכה ולא סתם מלכה אלא הכי הרבה שנים בהיסטוריה האנגלית. אם הקב"ה רוצה משהו אז יהיה.

שאלה: מה היא הדרך הטובה לצאת זכאי בדין? **תשובה:** החיד"א כותב להיות מעביר על מידותיו. יישב עם עצמו ויזכר מי שעשה לו עוול וימחל לו, ואפי' אם הרבה לחטוא בכל מיני חטאים הכל נמחל והוא לא יצטרך לעבור יסורים קשים ותחפות ובושת ולא צריך יסורים וסיוגופים כלל. כי המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו.

שאלה: צומות וסיוגופים גלוף האם זה דבר טוב ורצוי לפני יתברך? **תשובה:** נקדים ונאמר מה שראיתי אצל זקני. בבית סבי הרב אנלשיש וכן בבית סבי רבי חיים קניבסקי לא ידוע מעולם שנהגו בסיוגופים וצומות. אכלו שתו ישנו כמו שצריך. וידוע שאמר רבי חים מוולאזין לרבי יוסף זונדל מלסנט על מה שהיה גריל בצומות אמר לו רבי יוסף וטוב לב משתה תמיד. וידוע שהט"ז תבע את חותנו הבי"ח על שלא נתן לו מספקי בשר ולכן אינו יכול ללמוד כמו שאוכל הרבה בשר. וידועים דברי הטי"ז על אלו שישנים קצת בשביל ללמוד יוצא שכרם בהפסדם. ורבי אלימלך מליז'נסק גער פעם באברך ת"ח שצם אמר לו רבי אלימלך אתה חייב תשובה משום שהצומות שלך גורמות שלא תלמד כמו שצריך. וכחז"ל שעתידיים לתת את הדין על עיניו הגוף.

שאלה: איך מכינים שופר? **תשובה:** שופר הוא עשוי מאיל והיינו מהכבש שאנו מכירים כיום, רוב הקרנים מגיעים ממרוקו. את הקרן מסירים מה'כבש' אחרי שהכבש מת מייבשים את הקרן בשמש כמה חודשים לאחר שהקרן מתייבשת מומחה מיוחד נותן מכה בקרן והחלק הפנימי של הקרן מתפרק. אח"כ קודחים עם מקדח מיוחד בתוך הקרן עד שמגיעים לחלל השופר ולאט לאט ובזהירות יוצרים פיה מיוחדת שיכולה לתקוע דרכה, משייפים ומבריקים והקרן מוכן לתקיעת שופר.

שאלה: מה בימים אלו נמכר בחנויות והוא מרפא מחלות רבות? **תשובה:** רימון: כידוע, ברימון ישנם ויטמינים רבים הנצרכים לבריאות האדם, ומיץ רימון הוא מועד סוגים של סרטן ויש לו הרבה יכולות כמו של

שאלה: בפרשתנו מזכירת בהרחבה מצות וידוי מעשרות. מעשר כספים' המצויה ביות בזמננו מכל שאר המעשרות מה סגולתה? **תשובה:** בכתר ראש להגר"ח מולאזין אות קכג כתב וז"ל: אמר בשם רבו הגרי"א ז"ל שכל השומר מעשר מובטח בכך שלא יבא לידו היזק כלל והשומר חומש מובטח שיתעשר. בספר מנשה איש חי"ו מובא מרבי חיים קניבסקי בשם הסטיפלער כי מי שמקפיד על מעשר כספים אין למס הכנסה שליטה עליו. ופעם היה לרבי חיים ספק בעניין מעשר כספים ואמר הסטיפלער בכל הספיקות רק תנחמיר כי ממעשר אף פעם אין מפסידים רק מרוויחים. ובהנחת יש נוחלין פרק ב' הגיה' ל' כתב רבי יעקב הורוויץ אחי השל"ה הק': והוא דבר הנראה לעין שבמקום שנהגו ונהגין במעשרותיהן כראוי נתעשרו הרבה ועשרם שמור בידם ויש נוחלין ומנחילין אותו לבניהם אחריהם ובמקום שאין נזהרין בזה יורדין מנכסיהן ואבד העושר ההוא בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה ערום יצא מבטן אמו וערום ישוב שמה.

שאלה: מהו הכוח הגדול שיש באלול? **תשובה:** בחודש אלול אפשר לשנות דברים בשמים, דברים שבשאר ימות השנה א"א לשנות. וגם תפילה שבכל השנה לא מתקבלת בגלל כל מיני סיבות ומניעות שיש לאדם, בחודש אלול זה מתקבל בכל מצב. ואותו הדבר תשובה וחיוק קטן משפיע בחודש זה מאוד הרבה יותר משאר ימות השנה. והחידוש הוא שגם כשהתשובה אינה שלימה היא מתקבלת בחודש אלול, למרות שבכל השנה לא מתקבלת כזאת תשובה. ואלול זה ימים של רחמים וקרבת אלוקים באופן שא"א לתאר, הקב"ה מחלק לנו רחמים. ומה שמוטל עלינו לעשות זה לצלל כל רגע במעש"ט הקב"ה אוסף את הדברים ומכריע ברחמי העוזמים גז"ד לטובה. כעת, כשנשאר ממש זמן מועט מהחודש, ברור שנצל את זה להתגברות על הייצר עוד ועוד, ועי"ז ניכה לחיים מאושרים בענה הבעל"ט וכל שנה שרשה בסופה, מתעשרת לאחריה, ותכלה שנה וקללותיה. ויש להוסיף מה שמובא בספר נפש חיה לרבי שמשון פינקוס, על כוחה של התפילה של האשה, ויש תפילותיה חן מיוחד אצל הקב"ה שכל תפילותיה עושים פירות ומי שיש לו חולה בביתו או חוסר נחת מילדיו או ילד שמצפה לישועה אם זה ביוזוג, אם זה לנשי"ק, אם זה להצלחה ופרנסה וכדו' יבקש מאשתו שתבכה בשביל זה הרבה ובוודאי יעשה פירות. ראיתי בשם רבי שמשון מאוסטרופולי שישנם שלושה זמנים שכל בקשותיו של אדם מתקבלות: בשעת ברכת כהנים. בשעת פתיחת ההיכל. ובשעת הגבחת הסי"ת. ומה שיבקש אז יפעל בתפילותיו.

שאלה: מה צריך לעשות בימי הסליחות (ולספרדים שאומרים סליחות כל החודש) שאלה היא על הימים האחרונים של השנה) יותר מבשאר ימי האלול? **תשובה:** הפוסקים מביאים (טושי"ע ונ"ח) שבמים האלו של סליחות על האדם לבקר עצמו ולפשפש במעשיו יותר ויותר, ויש אף המתענים בימים אלו ובפרט ביום א' לסליחות. וזה ברור שיש שמגיע עי"י כך לכעס אסור לו לצום ויצא שכרו בהפסדו כמובא בכתר ראש' לר"ח מוולאזין. ומי שעזי"י לא יוכל לעבוד את ה' כראוי, אומרים גדולי הדור, שלא יצום כלל, רק מה שכן יעשה, אולי תענית דיבור מחוץ לבית. וכן מרבים מאוד בצדקה בימים האלו, ובימים אלו כדאי להרבות בתשובה ומלבד לימוד המוסר. בימים אלו צריך להראות אך באמת אני רוצה להיות כל השנה וכך יסלחו לנו העוונות.

שאלה: בימים אלו אנו מרבים באמירת יג מידות של רחמים, מה אפשר לעול בכך? **תשובה:** ההכם עיניו בראשו לעיין בפרוש הליכות וכך יוכל לפעול עי"י לשנה

אנטיביוטיקה ומשפר מראה העור ומרפא דלקות ונחלם בחיידקים וזיהומים פטרייתיים ומשפר בעיות זיכרון וכושר גופני. אך אין לאכול יותר מידי רימונים כי יש בזה סוכר.

שאלה: בפרשה והסיר ה' ממך כל חלי, איזה חולי מדובר? **תשובה:** הגמ' אומרת שזה הולך על עין הרע. ועין הרע מגיע כשעושים דבר בפרסום גדול ובפאר מיוחד. אנשים רואים שמדי טוב להם הם עושים עין הרע והורסים להם את החיים. לכן מי שיש לו שכל בקדקודו ימנע מלעשות דברים בפרסום ובפאר והדר.

שאלה: אך משבחים ומפרגנים לילד באופן שיהיה תועלת מהמילים הטובות? **תשובה:** אין ספק שמילים טובות, מחמאה, שבח ועידוד זה אכן היסוד לבריאות הנפש של הילד, אך תמיד צריך לזכור שיש מילים טובות שיכולות גם להזיק, ונבאר את הדברים: לפעמים השבח הוא מבטא את הציפיות של ההורים מהילד וזה שבח מחיץ. כשאומרים לילד שהוא גאון עולם והוא עושה להם נחת נורא למרות שהוא רחוק מאוד מזה זה גורם לו לחץ שהוא לא מצליח להצדיק את דברי השבח שנאמרים עליו, ולפעמים הוא חושב ג"כ מה רוצים ממני הרי אני לעולם לא אגיע לידי מה שאומרים עלי, ולפעמים יש שבח שטומן בחובו ביקורת בין המילים או הקדמה לביקורת, ולפעמים הוא מרגיש שזה חנופה יתירה והם רוצים להשיג ממנו איזה משהו, כזה זה יש להיזהר. המחמאה צריכה להיות ממוקדת ולתאר במדויק ולפרט מה מצא חן בעיניכם ומה שימח אתכם במה שהילד עשה, ואף לשבח על ההתאמצות שעשה.

שאלה: האם ביטוי מילולי בין בני זוג בשעת כעס זה אומר משהו? **תשובה:** ביטוי מילולי לא מעשה הנעשה בשעת כעס אינו אומר כלום על הערכת והערצת הבן זוג. בדרך כלל, כאשר אישה משיגה את בעלה, הוא רגוע מאד. לעיתים, האשה כועסת כי הבעל העליב אותה על לא עוול בכפה. לעיתים, השבר מתחיל במילה אחת וממשיך להתדרדר ללא גבולות. חילופי מילים בין בני

זוג, קשים ככל שיהיו, אין הם סיבה לגרום לפירוד ושב. אם נשמעת מילה טיפשית, יש להתעלם ממנה ולהמשיך לחיות באושר.

שאלה בחושן משפט מענייני פרוזבול: א. האם יש עניין להזכיר למלוה שלא ישכח לעשות פרוזבול, או עדיף לא להזכיר משום שזה חב לאחרינו? **ב:** חילוני שעשה עבודות וקצפו את החוב במלוה וקבעו תאריך פירעון וחייבים לו כסף אך החילוני לא עשה פרוזבול מה הדין בזה?

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו למדור השבוע: בעניין מי ששאל על נפחיות ברגלים: א. אמנם אינני רופא אך מניסיון במשפחה. נפחיות ברגלים יכולה להיות כתוצאה מחולשה בלב וכו' וזה ענין לרופא הספציפי. אך הרבה פעמים זה בגלל הורידים ואז צריך להרבות בהליכה וגם להרים את הרגליים למעלה לכמה שיותר זמן ביום [נוכחן בשעת השינה] הכוונה יותר גבוה מהגוף. לעיתים זה מאוד קשה וכואב אך אם לא עושים זאת הבעיה מתגברת ואז זה יותר קשה ויותר כואב [כדאי לקחת משכך כאבים ולהתאמץ להרים רגליים] בברכת רופאה שלימה לכל חולי עמך ישראל. **עוד כתבו ע"ז:** לגבי נפחיות ברגלים העיצה היא: 1. לשכב כמה שאפשר עם רגליים מורמות (מומלץ להניח כרית מתחת המזרון) 2. להמעיט בנתרן (מלח) 3. לאכול הרבה ירקות עלים. במקרה של וורידים נפוחים או כבדות ברגלים טיפול של ליקוליף הוא הפתרון העיל ביותר. לפרטים 0504148399 **ב.** לפסוריאזיס יש משחה מעולה של מלחים מים המלח ושמונים אתריים אכזבים POST-CO מבית טרה קיור. **עוד כתבו ע"ז:** לגבי פסוריאזיס יש מוצר חדש בשוק שמגיע כקצף שמאוד מסייע בעניין מניסיון וכן ניתן לקבל הקרנות אור אינני זוכר את שמם כעת פרטים ניתן לקבל אצל רופא עור (הקצף חייב מרשם) בדרך אגב כמעט בכל בעיות העור ניתן להקל אם מטפלים בצורה נכונה. הכלל בזה שהעור תמיד יהיה מאוורר וזה שלא

הלכות מענייני היום

כשמתפלל ביחידות לא יאמר יג מידות אא"כ אומרם בניגון ובטעמים. ונשים עדיף שלא יאמרו בכלל יג' מידות ביחידות.

הסטיפלער דיגל על הפיוט מכניסי רחמים שבסוף הסליחות.

אם מגיע באמצע הסליחות אומר היכן שהציבור אוחז, כ"כ באורחות רבינו מהסטיפלער (ורח"ק ענה פעם שאם רוצה יכול לומר מהתחלה, וברור שיג' מידות יאמר עם הציבור).

אם אוחז באמצע סליחה כשהציבור הגיע ליג מידות יפסיק ויאמר היג' גם באמצע הסליחה ואח"כ ימשיך היכן שאוחז.

לפעמים אין עשרה בתחילת סליחות והעשירי מגיע רק לקראת הסוף, יש לומר לפחות סליחה אחת בעשרה כדי לומר קדיש תתקבל.

ישנן נוסחאות שונות באמירת הסליחות. המתפלל בבית כנסת שאומרים נוסח שונה ממה שנוהג יכול לומר איזה נוסח שרוצה. יש חיים קניבסקי.

כשיש חתן לי"א תחנון של סליחות. רבי חיים קניבסקי

ופשוט הוא שראוי להתבונן קצת בפירוש הפיוטים קודם לאמירת הסליחות, כדי שלא יהיו בעיניו כמו כתב חידה שאינו מבין מה הוא אומר.

חידות

לאט באדמה אף שוודאי לא יחצוב מנהרה מה הוא יכול להרוויח מזה? **ב.** 12 כדורים ושלוש שקיות אך אפשר בכל שקית מספר כדורים אי זוגי: **ג.** מי נקרא בעל אפי שאינו נשוי? **ד.** איזה מוצר השתמשנו בו שנה שלימה ועוד שבוע אנחנו זורקים את זה? **ה.** איזה פרי משבצת המינים כשהופכים את האותיות שלו הוא קשור לבית שמש לגן ולאשכול? **ו.** מה המכנה המשותף בין אדום אדמה לדבש? **ז.** שם משנים עשרה בשבטים הופכים אותו הוא נהיה בעל חי? **ח.** איזה משמעות יש למילה גזירה? **תשובות:** **א.** חופר כדי שיהיה לו גבשושית חול לעמוד עליה. **ב.** בשקית אחת ישנים כדור אחד, בשקית שנייה ישנים 2 כדורים, בשקית שלישית ישנים 9 כדורים. ואז יכניס את השקית השלישית לשנייה. וכך יהיה 11 כדורים בשנייה. **ג.** בעל הבית. בעל קורא. בעל תוקע. בעל תפילה. **ד.** לוח שנה. **ה.** תמר. הפוך זה רמת. רמת בית שמש. רמת גן. רמת אשכול. **ו.** תפוח. **ז.** גד דג. **ח.** גלזור נייר. גלזור גזירת טובות.

חידון משמעותיות מילים לפרשת כי תבוא. ה' משמעותיות למילה מטה.

מטה - נותן עדיפות לצד אחד. "ארור מטה משפט" (דברים כז יט). "מטה כלפי חסד" (ר"ה יז).

מטה - מקום המיועד לשכיבה. "ויתחזק ישראל וישב על המטה" (בראשית מח ב)

מטה - מקל. מוט. "וואת המטה הזה תיקח בידך" (שמות ד יז).

מטה - שבט. "למטה יהודה" תרגום: לשבטא דיהודה" (במדבר ז יב).

מטה - מקום נמוך. "הנתינתן למטה שנתערבו בנתינתן למעלה" (משניות זבחים ח ט).

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

לטל: 0527633431 **לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון**

036180383

חזר למלאי

ניתן להשיג בחנויות הספרים
ישיבות ובתי כנסת - ניתן לפנות למכון חכמה ודעת
טלפון: 02-6308060. בארה"ב: 718-3396500
אימייל: office@chochmah-vdaas.com

2-441660

office@chochmah-vdaas.com ☎ 02.970.7087

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

ספר

מסורת ושירים

עם ביאור

חובת האדם

מרבין המשגיח
רבי דן סגל שליט"א

פירוש דיוקים ועיונים
בדברי המסילת ישרים

עצות מועילות לעבודת השם
וקניית המעלות

פניני תכמה ודעת והנהגות מעשה רב
מרבין המשגיח
רבי יחזקאל לינשטיין זצוק"ל
ומרבתינו מאורי הדורות זצוק"ל

קולמוס

הפצת ספרים שעובדת.

0722

0722441670@

שמות 91 הזוכים בהגרלות מפעל 'שיח התורה' בין ח' אלול - י"ד אלול תשפ"ב

תואר	פרטי	משפחה	עיר	מסלול	הזכיה
הרב	הגב' חגית	הדסה	חיפה	כהנהגותו	ספר
הרב	הגב' שולמית ציפורת	בראך	י-ם	כהנהגותו	ספר
הרב	שמעון	דזיטש	בני ברק	משניות	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	משניות	ספר
הרב	ח.	עמר	ביתר עילית	משניות	ספר
התלמיד	יוסף	מארטש	מו"ע	משניות	ספר
הרב	שמואל	קרישר	אלעד	בדרכו 8 דף	700
הרב	מאיר	נתנון	בני ברק	ירושלמי	500
הרב	יעקב	סבג	י-ם	לאורו	500
הרב	משה	כהן	מו"ע	מתורתו	ספר
הרב	יצחק	ויצמן	מו"ע	מתורתו	ספר
הרב	ראובן נתן	פלמן	י-ם	מתורתו	ספר
התלמידה	פנינה	קליין	בית שמש	כהנהגותו	ספר
התלמיד	משה נתנאל	גולדברג	מודיעין עילית	לאורו	ספר
הרב	שמואל	קרישר	אלעד	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	ישראל	מלנוביץ	ירושלים	משניות	ספר
התלמיד	אברהם ישעיהו	ליטוב	ירושלים	משניות	ספר
הרב	יהודה	לידור	ירושלים	בדרכו 8 דף	700
הרב	אברהם	לודמיר	אלעד	ירושלמי	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	יקותיאל	ובר	מו"ע	מתורתו	ספר
הרב	דוד	הלוי	ירוחם	משניות	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	משניות	ספר
הרב	שלמה	מילר	בני ברק	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
הרב	שמואל	אלדד	מודיעין עילית	משניות	ספר
התלמיד	מרדכי	שטרנבוך	בני ברק	משניות	ספר
התלמיד	יהודה	אדלשטיין	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	יהודה	אדלשטיין	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	אלתר חיים	קופרמן	ירושלים	משניות	ספר
הרב	אהרון שמואל	פוקס	בית שמש	בדרכו משנ"ב	700
הרב	יחזקאל	שוויץ	בני ברק	ירושלמי	500
הרב	נדב	צ'רנין	בית שמש	משניות	500
הרב	יעקב יחיאל	ארנטר	מו"ע	ירושלמי	ספר
הרב	אברהם גבריאל	פרנקל	י-ם	ירושלמי	ספר
הרב	חיים	בורשטיין	מו"ע	מתורתו	ספר
הרב	מיכל	סנדלר	י-ם	כהנהגותו	ספר
הרב	רחל	חיס	בני ברק	כהנהגותו	ספר
הרב	עדה	פרידמן	בני ברק	כהנהגותו	ספר
הרב	מרדכי משה	אפללו	מו"ע	לאורו	ספר
התלמיד	ישראל מאיר	רובינשטיין	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	חיים יצחק	גליק	מו"ע	משניות	ספר
התלמיד	איתמר	פרטיג	מו"ע	משניות	ספר

הרב	אריאל	חובב	בני ברק	בדרכו משנ"ב	700
הרב	אריה	גלינסקי	בית שמש	ירושלמי	500
הרב	משה	חיים	מו"ע	מתורתו	500
הרב	שמואל	קרישר	אלעד	משניות	ספר
הרב	שמואל	קרישר	אלעד	משניות	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	משניות	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	משניות	ספר
הרב	יעקב ישראל	קראוס	כרמיאל	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	אלי	סגל	מו"ע	משניות	ספר
התלמיד	יצחק	גריה	י-ם	משניות	ספר
הרב	דוד	לדגנר	אלעד	משניות	ספר
הרב	יהודה	פיגו	ירושלים	בדרכו רמב"ם	700
התלמיד	שמואל דוד	מור	בית שמש	ירושלמי	500
הרב	גד שלמה	אחימן	בני ברק	מתורתו	500
הרב	יחיאל	קרלנך	בני ברק	ירושלמי	ספר
הרב	משה	כהן	ירושלים	ירושלמי	ספר
התלמיד	יענקי	וורר	י-ם	מתורתו	ספר
התלמידה	רות	הרשליך	פתח תקוה	כהנהגותו	ספר
הרב	זונה	ברלינגר	זכרון יעקב	לאורו	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	משניות	ספר
הרב	משה	קטרי	בית שמש	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	ישראל	הירשמן	ביתר עילית	משניות	ספר
התלמיד	בנימין	לוי	אלעד	משניות	ספר
הרב	יעקב	נובירט	מו"ע	בדרכו 8 דף	700
הרב	משה	קטרי	בית שמש	ירושלמי	500
התלמיד	שמואל	אלדד	מו"ע	ירושלמי	500
התלמיד	זאבי	מנדל	בית שמש	לאורו	ספר
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	ספר
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	ספר
הרב	אברהם	לודמיר	אלעד	משניות	ספר
הרב	יעקב	שפירא	אופקים	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
הרב	לוי יהודה	וונשטוק	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	אשר	מנדלסון	ירושלים	משניות	ספר
התלמיד	ישראל מאיר	רובינשטיין	אלעד	משניות	ספר
התלמיד	משה	שפירא	ירושלים	משניות	ספר
התלמיד	שמואל	רחובים	י-ם	בדרכו משנ"ב	700
הרב	יהודה	ארנטר	מו"ע	ירושלמי	500
הרב	רימאו	רובינשטיין	בני ברק	משניות	500
הרב	משה	קטרי	בית שמש	ירושלמי	ספר
הרב	יהודה	זוהר	בני ברק	מתורתו	ספר
הרב	יוסף	מנטליסט	בני ברק	מתורתו	ספר
הרב	ישראל אריה	לונטל	מו"ע	מתורתו	ספר

חלוקת הזכיות הינה בפריסה ארצית, כל אחד באזור מגוריו, לפי המוקדים שלהלן:

ביתר עילית	משפחת מלאכי	המגיד ממעורטש 14
ירושלים	משפחת פרידמן	סנהדריה מורחבת 116 גרם
מודיעין עילית	משפחת שטיגל	מסילת יוסף 21

בני ברק	בית הרב וצוק"ל	רחוב רשב"ם 23
אלעד	משפחת יונגר	שמעון בן שטח 7/8
בית שמש	משפחת הייזלר	אדלשטיין 11

03-308-5000

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 100 | פר' כי-תבא תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

שמוחת נישואי נכד כ"ק אדמו"ר מגור שליט"א

מורן הגרב"ד פוברסקי

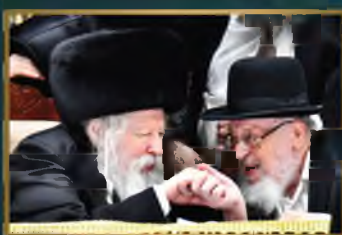
מורן הגרב"מ אזרחי

הגאון רבי עמרם פריד

מורן הגרב"צ ברגמן

מורן הגר"י זילברשטיין

מורן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א בשיחה חיזוק בישיבת לייקווד בארה"ב

מרן הגר"ש בעדני בתפילה בכותל המערבי

החתן יהושע זליג גרבוז נכדו של מרן ראש הישיבה
הגר"ג אדלשטיין שליט"א בשימחת הזוארט אצל סביו
יחד עם המחזות הגאון רבי צבי אייזנשטיין ואביו הגר"א גרבוז

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
בוחן אתרוגים ממדוקו בגידול מיוחד של זן חזו"א

הרב ברוך פיבלזון זצ"ל ר"י נחלת נפתלי צפת
עם מורדו ורבו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

פרסום ראשון!

תמונה נדירה של מרן הסטייפלר זי"ע

כפי הידוע לנו מדובר בדרך מהכותל
אחרי יום כיפור קטן ערב ראש חודש אלול
כל היודע פרטים נוספים על תמונה זו נשמה שיעדכן במערכת.

© כל הזכויות שמורות

מדרן ראש הישיבה הגדב"מ אזהדי שליט"א בשיחת חיזוק בישיבת מיד

הגאון הגדול רבי יצחק אזהדי במסע חיזוק במקסיקו

שמחת האירוסין לנכד מדרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין והגרא"נ גרבוז
בן הגר"א גרבוז ד"י ארחות תורה עם בת הגר"צ איזנשטיין

שְׁעָרֵי שָׁמַיִם פֶּתַח וְאוֹצָר הַטּוֹב לָנוּ תִּפְתָּח

נשות ישראל מתאחדות ומקדשות שם שמייים!

כ-100,000 נשות ישראל בשורת מעמדים לחיזוק ולהתמודדות מול אתגרי התקופה

קול ברמה נשמע

מעמד תפילה
והשתכחות הנפש
מקבר
רחל אימנו

גילו ברעדה

פרקי שירה,
רגש והתעוררות
כהכנה
לימים הנוראים

אבות על בנים

מצגת ייחודית
ומרגשת
על התמודדויות
בדור אחרון

אם בישראל

הרצאות מאלפות
ומרתקות
מרבניות
ונשות חינוך

מוסר אב

דברי חיזוק
והדרכה ממרן
ורבן גדולי ישראל
שליט"א

יום שני | כ"ג אלול

בהיכלי 'ארנה' בירושלים
ובעשרות מוקדים ברחבי הארץ

23:30 סיום
המעמד:

20:30 פתיחת דלתות
בשאר רחבי הארץ:

19:30 פתיחת דלתות
במתחם הארנה:

כל הפרטים על מעמדי "תורת אמר":

- הכינוס מיועד לנשים ובוגרות הסמינרים
- מחיר כניסה בכל האולמות ברחבי הארץ: 10 ₪ בלבד
- מחיר כניסה למעמד בארנה ירושלים: 20 ₪
- מכירת כרטיסים למעמד בארנה מתקיימת במוקד הסלפוני או בעמדות **קהילות** ע"ש 'תורן אמר'
- הסעות מרחבי ירושלים למתחם ארנה. פרטים במוקד המידע הטלפוני.
- מכירת כרטיסים למעמדים ברחבי הארץ תתקיים בפתיחת המעמד במקום.

מוקד מידע ורכישת כרטיסים: 02-3132233

מעמד **ה'יסטורי'** של כתיבה וחתומה לשנה טובה ומתוקה

בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ובזכותן עתידין להנאל

נשות ישראל מתאחדות ומקדשות שם שמייים!

כ-100,000 נשות ישראל בשורת מעמדים לחיזוק ולהתמודדות מול אתגרי התקופה

מיקומי הכינוסים ברחבי הארץ

עיר	מיקום	עיר	מיקום
אופקים	אולם פיס מעלות חיה, רח' החיד"א	ירוחם	המרכז הקהילתי, רח' ההגנה 700
אחיסמך-לוד	מתניס שפיר רח' שפירא 1	יסודות	בית חנה
אלעד	לעקוב אחרי הפרסומים המקומיים	ירושלים	ארנה
אשדוד	לעקוב אחרי הפרסומים המקומיים	כרמיאל	מתניס הלוטוס, רח' משעול הערית 2
אשקלון	אולם נצח ישראל, רח' אבשלום חביב 282	מודיעין עילית	מתניס מודיעין עילית, רח' מנחת שלמה 3 אשכול פיס, רח' אבני נזר 59 אשכול פיס, רח' יהודה הנשיא 1 ברכפלד סמיר הרב מאיר, רח' אבי עזרי 18 חפציה
באר יעקב	בית הכנסת שמעון הצדיק, רח' רבי מאיר בעל הנס	מעלות	בית הכנסת חזון עובדיה גבעת אורנים
בית שאן	בית המדרש חנוך לער, רח' הרב עובדיה יוסף 27	נוף הגליל	אולם בית הספר לבנות, רח' קדושת אהרן 2
באר שבע	היכל קדמא, רח' אבוחצירא 3	נתיבות	אולם בית הכנסת בית מהר"ץ
בית שמש	לעקוב אחרי הפרסומים המקומיים	נתניה	בית לב לאחים, רח' ברקת 2
ביתר עילית	האודיטוריום העירוני, רח' ברסלב	עפולה	בית פזנא, רח' עליית העור
בני ברק	לעקוב אחרי הפרסומים המקומיים	פתח תקוה	שמחת מיכל, רח' מנחת שלמה 1
בת ים	אולם הספורט בית הספר נתיבות רבקה, רח' מעפילים 1	צפת	יד עזרא ושולמית, רח' צה"ל 1
גבעתיים	מרכז קהילתי, רח' גור אריה 11 אגן האיילות	קרית אתא	היכל נתנאל, רח' המייסדים 15
זכרון יעקב	האמפי מרכז לחינוך תורני בית הכנסת היכל שלום מאיר	קרית יערים	האולם הגדול מעל בית הספר, רח' הזית 5
חדרה	מרכז תורני חדרה יד זאב, רח' הכלנית 2	רחובות	אולם שעל ידי ביה"ס קרעטשניץ אולם בית הספר בית יעקב, רח' ערדא 14
חיפה	נווה שאנן: מרכז קהילתי, רח' ברל 5 הדר: אולם ישיבת תפארת ישראל	רכסים	מתניס רכסים, רח' הרב עובדיה יוסף 1
חריש	מתניס שוהם, רח' שוהם 73	תפרח	מדרשת הנגב
טבריה	לעקוב אחרי הפרסומים המקומיים		

יום שני | כ"ג אלול

בהיכלי 'ארנה' בירושלים ובעשרות מוקדים ברחבי הארץ

עלות כניסה ארנה: 20 ₪
ההזמנה דרך מוקד תורת אמר
או דרך 'קהילות'

שאר רחבי הארץ: 10 ₪
תשלום בכניסה למקום

23:30 סיום
המעמד:

20:30 פתיחת דלתות
בשאר רחבי הארץ:

19:30 פתיחת דלתות
במתחם הארנה:

מוקד תורת אמר: 02-3132233

מעמד ד"ר סמור"י של כתיבה וחתימה לשנה טובה ומתוקה

אימוץ ילד בקרן ההסעות,

זכויות לדורי דורות

← **תשפ"ג**

אימצתם ילד בקרן ההסעות שעבר בזכותכם
בבית ד' מחינוך חילוני לחינוך תורני

← **תשפ"ד**

גם אחים ואחיות שלו מוכרים לחינוך תורני

← **תשפ"ה**

אסא ואבא גם מצטרפים, שומרים שבת,
כשרות, כל הבית משתנה

← **תשפ"ו**

הילד שאימצתם מקבל עול תורה ומצוות

← **תשפ"ז**

הילד שאימצתם הולך לישיבה קטנה

← **תשפ"ח**

הילד שאימצתם הולך לישיבה גדולה

← **תשפ"ט**

הילד שאימצתם מתחתן עם

בת סמינר

← **תת"א**

הבן של הילד שאימצתם לפני 17 שנה
הולך לתלמוד תורה

**ועוד עשרות שנים, דורי דורות של משפחות עניפות, שומרי תורה ומצוות.
בזכותכם, בזכות הילד שאתם מאמצים היום!**